T.C
ERCİYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KAYSERİ MİNARELERİ
(CUMHURİYET DÖNEMİNE KADAR)

HAZIRLAYAN
Esma GÜLEÇ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Mustafa DENKTAŞ

Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Ağustos 2006
KAYSERİ

T.C
ERCİYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KAYSERİ MİNARELERİ
(CUMHURİYET DÖNEMİNE KADAR)

HAZIRLAYAN
Esma GÜLEÇ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Mustafa DENKTAŞ

Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Bu Tez Erciyes Üniversitesi Araştırma Projeleri Daire Başkalığı Tarafından Desteklenmiştir.

Ağustos 2006
KAYSERİ

Prof.Dr. Mustafa DENKTAŞ danışmanlığında **ESMA GÜLEÇ** tarafından hazırlanan **"Kayseri Minareleri (Cumhuriyet Dönemine Kadar)"** adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Ana Bilim Dalında **Yüksek Lisans** tezi olarak kabul edilmiştir.

16./12./2006

JÜRİ:

Danışman : Prof.Dr. Mustafa DENKTAŞ .....

Üye: : Prof. Dr. Ali Osman UYSAL .....

Üye: : Doç. Dr. Yıldıray ÖZBEK .....

Üye: :.....

Üye: :.....

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 17.11.2006....tarih ve .....25.....sayılı kararı ile onaylanmıştır.

17./12./2006

Prof.Dr. Kerim TÜRKMEN
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Eski çağlardan bu yana önemli kültür merkezlerinden birisi olan Kayseri, Türklerin Anadolu'ya yerleşmesi ile birlikte Danişmend, Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı gibi medeniyetleri bünyesinde barındırmıştır. Kayseri, bu dönemlerde yapılan imar faaliyetleri ile halkın her türlü ihtiyaçlarına cevap verecek cami, medrese, han, mescit, türbe, çeşme gibi çeşitli yapılarla donatılmıştır. Kayseri bu yönü ile geçmişin izlerini geleceğe taşıyan, geçmişin karanlıkta kalmış olan yanlarını aydınlatarak geleceğe ışık tutan önemli bir kültür şehridir. Bu çalışmamızda Selçuklu ve Osmanlı dönemine ait şehir merkezinde ve ilçelerinde inşa edilmiş camilerin minareleri incelenmiştir. Tezde, bir kısmı orijinal durumlarından deprem vb. nedenlerle çok şeyler kaybederek, onarım ve eklemelerle günümüze ulaşmış olan, tarihi mirası koruma bilincinin eksikliğinden nasibini almış, inancın mimariye yansıyan en somut ifadesi olan minarelerin, gelecek kuşaklara tanıtılması amaç edinilmiştir.

Bu tez konusunu seçmemde, bana fikir veren ve bilgi birikimini aktararak konuya bakış açımı değiştiren danışman hocam, Prof.Dr. Mustafa DENKTAŞ'a, tezimin son aşamalarında sabırla benden hiçbir konuda yardımını esirgemeyen Yrd.Doç.Dr. Celil ARSLAN'a, arazi çalışmalarındaki katkılarından dolayı arkadaşlarım Selma AYVAZ, Hatice AYVAZ, Yasemin ÖZAT, Eylem YURDAKUL, İhsan NAKAÇ ve Eyüp ÇAKAZ'a, amcam Mahmut GÜLEÇ,'e, harita mühendisi Ahmet KIZMAZ'a, mimar Hanife KEPEZ'e, mimar Emrah NAZLIKOÇ'a, kişisel arşivinden yararlanmama izin veren restorasyon uzmanı mimar Ömer BARUT'a, metin düzenlemelerinde katkıda bulunan Araş. Gör. Aslı SAĞIROĞLU ARSLAN'a İngilizce çevirilerimde emeğini esirgemeyen Okutman Faruk BALKAYA'ya, tezime sağladıkları maddi destekten dolayı Araştırma Projeleri Daire Başkanlığına, maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen sevgili annem ve babama çok teşekkür ediyorum.

Esma GÜLEÇ

Kayseri 2006

KAYSERİ MİNARELERİ (CUMHURİYET DÖNEMİNE KADAR)

Esma GÜLEÇ

ÖZET

Bu Yüksek Lisans tez çalışmasında, Kayseri ili, ilçe, kasaba ve köylerinde bulunan cami ve mescitlere ait, Anadolu Selçuklulardan, Cumhuriyet dönemine kadar Kayseri minareleri konu olarak seçilmiştir.

Kayseri Minareleri ile ilgili olarak daha önce detaylı ve bilimsel bir çalışma yapılmamıştır. Bir kısmı orijinal haliyle günümüze ulaşan minarelerin büyük bir bölümü de çeşitli nedenlerle orijinal hallerinden çok şeyler kaybederek onarım ve ilavelerle günümüze ulaşabilmiştir.

Bu araştırmada il sınırları içerisindeki minarelerin tamamının ölçüleri alınarak planları çizilmiş, ayrıntılı tanımlamaları yapılmış, kitabeleri okunmuş ve çalışma çok sayıda fotoğrafla desteklenmiştir.

Bu çalışmanın amaçlarından bir diğeri de eserlerin bir il düzeyinde her dönemi bünyesine alacak şekilde kendi içerisindeki değişimi ve gelişimi ortaya koyarak bu anıtların belgelenmesidir.

Sonuç olarak günümüze ulaşan 23 adet minare, 36 adet köşk-minare, bir adet münferit tipte minare ve günümüze ulaşamamış 16 adet minare ile, Kayseri'nin minare inşasında önemli bir merkez olduğu ortaya konmuştur. Kayseri'de yer alan Anadolu Selçuklu eseri olan Ulu Camii'nin şehrin ilk ve tek tuğla minaresine sahip olmakla Orta Asya geleneğini yaşatmakta olduğu görülmektedir. Diğer Kayseri minareleri Osmanlı dönemine ait olup Anadolu coğrafyasına uygun olarak taş malzeme ile inşa edilmiştir. Bu minarelerin Türk-İslam sanatı açısından bakıldığında, bünyelerinde çok fazla bir yenilik barındırmadıkları ortaya çıkmaktadır. Minarelerin genellikle dikdörtgen formda kaide, ters ve düz Türk üçgenlerinden oluşan pabuç, silindirik veya çokgen gövde, şerefe, petek, konik külah ve metal alem bölümlerinden oluştuğu görülmektedir. Kayseri'nin taş minare inşasındaki asıl gelişmeyi XV. yüzyıldan sonra sağladığı, incelemiş olduğumuz örneklerden anlaşılmaktadır. Bu yüzyıldan sonra köşk-minare inşasında da bir artış görülmektedir. Bu bakımdan Kayseri Anadolu şehirleri arasında önemli bir yere sahiptir. Köşk-minarelerin hem inşa bakımından yapılışının kolay ve ucuz olması, hem de ezan okuma yönünden pratik bir kullanıma sahip olması bakımından tercih edilmiş olabileceği söylenebilir. Köşk-minarelerin dini ve sivil yapıları birbirinden ayıran bir işaret olarak Kayseri cami mimarisinde önemli bir yer tutmakta olduğu görülmektedir. Günümüzde köşk-minare inşasının devam etmesi Kayseri'nin bu ucuz ve pratik minare inşa geleneğini bugünde yaşatmakta olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler : Kayseri, Minare, Köşk Minare.

KAYSERİ MINARETS (REPUBLIC PERIOD UNTIL)

Esma GULEC

ABSTRACT

In this master thesis, the subject has been chosen as Kayseri minarets from Anadolian Seljuks to Turkish Republic period found in and belonging to Kayseri city center, its towns and villages,

No scientific or detailed studies on minarets in Kayseri have been done before. Many of these minarets have managed to stand up till now through restorations and additions, of course, losing lots of things from their originality due to earthquakes etc., so it has been aimed both to carry the traces of the past to the future generations and to fill a gap in the lack of interest on this issue by supporting with not only visual materials, but also drawings.

After all the minarets in the city center of Kayseri, its towns and villages had been determined, all the minarets were measured, their detailed photographs were taken, and the definitions were made. In most of the minarets, no inscription has been found. When there is an inscription, the transcription of the inscription has been done. When there is not an inscription of the minaret, then the age of the minaret with no inscription has been tried to guess according to the inscription for the mosque or to the peculiarities of the minaret.

As a result, Kayseri, with minarets, kiosk-minarets, one unique (individual) minaret, and 16 minarets which haven't stood up till now, has been proven to be an important center in the construction of minarets. It is seen that Ulu Camii, a Seljuk work in Kayseri, is the first and only mosque made of bricks and still keeps the Middle Asia tradition alive. Other minarets in Kayseri belong to Ottomans and were made out of stones suitable to Anatolian geography. These minarets, when evaluated from the point of Turkish-Islamic art, are concluded to have not many novelties in themselves. It is observed that minarets consist of a square or square-like rectangular planned base, a pabuc consisting of Turkish triangles, a cylindiric or polygonal body, a balcony (şerefe), a petek, a conical hat (hood), and a metal finial. It is understood from the samples we have studied that Kayseri showed the main development in minaret making after the 15th century. Following this century, there was an increase in making köşk-minare too. From the point of this, Kayseri has an important place among the cities in Anatolia. It can be said that köşk-minarets were preferred because it was both cheap and easy to make them, and it was practical to call the people to prayer. It is observede that köşk minarets had an important role to distinguish religious and civil buildings from each other. The fact that köşk-minarets are still made in Kayseri today shows that Kayseri still keeps the cheap and practical minaret-making tradition alive.

Key Wors : Kayseri, Minaret, Köşk-Minarets.

İÇİNDEKİLER

ONAY I
ÖNSÖZ II
ÖZET III
ABSTRACT IV
KISALTMALAR XI

1. BÖLÜM

GİRİŞ 1
1.1 Konunun Tanımı, Sınırları ve Önemi 1
1.2 Araştırma Yöntemi 1
1.3 Konu ile ilgili Kaynaklar 2
1.4 Kayseri'nin Tarihi ve Coğrafya 6

2. BÖLÜM

2. TÜRK- İSLAM MİMARİSİNDE MİNARE MENŞEİ ve GELİŞİMİ 13
2.1. Minare İnşa Tekniği 24
2.2 Minarenin Bölümleri 27
2.2.1 Temel 27
2.2.2 Kaide 27
2.2.3 Pabuç 28
2.2.4 Gövde 28
2.2.5 Şerefe 28
2.2.6 Petek 29
2.2.7 Külah 29
2.2.8 Alem 30
2.3 Minare Çeşitleri 31
2.3.1 Malzemelerine göre 31

2.3.1.1 Taş 31
2.3.1.2 Tuğla 32
2.3.1.3 Ahşap 33
2.3.2 Bulundukları Yerlerine Göre Minareler 34
2.3.2.1 Yapıdan Ayrı İnşa Edilmiş Olan Minareler 34
2.3.2.2 Yapıya Bitişik Olarak İnşa Edilmiş Olan Minareler 35
2.3.2.3 Yapı Kütlesi İçinde Yükselen Minareler 35
2.3.2.4 Taçkapı Üzerinde Yükselen Minareler 35
2.3.3 Gövde Biçimlerine Göre Minareler 36
2.3.3.1 Kare 36
2.3.3.2 Çokgen 36
2.3.3.3 Silindirik 37
2.3.4 Şerefesine Göre Minareler 37
2.3.4.1 Tek Şerefeli 37
2.3.4.2 Çift Şerefeli 38
2.3.4.3 Üç ya da Daha Çok Şerefeli Olanlar 38
2.3.4.4 Kapalı Şerefeli Olan Minareler 38
2.3.5 Köşk –Minareler (Merdiven Tarzı Minareler) 38

3. BÖLÜM

3. KAYSERİ'DE İL ve İLÇE MERKEZİNDE GÜNÜMÜZE ULAŞAMAYAN MİNARELER 41
3.1 Büyük Bürüngüz Danişalibey Cami Köşk-Minaresi 41
3.2 Kayseri Cürcürler Cami Köşk-Minaresi: 41
3.3 Kayseri Setenönü Cami Köşk-Minaresi 41
3.4 Deliklitaş Yazı Cami Köşk-Minaresi 41
3.5 Çardak Mescidi Köşk-Minaresi 42
3.6 Hasbekkitçi Mescidi Köşk-Minaresi 42
3.7 Bayrampaşa Mevlevihanesi Köşk-Minaresi 42
3.8 Tutak Cami Köşk-Minaresi 42
3.9 Atpazarı Cami Köşk-Minaresi 43
3.10 Kaleiçi Fatih Cami Köşk-Minaresi 43
3.11 Haçıkılıç Cami Köşk-Minaresi 43

3.12 Lala Paşa Cami Köşk-Minaresi 44
3.13 Tavlusun Yukarı Cami Minaresi 44
3.14 Develi Kayaaltı Cami Köşk-Minaresi 44
3.15 Erkilet Erzadeoğlu Cami Köşk-Minaresi 45
3.16 Büyük Yadigar Cami Köşk-Minaresi 45

4. BÖLÜM

4. KATOLOG 46
4.1 Klasik Tarzda Minareler 46
4.1.1 Ulu Cami Minaresi 46
4.1.2 Yeşilyurt Melikarslan Cami Minaresi 50
4.1.3 Barsama Ulu Cami Minaresi 52
4.1.4 Han Cami Minaresi 53
4.1.5 Kurşunlu Cami Minaresi 55
4.1.6 Yanıkoğlu Cami Minaresi 57
4.1.7 İncesu Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Cami Minaresi 59
4.1.8 Molu Köyü Cami Minaresi 61
4.1.9 Erkilet Musa Ağa (Nişancı Mehmet Paşa) Cami Minaresi 62
4.1.10 Talas Akçakaya Köyü Şıh Hamit Cami Minaresi 64
4.1.11 Talas Harman Cami Minaresi 66
4.1.12 Hatıroğlu Cami (Toprak Minare) Minaresi 67
4.1.13 Develi Everek Cami Minaresi 69
4.1.14 Talas Ali Saib Paşa Cami Minaresi 72
4.1.15 Hunat Cami Minaresi 74
4.1.16 Tavlusun (Aydınlar) Aşağı Cami Minaresi 77
4.1.17 Talas Han Cami Minaresi 79
4.1.18 Hacı Kılıç Cami Minaresi 81
4.1.19 İncesu Yeni Cami Minaresi 83
4.1.20 Pınarbaşı Hilmiye Köyü Cami Minaresi 84
4.1.21 Pınarbaşı Aziziye Cami Minaresi 86
4.1.22 Tomarza Merkez Cami Minaresi 88
4.1.23 İncesu Bulgurcu Cami Minaresi 90
4.2 KÖŞK-MİNARELER 92

4.2.1 Hunat Hatun Cami Köşk-Minaresi 92
4.2.2 Çakalız Cami Köşk-Minaresi 93
4.2.3 Molu Hacı Hasanoğlu Cami Köşk-Minaresi 95
4.2.4 Sarıoğlan Palas Köyü Cami Köşk-Minaresi 96
4.2.5 Bünyan Büyük Bürüngüz Mütevelli Cami Köşk-Minaresi 98
4.2.6 Erkilet Arabıdın Mescidi Köşk-Minaresi 99
4.2.7 Develi Meteris Cami Köşk-Minaresi 100
4.2.8 Keklikoğlu Cami Köşk-Minaresi 102
4.2.9 Çifteönü Cami Köşk-Minaresi 103
4.2.10 Develi Tirem Cami Köşk-Minaresi 105
4.2.11 Karacaoğlu Cami Köşk-Minaresi 106
4.2.12 Develi Dedeman (Çay) Cami Köşk-Minaresi 107
4.2.13 Seyitgazi Cami Köşk-Minaresi 108
4.2.14 Ağırnas Müftü Mesut Cami Köşk-Minaresi 110
4.2.15 Gülük Cami Köşk-Minaresi 111
4.2.16 Göllü Cami Köşk-Minaresi 113
4.2.17 Ali Hoca Cami Köşk-Minaresi 115
4.2.18 Gubaroğlu (Yumurtalı) Mecid Köşk-minaresi 116
4.2.19 Karaimam Cami Köşk-Minaresi 118
4.2.20 Tasmakıran Cami Köşk-Minaresi 119
4.2.21 Karaimam Mescidi Köşk-Minaresi 120
4.2.22 Helvacıdede Şıh Mescidi Köşk-minaresi 122
4.2.23 Kadı Mescidi Köşk-Minaresi 123
4.2.24 Bozatlıpaşa Narlı Mescidi Köşk-minaresi 125
4.2.25 Cıncıklı (Çiğlizade) Cami Köşk-Minaresi 126
4.2.26 Battal Gazi Cami Köşk-Minaresi 127
4.2.27 Kalaycıoğlu Mescidi Köşk-minaresi 129
4.2.28 Hacı Saki Mescidi Köşk-Minaresi 130
4.2.29 Develi Ulu (Sivasi hatun) Cami Köşk-Minaresi 131
4.2.30 Develi İniler Cami Köşk-Minaresi 132
4.2.31 Tavlusun Namazgâhı Köşk-Minaresi 133
4.2.32 Gesi Orta Cami Köşk-Minaresi 134
4.2.33 Gesi Hacı Haydar Cami Köşk-Minaresi 135

4.2.34 Talas Akçakaya Köyü Yukarı Mahalle Cami Köşk-Minaresi 136
4.2.35 Gürpınar Salguma Köyü Cami Köşk-Minaresi 137
4.2.36 Selaldı Deliklitaş Kesim Çıkmazı Mescidi Köşk-minaresi 139
4.3 Münferit Tip 140
4.3.1 Erkilet Yukarı Cami Minaresi 140

5. BÖLÜM

5. DEĞERLENDİRME 142
5.1 Klasik Tarzdaki Minareler 142
5.1.1 Konum Açısından Yapı-Minare İlişkisi 142
5.1.1.1 Yapıdan Ayrı Olarak İnşa Edilmiş Olan Minareler 142
5.1.1.2 Yapıya Bitişik Olarak İnşa Edilmiş Olan Minareler 142
5.1.1.3 Yapının Beden Duvarı Üzerine Binen Minareler 143
5.1.2 Tipoloji 144
5.1.2.1 Silindirik Minareler 144
5.1.2.2 Çokgen Minareler 144
5.1.3 Minare Elemanlarının Biçimsel Özellikleri 144
5.1.3.1 Kaide 144
5.1.3.2 Pabuç 146
5.1.3.3 Gövde 147
5.1.3.4 Şerefe 149
5.1.3.5 Petek 151
5.1.3.6 Külah 152
5.1.3.7 Alem 153
5.1.4 İnşa Malzemesi ve Tekniği 153
5.1.4.1 Taş 153
5.1.4.2 Tuğla 155
5.1.4.3 Ahşap 159
5.1.5 Süsleme 160
5.1.5.1 Geometrik 160
5.1.5.2 Bitkisel 161
5.1.5.3 Yazı 161
5.1.5.4 Mukarnas 162

5.1.6 Kitabeler ve Minarelerin Kronolojik Dağılım 162
5.2 Köşk-Minareler 163
5.2.1 Konum Açısından Yapı-Minare İlişkisi..... 164
5.2.1.1 Yapıdan Ayrı Olarak İnşa Edilmiş Minareler 164
5.2.1.2 Yapıya Bitişik Olarak İnşa Edilmiş Minareler..... 165
5.2.1.3 Dam Üstünde İnşa Edilmiş Olan Minareler 165
5.2.1.4 Taçkapı Üzerinde İnşa Edilmiş Olan Minareler..... 166
5.2.1.5 Avlu Duvarı Üstünde İnşa Edilmiş Olan Minareler..... 166
5.2.1.6 Çeşme Üzerinde İnşa Edilmiş Olan Minareler..... 167
5.2.2 Tipoloji..... 167
5.2.2.1 Dört Sütun Üzerinde Yükselen Minareler..... 167
5.2.2.2 Altı Sütun Üzerinde Yükselen Minareler..... 167
5.2.3 Minare Elemanlarının Biçimsel Özellikleri 168
5.2.3.1 Sütun 168
5.2.3.2 Kemer..... 169
5.2.3.3.Külah..... 170
5.2.4 İnşa Malzemesi..... 171
5.2.5 Süsleme 171
5.2.5.1 Geometrik..... 171
5.2.5.2 Bitkisel 172
5.2.5.3 Yazı 172
5.2.6 Kitabeler 173
5.3 Münferit Tip..... 174
Tablo: 1 175
Tablo: 2 176
Tablo: 3 177
SONUÇ..... 178
KAYNAKÇA..... 185
ŞEKİLLER LİSTESİ ve ŞEKİLLER
ÇİZİM LİSTESİ ve ÇİZİMLER
PLANLAR LİSTESİ ve PLANLAR
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ ve FOTOĞRAFLAR
ÖZGEÇMİŞ

KISALTMALAR

a.g.e. **:** Adı geçen eser

a.g.m. **:**Adı geçen makale

a.g.t. **:**Adı geçen tez

Çev. **:**Çeviren

H. **:**Hicri

M.: **:**Miladi

Bkz.: **:**Bakınız

s.: **:**Sayfa

C.: **:**Cilt

cm.: **:**Santimetre

m.: **:**Metre

vb. **:**Ve Benzeri

T.T.K. **:**Türk Tarih Kurumu

M.E.B. **:** Mili Eğitim Bakanlığı

İ.Ü.E.F. **:**İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi

İ.T.Ü. :İstanbul Teknik Üniversitesi

O.D.T.Ü. :Orta Doğu Teknik Üniversitesi

1. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1 Konunun Tanımı, Sınırları ve Önemi

Kayseri ili, ilçe, kasaba ve köylerinde cami ve mescitlere ait minarelerin araştırılması, Anadolu Selçuklularından, Cumhuriyet dönemine kadar Kayseri minarelerinin mimari ve dekoratif açılardan göstermiş olduğu gelişmelerin tesbiti ve bunların Türk-İslam mimarisi içerisindeki yerinin belirlenmesi, tezin konusunu oluşturmaktadır**.** 1200–1923 yılları arasında inşa edilmiş birçok minarenin modern bina inşasına kurban olduğu, yazılı kaynaklardan anlaşılmaktadır. Çalışmada tarihi mirası koruma bilinci eksikliğinden nasibini almış, günümüze ulaşamayan bu eserlerden de kısaca bahsedilmiştir.

Bu konunun çalışılmasındaki amaç; Kayseri il, ilçe, kasaba ve köyleri'nde yer alan Türk Devri minareleri hakkında bugüne kadar yapılmış detaylı bir tez çalışmasının olmamasıdır. Kayseri minarelerinin Selçuklu Beylikler ve Osmanlı dönemlerinde nasıl bir gelişim içerisinde olduğunu bir il ölçeğinde tespit etmek, bu eserlerin her yönüyle ayrıntılı tanımlamalarını yaparak belgelemek ve gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlamak araştırmanın en önemli amaçlarından bir diğeridir.

1.2 Araştırma Yöntemi

Tezimizde ilk başvuru kaynakları olarak kadı sicil defterleri, konu ile ilgili yazılmış kitap ve süreli yayınlar kullanılmıştır. Ana kaynakların dışında Kayseri hakkında yazılmış tarihi, coğrafi ve sosyal kaynaklar taranarak ilçenin geçmiş dönemleri hakkında bilgilere ulaşılmıştır.

Kayseri İli, İlçe, Kasaba ve Köyleri'nde bulunan minare ve köşk-minareler tespit edildikten sonra tek tek dolaşılarak arazi çalışması yapılmıştır. Minarelerin ölçüleri

alınarak ölçekli plan ve görünümleri çizilmiştir. Minare gibi biçimi itibariyle sağlıklı ölçü almanın çok güç olduğu bir yapı elemanın ölçüleri, geleneksel usuller bir kenara bırakılarak; modern mühendislik yöntemleriyle alınmıştır. Bunun yanında birkaç minareye, minare gövdesinin tahrip olmasından ve minare gövdelerine yerleştirilmiş olan cihazların geçit vermemesinden dolayı çıkılamamıştır. Bu nedenle minarelerin merdiven basamak sayılarına ve şerefenin ayrıntılı ölçülerine metin kısmında yer verilememiştir. Köşk-minarelerin birkaçının külah bölümlerinin ölçülerinde bazı eksiklikler olmuştur. Bunun nedeni minarelerin yüksek çatı uçlarında olması ve merdiven gibi yardımcı araçlardan yardım alınamayacak bir konuma sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle bazı köşk-minarelerin toplam yüksekliklerinin yaklaşık olarak verilmesi uygun görülmüş ve bu yöntemle ölçüleri alınan yapıların ölçekli çizimleri yapılmıştır. Eserlerin ayrıntılı dia ve fotoğrafları çekilerek, minarelerin belgelenmelerine katkı sağlanmıştır. Kurum ve kişilerden alınan çizimler, nereden alındıkları belirtilerek çalışmada kullanılmıştır.

Arazi çalışmalarının sonunda yapılan çizimler, tarihsel kaynaklarla, fotoğraflarla desteklenmeye çalışılmıştır. Bunun yanında yapıların planlarına da yer verilerek minarelerin konumlarının daha iyi anlaşılması amaç edinilmiştir. Eserlerin katolog bölümünde tanıtılmasında kronolojiye bağlı kalınmıştır. Kitabesi olmayan eserlerin tarihlendirmesinde eserlerin taşıdığı mimari özellikler göz önüne alınmaya çalışılmıştır. Minare gibi, tek başına tarihlendirmesi çok zor olan bir yapı elemanının tarihlendirilmesinde ve katalog bölümünde kronolojik sıralama yapılmasında oldukça güçlük çekilmiştir. İlerde yapılacak arşiv çalışmaları ile yapıların tarihlendirmeleri hakkında daha sağlıklı bilgilere ulaşılacağı düşünülmektedir.

1.3. Konu ile ilgili Kaynaklar

Konu ile ilgili yapılan literatür çalışmasında, Kayseri'de bulunan Türk-İslam dönemine ait eserlerin tamamını inceleyen bir araştırma ile karşılaşılmamıştır. Minareler konusunda ayrıntılı tez çalışmaları yapılmış, kitaplar ve çeşitli makaleler yayınlanmıştır. Makale ve kitaplarda minarenin kaynağı ve ortaya çıkışı ile ilgili çeşitli görüşler ileri

sürülmüştür. Emel Esin[1] makalelerinde minarenin kaynağı ve gelişiminin yanı sıra Orta Asya minareleri hakkında ayrıntılı bilgiler yer almaktadır. Minarelerin İslam ülkelerindeki gelişimide makalelere ve ansiklopedi maddelerine konu olmuştur. Bunlardan Diez'in[2] ve Semavi Eyice'nin[3] İslam Ansiklopedisinde yer alan "Minare" maddesi, C.Esad Arseven'in[4] Sanat ansiklopedisindeki "Minare" maddesi, Sedat Çetintaşın "Minarelerimiz" adlı makalesi, [5] Enver Şapolyo'nun "Minareler" başlıklı çalışması; minareler konusunda yapılmış olan çalışmaların başlıcalarıdır. Jonathan Bloom'a ait "Minaret Symbol of İslam" adlı çalışma[6], minarenin menşei ve başlangıcından günümüze bütün İslam toplumlarının minareleri dönem içindeki özellikleri göz önüne alınarak incelenmiştir. Doris Behrens-Abouseif'e ait "The Minarets Of Cairo" adlı eserleri[7] İslam minareleri hakkında yapılmış çalışmalar arasındadır.

Minare konusu ile ilgili yapılmış olan tezler; Eyüp Nefes tarafından 1996 tarihinde hazırlanmış olan "Minarenin Cami Mimarisine Katılımı ve İlk Minare Örnekleri" adlı yüksek lisans tez çalışması[8], Abdülhalim Asfour'un hazırladığı "Emevi Devrinden Osmanlılara Kadar Suriye Minareleri" adlı 1997 tarihli Yüksek Lisans tezi[9], İslamiyetin ilk yıllarında inşa edilmiş olan minareler hakkında ayrıntılı bilgilere ulaşabildiğimiz tez çalışmalarıdır. Ülkü Kulaç'ın, Türkiye'deki Minare Gelişimi ile ilgili 1979 tarihli doktora çalışması[10], Mehmet Emin Başer tarafından hazırlanmış, "Konya Selçuklu Minarelerinde Restorasyon Denemeleri" adlı 1988 tarihli Yüksek Lisans Tezi[11], "XII.

---

[1] ESİN, Emel, "Minare" **Türk Ansiklopedisi**, C. XXIV, Ankara 1976. ESİN, Emel, "Türk Minaresinin Orta Asya'daki Öncüleri Hakkında" **Edebiyat Fakültesi Araştırma Dergisi**, (İn Memorion Prof. Albert Louis Gabriel Özel Sayısı), Ankara, 1978, S.104-147.

[2] DİEZ, E. "minare" **İslam Ansiklopedsi**, C.VIII, İstanbul, 1960, s.323-329.

[3] EYİCE, Semavi, "Minare", **İslam Ansiklopedisi**. C. VIII, Milli Eğitim Bakanlığı, , İstanbul, s.329-355. Semavi Eyice, "İstanbulda Bazı Cami ve Mescit Minareleri" **Türkiyat Mecmuası**, Cilt:10, İst.1953. Semavi Eyice, "İstanbul Minareleri", **İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi**, İstanbul, 1979.

[4] ARSEVEN, C. Esat, "Minare", **Sanat Ansiklopedisi**, C. III, İstanbul, 1996, s. 1409-1412.

[5] ÇETİNTAŞ, Sedat, "Minarelerimiz"; **Güzel Sanatlar Mecmuası,** Sayı : 4, İstanbul, 1942, S.57-74.

[6] BLOOM, J., **Minaret Symbol of İslam**, Londra, 1989

[7] ABOUSEİF, Doris Behrens, **The Minareys Of Cairo**, Egypt, 1985.

[8] NEFES, Eyüp , **Minarenin Cami Mimarisine Katılımı ve İlk Minare Örnekleri**, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı Yüksek Lisans tezi, 1996.

[9] ASFOUR, Abdülhalim, **Emevi Devrinde Osmanlılara Kadar Suriye Minareleri**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı Türk-İslam Sanatları Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1997.

[10] KULAÇ, Ülkü , **Untersuchung der Turkischen Minarette aus Naturstein und Ziegeln unter besanderer Berücksichtigung der Wendeltreppenformen und Konstructionen**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Berlin, 1979.

[11] BAŞER, M. Emin, **Konya Selçuklu Minarelerinde Restorasyon Denemeleri**, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Konya , 1988.

ve XIII. yüzyıl Anadolu Minareleri" adlı 1997 tarihli doktora tezi[12]**,** Bülent Nuri Kılavuz'un " Güneydoğu Anadolu Bölgesi Minareleri" adlı 2005 tarihli Doktora tezi[13] Anadolu Selçuklu dönemine ait günümüze ulaşmış bütün eserler hakkında ayrıntılı bilgiler veren önemli tez çalışmalarıdır**.** Semavi Eyice'ye ait "İstanbul'da Bazı Cami ve Mescid Minareleri" adlı lisans tezi[14], Turgut Cimcoz'un 17. yüzyıl Sonuna Kadar İstanbul Minareleri, adlı lisans tezi[15], Aygün Ülgen tarafından hazırlanmış olan "Klasik Devir Minareleri, Osmanlı Cami Planında Minarenin Konumu" adlı doktora tez çalışması[16], İstanbul minareleri hakkında yapılmış ayrıntılı tez çalışmalarıdır. Ali Osman Uysal tarafından hazırlanan "Erken Osmanlı Dönemi Minareleri" adlı 1985 tarihli yüksek Lisans tezi"[17], Erken Osmanlı dönemi minareleri ile ilgili yapılmış ayrıntılı bir tez çalışmasıdır. Bu çalışmaların yanında minare inşa sisteminin anlatıldığı Metin Oğuzmert'e ait "Yığma Minarelerin Dinamik Davranışları, Dynamic Behavor Of Moaunry Minarets"**,** adlı 2002 tarihli bir yüksek lisans çalışması[18] bulunmaktadır.

Minarelerle ilgili yapılmış toplu çalışmaların yanında, belli bir dönemin minarelerini anlatan tez, kitap ve makaleler yer almaktadır. Gönül Öney'in "Büyük Selçuklu Devri Minarelerinde Süsleme" adlı çalışması[19], Ömür Bakırerin "Anadoluda XIII. yüzyıl Tuğla minarelerin konum, şekil, malzeme ve tezyinat özellikleri" adlı bilimsel araştırma yazısı[20] ve aynı yazarın "Selçuklu öncesi ve Selçuklu dönemi Anadolu mimarisinde tuğla kullanımı" adlı 1977 tarihli doçentlik tezinde de minarelerin malzeme ve süsleme açısından ele alındığı görülmektedir. Bülent Nuri Kılavuz'a ait "Güneydoğu

---

Yüksek Lisan Tezi , 1988.

[12] BAŞAR, Mehmet Emin, **12.-13. Yüzyıl Anadolu Minareleri,** Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya, 1997.

[13] KILAVUZ, B. Nuri, **Güneydoğu Anadolu Bölgesi Minareleri,** Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Van, 2005**.**

[14] EYİCE, Semavi , "İstanbul'da Bazı Cami ve Mescit Minareleri", **Türkiyat Mecmuası**, İstanbul, C.X, s.247-268.

[15]CİMCOZ, Turgut, 17. yüzyıl Sonuna Kadar İstanbul Minareleri, **İ.Ü.E.F. Sanat Tarihi Bölümü,** Lisans Tezi, İstanbul, 1973.

[16] ÜLGEN, Aygün, Klasik Devir Minareleri, **Osmanlı Cami Planında Minarenin Konumu**, Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi İslam Medeniyeti ve Sosyal Bilimler Bölümü, Türk-İslam Sanatları Tarihi Bilim Dalı Doktora Tezi, İstanbul, 1995. ÜLGEN, Aygün, Klasik Devir Minareleri, **Osmanlı Cami Planında Minarenin Konumu,** İstanbul, 1996.

[17] UYSAL, Ali Osman, **Erken Osmanlı Dönemi Minareleri**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlamamış Master Tezi, Ankara, 1985.

[18] OĞUZMERT, Metin, **Yığma Minarelerin Dinamik Davranışları, Dynamic Behavor Of Moaunry Minarets,** Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü**,** Yüksek Lisans Tezi, 2002.

[19] ÖNEY, Gönül , "Büyük Selçuklu Dönemi Minarelerinde Süsleme", **Kültür ve Sanat**, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1976.

[20]BAKIRER, Ömür, **Selçuklu Öncesi ve Selçuklu Dönemi Anadolu Mmarisinde Tuğla Kullanımı**, C.I, Ankara, s.8-9., BAKIRER, Ömür , "Anadolu Selçuklularında Tuğla İşçiliği", **Malazgirt armağanı**, T.T.K.Yayınları, Ankara 1972.

Anadolu'da Kare Gövdeli Minareler"[21], Yılmaz Önge'nin "Çift şerefeli Selçuklu Minareler" adlı makalesi[22], Ara Altun'a ait "Mardin Ulu Cami ve Çifte Minareler üzerine birkaç not" adlı 1971 tarihli yayını[23] Ali Osman Uysal tarafından yayınlanmış olan "Anadolu Selçuklularında Erken Osmanlı Dönemine Minare Biçimindeki Gelişmeler", adlı makale, Abdüsselam Uluçam'a ait "Irak Selçukluları ve Atabekler Döneminden Kalan Tuğla Minareler" adlı araştırma yazısı[24], Haldun Özkan tarafından 1999 tarihinde yayınlanan "Türklerde Minare Geleneği ve Bayburt Ulu Cami Minaresi" adlı çalışma[25], Anadolu Selçuklu dönemi minareleri hakkında yayınlanmış olan makalelerdir.

Ali Osman Uysal "Erken Osmanlı Döneminde Sırlı Tuğla minareler", "Minaret in Early Otoman Architecture" ve Zaviyeli Camilerde Minare Problemi" ve "Erken Osmanlı Mimarisinde Minareler" [26] adlı makaleleri, O, Onur'a ait "Türk Mimari vesikalarında Edirne Minareleri" adlı eser ve "Erken Devirde Başlayan ve Gelişen Edirne Minareleri" adlı kitabı[27], Osmanlı dönemi minarelerinin anlatıldığı önemli çalışmalar arasındadır.

Yılmaz Önge, "Üç Karamanlı Minaresinin Tezyinatı", adlı 1985 tarihli yayını[28], Schacht, J, "Merdiven minare" 1959. ve "Ein Archaischer Minaret Typ İn Agypten Und Anatolien, 1938"[29], adlı makaleler Anadolu minareleri konusunda yapılan çalışmalar arasındadır.

---

[21] KILAVUZ, Bülent Nuri, "Güneydoğu Anadolu'da Kare Gövdeli Minareler", **IX. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu, 21-23 Nisan 2005**, Erzurum, 2005, s.307-318.

[22] ÖNGE, Yılmaz, "Çift Şerefeli Selçuklu Minareleri", **Önasya,** C.V, Sayı:50, İstanbul, 1969, s.8-22.

[23] ALTUN, Ara "Mardin Ulu Cami ve Çifte Minareler Üzerine Birkaç Not" , **Vakıflar Dergisi**, Sayı:IX. Ankara, 1971, s.191-201.

[24] ULUÇAM, Abdüsselem., "Irak Selçukluları ve Atebekler Döneminden Kalan Tuğla Minareler", **Yüzüncüyıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,** C.I, Sayı:1, Ankara,1990,s.17-72.

[25] ÖZKAN, Haldun, Türklerde Minare Geleneği ve Bayburt Ulu Cami Minaresi", **10. Yılında Bayburt Vilayeti Sempozyumu, (7-19 Temmuz 1999),** Bayburt, 1999, s.233-239.

[26] UYSAL, Ali Osman, " Anadolu Selçuklularından Erken Osmanlı Dönemine Minare Biçimindeki Gelişmeler" **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi**, C.XXXIII, S.1-2, Ankara, 1990.s.505-533. UYSAL, Ali Osman, "Erken Osmanlı Döneminde Sırlı Tuğralı Minareler"; **X.Türk Tarih Kongresi,** Ankara, 1994, s.2349-2367; UYSAL, Ali Osman, "Zaviyeli Camilerde Minare Problemi", **Türk Etnoğrafya Dergisi**, Sayı : 20, Ankara, 1997, s. 47-63. UYSAL,Ali Osman, "Erken Osmanlı Mimarisinde Minareler", Osmanlı, C.X, Ankara, 1999, s.149-160.

[27] ONUR, O., **Türk Mimari Vesikalarından Edirne Minareleri**, Yenilik Basımevi, İstanbul, 1974

[28]ÖNGE, Yılmaz, "Üç Karamanlı Minaresinin Tezyinatı", **Karaman Kültür ve Sanat Dergisi (Türk Dili ve Yunus Emre)** Sayı:4, Karaman, 1985, s37-40.

[29] SCHACHT, J, "Merdiven Minare", **Milletlerarası I.Türk Sanatları Kongresi**, Ankara, ; SCHACHT, J, Ein Archaischer Minaret Typ İn Agypten Und Anatolien, **Ars İslamica**, 1938, C.V., s.46-55

Ülkü Kulaç'ın, Türk taş minare inşa tekniği ile ilgili 1981 tarihli bilimsel çalışması[30], Mehmet Emin Başer tarafından hazırlanmış 2001 tarihli The Staır System Used In Anatolıan Mınarets of XII.-XIII. Centurıes[31] araştırma yazısı, minare inşa tekniği hakkında özet bilgiler vermektedir.

İlhan Özkeçeci tarafından hazırlanmış "Minber-Minareler" adlı eser Kayseri şehir merkezinde yer alan köşk-minareler ile ilgili bilgiler sunmaktadır.[32] Bu çalışmada minarelerin ölçekli çizimleri yapılmamış olup, ölçülerde ve tarihlendirmelerinde eksiklikler görülmektedir. Kayseri minareleri ile ilgili hazırlanmış ayrıntılı bir tez çalışması bulunmamaktadır. Bu nedenle hazırlanan çalışmanın bu konudaki boşluğu dolduracağı ümid edilmektedir.

1.4 Kayseri'nin Tarihi ve Coğrafyası

Kayseri, M.Ö, 3 bininci yıllarda kurulmuş bir şehirdir. Bu şehre İlk defa **"**Kanisti" adı verilmiştir. Hatti ve Hitit Krallıkların kontrolündeki bu şehir, Hititlerin ortadan kaldırılmasıyla önemini kaybetmiştir. Frig dönemine rastlayan çağlardaki bu ad **"**Mazaka" olarak değişmiştir[33]. Mazaka adının Kapadokyalıların atası Mechus, yada "Mosoch" dan geldiği ifade edilir. Bu adın, Frig dilindeki Zeus anlamına, gelen Mazeus'tan gelebileceği de öne sürülmektedir. En uygun şekli de bu ifade olmalıdır. M.Ö. IX. asırdan itibaren iskân gördüğü sanılan bu yer, Erciyes'in kuzey eteklerinde, bu günkü Eskişehir bölgesidir.

Kayseri, Kapadokya Krallığı döneminde **(Eusebeia)** adını Kapadokya krallarından Ariarathes V'in (163-130) zamanında almış olabilir[34].

Şehir Romalıların kontrolüne geçince yeni bir ad ve kimlik kazanır. Kayseri'nin bu adı alış tarihi M.S 17. yüzyıla rastlar. Kapadokya Kralı, Roma İmparatorunun onuruna şehre "Kaisareia" adını vermiştir. Şehir "Kaisareis" adı ile ün bulmuş ve gelişmiştir. Ancak aynı yıllarda Anadolu da aynı adla başka şehirler de bulunduğu için, burasını

---

[30] KULAÇ, Ü., 1981, "Türk Taş Minarelerinde Döner Merdiven ve Metal Bağlantı Elemanlarının Yatay Yükleri Karşılamadaki İşlevleri", **I. Uluslar Arası Türk-İslâm Bilim ve Teknoloji Tarihi Kongresi**, İ.T.Ü. S.235-240.

[31] BAŞER, Mehmet Emin, The Staır System Used In Anatolıan Mınarets of XII.-XIII. Centurıes**,** I. Uluslararası **Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Kongresi, Bildiriler,** Cilt I, Konya, 2001.

[32] ÖZKEÇECİ, İlhan, **Kayseri Cami Mimarisinde Minber-Minareler**, Kayseri, 1993.

[33] SUBAŞI, Muhsin, İlyas, **Dünden Bugüne Kayseri**, Kıvılcım Yayınları, s.38.

[34] ESKİOĞLU, Mehmet, **Kayseri**, Cumhuriyetin 50. Yılında, 1973 İl Yıllığı, Kayseri, 1973, s.5.

diğerlerinden ayırmak için, Erciyes'in Kenarındaki "Kaisareia", "Kapadokya'nın Başkenti Kaisareia" , "Anadolu'nun Öncü Şehri Kaisareia" gibi adlar verilmiştir.

Şehrin bugünkü "Kayseri" adını alışı 7. asırda Arap ordularının şehri ele geçirmelerinden sonraya rastlar. O da (Kaisareia) adının (Kayseri) şeklinde okunuşundan ibarettir. Şehir, o tarihten bu yana Kayseri adı ile anılmaktadır[35].

Bugün 16.917 kilometrelik yüzölçümü, bir milyonun üzerindeki nüfusu ile dünyanın, en eski şehirlerinden biri olan Kayseri, M.Ö. 3500 ile M.S. 2000 olmak üzere 5500 yıllık uzun bir geçmişe sahiptir.[36] M.Ö. 2. binin ilk çeyreğinde hüküm süren Kaniş krallığının merkezi ve aynı zamanda Anadolu'daki ticaret kolonilerinin başkentidir[37].

Kayseri tarihi seyri içerisinde Hititler, Firigyalılar, Romalılar, Bizanslılar, Asurlular, Kilikya, Kapadokya ve Pontus krallığı, Medler, Persler, Makedonlar, Araplar ve Türkler gibi bir çok kavime yurt ve değişik medeniyetlere beşiklik etmiştir[38].

1649'da Kayseri'ye gelen Evliya Çelebi seyehatnamesinde "şehrin ilk kurucusu Hazret-i Zekeriyya Aleyhisselam zamanında Kayser (kral) Erçiştir. Sonradan nice eller değiştirmiştir" diye bahsetmektedir[39].

Kayseri, Anadolu kentleri içerisinde, tarihin her döneminde dikkat çeken bir noktadır. Anadolu da ilk kentlerin kurulduğu Neolitik dönemden itibaren Kayseri ve çevresi insanoğlunun yerleştiği ve geliştiği bölgelerden birisi olmuştur. Bilinen tarih kayıtlarına göre ilk yazı Anadolu'da Kayseri yakınlarındaki Kültepe Kaneş de bulunmuştur. Asurlu tüccarlar Kültepe ve çevresini ticari faaliyetler için kullanmışlardır[40]. Kayseri'nin bu konumu, önemli ticaret yollarının üzerinde olması, çeşitli milletlerin saldırısına uğramasına sebep olmuştur. Kaneş'in önemini kaybetmesinden sonra, bölgenin merkezi olarak, devrin kutsal dağı ARGAİOS'un (Erciyes) kuzey eteğindeki Mazaka ön plana çıkmaya başlamıştır. Mazaka'nın bugünkü şehrin takriben iki kilometre güneyinde, Erciyes'in bir tepesinde kurulmuş olduğu kabul edilmektedir[41].

---

[35] SUBAŞI, Muhsin, İlyas, **a.g.e.,** s.38
[36] **Cumhuriyetin 75. Yılında Kayseri**, Kayseri Valiliği.1998.s.48.
[37] KILIÇ.Abdullah, **Kayseri**, Kayseri, 2006, 20.
[38] KESKİN, Mustafa, HÜLAGÜ, M etin, **Geçmişteki İzleriyle Kayseri**, Kayseri, 2006, s.2.
[39] EVLİYA ÇELEBİ, **Tam Metin Seyahatname,** (Çev: M. Çevik), Cilt: 2, Ankara, 1986.s.238.
[40] ERAVŞAR, Osman, **Seyahatnamelerde Kayseri**, Kayseri, 2000.s.7.
[41]ERKİLETLİOĞLU, Halit, **Kayseri Tarihi (En Eski Zamanlardan Osmanlılara Kadar),** Kayseri, 1993, s.10.

Kayseri M.S. üçüncü yüzyılın başlarında Kapadokia'nın başşehri olmakla beraber Hristiyanlık dininde ilmi merkezi hüviyetinde idi. Dördüncü yüzyılın başlarında ise Kayseri halkının Hristiyanlaşarak manastır ve keşişliklerin inkişaf ettiği devir olmuştur[42].

Asurlar, Hititler, Persler, Helenistik Roma, Bizans dönemlerini yaşayan Kayseri VII. Yüzyıldan itibaren de Arapların saldırısına maruz kalmıştır[43]. Bu kuşatmadan sonra, değişik zaman aralıklarıyla Arap orduları yaklaşık olarak yedi yıl kadar kentte kalmışlar, eski kalenin surlarından birisini onararak kullanmışlardır. Kent daha sonra tekrar Bizans hakimiyeti altına girmiş ve XI. yüzyıla kadar Sasaniler tarafından birçok kere kuşatılmıştır. Bu siyasi belirsizlik yüzünden uzun bir müddet otorite sağlanamamıştır[44].

XI. yüzyılın ilk yarısında kentte Türkler varlıklarını hissettirmeye başlamışlar ve daha Malazgirt savasından dört yıl önce 1064 yılında Antakya'yı ele geçiren Türkmenler, Kayseri ye kadar gelmişlerdir. Başlarında Afşin bey adında bir komutanla 1067 yılında Kayseri'yi ele geçirdiler. Türkler buraya geldiklerinde kentte kendilerine karşı koyabilecek herhangi bir güçle karşılaşmamışlardır. 1075 yılında Kutalmışoğlu Süleyman Şahın İznik'i fethederek Anadolu'ya yeni bir Türk devletinin temellerini atmasından sonra da Kayseri havalisi, Anadolu Selçuklu devletinin bir parçası olmuştur. Kent 1077 tarihinden sonra kesin olarak Türk hâkimiyetine girmiştir[45].

Kentin, Türk hâkimiyetine girmesiyle birlikte, önceki dönemden kalan yapılar ve savunma tesisleri onarılmıştır. Kalenin içinde bulunan bu yapıların ya temelleri ya da bizzat kendisi kullanılmıştır. Kentin ilk hâkimleri Danişmendlilerdir. Melik Gazi, 52 sene süren saltanatı sırasına birçok fetih ve akınlarda bulunmuştur. Bu dönemde kentte ilk cami ve yönetim mekânları yapılmış, surlar kısmen onarılmıştır[46]. 1082 yılında, kent Haçlılar tarafından kuşatılmıştır. Ancak kentin ciddi savunma tesislerinin bu dönemde henüz inşa edilmemiş olmasın nedeniyle, Danişmendliler kentte herhangi bir savunma yapamadılar. Kayseri bu kuşatmadan sonra yaklaşık 150 yıl kadar herhangi bir kuşatma ve saldırıya maruz kalmamıştır. Danişmendliler döneminde kent fiziki bakımdan çok

---

[42] ERKİLETLİOĞLU, Halit, **a.g.e.,** 1993, s.44.
[43] DARKOT, Besim, "Kayseri", **İslam Ansiklopedisi,** M.E.B., C.VI., İstanbul, 1977, s.485.
[44] ERAVŞAR, Osman, **a.g.e**., s.12.
[45] Kayseri'nin Türkleşmesi için bkz. KÜRKÇÜOĞLU, Erol, Kayserinin Türkleşmesi ve Selçuklu Hakimiyet, **II.Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri (16-17 Nisan 1998**), Kayseri, 1998, s.317-322.
[46] ERAVŞAR, Osman, **a.g.e**., s.13.

büyük bir değişim göstermez. Ancak beyliğin yönetim merkezlerinden birisi olması nedeniyle Danişmendli Meliklerin ikamet ettiği bir sarayın kullanıldığı, bu sarayın da Bizans'tan kaldığı bilinmektedir. Ulu Cami (Cami-i Kebir) bu dönemde yapılmış olan eserlerdendir. Danişmendli döneminde kente ilk medrese yapılmıştır. Bu medrese Melik Muhammed Gazi tarafından 1135–1143 yılları arasında yaptırılan ve kendi eseri olan, Ulu Caminin kıble yönündeki, Melik Muhammed Gazi Medresesidir. İkinci medrese, Danişmendli Nizameddin Yağıbasanın oğlu Muzafferiddin Mahmudun kızı Atsız Elti Hatun tarafından 1212 yılında tamir ettirilen Gülük Cami ve Medresesidir[47].

Danişmendliler'in hâkimiyetinden sonra kent XII. yüzyıl sonunda Selçukluların eline geçmiştir. Selçuklu Sultanı II. Kılıçarslan, Anadoluda birliğini sağlamak amacıyla 1165 tarihinden itibaren Darende, Delük bölgesini ve 1169 tarihinde de Kayseri ve zamantı bölgesini Zünnundan almıştır. II. Kılıçarslanın ölümü üzerine Gıyaseddin Keyhüsrev (1192-1196) yerine geçmiştir[48]. Selçuklu sultanları, kenti ikinci başkentleri olarak kullanmışlardır ve sultanların tahta çıkma ve tahttan inme törenleri hep burada yapılmıştır. Anadolu Selçuklu döneminde sultanların sefere çıkış merkezi olduğu için "Dar'ül Feth" ve Konyadan sonra ikinci bir merkez olarak sultanların oturduğu yer olarak "Dar'ül Mülk" unvanlarıyla alınıyordu. Bu dönemde surlar onarılmış, genişletilmiş ve kentin etrafı tahkim edilmiştir. Kentin etrafında önemli ticaret alanları kurulmuş, buralarda üretim ve ticaret yapılmıştır. Bu alanlar sur dışında yer alıyordu. Surların kapladığı alanın diğer Anadolu kentlerine göre küçük olması nedeniyle, surların içinde ticaretle ilgili hiçbir husus bulunmuyordu. Bu da sur içinin yönetimle ilgili bir bölüm olduğunu gösteriyordu. Sonraki yıllarda, Ulu Camii'nin yanına yapılan bedestenle bu durum değişmiştir. Bu dönemde kente 14 Medrese yapılmıştır. Bunun dışında, Anadolu'nun ilk hastane yapısı Gevher Nesibe Darüşşifası bu dönemde yapılmıştır. Bu dönemde, kentte toplam yedi Cuma camisinin bulunduğu dönemin kaynaklarından tespit edilebilmektedir. Yine bu dönemde kentin çevresine de küçük yerleşimler meydana gelmiş, hatta bağımsız köşk ve saraylar yapılmıştır. Bu sarayların

[47] Bu devletin kurucusu Melik Danişmend Ahmet Gazi'den başlamak üzere, Danişmendli hükümdarları diğer İslam dünyasının kültür merkezleriyle, sıkım bir temasta bulunuyorlardı. Bu sebeple Danişmendliler, Maveraünnehir, Harizm ve Herat gibi birçok bölgelerden, Hukuk, tıp ve diğer sahalarda yetişmiş bilginleri Anadolu'ya davet ederek, onların çalışmalarına imkan sağlamışlardır. Danişmendlilerin ilmi yönü ile ilgili bkz. ŞAHİN, Kamil, Kayserinin İlk Kadılarından İsmail El-Herevi (Ö.1142) Ve Danişmendli Döneminde Kayseri'de İlim, **II.Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri(16-17 Nisan 1998**), Kayseri, 1998, s.417; İbnü'esir, el-Kamil Fi't-Tarih, C.XII., Beyrut, s.196.dan.

[48] ERKİLETLİOĞLU, Halit, **a.g.e**., 1993, s.99.

en ünlüsü kentin kuzeybatı tarafında bulunan meşhur Keykubadiye Sarayıdır. Bunun dışında devlet işlerinin görüşüldüğü bir devlethane yapısı bulunmakta iken günümüze ulaşamamıştır. Alaaddin Keykubat'ın Hükümdarlığı zamanı Kayseri'nin o yıllarda yaşadığı en huzurlu dönemdir. Kale onarılmış ve şehir kale dışında güvenli alanlara yayılmaya başlamıştır. Şehir de ciddi bir imar hareketi vardır. Anadolu'nun Türkleşmesi devam etmektedir. Bu sırada Alaaddin Keykubat, Kayseri'de, bir ziyaret sırasında yediği kuş etinden zehirlenerek 1237'de öldürülmüştür. Yerine 2. Gıyaseddin Keyhüsrev tahta çıkarılmıştır. Ancak, Selçukluların Anadolu'da sağladığı bu huzurlu ortam fazla sürmemiştir[49].

Kayseri, 1243 tarihinde Moğollar tarafından kuşatılmıştır. İbni-Bibi bu istaladan "Moğol ordusu şehrin dışında önüne çıkanı yakıp yıktı, eline geçirdiğini boğup öldürdü. Kayserililerden birkaç yiğit Mescid-i Battal dağlarında ve harabelerinde pusuya yatıp fırsatını buldukça saldırıya geçtiler ve Moğollar büyük kayıplar verdiler. Buna rağmen zafer ortada kaldı. Moğollar şehre girerek kaleyi ele geçirdiler. Yaptıkları yıkım ve katliamdan sonra şehrin bayındır yerlerini ve binalarını ateşe verdiler"[50] diye bahsetmektedir. Selçuklu devletinin yıkılmasından sonra, kent bir süre İlhanlıların Anadolu genel valisi Timurtaş tarafından idare edilmiş, daha sonra 1339 yılında Eretna beyliğinin merkezi haline gelmiştir[51]. Sultan Alaaddin Eretna'nın 1352'de ölümünden sonra, Eratnalıların başına geçen dirayetsiz ve zayıf birer şahsiyet olan oğlulları zamanında da devlet günden güne güç yitirmiş; son çoçuk olan sultan Mehmet Çelebi (1380-1381) zamanında ise, 1381 tarihinde Naib Kadı Burhaneddin Ahmed idareye el koymuş ve Sivas merkez olmak üzere, adına bir devlet kurarak Eratnalılar'a son vermiştir[52]. Bu dönemden sonra kent Dulkadiroğluları (1410-1435) ve Karamanoğlulları (1435-1476) arasında sürekli el değiştirmiştir. Karamanoğlulları sadece kaleyi onararak kullanmışlardır[53].

Osmanlı Sultanı Bayezid, 1394-95 senelerinde Anadolu'ya yaptığı sefer sırasında Kayseri'yi Osmanlı topraklarına katmıştır. Ancak bu tabiyetin uzun sürmediği

---

[49] Kayseri'nin Anadolu Selçuklu dönemindeki önemi için bkz. GÜLER, Ali, Alaaddi Keykubad(1220-1237) Zamanında Kayseri Şehrinin Stratejik Önemi, **II.Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri(16-17 Nisan 1998**), Kayseri, 1998, s.171-177.

[50]İbni-Bibi, **El Evamirü'l-Ala'iye Fi'l-Umuri'l-Ala'iye (Selçuk neme) II**, Hazırlayan: Mürsel Öztürk, Ankara, 1996, s.74.

[51] GÖDE, Kemal, **Eratnalılar(1327-1381)**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1994, s.66.

[52]GÖDE, Kemal, "Eratnalılar Döneminde Kayseri(1327-1381)", **II.Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri(16-17 Nisan 1998**), Kayseri, 1998, s.150.

[53] ERAVŞAR, Osman, **a.g.e**., s.15-16-17.

anlaşılmaktadır. Yıldırımın geri dönmesinden sonra Kadı Burhaneddin şehre yeniden hakim olmuştur. Halkın Yıldırım Bayezid'ı daveti üzerine Bayezid bu bölgeye bir ordu göndererek Kayseri'yi Osmanlı Devletine bağlamıştır.(1398-1399)[54]. Timur'un 1402 tarihindeki Ankara savaşı ile kazandığı zaferle beraber, Anadolu hakimiyeti Osmanlılardan çıkmış ve Kayseri bölgesi Timur tarafından Karamanoğullarından Dursun Beye verilmiştir[55].

XV. yüzyılda Kayseri, Dulkadiroğluları, Ramazanoğulları, Karamanoğlulları ve Akkoyunluların hakimiyet arayışlarına sahne olmuştur[56].

Karamanoğulları meselesine kat'i olarak son vermek isteyen Fatih, H.872/M.1467 senesinde Gedik Ahmet Paşayı bölgeye gönderir. 1474 senesinde Karaman oğullarına bir son verilerek Kayseri Osmanlı topraklarına katılmış oldu. Fakat Kayseri'nin kesin olarak Osmanlı topraklarına katılması 1515 tarihinde gerçekleşmiştir[57]. Bu tarihten sonra kent bir daha el değiştirmemiştir. Kale Camisi (XV.yüzyılın son çeyreği), Yeşilyurt Melik Arslan Cami (1465), Şeyh Tennuri Camisi (1473), Barsama Ulu Cami (1567), Kurşunlu Cami (1585-86), Yanıkoğlu Camisi (1658), Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Külliyesi, bu dönemin önemli eserleri arasındadır. Bu dönemde, surların savunma amaçlı önemini kaybetmesine bağlı olarak, ticaret alanları değişmiştir. Ulu Cami çevresinde gelişen bu ticari dokunun öncülüğünü Kayseri Bedesteni (1497-1498)yapmıştır[58]. Cumhuriyet döneminin başlaması ile birlikte, hemen her alanda olduğu gibi, şehrin nüfusunda da belli bir artış yaşanmaya başlanmıştır. 1924-1925 yılı Türk Ticaret salnamesine göre şehrin merkez nüfusu 60.000, vilayet nüfusu ise 250.000', bulmuştur[59]. Bu arada Kayseri de 20. yy. başlarında iç karışıklıklar baş gösterir. Ermeni isyanları ve katliamları Kayseri de de etkili olup İmparatorluk çözülürken Kayseri bundan payını alır. Bu asırda 70 bini bulan nüfus Cumhuriyet'e Ancak 30 bin ile devredilir[60].

---

[54] ERKİLETLİOĞLU, Halit, **Osmanlılar Zamanında Kayseri**, Kayseri.1996, s.19.
[55] ŞİKARİ, **Karamanoğlulları Tarihi**, Neş.Mesut Koman, Konya.1944, s.189.
[56] KESKİN, Mustafa, HÜLAGÜ, Metin, **a.g.e**., s.3.
[57] ERKİLETLİOĞLU, Halit, **a.g.e.,** 1996, s.21.
[58] ERAVŞAR, Osman, **a.g.e**., s.17.
[59] KESKİN, Mustafa, HÜLAGÜ, Metin, **a.g.e**., s.8.
[60] SUBAŞI, M.İlyas, **a.g.e**. s.39-46

Şehir, Cumhuriyet döneminde, artık siyasi çalkantılardan uzak gelişmeye açık bir ticaret merkezi durumuna gelmiş ve halen bu hüviyetini korumaktadır[61].

Kayseri, Coğrafi bakımdan Yukarı Kızılırmak bölümünde yer almaktadır. Konumu, 36 56' ve 36' 59', doğu boylamları ile 37' 45' ve 38' 18' , Kuzey enlemleri arasında bulunmaktadır. 17.109 km lik bir yüz ölçümüne sahiptir. Bu miktar ülke topraklarının yüzde 2,2 lik bir bölümünü kaplamaktadır. Kayseri ili toprakları, Kuzeybatı ve Kuzeyden Yozgat; Kuzey ve Kuzeydoğu dan Sivas; Doğudan Kahramanmaraş; Güneyden Adana ; Güney batıdan Niğde ; Batıdan ise Nevşehir illeri ile çevrilidir[62]. Türkiye'nin en yüksek dağlarından biri olan Erciyes dağı (3916m) il arazisinde ovalar arasında tek başına yükselmektedir. Kayseri ili içindeki dağlar ya kıvrımlı ve yer yer kıvrılmalara uğramış uzun sıra dağlardır[63]. Bunlardan biri Erciyes'in 15 km. kadar kuzeydoğusundan başlar ve batı bölümü korumaz Dağı (1900m) orta bölümü Çekrosat Dağı(1950m), Doğu bölümü Hınzır Dağı (2623m) vardır[64].

Kayseri ilinin üzerinde bulunduğu bölgedeki ovalar, Erciyes dağının Kuzey ve Güneyinde yer almaktadır. Erciyes'in Kuzeybatı bölümündeki ambar ovası ve Karasazlık düzlükleriyle birlikte 750 km2'lik alana yayılan Kayseri ovası bulunmaktadır.

Kayseri'nin en büyük Akarsuyu Uzunyayla ortasındaki Örenşehir bucağının Şerifiye köyündeki büyük bir kaynaktan çıkan ve il arazisinde 200 km. yol alan Zamantı ırmağıdır[65]. Diğer önemli akarsuyu Bünyan'ın doğusundan kaynağını alan Sarımsaklı suyudur. Çayın, Kayseri ovasına açılan vadisinde, Sarımsaklı Barajı adıyla bir baraj yapılmıştır[66]. İl arazisinde birtakım göller vardır. Bunların bir kısmı derinliği pek az ova gölleri(Yay gölü, Tuzla Gölü), bir kısmı dağda bulunan(Sarı göl), bir kısmı baraj gölleri(Sarımsaklı, Akköy)dir.

Kayseri'de genel hatları ile bozkır bitki örtüsü hakimdir. Güney kesimlerde özellikle, Toros dağlarının sınırları içerisine giren uzantılarda nitelikli orman türleri görülmektedir. Kayseri de ormanlık alan toplamı, 107.357 hektara ulaşmaktadır.

---

[61] SUBAŞI, M.İlyas, **a.g.e.** s.49
[62] SUBAŞI, M.İlyas, **a.g.e**. s.11
[63] İZBIRAK, Reşat, **Kayseri,** 1973 İl Yıllığı, s.13.
[64] **Kayseri Turizm Envanteri**, Kayseri, 1999, s.4.
[65] **Kayseri Turizm Envanteri**, 1999, s.4.
[66] İZBIRAK, Reşat, **Kayseri,** 1973 İl Yıllığı, s.25.

2. BÖLÜM

2. TÜRK- İSLAM MİMARİSİNDE MİNARE MENŞEİ ve GELİŞİMİ

Ezan; Arapça bir fiil olan "Ezine" den türetilmiştir. Lügatta "bir şeyi bilmek" anlamına gelen bu fiilin if'al babından mastarı olan "izan" kelimesi "nida edip bildirme" manasına gelmektedir. Günümüz Arapça lügat kitaplarında ezan, "Ezine" fiilinin mastarı olarak kullanılmakta ve "namaza çağrı" manasında bir isim olarak kabul edilmektedir[67]. Ezan İslamın ilk zamanlarında Medine'de Hz. Peygamberin evinin damında kıbleye dönülerek ve en yüksek yapının çatısına çıkılarak okunmakta iken daha sonraki dönemlerde minareye çıkılarak okunmaya başlamıştır.

Minare; camilerin bitişiğinde veya camiden ayrı olarak inşa edilmiş ezan okumak ve bunu civara duyurmak için, ince bir kule şeklinde yüksek olarak yapılan bir veya birden fazla şerefesi bulunan dini yapı elemanıdır. Bir şehre girdiğimizde ilk dikkatimizi çeken unsur, dini inançlarımızı yansıtan, dini olmanın yanında sosyal, ekonomik ve sanatsal açıdan ifadesini bulan minarelerdir. Minare'nin ilk örneği Kahire'de Amr Camiinde görülmektedir[68]. Amr Camiinden sonra inşa edilen camilerde birer minare yapılması gelenek olmuştur. Dini mimaride önemli bir unsur haline gelen minare İslam ülkelerinde şehirlerin merkezini oluşturan, cami ve mescidler'in en karekteristik unsuru olarak simgesel bir değer taşımaktadır.

Minare**;** "Munar" kamus'ta çırakman mânasınadır. Buna evvelce ezan okunan yer manasına mi-zene denilmiş olup daha sonraları menare denilmiştir[69]. Minarenin kelime anlamı ile ilgili olarak araştırmacılar değişik yorumlarda bulunmuşlardır. Kelimenin aslı

---

[67] Anonim, "Minare", **Ana Britanica**, C. XVI, İstanbul, 1989, s. 113.; ASFOUR, Abdülhalim, **Emevi Devrinde Osmanlılara Kadar Suriye Minareleri,** Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı Türk-İslam Sanatları Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1997, s.8.

[68] Emevi Halifesi I. Muaviye Döneminde (661-680) tarihinde yapılmıştır. İlk minare inşası ile ilgili olarak Belazuri, Muaviye zamanında 665 yılında Basra valiliğine atandığı bilinen Ziyad bin Ebu Süfyan tarafından Basra Caminin genişletilmesi sırasında yaptırıldığı ve bu minarenin taştan yapılmış olduğu düşünülmektedir. Nusret, ÇAM, **İslamda Sanat Sanatta İslam,** Ankara, 1999, s.180;.Belazuri, **Fütuhu'l Buldan**, Ankara, 1987, s.500.den.

[69] ARSEVEN, C. Esat, "Minare", **Sanat Ansiklopedisi**, C. III, İstanbul, 1996, s. 1409.

Arapça olup, ateş anlamına gelen "Nur"dan türetilmiştir. Minare kelimesi "Nar" veya "Nur" kelimelerinden türemiş olup, hem, "üzerinde ezan okunan yer", hem de "Üzerinde ateş yanan yer" anlamına gelmektedir[70]. Seyyid Hüseyin Nasr'a göre "Nur" kelimesinden türeyen minare isminin, ezan okunan yerlere verilmesi, bu kelimenin İslam dininde sahip olduğu önemiyle açıklanmalıdır.[71] İslam maneviyatı açısından bakıldığında gerçektende özel bir yorum olduğu düşünülebilir.

Manara veya minar kelimesi İslam ülkelerinde her türlü kule manasına kullanılmaktadır. Bu kelime islamiyetten önce, gözetleme ve işaret kulesi olarakta kullanılmakla birlikte, İç Asya da, Türklerin ateş yakarak uzaktan işaret vermek için "kargu" denilen çok yüksek kuleler İnşa ettikleri bilinmektedir. Kargu'lar ile dini metinler ve azizlerin kemiklerinin saklandığı dört köşe ve kademeli yapılar olan stupalar'dan oluşan Türkçe adıyla "ediz ev" denilen pagodaların, Türk minaresiyle yakın ilişkisi olduğu ileri sürülmektedir[72].

Türk minarelerinin inşası Hakani Türk (Karahanlı) sülalesinin 926 da İslamiyeti kabulü ile başlamaktadır[73]. M.S.XI. yüzyılda müstakil kule şeklinde minareler yapılmaya başlamıştır. Tirmiz'de 1031 tarihli bugün yıkılmış olan minare ve Uzgende" Hakan-i Türk hükümdarlarının türbeleri bulunan külliyedeki minareler, ilk minare örnekleri olarak gösterilebilir. Bu minare formu Saltukoğulları devrinde Erzurum Tepsi Minareye kadar yayılmıştır. M.1107 tarihli Can-kurgan minaresi sekiz köşeli kaide üzerine yivli gövdesi ile bu dönem minarelerinin son safhasını oluşturmaktadır. Arslan Hanın Buhara da yaptırdığı 1127 tarihli Uluğ Minar, 1196 tarihli Vabkent minaresi dönemin en

---

[70] Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. NEFES, Eyüp **Minarenin Cami Mimarisine Katılımı ve İlk Minare Örnekleri**, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Yüksek Lisans tezi, Samsun, 1996.s.17.; Et-Tunusi, Mu'cemu'l-Medresi, Şam, 1958. Semavi Eyice, "Minare", **İslam Ansiklopedisi**. C. VIII, Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul, 1979, s. 324 DİEZ, E. "minare" **İslam Ansiklopedisi,** C.VIII, İstanbul, 1960, s324. Seyyid Hüseyin Nasr, **İslam Sanatı ve Maneviyatı, (**Çev:Ahmet Demircan)İstanbul, 1992, s.63. Nusret, ÇAM, **a.g.e.,** Ankara, 1999, s.180;. Belazuri, **Fütuhu'l Buldan**, Ankara, 1987, s.500.

[4]Allahın yarattığı ilk şey kelime(el-Kelime) , ışık(en-nur) ile aynıdır. Toplumu namaza çağıran Allah'ın kelimesinin Camilerde okunduğu yere Arapça minare yani ışık yeri adının verilmesi kesinlikle tesadüfi değildir. İslami dilde minare sözcüğünün gerçek anlamı, Allahın kelimesini onun nuruyla özdeşleştirmektedir. Bu Kuran' ın Allaha giden yolda bir öğüt(Hüda)olarak kendisi hakkındaki tanımını teyyid eder.[71] Seyyid Hüseyin Nasr, **İslam Sanatı ve Maneviyatı, (**Çev:Ahmet Demircan)İstanbul, 1992, s.63.

[72]Ayrıntılı bilgi için bkz. .Emel Esin, " Türk Minaresinin Orta Asyadaki Öncüleri Hakkında", **Ankara Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Araştırma Dergisi (İn Memoriam Prof. Albert Louıs Gabriel Özel Sayısı),** Ankara , 1978, s.105-106. ESİN, Emel, "Minare"**Türk Ansiklopedisi**, C.XXIV, M.E.B. Ankara, 1976, s.211.

[73] ESİN, E mel, **a.g.m,** s.122.

abidevi eserleri olarak karşımıza çıkmaktadır[74]. Kısaca, Türk minareleri Orta Asya geleneğinden doğmuş ve Hakan- Türk devrinde İslam mimarisi ile tanışmıştır.

Minare sadece insanları kurtuluşa davet eden ezanın uzaklardan duyulması için yapılmış bir kule değildir. Bu sese kulak vermekle birlikte, başlarını yukarı doğru kaldıran insanlar için bir tefekkür aracıdır. Minareyi görenin, görüleni gördükten sonra görünmeyeni de düşünmesi gerekir. İnancımızın mimariye yansıyan yönü ancak o zaman zevk verebilir. İhsan Bingülerin yapmış olduğu minare tanımlaması gerçekten insanı bir kere daha düşünmeye yöneltmektedir. Minare; sanat kisvesine bürünmüş, tahaccür ve tecessüm etmiş, şekil haline girmiş bir lisan, dile gelmiş bir sanattır. Şakuuli duruşu ile insanı, işaret etmiş olduğu semalara, fezalara baktırmaktadır. Bu esnada yukarıya bakanın duyduğu, minareden gelen ilk söz "Allahüekber"dir." Yani semalara bakıp ta hayrete düşen insana, Allah'ın ne ölçüde büyük olduğunu anlatır. İşte burada ezan ifadesi ile minare mimarisi birbirini tamamlar[75]. Her ne kadar yaratıcı mekandan münezzeh olsa da, İslam sanatının maneviyatı açısından bakıldığında minare, doğru ifade şekline ulaştırılmıştır. Minarenin silüeti ile birlikte bünyesinde barındırdığı ayrıntılarda da manevi bir gizlilik yatmaktadır. Minare ile bütünleşmiş geometrik formlar aynı zamanda bazı manevi özellikleri sembolize etmektedir. Örneğin bir tür bezeme öğesi olan mukarnas, görsel arkitektlerin aşağıya yansımalarını, yeryüzüne doğru inişi temsil etmektedir.[76] Belki de ezanın okunuşuyla yaratanına yönelen, başını secdeye koyan kuluna ve yapmış olduğu dualara, Yaratanın icabet etmesinin bir ifadesidir.

Suriye

Suriye dört köşe minarelerin ana yurdu olmuştur[77]. Şam Emeviye (705-7) Caminin minaresi İslam dönemine ait en eski müstakil minaredir. Emeviye Caminin minareleri İspanya'ya, Suriye ve Mağrib içinde örnek olmuştur[78]. Suriye minarelerinin Anadolu'daki benzerleri arasında Artukoğlullarına ait Selahaddin Eyyubi minaresi,

---

[74] Esin, Emel, **a.g.m**., Ankara, 1978, s.124.
[75]ASFOUR, **a.g.t**., s.5 ; BİNGÜLER, İhsan, "Mimari ve Mana", **Kubbealtı Akademi Mem.uası**, s.65.den.
[76]Seyyid Hüseyin Nasr, **İslam Sanatı ve Maneviyatı**, (Çev:Ahmet Demircan), İnsan Yay.İstanbul, 1992, s.61.
[77] Semavi Eyice, **a.g.m.**, s. 325.
[78] Semavi Eyice, **a.g.m.**, s. 325.

Harrandaki Ulu Cami (744-750), Diyarbakır Hz. Süleyman Cami (1160), Hani Yasin Minaresi (XII. yy sonu), Şanlıurfa Halilürrahman Cami minaresi (1211 Eyyubi), Silvan Ebu Muzafferiddin Minaresi (XIII. yy ilk yarısı-Eyyubi), Diyarbakır Kasım Padişah Camii (1501-Akkoyunlu), Diyarbakır Nebi Cami (1530-Osmanlı), Kozluk Hıdır Bey Cami (1579-Osmanlı), Diyarbakır Ulu Cami (1155-İnaloğulları, 1849-Osmanlı)[79] minaresi bulunmaktadır.

Filistin

Burada Mısır etkisi kendini göstermektedir. Dört köşe bir kaide üzerinde yükselen sekiz köşeli minare örneği hakim durumdadır. Gazze Büyük Cami minaresi, Al-Haşim Cami minaresi önemli eserleri arasındadır[80].

Mısır

Mısırdaki en eski minare İbn Tulun Caminin minaresidir. Samarra'daki malviya gibi bu minarede Caminin dışında olup şekil bakımından benzer malzeme bakımından ayrılık göstermektedir. Melik Nasr Caminin minareleri bir istisna teşkil etmektedir. Bu minarede nişler ve pandantiflerle süslü, kare bir taban üzerinde yuvarlak bir gövde yükselmektedir. Bu özelliği ile Delhi'deki Kutub-Minarı ve Konya'daki bazı Selçuklu minarelerini hatırlatmaktadır. 14. yüzyıl Suriye minareleri çok yüksek kare gövdelerini muhafaza ettikleri halde, Kahire de kare temel daha da alçalmış ve poligonlu hatlar ise incelmiştir. Emir Hüseyin minaresi bu yeni tarzın başlangıcıdır. Kahire minarelerinde görülen bir başka özellik de şerefeleri belirten mukarnastır. Bunlar geniş poligon şerefeleri taşımaktadır[81]. Konya da İnce Minareli Medresenin mescid minaresinde aynı poligon şerefe modeli görülmektedir[82].

---

[79] KILAVUZ, Bülent Nuri, "Güneydoğu Anadolu'da Kare Gövdeli Minareler", **IX.Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu 21-23 Nisan 2005**, Erzurum, 2005, s.308; KILAVUZ, Bülent Nuri, **Güneydoğu Anadolu Bölgesi Minareleri**, Yüzüncüyıl Üniversitesi, Soyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Van, 2005.

[80] Semavi Eyice, **a.g.m.**, s. 325.

[81] Semavi Eyice, **a.g.m.**, s. 326.

[82] BAŞER, M.Emin, **Konya Selçuklu Minarelerinde Restarosyon Denemeleri**, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimlerei Enstitüsü Mimarlık Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Konya , 1988, s.13.

Magrib

Afrika'da en eski minare Kayravanda'dır. Bunların en eskisi 724 tarihine ait Sidi Okba Caminin üç katlı kalın minaresidir. Yine VIII. Yüzyıla ait olan bir başka minare Tunus'daki al-Zaytuna Caminin minaresidir. Magrib minareleri, geometrik kabartma şekilleri veya at nalı şeklinde kemerli mukarnaslı hücreler içindeki zarif pencereleri ile diğer İslam ülkelerindeki minarelere göre ayrı bir özellik göstermektedir. Fas'ın diğer şehirlerinde, Fas'a Tetva, Tunca'da daha yeni minare örneklerine rastlanmaktadır. Cezayir'e has minare örneği bilhassa Tlemsendeki XIII. ve XIV. Yüzyıl ait minarelerde görülmektedir. Meruni hükümdarı tarafından yaptırılan 1302 de yaptırılmış olan Manşura Caminin minaresi dört köşe minarelerin önemli örneklerinden birisidir. Ancak sonraları Tunus'ta XVI. Yüzyılda sekiz köşeli minarelerde görülmeye başlamıştır[83].

Hindistan

Hindistan'ın en önemli minaresi, Kutb-al-Din Aybek adına Eski Delhide 1199 da yaptırılmaya başlanan ve İl-tutmış tarafından tamamlanan Kutb-Minardır. Bu minare İslam mimarisinde bilinen en yüksek minarelerden birisidir. Yüksekliği 72.54 m dir. Şerefe sayısı ise üçten fazladır. Ahmedabaddaki XV ve XVI. yüzyıla ait camilerin minareleri, ayrı bir özellik arz etmektedirler. Bunlar kapılarının iki yanında veya çevre duvarlarının köşelerinde Moğol ve İran minareleri gibi çifter çifter yükselmektedir[84].

Irak

Irak ta ayakta kalan en eski minareler, Samarradaki iki malviyadır. IX. yüzyıla ait olan bu minareler, helozon şeklinde dışardan dönerek yükselen merdivenleri ve kule şekilleriyle caminin dışında ayrı olarak yapılmıştır. Bu minareleri Akdeniz mimarisinin tesiri ile dört ve sekiz köşeli minareler takip etmiş ve nihayet Türklerin gelmesiyle umumiyetle dört veya sekiz köşeli bir kaide üzerinde yükseltilen prizmatik veya silindirik gövdeli minareler yapılmaya başlamıştır. Rakka Sur Dışı Cami IV.yy, Rakka Sur İçi Cami XI.yy, Nur al-din Cami 1166 tarihli örnekler arasındadır[85]. Osmanlı döneminde Bağdat'ta yapılan bütün minareler kare ve sekizgen kaide üzerinde, tuğladan

[83] Semavi Eyice, **a.g.m.**, s. 327.
[84] Semavi Eyice, **a.g.m.**, s. 328.
[85] Semavi Eyice, **a.g.m.**, s. 327.

silindirik gövde ile devam ederler. Mukarnaslı şerefeleri ve zarif petekleriyle Osmanlı minarelerine benzerler[86].

Türkistan ve Afganistan

Türkistan'da hüküm süren ilk Müslüman Türk devleti Karahanlılar'dan (840-1212) günümüze**;** Uzgend (XI), Buhara Kalan (1127-1129) ve Vabkent **(**1197-1198) minareleri gelebilmiştir. Bugün minarelerin çoğu bir yapıya bağlı olmadan ayrı olarak yükselirler. Türkistan minareleri anıtsal yapılardır. Poligonal kaide üzerinde yükselen ve yukarı doğru giderek daralan, kalın silindirik gövdelidirler. Bilinen en eski Karahanlı minaresi XI.yüzyıla tarihlenen Burana minaresidir. Car Kurgan minaresinde, gövde yarım dairesel yivlerden oluşmaktadır. Minarelere kaide üzerindeki bir kapıdan girilmektedir. Minarenin içinde helozoni bir merdiven bulunmaktadır. Bu minarelerde kaide ile gövde arasında çap farkı olmamasından dolayı Pabuç kısmı yoktur. Karahanlı minarelerinin şerefeleri, gövdeden hafifçe dışarı doğru çıkıntı yapan mukarnaslı çıkmaların taşıdığı baldaken tarzında inşa edilmişlerdir. Bu şerefelerin üstü mukarnaslı elemanlarla devam ettikten sonra, küçük kubbemsi bir külahla kapatılmıştır. Minarelerde süsleme gövdede yoğunlaşmış olmakla birlikte kaidede nişlerin içinde ve kapı çerçevelerinde de bezemeye rastlanmaktadır. Minarelerde tuğladan geometrik örgülerin yanı sıra yazıda yer almaktadır. Gövdedeki yatay kuşaklar, geometrik kompozisyonlar, zigzaglar, zencerek dilimi, baklava dilimi vb. motiflerden oluşmaktadır. Afganistan'daki minareler Gazneliler'den kalmıştır. Gazneliler, 997-1186 yılları arasında Afganistan da hüküm sürmüşlerdir. Gazne'de, birincisi Sultan III. Mesut tarafından yaptırılan 1099-1114 tarihli minaredir. İkincisi, III.Mesut minaresi'nin yakınında inşa edilmiş olan Behramşah'a ait olan 1117-1153 tarihli ikinci minaredir. Bu minare, III.Mesud minaresinin bir kopyası gibidir. Alçak sekizgen kaide üzerine yükselen sekiz uçlu yıldız kesitli prizmal gövdesinin yüzeyi, dörtgen panolara bölünmüştür. Kaidesi taştan, gövdesi tuğladan inşa edilmiş olup, form açısından İran'daki Kümbet-i Kabusa benzemektedir. Afganistanda yer alan diğer bir örnek Firuzguh'ta yükselen "Car Minar" adlı minaredir. Minarenin sekizgen kaidesini konik

[86] BAŞER, M.Emin, **Konya Selçuklu Minarelerinde Restarosyon Denemeleri**, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimlerei Enstitüsü Mimarlık Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Konya , 1988, s.13.
Iraktaki Türk eserleri için bkz. ULUÇAM, Abdüsselam, **Irak'taki Türk Mimarlık Eserleri**, Ankara,1989.

gövde izler. İki şerefeli olan minarenin ana malzemesi tuğladır. Gövdenin yüzeyi, birbirini keserek yukarı doğru uzanan bordürlerle geometrik panolara ayrılmış olup, içleri ve yüzleri kufi yazılar ve geometrik geçme motiflerin yanında yer yer bitkisel motiflerle kaplanmış, buna karşılık birinci şerefenin altı kufi yazılar ve turkuaz renkli sırlı tuğla mozaiklerle bezelidir[87].

Büyük Selçuklular kendi zevklerine uygun bir minare tipi bulup bütün minareleri ona göre yapmışlardır. Minare yapan ustaların minareyi daha yüksek göstermek için giriştikleri teşebbüslerde olmuştur. Bu tip minarelere en iyi örnek, Damgan Mescid-i Cuması ile Tarıhane minareleri, Simnan ve Save Mescid-i cumalarındaki minarelerdir. Tuğla ve terrakota kuşaklarda çoğunlukla geometrik örnekler ve kitabeler işlenmiştir[88].

Anadolu Selçuklu Minareleri

Minare, islam şehirlerinin merkezini oluşturan, başta cami ve mescitlerin, bunun yanında hangah, Medrese, türbe ve darülhadislerin en karekteristik unsuru olarak, taşımış olduğu simgesel değeri ile günümüze kadar gelmiştir. Simgesel değeri yanı sıra Anadolu Selçuklu ve özellikle Osmanlı dönemlerinde cephe düzeninde aranan önemli bir mimari eleman olarak ta karşımıza çıkmaktadır. Minareler, her yörenin mimari üslubuna, yapı malzemelerine, kültürel değerlerine, geleneklerine ve coğrafi yapısına göre değişik formlarda inşa edilmiştir. Anadolu Selçuklu'da gelenekle birlikte, etkileşiminde biçimlendirdiği minare formu, İlhanlı etkisiyle cephe düzeninde, taçkapı ile birlikte aranan önemli bir unsur olmuştur.

XII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Anadolu'da inşa edilen minarelerde ayrı menşelerden gelişen iki ayrı tür hakim olmuştur. Bunlardan birincisi Güneydoğu Anadolu'da, özellikle Artuklular'ın hüküm sürdükleri bölgelerde, başlangıçtan XIV. yüzyıla kadar kare kaide ve dikdörtgen prizma gövdeli ve bütünüyle kesme taştan inşa edilenlerdir. Bu minarelerin şekil ve malzemesi Suriye ve Arap geleneklerine bağlanmaktadır. Bu geleneğin Artuklu, Eyyubi, Akkoyunlu ve Osmanlı dönemlerinde de devam etmiş olduğu örneklerden anlaşılmaktadır. Günümüzde bu bölgede tamamen veya kısmen sağlam 13 adet kare gövdeli minare mevcuttur. Harran Ulu Cami (744-750

[87] BAŞER, M.Emin, **a.g.t.** , s.13.
[88] Ayrıntılı bilgi için bkz. Öney, Gönül, "Büyük Selçuklu Minarelerinde Süsleme" **Kültür ve Sanat Dergisi,** Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1976, s.6

Emevi), Hani Yasin Cami (XII. yy. sonu), Şanlıurfa Halilürrahman Cami (1211-Eyyubi), Kozluk Hıdır Bey Cami-i (1579-Osmanlı, Diyarbakır Ulu Cami (1155-İnaloğulları, 1849-Osmanlı), Mardin Ulu Cami minareleri Artuklu dönemindeki ilk yapımında kare gövdeli olduğu günümüze gelebilen özelliklerinden anlaşılmaktadır[89].

Anadolu'da gelişen ikinci tip ise XII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Doğu ve Orta Anadolu'da inşa edilen ve birincilere nazaran daha çok sayıda örnekleri bulunan silindirik veya dilimli gövdeli tuğla minarelerdir. Bunların oluşumunda Orta Asya, Türkistan ve İran etkileri olduğundan bahsedilmektedir[90]. Erzurum Tepsi minare (XII. yy. sonu) Kayseri Ulu Cami (1205), Sivas Ulu Cami (XIII. yy. başı), Antalya Yivli Minarede[91] (1219-1238) menşei bakımından eski Türk Kule Minare ve Türbe Minaresine dayanmakta olup abidevi minarelerin en zengin ve süslü örneğidir.[92] Diğer bir silindirik gövdeli Selçuklu minaresi, Niğde Alaaddin Camine aittir. Niğde Aladdin Cami (1223) minaresi kullanılan taş malzeme bakımından diğer örneklerden ayrılmaktadır[93].

Cümle kapısı üstünde yükselen çifte minarelerle oluşan tarz Anadolu'da Selçuklular tarafından tatbik edilmiştir. Moğol istilası nedeniyle XIII. yüzyılın İkinci yarısından itibaren Selçuklu devleti gücünü yitirmiş 1243 Kösedağ savaşından sonra Anadolu topraklarına göçler artmış, bunların içinde birçok yapı ustası da Anadolu'ya gelmiştir. Böylece Anadolu'da Moğol etkili sanat eserleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Taçkapı yanlarına yerleştirilen iki minare de bu akımın sonucunda ortaya çıkmıştır. Konya Sâhib Ata (1258), Sivas Çifte Minareli Medrese (1271), Sivas Gök Medrese (1271), Erzurum Hatuniye Medresesi (1291), Erzurum Yakutiye Medresesi (1310), Niğde Sungur Bey Camii (1276-1335), Karaman Emir Musa Bey Cami (1349'dan önce Karamanoğlu

---

[89] KILAVUZ, B.Nuri, "Güneydoğu Anadolu'da Kare Gövdeli Minareler", **IX.Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu(21-23 Nisan 2005),** Erzurum, 2005, s.307-308.

[90] BAKIRER, Ömür, Anadolu'da XIII. yüzyıl Tuğla Minarelerin Konum, Şekil, Malzeme ve Tezyinat Özellikleri, **Vakıflar Dergisi**, S: 9, Ankara, s.337.

[91] XII. ve XIII. yüzyıl minareleri ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. M.E. Başer, **a.g.t**., Konya, 1988. Ali Osman Uysal, "Anadolu Selçuklularından Erken Osmanlı Dönemine Minare Biçimindeki Gelişmeler, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakülte Dergisi**, C.XXXIII, S: 1-2, Ankara, 1990, s.505-533., MÜLAYİM, Selçuk, "Yivli Minare Geleneği", **Antalya 2. Selçuklu Eserleri Seminer 26-27 Aralık 1987**, Antalya, 1988, s.11-25,. BAKIRER, Ömür, Anadolu'da XIII. yüzyıl Tuğla Minarelerin Konum, Şekil, Malzeme ve Tezyinat Özellikleri, **Vakıflar Dergisi**, S: 9, Ankara, s.337-362.

[92] Semavi Eyice, **a.g.m.**, s. 330.

[93] Semavi Eyice, **a.g.m.**, s. 330.

yapısı) gibi yapılarda kullanılmıştır.[94] Taçkapı-Minare ilişkisi zamanla terk edilmiş ve minare camii mimarisi çerçevesi içinde bir gelişmeye tabi tutulmuştur.[95]

Teknik bakımdan özel bir bilgi birikimi gerektiren Anadolu Selçuklu minarelerinin inşası için sanatçılar, başlangıçta Doğudan yada Mezopotamyadan gelmiş ve daha sonra Anadolu'da çıraklarını yetiştirmiş olmalıdırlar[96]. Anadolu Selçuklu minareleri en önemli özelliklerinden birisi olan abidevi görünüm, gövdenin zengin sırlı ve renkli tezyinâtı ile kalın gövde; şerefeden sonrasının, gövdesine göre daha ince ve kısa olması ile Osmanlı Minarelerinden belirgin olarak ayrılmaktadır[97].

Beylikler Dönemi Minareleri

Anadolu Selçuklularının çöküşüyle birlikte ortaya çıkan beyliklerde klasik Türk minare biçimi tekrarlanmakla birlikte, elemanların oranlarında, şekillerinde ve bazı detaylarında değişiklikler görülmektedir[98]. Minarelerde sırlı tuğla kullanımının bu dönemde de devam ettiği görülmektedir. (Aydınoğullarınnın Birgi Ulu Cami (1312-13), Saruhanlıların Manisa Ulu Cami (1376-77) örneklerinde olduğu gibi.

---

[94] Ayrıntılı bilgi için bkz. Zafer BAYBURTLUOĞLU, Anadolu Selçuklu Devri Büyük Programlı Yapılarında Önyüz Düzeni, **Vakıflar Dergisi**, S.11, Ankara, s.67-106., R.Hüseyin ÜNAL, **Osmanlı öncesi Anadolu-Türk Mimarisinde Taçkapılar,** İzmir, 1982. Z. SAĞDUŞ, " Selçuklu Taçkapılarında Matamatik, Tasarım İlişkisi", VI**. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı Sonuçları ve Sanat Tarihi Sempozyumu (08-10 Nisan 2002),** s.671-675.

[95] Semavi Eyice, **a.g.m.**, s. 331.

[96] Anadolu Selçuklu ülkesinde yapım faaliyeti tüm ülke topraklarına yayılmıştır. Böylesine yoğun bir çalışmayla, ülkenin yerli sanatçı ve zanaat erbabının sayısı yetmeyeceğinden, komşu ülkelerin sanatçılarıda seferber olmuştur. Bu ülkelere haberler salındığı, Pazar yerlerinde Rum ülkesindeki inşaat faaliyeti için çağrılar yapıldığı, kimi sanatçıya doğrudan davet yollandığı, kiminin yayılan haberleri izleyerek Anadolu'ya geldiğini düşünülmektedir. Semra ÖGEL, **Anadolu'nun Selçuklu Çehresi**, İstanbul, 1994.
s.35.;Anadolu Selçuklu Sanatçı sorunu için bkz. Zafer BAYBURTLUOĞLU, **Anadolu Selçuklu Döneminde Yapı Sanatçıları,** Erzurum, 1993.; Zeki SÖNMEZ, **Başlangıcından 16. Yüzyıla Kadar Anadolu Türk-İslam Mimarisinde Sanatçılar,** Ankara, 1995.Aynur DURUKAN, "Anadolu Selçuklu Döneminde Bani-Sanatçı İlişkileri" **Prf.Dr. Zafer Bayburtluoğluna Armağan Sanat Yazıları**, Kayseri, 2001, s.247-278., Aynur DURUKAN, "Anadolu Selçuklu Sanatında Kurucular ve Sanatçılar", **Selçuklu Çağında Anadolu Sanatı**, İstanbul, 2002, s.49-53.;Okay ATILGAN, "Ortaçağ Anadolu Türk İslam Mimarisinde Sanatçılar" **Erdem** , 12/34, İstanbul, 1999, s.160; KUBAN, Doğan, **Selçuklu Çağında Anadolu Sanatı**, İstanbul, 2002, s.195-196

[97] Semavi Eyice, **a.g.m.**, s. 331.

[98] UYSAL, A.Osman, **a.g.m.,** Ankara, 1990, s.516.

Osmanlı Minareleri

Özellikle Osmanlı döneminde inşa edilen yapılara ait minareler, cami kubbeleriyle birlikte farklı ve ahenkli bir üslupla İslam şehri silüetini anlamlandırmada en önemli ifade şekli olmuştur. Osmanlı mimarisinde; Anadolu Selçuklu minare kültürünün daha sade, zarif ve mükemmel bir forma intikal ederek devam ettiği görülmektedir. Osmanlı devri minareleri, tezyinat itibariyle sadeleşmesine rağmen, bağlı bulundukları Cami binasının dış güzelliğinin tamamlayıcı unsuru olmuştur. H.Thıersch, Türk-Osmanlı minarelerini "Bütün minarelerin içinde en sade ve en sanatsız olanları" olarak tasvir etmiştir[99].

Erken Osmanlı dönemi minareleri genellikle silindirik gövdeli olup sırlı tuğla malzeme kullanımının ve minarelerde çini kullanımının devam ettiği görülmektedir. İznik'te 1378-1391'de tarihli Yeşil Cami bu dönemin en güzel örneklerinden birisidir. Ankara Karacabey (1427), Tire Yeşil İmaret (1441) İznik Mahmud Çelebi Cami (1442-43) örneklerine olduğu üzere.) Yine bu yüzyılda genellikle minareler, caminin kuzey duvarının bir veya iki köşesine yerleştirilmektedir. Bursa Ulu, Edirne Eski Cami minareleri örnek olarak verilebilir [100].

Osmanlı minareye, cami mimari kompozisyonu içinde önemli bir yer vermiştir. Minarelerin cami kompozisyonuna tam manada katılmaya başladığı ilk örnek Edirne Üç Şerefeli Camidir (1438-1448)[101].

Osmanlı döneminde minare en güzel ve uyumlu şeklini XVI. asırda Mimar Sinan zamanında yakalamıştır[102]. Bu devrin özelliği, kare planlı kaide, ters düz Türk üçgenlerinden oluşan Pabuç kısmı ve profilli silmelerden meydana gelen sade şerefe altlarıdır. 1463-71 tarihli Fatih Cami, 1501-1505'e ait Beyazıd Camii ile 1522 tarihli Sultan Selim ve 1543-1548 tarihli Şehzade Camilerinde klasik devrin minare gövde ve tezyinatına sahip eserler olarak karşımıza çıkar.[103] Mimar Sinan devrinden itibaren şerefe sayısının çoğaldığı görülür. XV. asırdan itibaren pabuç kısmında intikal unsuru

---

[99]EYİCE, Semavi, İstanbul Minareleri, **Türk Sanatı Tarihi Araştırma ve İncelemeleri,** C.I, İstanbul, 1963, s.31;H.Tihiersch, **Pharoıs, Antike, İslan und Occident**, Leipzig-Berlin 1909, 171"Es ist-das Türkische Minaret-das schlichteste und kunstloseste von allen.'den.

[100] Ayrıntılı bilgi için bkz. UYSAL, A.Osman, Anadolu Selçuklularından Erken Osmanlı Dönemine Minare Biçimindeki Gelişmeler, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi** C.XXXIII, Sayı:1-2, Ankara, 1990, s.506-533.

[101] Ayrıntılı bilgi için bkz.ONUR, ORAL, **Edirne Minareleri**, Edirne, 1973, s.38.

[102] ARSEVEN, C. Esad, **a.g.m.**, s. 1410.

[103] Semavi Eyice, **a.g.m.**, s. 300.

olarak kullanılan yayvan baklavalarda terk edilerek, bunların yerini daha sade uygulamalar almıştır. Şerefelerin çıkıntılarının tabanları mukarnaslı kanallar tarafından taşınmış ve şerefelerin bu tezyini görünüşleri, şebekeli korkuluklar ile daha da arttırılmıştır. Külah genellikle kurşunla kaplanmıştır. 1550-1557'de inşaa edilen Süleymaniye Cami minarelerinde bütün bu yenilikler görülmektedir. 1569-1575 Edirne Selimiye caminin boyları 70 m.'yi geçen dört muhteşem minaresi, sade tezyinatı ile, çizgi güzelliğini daima ön planda tutmaktadır.[104] Sinan, Selimiye minareleri için "ol eskiden bina olunan Üç şerefeli bir kule gibidir. Gayet kalındır. Ama bunun minaresi hem nazik ve hem üçer yollu olmakla gayet müşkil olduğu ukalaya malumdur" der[105]. 1611-1617'de yapılan Sultan Ahmed Caminin altı minare ve toplam 16 şerefesi ile özel bir görünüm kazanmıştır[106].

XVIII. yüzyılın ortalarından itibaren başlayan batılılaşma döneminde[107] minare mimarisinde değişmiş aşırı derecede bir incelme, barok karakterli minarelerin inşası görülmeye başlamıştır. "Barok" dönemde külahlar taştan yapılmıştır. 1755 Nur-u Osmaniye Cami (geniş iç bükey silmelerle biçimlendirilmiş şerefeleriyle), 1760 Üsküdar Ayazma Cami, 1763 Laleli Cami gibi eserler örnek olarak verilebilir[108].

Fransız Ampir üslubunun etkisinin sürdüğü dönemde minarelere şerefe altlarını "korint" sütunları manzarası verilmiştir. İstanbul'da ampir üslubun ilk temsilcisi olan cami, Nusretiye (1822) Camidir. Konya'da Aziziye Cami minaresi de verilebilecek örnekler arasındadır[109].

Geçen asrın sonlarında görülen "gotik" üslub İstanbul Mecidiye, Kağıthane, Aksaray Valide (1871) ve Yıldız Hamidiye Camilerinin minarelerinde görülmektedir[110].

Yukarda bahsedilen üsluplara bir tepki olarak 19. yüzyılın sonuna doğru yeni bir üslup oluşmuştur. Yeni yapılan cami ve dolayısıyla minareler neoklasik olarak adlandırılan bu üslubun tesirindedirler. Bu eserlerde Osmanlı mimarisinin biçim, oran ve yerleri çok belirgin bir şekilde tekrar ifadesini bulmaya başlamıştır. Minarelerde çokgen gövdeler,

---

[104] Edirne Selimiye Caminin minareleri için bkz. ONUR, Oral, **Edirne Minareleri**, Edirne, 1973, s.89.
[105] Doğan KUBAN, **Sinan'ın Sanatı ve Selimiye**, İstanbul, 1998.s.148.
[106] Semavi Eyice, **a.g.m.**, s. 303-304.
[107] 18 ve 19. yüzyıl mimari sanat akımları için bkz. Doğan KUBAN, "Türk Mimarisinde Barok ve Rokoko", **Denemeler**, İstanbul, 1996, s.131-137.; Doğan KUBAN, **Türk Barok Mimarisinde Bir Deneme**, İstanbul, 1954.;Semavi Eyice, " XVIII. Yüzyılda Türk Sanatı Ve Türk Mimarisinde Avrupa Neo-Klasik Üslubu", İ.Ü.E.F. **Sanat Tarihi Yıllığı**, IX-X, 1979-1980, İstanbul, s.163-165.
[108] Semavi Eyice, **a.g.m.**, s. 334.
[109] Semavi Eyice, **a.g.m.**, s. 334.
[110] Semavi Eyice, **a.g.m.**, s. 334.

mukarnaslı şerefeler, piramidal üçgenlerden oluşan pabuç kısımları, geometrik motifli şerefe korkulukları ve uzun külahlar ile klasik üslup yeniden yaratılmaya çalışılmıştır[111].

Türk döneminden kalan minareler, önemli kültürel mimari miraslardan birisi olup imparatorluk döneminin bölgeleri üzerindeki üstünlüğünün işareti ve genelde tüm dünyada İslam kültürünün sembolü olarak düşünülmektedir. Her memleketin mimari üslubuna, yapı malzemelerine ve kültürel değerlerine göre değişik şekillerde inşa edilmiştir. Minareler, İslam kent dokusunun asıl kimliğini bulması ve bulunduğu çevreyi anlamlandırma bakımından görsel bir üstünlüğe sahiptir[112].

2.1 Minare İnşa Tekniği

Minare yapısı mimaride ayrı bir ihtisas yapmayı gerektirir[113]. Her taşın kendi yerine göre traş edilmesi ve minarenin içinde merdiven basamaklarının ortasına gelen bir mihver etrafında taşların birbirine uyması ve kenedlenmesi önemli bir inşa meselesidir[114]. Bunların bazen 40 m. kadar yükseklikte olması dolayısıyla rüzgarla sallanması düşünülecek olursa işin güçlüğü daha da iyi anlaşılmaktadır. Minarenin içinde genellikle tek bir merdiven olup buradan şerefeye çıkılır[115].

Minare, pek çok iş kaleminin bir araya gelmesiyle oluşan ve çok özelleşmiş yapım yöntemlerinin kullanıldığı bir yapı elemanıdır. Tipik bir minarede taş işçiliği (ki buna mukarnas yapımı, şebeke yapımı, yedi-sekiz yapımı gibi maharet gerektiren taş işçiliği de dahildir), ahşap işçiliği, kurşun işçiliği, alem için bakır işçiliği ve sıcak demir işçiliği

---

[111] ÜLGEN, Aygün, **Klasik Devir Minareleri, Osmanlı Cami Planında Minarenin Konumu,** İstanbul, 1996, s.256.

[112] Semavi Eyice, "Minare", **İslam Ansiklopedisi**. C. VIII, Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul, 1979, s. 324.

[113]Camilerde minare yapımında temelin atılmasından sonra uzun bir süre ustanın kaybolması rivayetleride vardır. Hatta bazen bir ustanın başlattığı inşaatı ancak çırağının bitirdiğine rivayet edilir. Bütün bunlar Camilerin ve özellikle minarelerin çok sağlam ve dayanıklı yapılabilmeleri için bilinen mimari esasların halk dilinde yankılanmış şekilleridir. BAYKARA, Tuncer, "Türkiye Selçuklu Dönemi Toplum ve Ekonomi", **Türkler Ansiklopedisi,** Ankara, 2002, s.239.

[114] Minare inşasında od taşı gibi siyah-beyaz renkli kepeksi yumuşak taşlar kullanılmaktadır. Bu cinsin dışındaki taşlar sert olduğu ve işlemesi zor olduğu için tercih edilmez., Taşlar, gönye, balyoz, manevela gibi aletler kullanılarak bloklar halinde ocaktan çıkartılır. Madenden çıkartılan taşlara şekil vermek amacıyla tarak gibi yardımcı aletler kullanılmaktadır. Bu taraklarla taşlara kavisli bir şekil verilmektedir. Bu taşlar minarenin perde duvarını oluşturmaktadır. Merdiven taşlarının uzunluğu minare yarıçapına göre farklılık göstermekte olup Uzunlukları merkez direk dahil 80-100 m. arasında değişmektedir. Merdive taşlarının yükseklikleri 20-30 m. arasında değişmeketedir. Minarenin yüksekliği tek ve çift şerefeli olmasına bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Tek şerefeli minareler kaideden itibaren 30-45 m Çift şerefeli minareler ortalama 50-60 m yüksekliğe sahiptir. Minare kalfası Cemal Sayınla yapılan 10.09.2005 tarihli mülakattan.

[115]ARSEVEN, C. Esad, **a.g.m.**, s. 114.

bulunur. Cami inşaatı henüz erken safhalarındayken, minare ya da minarelerin inşaatına başlanır; çünkü caminin beden duvarları yükseldikçe, minare merdivenleri kullanılarak kolaylıkla üst seviyelere insan ve malzeme çıkartılabilir[116].

Minare inşasında kullanılan basamak taşları merdivenlere ve çekirdeğe biçim vermektedir[117]. Minare merdivenleri gövdenin içine helezoni şekilde yerleştirilmiştir. Basamaklar bir merkez etrafında dolaşarak yerleştirilir. Basamaklar minarenin şerefesine kadar yükselerek, burada merkez üzerine bir direk yerleştirilir ve bunun tepesine külah oturtulur. Bir örgü bütünlüğü sağlaması açısından, basamakları birbirine ve gövdeye bağlamaya yarayan çekirdek, silindirik formdadır[118]. Tuğla basamaklı merdivenlerde, basamağın üst kısmında yer alan ahşap, çekirdek ve gömleğe uzanarak bağlantıyı güçlendirirken, gövdenin içine girmesiyle rijitliği ve taşıma gücünü arttırır. XII. ve XII. yüzyıl minarelerinin bazılarında basamak altları, çekirdekten gömleğe doğru uzanan tonozcukların birini dönerek izlemesi şeklinde inşa edilmiştir. Bu tip örgü şekli daha çok erken tarihli minarelerde görülür. Daha geç örneklerde basamak altları, tuğlaların çıkış yönünde birbiri üzerinden taşırılması suretiyle örülmüştür. Bu tür inşa tekniğine sahip minarelerde basamak kalınlığı merdiven yüksekliğine yaklaşmakta, XIII. yüzyılın sonlarında ise basamak kalınlığına kadar düşmektedir[119].

Minare basamaklarının etrafını dolanan, perde duvarın kalınlığı değişken olup, minarenin iç çapı bütün uzunluk boyunca sabittir[120]. Bu deprem süresince büyük yan sıkıntıları, özellikle minare ve kale gibi sınırlı yapıları, konu edinen önemli duvarcılık yapımı problemidir. 16. yy'ın başlarında, 1509 yılındaki büyük depremden sonra, Osmanlı, depreme dayanıklı, büyük minare yapımına girişmiş ve geleneksel sıva yapımı yerine, esas olarak dikey ve yatay yönde taş kümesi ile işlenmiş demir bağlantılarını birleştiren özel bir sağlamlaştırma metodunu kullanmaya başlamışlardır. Güçlendirme metodunu kullanmadaki amaç, rüzgar ve deprem gibi yan sıkıntılardan ortaya çıkacak yüksek gerilim baskısına karşı koymaktır. Taş içerisindeki bağlantıları

---

[116] OĞUZMERT, Metin, **Yığma Minarelerin Dinamik Davranışları, Dynamic Behavor Of Moaunry Minarets,** Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü**,** Yüksek Lisans Tezi, 2002, s.21.
[117] OĞUZMERT, Metin**, a.g.t**., s.23.
[118] BAŞER, M.Emin, **a.g.t.** , s.18.
[119] BAŞER, M.Emin, **a.g.t.** , s.19.
[120] OĞUZMERT, Metin, **a.g.t**., s.22.

sağlama bağlamak için doldurucu olarak kullanılan kurşun levha kullanımı, bu mükemmel tekniğin diğer önemli özelliğidir[121].

Minare inşasında dikey yöndeki taş blokları arasında bulunan elementleri birleştirmek için kenetler / kümeler, kullanılmaktadır. Kenetler/ kümeler II. Beyazid döneminden önce sıkça kullanılmıştır. Özellikle Mimar Sinan onları etkin şekilde 16. yy'da kullanmış ve onları en yüksek seviyelerine ulaştırmıştır. Osmanlılar taşları birleştirmek için sadece "U" tipi mengeneler kullanmıştır. Mengenelerin uzunlukları 17-55 m. olarak değişmektedir. Taşları birleştirmede kullanılan diğer bir element kol demirleridir. Kol demirleri Türkçe'de orijinal olarak zıvana diye bilinmektedir. Zıvanalar taş blokları dikey şekilde birleştirmek için kullanılır. Zıvanalar şekil ve ölçü yönünden çok fazla değişmezler. Hemen hemen 0.12 m. uzunluktadırlar ve her iki yanları ön dolgular ile daha iyi yapıştırma sağlamak için genişletilirler.

Minare yapımından daha da zor olan, minare külahının tamir edilmesidir. Çünkü bu iş genellikle iskele kurulmadan yapılmaktadır. Minareyi tamir edecek usta, önce serenin üzerine kendisine basamak teşkil edecek ahşap parçaları çakarak, külahın içinden çıkabildiği yere kadar tırmanır. Belirli bir yerde, külahın darlığı yüzünden çalışamaz hale gelir. Bu noktada, kaplama tahtalarını kırarak dışarı çıkabileceği büyüklükte bir delik açar. Dışarıya çıktığı nokta, genellikle alemden birkaç metre aşağıdadır. Ustanın, minarenin en tepesine ulaşabilmesi için alemin tam altına bir kement geçirmesi gerekir. Bunu gerçekleştirebilmek için, bulunduğu noktada minarenin etrafında bir ip dolaştırır ve bu ipin iki ucunu şerefede bekleyen çırağına sarkıtır. Çırak ipi iki ucundan tutarak burmaya başlar. Burulan ip, minarenin çevresinde bulunan kısmının çapı daraldığından yavaş yavaş minarenin tepesine doğru "tırmanır". Usta bu ipe tutunarak tepeye kadar tırmanır ve alemin hemen altına bir kement bağlar. Bu kementin üzerine iki adet makara yerleştirir. Bunlardan birisi kendi beşiğini asacağı makara (bu beşiğe "ecelbeşiği" adı verilir), diğeri ise şerefeden malzeme çekmesini sağlayacak olan makaradır. Usta, yukarıdaki kement üzerinde 360° dönerek ve makaraya bağlı beşik sayesinde yukarı-aşağı hareket ederek minare külahını tamir eder, değişecek kurşun levhaları değiştirir. İşi bittiğinde, minarenin etrafında tekrar bir ip dolaştırır ve ipin iki ucunu şerefeye sarkıtır. Çırak bu ipi yine burarak ustasının minareden inmek üzere kullanabileceği tek bir halat haline getirir. Usta bu halata tutunarak daha önce bağlamış olduğu tüm ipleri

[121] OĞUZMERT, Metin, **a.g.t.,** s.22.

söküp şerefeye iner. En sonunda da burgulu ipin burgusunu açar ve şerefeye düşmesini sağlar[122].

Minare yapımında çalışacak ustaların, zanaatleri dışında bir takım farklı becerilerinin de olması gerekir. Yüksekte ve çoğu zaman rüzgâr estikçe çatırdayan ve sallanan bir iskelenin üzerinde çalışmak herkesin becerebileceği bir iş değildir. Minare ustaları son derece sakin, dikkatli ve kolay kolay dengesini kaybetmeyen kişiler olmalıdır[123].

2.2 Minarenin Bölümleri

Minareler mimari olarak sekiz bölümden oluşurlar.

2.2.1 Temel

Toprak altında kaldığı için şekli, derinliği ve örgüsü konusunda bilgimiz yoktur. Ancak kaidesinin plan ve boyutlarıyla bağlı olduğu söylenebilir.

2.2.2 Kaide

Temel ile pabuç arasında bulunan minarenin en alt bölümüdür. Kare, çokgen, altıgen, sekizgen, ongen şeklinde olanları vardır. Çok azı silindirik formdadır. Bunlar genelde en erken örneklerdir. Diğer bölümlerden geniş olması teknik bir zorunluluktur. Çoğunlukla taş (inceyonu, sıralı moloz) veya taş-tuğla almaşık örgülüdür. Minare yapıdan ayrı, bitişik, harim duvarıyla ortak (az veya çok taşkın) kitleye bağlı bir yerde, bir dönemde taçkapı yanı, üstü veya kitlenin damında olabilir. Minareye girişi dışardan, içerden, biraz yüksekten (dam vb.) mahfilden verildiği örnekler vardır. Girişin yönünü kitleye olan bağlantısı belirler (Harim, soncemaat yeri veya kitle cephesi). Minare girişine özen gösterilir. Kapı lentoları düz veya yuvarlak kemerlidir. Minare kitabeleri çoğunlukla kaidede bulunmaktadır[124].

---

[122] OĞUZMERT, Metin, **a.g.t**., s.24
[123] OĞUZMERT, Metin, **a.g.t**., s.24
[124] BAŞER, M.Emin, **a.g.t.** , s.16.

2.2.3 Pabuç

Mimari bakımdan minarenin en önemli kısmını oluşturmaktadır. Kaidenin kare veya geniş satıhlı poligonal planından, minare gövdesinin daha dar çaplı yuvarlak planına geçiş ancak bu pabuç kısmında meydana getirilecek intikal vasıtaları ile mümkündür[125]. Pabuç, kaideden gövdeye yumuşak bir geçiş sağlar. Pabuç, pahlı (düz, profilli ve mukarnaslı), dışbükey aslan göğüslü, üçgenli (üçgen piramit,) türleri yanında bazen kare, çokgen, formlarda karşımıza çıkar. Silindirik ve basık soğan formunda Pabuçlara azda ola rastlanmaktadır. Malzeme olarak taş veya tuğla kullanılmakta olup taş-tuğla almaşıklığına az rastlanmaktadır. Karahanlı, Gazneli ve Büyük Selçuklu minarelerinde, kaidenin gövde ile aynı ölçü ve geometride olması, pabuç bölümlerini ortadan kaldırır. Anadolu Selçuklu minarelerinde, gövdenin kaideye nazaran daha ince yapılması bu bölümü zorunlu kılar. Osmanlı minarelerinde pabuç kısmı, Selçuklu minarelerine göre daha uzun ve zarif tutulmuştur.

2.2.4 Gövde

Bir düşey çekirdek çevresinde, çoğunlukla döner basamaklarla yükselen, içi boş silindirik veya prizmatik boşluk olup, minarenin en önemli bölümüdür. Ziguratlardan etkilenen spiral merdivenli örnekleri de vardır (Irak Samarra Ulu Cami minaresi). Basamakların iç ve dışı kare planlı gövdeye uyarak yükselenleri de, belli bölgenin erken örneklerinde görülür. Kitleye bitişik olarak inşa edilen minarelerde, dam seviyesinde ortaya çıkışı sağlayan bir kapı bulunur. Yukarıya çıkıldıkça daralan silindirik minare sayısı, işçiliğindeki zorluk nedeniyle çok azdır. Gövde üzerinde, içerinin aydınlatılması ve minare içerisinde hava sirkülâsyonunun sağlanarak rüzgâra dayanaklı hale getirmek için, mazgal pencereler açılmıştır. Ayrıca gövde, çeşitli seviyelerde de süs kuşakları ve bileziklerle donatılmıştır[126].

2.2.5 Şerefe

Arapça "şurfa" ve "şurafa" dan gelen çıkıntılı yer, burç", müezzinin rahatça, dolaşarak ezan okumasını sağlayan yer anlamına gelen şerefe; minarenin yapılma gayesi olan,

[125] EYİCE, Semavi, **a.g.m**., 1963, s.34.
[126] BAŞER, M.Emin, **a.g.t.** , s.17.

halkı namaza çağırmak amacıyla ezanın okunduğu, gövdeyi belli yüksekliklerde çepeçevre dolanan, çıkma şeklindeki elemandır. Ezanın, uzak yerlere duyulmasını sağlamak için, dönerek okunması gerektiğinden üzerlerinde şerefeler yapılmıştır.[127] Günümüzde ezan merkezi sistem sayesinde hoparlörlerden duyurulmaktadır[128].

Şerefe sayısı bir-üç arasında değişmekte olup kapıları kıble yönüne açılmaktadır. Şerefeler üç kısımdan oluşur.

1. Taban kısmını taşıyan, gövdeye bağlayan taşmalar.

2. Müezzinin üzerinde dolaştığı taban.

3. Tabanın etrafını çeviren kagir veya ahşap korkuluk.

Taban genellikle çekirdekten dışa doğru genişleyen, dilimli tek parçalı ve taştan yapılan bir elemandır. Şerefenin taşıma payı, gövdeyle orantısına bağlı olup, kullanılan malzeme ile de ilişkilidir. Bu bağ çıkmaların biçimini de etkiler (profilli, mukarnaslı, testere dişli, basamaklı vb.) Şerefe korkulukları taş veya mermer olup, şebekelerle zenginleştirilirler.

2.2.6 Petek

Şerefenin üstünde yer alan ve gövdeye nazaran daha ince olarak inşa edilen bölüme petek denilir. İçi boş olup, kıble yönüne bakan kapısı vardır. Basamaklar genellikle burada son bulurken, örgüyü güçlendirmek için biraz daha devam edebilir. Seren bunlara oturtulur. İçi boş ve kalınlığı az, ince, silindirik bir kesim olduğu için rüzgarın etkisine karşı dayanıksızdır. Peteklerin çoğu bu nedenle onarım görmüştür[129]. Peteğin en yukarı kısmında nadiren tezyini ögeler görülür. Petek, genellikle bir bilezikle nihayetlenir.

2.2.7 Külah

Peteği örtüp bir alemle son bulan külah; piramit, konik veya sivri kubbe biçimindedir. Önceleri kagir olarak "Takye-Külah" şeklinde inşa edilen külahlar, daha sonra Osmanlı

---

[127] BAŞER, M.Emin, **a.g.t.** , s.17.
[128] YÜCEL, Erdem, "Minareler ve Hoparlörler konusu", **Arkitekt,** İstanbul, 1966, s.28.
[129] BAŞER, M.Emin, **a.g.t.** , s.17.

döneminde, çoğunlukla ahşaptan inşa edilmiş ve üzerleri kurşunla kaplanmıştır. Düşey yükün en az, yatay yükün en üst düzeyde (rüzgar, deprem) etki edebileceği külahlar, kagir ve sivri olduğunda yıkılma şansı çok arttığından, bu şekilde yapılanların çoğu onarım görmüş ve özgünlüğünü koruyamamıştır.[130] Osmanlılar külahı, ortasında ağaçtan bir seren bulunan ahşap iskelet üzerine kurşun levhalar kaplanarak inşa edilirler[131].

2.2.8 Alem

Alem, Arapça da bir şeyi tanıtmak için kullanılan işaret, alamet ve bayrak demektir. Bayrakların, minare ve kubbelerin tepelerine takılan Ay'a (Hilâl) benzeyen bu süslemenin menşei eski Türklerin ve hattâ başka milletlerin, kuvvet remzi olarak kullandıkları boynuzdan gelmedir.

Alemin kullanılmasında başlıca üç sebep vardır:

A-Yapı Gerekliliği: Kubbelerin üstüne kaplanan kurşunların tepede birleştikleri yerde açıklığı bir örtü ile örtmek ve buralardan rüzgar ve yağmurun girerek kurşunları kaldırmaması için oraya kapak gibi ağırca bir şey koyma ihtiyacı.

B-Güzellik: Kişinin dikkatini tepede tutarak oradan alemin şakuli çizgisini takip suretiyle semaya doğru çekmek ve bu suretle kubbeye bir yükseliş tesiri vermek. Minareleri ise olduğundan daha yüksek göstermeye yaramaktadır.

C- Gelenek ve görenek tesiri: Eski Türkler çadır ve binaların tepesine gerek tezyini mahiyette ve gerekse kötü ruhlara ve nazara karşı bir tılsım olarak bir sırığa geçirilmiş yuvarlaklar şeklinde tepelikler koyarlardı ki bunlara moncuk veya boncuk denirdi. Bu geleneğe diğer sebeplerde eklenerek alemlerin bugüne kadar kullanılmasına ve mimaride mühim bir unsur haline gelmesine sebep olmuştur[132].

Alemler, madenî, taştan veya seramikten yapılmaktadır. Bunun yanında, binaya nisbetle büyük ölçüde olanlar ise umumiyetle bakırdan altın yaldızlıdır. Kaide, küp, armut,

---

[130] BAŞER, M.Emin, **a.g.t.** , s.18.
[131] EYİCE, Semavi, **a.g.m**., 1963, s.35.
[132] İslamiyet'ten önceki Türklerin dini inanç ve gelenekleriyle sıkı sıkıya ilgili olan bu mimari detay, Şamanizm ve bundan daha eski fakat Gök Tanrıdan yahut Tanrıların mekanı olarak kabul edilen gökle ilgili mitolojiden ilham alınarak şekillenmiştir.Nitekim bugünkü alemlere şekil veren hilal ile yıldızda gök kubbe'nin unsurlarıdır.ÖNGE, Yılmaz, **a.g.m**., s.816.

bilezik ve nihayet de tepelikten mürekkeptir. Büyük Cami kubbelerinde olanların kaideleri çok geniş, minaredekilerin boyu hayli, yüksektir.

Geleneksel bir sembol olan alem, Tarikat yapılarında serpuş şeklini alır. Anadolu Selçuklularında zar başlıklı, sütunce ve baba şeklinde alemlerin kullanıldığı görülmektedir[133]. Alem tepelikleri zamanla, ay, lâle, yaprak, ay yıldız, ay güneş ve hattâ hokka-kalem şekli bile almıştır, içi yazılı olanlar da bulunmaktadır. Alemlere yerleştirilen paratonerlerin ucu iki yandan tesbit edilince, haç şeklini almakta ve itirazlara sebep olmaktadır.

Alemi meydana getiren parçalar şöyle adlandırılır. Küp, alt bilezik, armut, boyun, üst bilezik, ay (veya boynuz). Ayın bir yüzü daima kıbleye bakar. Alemler birer süsleme elemanı olarak sanat akımlarından etkilenmiştir. Klasik (1501-1703), Barok (1730-1808) ve Ampir (1808-1875) dönemlerinin genel özelliklerini taşımışlardır[134].

2.3 Minare Çeşitleri

2.3.1 Malzemelerine göre

2.3.1.1 Taş

Mısır, Şam, Azerbaycan ve Osmanlı minareleri taş malzemeden inşa edilmişlerdir. Anadolu'da çok çeşitli ve bol taş bulunması, Suriye'deki antik devir taş geleneği, daha ziyade Doğu Anadolu'da bulunan eserleri ve bunlara ait minareleri etkilemiştir. Selçuklu döneminde esas malzeme olan tuğlanın yanı sıra, minarenin bütün yükünü taşıyan kaide genellikle taştan inşa edilmiştir. Kayseri Ulu Cami, Bayburt Ulu Cami, Aksaray Kızıl Minare, Konya İnce Minareli Medrese ve Kırşehir Cacabey Medresesi minare kaideleri taştan inşa edilmişlerdir[135]. Anadolu Selçuklu dönemine ait Niğde Alaaddin Cami minaresi günümüze ulaşan tek taş minare olması açısından önemli bir örnektir. Alaaddin Keykubat 1223 yılında, Başere bin Abdullah'a, Sıddık ve Gazi bin Mahmud adındaki iki kardeş mimara bu Camiyi yaptırmıştır[136]. Yapı ile çağdaş bir eser

---

[133]ÖNGE, Yılmaz, "Bazı İslami Yapılardaki Alemler Hakkında" **1. Milletlerarası Türkoloji Kongresi**, İstanbul, , 1979, s.814-838.

[134] Fatih, Mehmet BENGÜ , Bülent ULUENGİN, "Alemler" **Osmanlı Anıt Mimarisinde Klasik Yapı Detayları**, İstanbul, 2001, s.29.

[135]BAKIRER, Ömür, Anadolu'da XIII. yüzyıl Tuğla Minarelerin Konum, Şekil, Malzeme ve Tezyinat Özellikleri, **Vakıflar Dergisi**, S: 9, Ankara, s.351.

[136] ALTUN, Ara, "Türkiye Selçuklu Mimarlığı", **Türkler Ansiklopedisi**, C.VII., İstanbul, 2004, s.821.

olan minarenin malzeme seçiminde, bani, sanatçı ilişkisi, ortak zevk birliği ve farklılık yaratma isteği önemli ölçüde rol oynamış olmalıdır. Bununla birlikte, sanatçının Anadolu coğrafyasına uygun ve bol kullanılan taşı, yapı ile bütünlük sağlaması açısından minarede de kullanmak istemesi gayet doğal bir istek olarak yorumlanabilir. Bu özelliği ile Alaaddin Cami Selçuklu dönemi eserleri arasında farklı bir noktaya yerleşmiştir.

Osmanlı Dönemi minarelerinde ise çoğunlukla özellikle Erken Osmanlı döneminden sonra, taş malzeme minarelerin esas yapı malzemesini oluşturmaktadır.

2.3.1.2 Tuğla

Minarelerinde tuğla kullanımında Orta Asya, Türkistan ve İran etkilerinin hakim olduğu söylenebilir[137]. XII. yüzyılın ortalarına kadar süren bu çağın süslemeciliği, Türklerin Anadolu'ya getirdikleri tekniklerle, gerçekte çok zengin olan yerli tekniklerin yan yana yaşandığı bir dönem olmuştur. Bu arada özellikle İran üzerinden gelen teknik ve örnekler katıksız uygulanırken, bazı yerli motiflerinde kullanılması kaçınılmaz olmuştur. Anadolu da taş malzemenin çokluğu Selçuklu döneminde tuğla kullanımını engellememiştir[138]. Anadolu Selçukluda bilinen ilk tuğla minare, Siirt Ulu Caminin (1129) minaresidir.

Anadolu Selçuklu döneminde tuğla kullanımı, yapılar incelendiğinde, dengeli bir dağılım gösterdiği görülmektedir. Yapıların tamamında ya da belli bölümlerinde tuğla malzeme kullanılmıştır. Özellikle minarelerde kullanılmış olması dikkat çekicibir durumdur. Anadolu Selçuklu döneminde tuğla kullanılan yapılarda görülen uygulamalar bazen yalnız yapısal amaca dönük, bazen de yapım sürecinde süsleme yapma olanağından da yararlanarak süsleme amacının vurgulandığı izlenmektedir. Örneğin yapının beden duvarlarında tuğla, salt yapısal amaçla kullanılırken, aynı yapının iç mekânında, üst örtüsünde veya minaresinde hem yapı, hem de süsleme malzemesi olarak kullanılmaktadır. Diğer taraftan taşın yanında bir renk ayrıcalığı yaratılmak istendiği söylenebilir. Doğrudan yapısal amaca dönük uygulamalar, malzemenin ilk çağlardan başlayarak gelenekseli devam ettirme, üretim kolaylığı ve ekonomik koşullar gibi nedenlerle açıklanabilir. Hem yapısal hem süsleme malzemesi

[137]BAKIRER, Ömür, **a.g.m**., Ankara, s.337.
[138] BAKIRER, Ömür, **a.g.m**, s.48-49**.**

olarak seçiminde ise onuncu yüzyıldan başlamak üzere iki yüzyıldan uzun bir süre etkinliğini sürdüren tuğla yapı geleneğine bağlılık yanı sıra sanatçıların yada yaptıranların eğilimlerinin de katkıları olduğu düşünülebilir[139].

Tuğlanın yoğun olarak kullanıldığı bölgeler; Erzincan Kemah, Kayseri Pınarbaşı (XII. yy sonu-XIII. yy başı) Aksaray'da bulunan yapılar tuğladan taşa geçişin ilk önemli örnekleridir. Konya, Akşehir, Ankara, Kayseri, Kırşehir, Amasya, Çankırı, Antalya, Alanya, Harput, Cizre, Siirt, Bayburt, Erzurum bunlar tuğla kullanımında önemli merkezlerdir.

Karahanlılar minarelerinden Osmanlı minarelerine gelinceye kadar zaman içerisinde de değişen sadece oranlar, çap ve bazı detaylar olmuştur[140].

Beylikler ve Erken Osmanlı döneminde tuğla kullanımının özellikle 14.yy da yaygın olduğu görülmektedir. Aydınoğullarının Birgi Ulu (1312-13), Saruhanlıların Manisa Ulu (1376-77), Osmanlıların İznik Yeşil, Ankara Karacabey (1427), Tire Yeşil İmaret (1441) İznik Mahmud Çelebi Cami (1442-43) örneklerinde olduğu üzere[141].

2.3.1.3 Ahşap

Erken devirlerde yapılmış olan ahşap minarelerin çoğu günümüze kadar gelememişlerdir. Kastamonu, Ankara ve Konya çevresinde genellikle ahşap tavanlı köy ve mahalle mescidlerinin minareleri ahşaptandır. Kastamonu-Küre-i Hadit İsmail Bey Cami minaresi bunların en eski örneklerindendir. Sivasta da ahşap minare yapma geleneğinin yaygın olduğu bilinmektedir. Sivas Çatalpınar, [142] Pulur, [143] İmaret ve Yeşil[144] Cami minarelerinin gövde, şerefe, petek ve külahları ahşap malzeme ile yapılmıştır.[145] Sivas-Divriği Süleymanağa (1688-1689)[146], Sivas-Divriği Ahmet Paşa Camisi (1761-1762), [147] Sivas-Divriği Güllübağ Camisi (XIX. Yüzyıl ikinci yarısı)[148]

---

[139] BAKIRER, Ömür, Selçuklu Öncesi…..s.19-20.
[140] UYSAL, A.Osman, "Erken Osmanlı Döneminde Sırlı Tuğla Minareler", **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi,** Ankara, 1990, s.2350.
[141] UYSAL, A.Osman, "Erken Osmanlı Döneminde…", s.2367.
[142] ÜNSAL, Mustafa, **Sivas İl Merkezindeki Osmanlı Camileri**, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 2006, s.160.
[143] ÜNSAL, Mustafa, **a.g.t,** s.189.
[144] ÜNSAL, Mustafa, **a.g.t,** s.149.
[145] ÜNSAL, Mustafa, **a.g.t,** s.219.
[146] DENKTAŞ, Mustafa, **a.g.e**, s.29.
[147] DENKTAŞ, Mustafa, **Divriği'deki Osmanlı Camileri**, Kayseri, 2005, s.29-53.
[148] DENKTAŞ, Mustafa, **a.g.e**., s.61-32.

gibi minare örnekleri Sivas'ta ahşap minare yapma geleneğinin yaygın olduğunu göstermektedir. Kayseri'de Pınarbaşı Hilmiye Köyü Cami minaresi ahşap malzeme ile yapılmıştır.

2.3.2 Bulundukları Yerlerine Göre Minareler

Selçuklu döneminde yeri konusunda standart bir düzen gözlenmeyen minareler, Erken Osmanlı dönemini takip eden Klasik dönemde kütle kompozisyonuna bağlı olarak cami mimarisinde konum ve dağılım tarzları bakımından değişmez ölçü ve esaslara kavuşmuştur. Cami kütlesinin giriş cephesinde, taçkapı üzerine yerleştirilen çifte minare uygulamasını Selçukludan alan Osmanlılar, bu uygulamaya değişik bir konum getirmiştir. Erken Osmanlı döneminde caminin giriş cephesinin solunda veya sağında yer alan minare uygulaması giderek azalmaya başlamıştır. Selçukludan farklı olarak Osmanlılar klasik dönemde minareyi taç kapının üzerine değil, caminin ya giriş cephesinin batı köşesine, yada ana kütle ve avlu köşelerine yerleştirmişlerdir[149]. Bu dönem camilerinin cephe kompozisyonlarında, minarelerin ağırlık kuleleri ile uyumu dikkati çekmektedir. Ana kütledeki kademelenme ile şerefelerin sıra halinde yükselişi, tam bir uyum yaratmaktadır. Minarelerin konumu, merkezi ve toplu yapı anlayışına dış görünüş olarak birinci derecede hizmet etmektedir[150].

2.3.2.1 Yapıdan Ayrı İnşa Edilmiş Olan Minareler

Bu gruba giren minareler, yapıya bitişmeden, kendi kaideleri üzerinde yapıdan bağımsız olarak yükselmektedir. Urfa Ulu , (XII. yy III.çeyreği), Siirt Ulu (1128-1129), Bayburt Ulu (1223), Akşehir Ulu Cami (1213), Konya Hatuniye Mescidi (1230), Antalya Yivli Minare (XIII. yy), Aksaray Kızıl Minare (XIII. yy ilk yarısı), Kırşehir Cacabey Medresesi (1272), Alanya Akşebe Sultan Mescidi Minaresi (1230), Sivas Ulu Cami

[149] ÜLGEN, Aygün, **a.g.e**., s.257.
[150] ÜLGEN, Aygün, **a.g.e**., s.258.

(XII. Yüzyıl sonu) minaresi, Erzurum Tepsi Minare (XII. yüzyıl İkinci yarısı) Selçuklu dönemine ait örnekler arasındadır[151].

2.3.2.2 Yapıya Bitişik Olarak İnşa Edilmiş Olan Minareler

Bu gruba giren minareler, kendi kaideleri üzerinde yükselmelerine rağmen, ya yapının bir duvarına veya bir kenarına eklenmişlerdir. Diyarbakır Ulu (1155), Sivas Ulu (XIII. yy.başları), Van Ulu (XII.yy II.yasrısı), Kayseri Ulu (XII.yy), Niğde Alaaddin Cami (1223), Konya Sırçalı Mescid (XII.yy) gibi Anadolu Selçuklu minareleri yapıya bitişik olarak inşa edilmişlerdir. Osmanlı minarelerinin çoğu bu gruba girerler.

2.3.2.3 Yapı Kütlesi İçinde Yükselen Minareler

Bu minarelerin kaidesi, aynı zamanda ait oldukları yapının beden duvarlarıdır. Kaide planda ve kütlede yapıdan taşan bir eleman olarak belirmez. Ancak, yapı ile minare arasındaki ilişki organik bir şekilde halledilmemiş, iki unsur birbirine kaynaştırılmamıştır. Bu gruba koyulan minarelerin ortak özelliği yapıların Kuzeybatısında yer alması ve girişin içeriden sağlanmasıdır. Harput Ulu (XII. yüzyılın ikinci yarısı) ve Eski Malatya Ulu Cami minaresi, Konya Zemburi Mescidi minaresi[152] örnek olarak verilebilir.

2.3.2.4 Taçkapı Üzerinde Yükselen Minareler

Bu minareler, cami ve medreselerin taçkapıların üst köşelerinde yükselirler. Taçkapı aynı zamanda minarenin kaidesini oluşturmaktadır. Anadolu'da Moğollar'ın

---

[151] Ömür Bakırer Kayseri Ulu Camiini de bu gruba dahil etmiştir. Bakırere göre XIII. yüzyıl başında ilave edilen minare yapının batı duvarına yakın mesafededir. Gabrielin planında minarenin aslına uygun olmayarak yapıya bitişik gösterildiğini ve halen yapı ile minare arasındaki ilişkinin doğu-batı istikametinde uzanan muhtes bir duvar vasıtasıyla sağlandığını ileri sürmektedir. Bakırer minarenin ilk yapıldığı dönem ile ilgili olarak bir yorum yapmış olmalıdır. Bakırer'in tespitinin doğru olabilmesi için minarenin Cami ile birlikte yapıdan ayrı olarak inşa edilmiş olması ve daha sonraki bir onarımda beden duvarlarının minare kaidesi'ne doğru kaydırılması gerekmektedir. Bu tespitin doğruluğu o döneme ait bir belge olmamasından dolayı imkansız görünmektedir. Minarenin çağdaşı eserlerle karşılaştırıldığı zaman camiden sonraki bir dönemde, caminin onarım geçirmiş olduğu 1205 restarasyonu sırasında yapılmış olduğu ihtimali kuvvetli görünmektedir. Ulu Cami minaresinin yapıdan ayrı minareler gubu'na dahil edilebilmesi için yapı beden duvarları ile minare arasında belli bir mesafe olması gerekmektedir. Bu nedenle Kayseri Ulu Cami minaresi beden duvarı ile bitişik minareler grubunda tasnif edilmiştir. BAKIRER, Ömür, "Anadolu'da XIII. yüzyıl Tuğla…" s.338.

[152] BAKIRER, Ömür, "Anadolu'da XIII. yüzyıl Tuğla", … s.341.

istilasından sonra, mimaride taçkapı üzerinde yükselen minareler görülmeye başlamıştır. Anadolu öncesinde ilk olarak Nahcıvan Mümine Hatun Kümbetini (1186) çevreleyen yapıda görülmektedir. Bu minareler cami ve medrese yapısı olduğuna bakılmadan uygulama alanı bulmuştur. Anadolu'da bu gruba giren ve XII.-XIII. yüzyıla ait dört adet yapı bulunmaktadır. Konya Sahip Ata Cami (1258), Sivas Gök Medrese (1271), Erzurum ince Minareli Medrese (1271), Sivas Çifte Minareli Medrese (1271), Niğde Sungur Bey Cami (1335) bu örnekler arasındadır[153]. Konya Sahip ata Cami minaresi ve Erzurum Çifte Minareli Medrese minareleri bu gruba girerler. Pınarbaşı Aziziye Cami taçkapı üstünde yükselen minareler grubuna dahil edilebilir.

2.3.3 Gövde Biçimlerine Göre Minareler

2.3.3.1 Kare

İslamın ilk yıllarında çan kulesi yada antik deniz fenerlerinden ilham alınarak yapıldıkları sanılan dörtgen planlı minare tarzıdır. Suriye ve mağrib bölgelerinde yaygın olarak inşa edilen minareler Arap dünyasına özgü bir karakter arz etmesine rağmen Anadolu'nun Güney Doğusunda devlet kurmuş olan Artuklu ve Akkoyunlu gibi Türk-İslam devletleri tarafındanda zaman zaman uygulama sahası bulmuştur. Bunlar Suriye'den farklı olarak daha düz yapılmış minarelerdir[154]. Suriye'deki Şam Ümeyye Cami minaresi[155] gibi minareler, Anadolu'daki Diyarbakır Ulu Cami, Diyarbakır Kale Mescidi, minareleri bu gruba girerler[156].

2.3.3.2 Çokgen

Konya Hatuniye[157] ve Konya Sırçalı Mescit[158] minareleri çokgen planlıdır. Kayseri'de Osmanlı dönemine ait minarelerin genellikle gövdeleri çokgen planlıdır.

---

[153] BAŞER, M.Emin, **a.g.t**., s.246.
[154] UYSAL, Ali Osman, "Erken Osmanlı Döneminde…", s.507.
[155] NEFES, Eyüp, **a.g.t**. ,s.41.
[156] BAŞER, M.Emin, **a.g.t**., s.35-39.
[157] BAŞER, M.Emin, **a.g.t**., s.131.
[158] BAŞER, M.Emin, **a.g.t**., s.112.

2.3.3.3 Silindirik

Asyalı bir orijine bağlanan (Karahanlı, Büyük Selçuklu) silindirik gövdeli minareler, Anadolu'da daha zarif bir kuruluşa sahip olup Sinan ile birlikte teknik ve biçimleniş bakımından en son seviyesine ulaşmıştır[159].

Isfahan Minar-ı Ali, Samarra El-Mütefekkil, Konya Zenburi mescidi, Malatya Ulu Cami, Erzurum Tepsi Minare, Akşehir Ulu Cami, Akşehir Taş Medrese, Akşehir Güdük minare[160], Kayseri Ulu (XIII.yy. başı), Sivas Ulu (XIII. yy. başı), Erzurum Tepsi Minare (XII. Yy.sonu) Bayburt Ulu (XII. yy), Aksaray Ulu (XIII. yy. son çeyreği), Akşehir Ulu (1213), Malatya Ulu (1247), Van Ulu (XII.yy II. Yarısı), Siirt Ulu (1128-29), Harput Ulu (1155-56), Urfa Ulu (XII. yy. III. Çeyreği), Niğde Alaaddin Cami (1223) örneklerinde olduğu gibi minarelerin büyük çoğunluğu silindirik gövdelidir[161].

a-Dilimli Gövdeli Minareler

Antalya Yivli Minare, Konya Sahip Ata ve Konya İnce Minareli Medrese minareleri dilimlidir[162].

c-Yıldız Gövdeli Minareler

Hindistandaki Delhi Kutb Minar yıldız biçiminde bir plana sahiptir[163]. Gazneliler dönemine ait III. Mesut minaresi ile Behramşah minaresinde gövdenin ilk bölümü yıldız kesiti verecek biçimde planlanmıştır[164].

2.3.4 Şerefesine Göre

2.3.4.1 Tek Şerefeli

Bu gruba giren minarelerin tek şerefesi vardır. Anadolu'da yapılmış olan minarelerin çoğu tek şerefelidir. Teknik bakımdan yapılmasının daha kolay olması ve ekonomik nedenler bu durumu etkileyen sebepler arasındadır.

---

[159] UYSAL, Ali Osman, "Erken Osmanlı Döneminde…", s.507.
[160] BAŞER, M.Emin, **a.g.t**, s, 253.
[161] BAŞER, M.Emin, **a.g.t.,** 1988**, .**s.20.
[162] BAŞER, M.Emin, **a.g.t**., s, 253.
[163] BLOOM, Jonathan., **Minaret Symbol of İslam**, Londra, 1989, s.159.
[164] BAŞER, M.Emin, **a.g.t**., s.13.

2.3.4.2 Çift Şerefeli

Konya İnce minareli Medrese[165], Konya Hoca Hasan Mescidi[166], Konya Hatuniye Mescidi[167], Akşehir Taş Medrese[168], Edirne Eski Camiine ait II. Murat döneminde ilave edilen çift şerefeli minare, Edirne Üç Şerefeli Camine ait baklava dilimli Fatih Sultan minaresi, Kayseri Tavlusun Cami minaresi çift şerefeli minare örnekleri arasındadır.

2.3.4.3 Üç ya da Daha Çok Şerefeli Olanlar

Hindistan da Delhi Kutb-minar ve bazı Osmanlı Selatin camileri Edirne Üç Şerefeli caminin üç şerefeli minaresi, Edirne Selimiye, İstanbul Sultan Ahmet Cami minareleri üç şerefelidir[169].

2.3.4.4 Kapalı Şerefeli Olan Minareler

Bu minarelerin şerefeleri kafes şeklindedir. Bunlara örnek olarak, İstanbul Mimarsinan ve Semiz Ali Paşa Mescidi, Kastamonu Kemah Köyü Halil Bey, Beyköyü, Tunus Ez-Zeytune, Adana Ulu Cami minareleri bu tip örnekler arasındadır[170].

2.3.5 Köşk –Minareler (Merdiven Tarzı Minareler)

Köşk-minareler; Anadolu'da bilhassa mescitlerde rastlanan basit şekilli minarelerdir. Bunlar doğrudan doğruya binaya veya avlu duvarının bir cephesine bitişik taş bir merdiven ve bunun yukarı ucunda dört ayaklı bir köşk bölümünden ibarettir[171]. J. Schacht tarafından Mısırda ve Anadolu'da bazı mescit ve camilerde rastlanan bir minare tipi olarak dikkat çekilmiştir[172]. Mısırdaki misallere dayanmak suretiyle "arkaik" bir tip olarak isimlendirilen ve menşei Amr Camiine dayandırılan bu tipin[173], minberlerin köşk

---

[165] BAŞER, M.Emin, **a.g.t**., 1988, s.128.
[166] BAŞER, M.Emin, **a.g.t**., s, 253.
[167] BAŞER, M.Emin, **a.g.t**., s.131.
[168] BAŞER, M.Emin, **a.g.t.,** 1988**, .**s.103.
[169] BAŞER, M.Emin, **a.g.t.,** 1988**, .**s.22
[170] BAŞER, M.Emin, **a.g.t.,** 1988**, .**s.22.
[171] EYİCE, Semavi, "Minare"…s.332-333.
[172] SCHACHT, J, Ein Archaischer Minaret Typ İn Agypten Und Anatolien, **Ars İslamica**, 1938, C.V., s.46-55.
[173] Bilinen minare tipinden farklı bir biçimde olduğu için; Şerefe/Ezanlık, Köşk-minare, Çardak-Minare, Kule-Minare, Merdinen-Minare ve Minber-Minare isimleriyle anılmaktadır.

kısımları ile form olarak benzerlikleri göz önüne alınarak "köşk-minare" adlandırması yapılmıştır.

Köşk-minareler, kendine has formuyla bilhassa Kayseri ve daha sonra da Nevşehir bölgesinde çok yaygındır. Milas Hacı İlyas Mahallesi Cami[174], Yozgat Akdağmadeni Çalışkanlar Köyü Ali Şir Zaviyesi yöresinde bu eserlere rastlandığı gibi İstanbulda da bazı örneklerinin bulunduğu bilinmektedir. İstanbul'daki örneklerden en önemlisi Büyük çekmecede Mimar Sinan tarafından XVI. Yüzyılda Sokulu Mehmed Paşa adına yapılan mescidin minaresidir. Yeni Bahçe Hoca Atar Halil (XVI.yy) ve Halıcılar Öksüzce Mescidi minaresi (XVII. Yy.) örnekleri dıştan merdiveni olan tiplerdir. İstanbul'da bir de sadece köşk biçiminde minare örnekleri de vardır. Tahtakale Timurtaş mescidi (XV. yy), Topkapı Sarayı ikinci avlusu Beşir Ağa mescidi tuğladan inşa edilmiş minarelerdendir. İstanbul'da ahşaptan yapılmış dışa taşkın basit minarelerde vardır. Köprülü Cami, Eyüp Arpacı Hayrettin mescidi, Eminönü Arpacılar Caminde bu tip minareler görülmektedir[175]. Bosna-Hersek'in önemli şehirlerden birisi olan Mostar'da köşk-minare yapımına rastlanmıştır[176].

Köşk-minareler, müminleri namaza çağırırken ihtiyacı kısa yoldan yerine getirebilen pratik yapılardır. Yerleşim birimlerinde bilhassa düz dam örtülü yapıların birbirine benzemesinden dolayı cami veya mescitlerin birer işareti olan bu eserler Kayseri cami mimarisinde de, önemli yer tutar.

Köşk-minareler genellikle yerden üç-beş metre yüksekliğindeki taş kaideler üzerinde inşa edilmiştir. Bununla birlikte cami ve mescitlerin damlarında da konumlandırılmışlardır. Minarelere on-yirmi basamaklı taş merdivenlerle çıkılmaktadır. Köşk-minareler genellikle dört sütun üzerinde yükselmektedir. Bunun yanında altı sütunlu örneklerde vardır. Çatı ile kapatılan sütunların üzerinde değişik formda külahlar yer alır. Külah kaidelerinin köşeleri pahlanmış olarak sekizgen prizmaya dönüştüğü ve buradan sekizgen piramit şeklinde sivrildiği görülür. Bazılarının ucunda bakırdan yapılmış alemleri vardır. Bazı örneklerde saçaklar dışarı doğru çıkmıştır. Bu fiziki iç yapısı ile köşk-minarede ezan okuyan kişi kendi sesinin aksini gayet rahat duyabilir.

---

[174] EYİCE, Semavi, "Minare"…s.332-333.

[175] EYİVE, Semavi, "İstanbul'da Bazı Cami ve Mescid Minareleri", **Türkiyat Mem.uası**, C.X, , İstanbul, 1953, s.254-255.

[176] Nezir ağa ve Spiladaki Cami XVI. Yüzyılın İkinci yarısına aittir.Caminin altı ayaklı bir minber-minaresi bulunmakta idi.Cami 1950 de yıkılmıştır. ÖZKEÇECİ, İlhan, **a.g.e**., s.19; Hasandediç, Hıvziya"**MostarınTürk Devri Kültürel ve Tarihi Anıtları**, Çeviren:İsmail Eren, **Vakıflar Dergisi**, C.VII, S.221, İstanbul, 1968'den.

Kayseri köşk-minareleri çoğunlukla taş malzeme kullanılarak, bazen da ahşap veya metalden yapılmışlardır. Fakat Kayseri'de günümüze ulaşmış ahşap köşk-minare örneği ile karşılaşılmamıştır. Köşk-minârelerin toplam yüksekliği üç ile beş metre arasında değişmektedir. Sütunlar 1.60-1.80 m. uzunluğunda olup kaideleri genellikle kare, gövdeleri sekizgen yada silindirik, sütun başlıkları baklava dilimleri ile süslüdür. Sütunlar başlığın üst kısmından birer demir çubukla birbirine bağlıdır. Yekpâre taş bloklara işlenmiş kemerler sivri, yuvarlak, "U" ve "S" formlarında karşımıza çıkmaktadır[177].

[177] ÖZKEÇECİ, İlhan, **Kayseri Cami Mimarisinde Minber-Minareler**, Kayseri,1993, s.21.

3. BÖLÜM

3. KAYSERİ'DE İL ve İLÇE MERKEZİNDE GÜNÜMÜZE ULAŞAMAYAN MİNARELER

3.1 Büyük Bürüngüz Danişalibey Cami Köşk-Minaresi

1587 tarihli cami Bünyan ilçesinde yer almaktadır. Caminin köşk-minaresi yıkılarak parçaları minare çatısına kaldırılmıştır.

3.2 Kayseri Cürcürler Cami Köşk-Minaresi:

Kalenderhane mahallesinde yer alan 1864 tarihli mescid, 1997 yılında tamamen yıkılmış ve yerine yeni bir cami inşa edilmiştir. Yaklaşık olarak 3.75 m. uzunluğunda olan köşk-minaresi dört adet dörtgen sütun üzerinde yükselmekte olup iki dişli klasik Osmanlı kemeri formuna sahiptir. Kemer alınlıkları düz ve yarım dairevi silmelerle geçilmiş, saçaklar dışa doğru taşıntılıdır. Yukarıya doğru incelen iki parçalı bir külahı bulunmaktadır[178].

3.3 Kayseri Setenönü Cami Köşk-Minaresi

Yakın bir tarihte tamamen yıkılan, Mustafa Necip Mahallesi, Boz sokakta yer alan Caminin inşa tarihi bilinmemektedir. Yaklaşık 4.60 m. uzunluğunda, kare formunda dört adet sütun üzerinde yükselmekte olan köşk-minare günümüze ulaşamamıştır[179].

3.4 Deliklitaş Yazı Cami Köşk-Minaresi

Deliklitaş mahallesinde yer alan mescid minaresinin sadece külahı orijinal olup, taşları eridiği için sütunları betondan tekrar inşa edilmiştir[180].

---

[178] ÖZKEÇECİ, İlhan, **a.g.e**., s.50-51.
[179] ÖZKEÇECİ, İlhan, **a.g.e**., s.119.

3.5.Çardak Mescidi Köşk-Minaresi

Günümüze ulaşamayan bu mescid Dedeman Ortaokulunun kuzeydoğusunda bulunmakta iken 1958 yılında Belediye tarafından yıktırılmıştır. Eser, Şeyh Çelebi bin Davut Çelebi adıyla 1417 yılında inşa ettirilmiştir.[181] Karamanoğulları valisi Emir şeyh çelebi tarafından yaptırılmıştır.[182] Mescid yıkılmış olup köşk minaresi de günümüze ulaşamamıştır.

3.6 Hasbekkitçi Mescidi Köşk-Minaresi

Dilaver Paşa Mahallesi, Kirişci Sokak üzerinde bulunan mescid, 1966 yılında duvarların eğilmesi dolayısıyla tamamen yıkılarak ortadan kaldırılmıştır[183]. Oijinal köşk-minare yıkıldıktan sonra betondan yapılmış yeni bir köşk-minare inşa edilmiştir.

3.7 Bayrampaşa Mevlevihanesi Köşk-Minaresi

Bayram Paşa Mevlevihanesi, bugün halen mevcut olan iç kalenin batısında eski adıyla kaleönü Sokağında bulunmakta idi. Mevlevihane tekkelerin kapatılması ile ilgili kanunun yürürlüğe girmesinden sonra, bir müddet kullanım dışı kalmıştır. Daha sonraki yıllarda tamamen yıkılarak ortadan kalkmıştır. Yıkılan köşk-minarenin çizimleri Kayseri Belediyesi Mühendisi Behçet tarafından çizilmiştir[184]. Çizimden anlaşıldığı kadarıyla dört sütun üzerinde yükselen, yuvarlak kemerli, dikdörtgen petek ve konik külahtan oluşan bir köşk-minaredir.

3.8 Tutak Cami Köşk-Minaresi

Cami, Tutak mahallesinde bulunmaktadır. Banisi, mimarı ve inşa tarihi bilinmemektedir. Tutak Mescidinin köşk-minaresi; mescidin doğusunda bulunan avlu girişinin sağında yer almaktadır. Minareye on iki basamaklı taş bir merdivenle çıkılmaktadır. Klasik devir özelliklerini taşıyan eser, dört adet sekizgen formlu sütun

---

[180] ÖZKEÇECİ, İlhan, **Kayseri'de Kültürel Mirasın Geleceği**, Kayseri, 1995, s.40.
[181] DENKTAŞ, Mustafa, **Kayseri'de Türk Döneminde İnşa Edilen ve Günümüze Ulaşamayan Anıtlar**, Kayseri, 2005, s.28.
[182] ÇAYIRDAĞ, Mehmet, "Kayseri de XIV ve XV. Yüzyıllarda iki Emir ailesi Emir hareddin Mahmut ve Emir şeyh Çelebi", **Kayseri araştırmaları,** Kayseri, 2000, s.210,
[183] DENKTAŞ, Mustafa, **Kayseri'de Türk Döneminde…** , s.55.
[184] DENKTAŞ, Mustafa, **Kayseri'de Türk Döneminde …,** s.105.

üzerine inşa edilmiştir. Sütun başlıkları işlenmemiş olup sadedir. Sivri kemercikleri dendanlı olup, köşelerde kabartma selvi motifi bulunur. Saçaklar silmeli hafif çıkıntılıdır. Petek sekizgen kaideyle başlar ve dört köşesinde küçük pencerecikler yer alır. Külahı sekizgen piramit şeklinde sivrilir. Alemi yoktur. Minare kemercikleri ve selvi kabartmalarıyla Seyitgazi Cami minaresine benzemektedir[185].

3.9 Atpazarı Cami Köşk-Minaresi

İsmet Paşa Mahallesinde yer alan cami, Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun kararıyla yıktırılmıştır. Yerine 1970 yılında bugün halen mevcut olan Atpazarı Tekkeönü Camisi inşa edilmiştir[186].

3.10 Kaleiçi Fatih Cami Köşk-Minaresi

İç kalenin kuzey duvarlarının batı köşesine yakın bir yerde, iki burcun arasında bulunan yapının kesin yapılış tarihi belli değildir. Ancak Fatih Sultan Mehmet döneminde yapıldığı söylenmektedir. Kare planlı ve üzeri kubbeyle örtülü caminin güneybatısında yüksek bir bahçe duvarı ve kemerli bir kapıdan avluya girildiği, yine aynı bölümde bir köşk-minare ile çeşmesinin bulunduğu Gabrielin çektiği fotoğraflardan anlaşılmaktadır[187].

3.11 Haçıkılıç Cami Köşk-Minaresi

Hacı Kılıç Camisinin eski bugünkü uzun minaresinden farklı olarak önceki dönemlere ait yıkılmış bir minaresinin olabileceği düşünülmektedir. Bu eski minarenin yeri için kesin bir şeyler söylemek mümkün değildir. Ancak, G, Öney, cami bünyesi içinde, türbe beden duvarı yüzeyinde yukarı doğru çıkan bir merdivenden hareketle caminin giriş cephesi yönünde iki taç kapı arasında bir minarenin olabileceği belirtilmiştir. Minarenin formu hakkında herhangi bir bilgi yoktur. Ancak köşk-minare formunda olabileceği düşünülmektedir. Öney, mihrap çıkıntısının üzerinde böyle bir minarenin olabileceğini

---

[185] ÖZKEÇECİ, İlhan**, Kayseri'de Kültürel….** s.40.
[186] DENKTAŞ, Mustafa, **Kayseri'de Türk Döneminde ...**, 2005, s.25.
[187] BORAN, Ali, **Anadoludaki İç Kale Cami ve Mescitleri**, Ankara, 2001,s.127.

bununla birlikte bazı Selçuklu camilerinde olduğu gibi minaresinin olmaması veya küçük bir kulenin de bu işlevi görebileceğini belirtmektedir[188].

3.12 Lala Paşa Cami Köşk-Minaresi

Lala Paşa Cami XIII. yüzyıla ait bir Selçuklu eseridir. Kiçikapı meydanının hemen güneyinde, Kayseri lisesinin güneydoğusunda bulunmaktadır. Caminin bugün Cumhuriyet döneminde inşa edilmiş uzun ve tek şerefeli bir minaresi bulunmaktadır. Eski fotoğraflarından caminin mihrab önünde bir köşk-minaresinin olduğu görülmektedir. Altı sütun üzerinde yükselen minare kesme taş malzemeden yapılmış olup, üzeri konik formda, metalden yapılmış bir külahla kapatılmıştır.

3.13 Tavlusun Yukarı Cami Minaresi

Yukarı Tavlusun da yer alan caminin minaresi, tamamen yıkılmış ve eski minare formunda yeniden inşa edilmiştir. Cami beden duvarlarına bitişik olan minare kesme taş malzemeden inşa edilmiştir. Minare kaidesi kare formundadır. Çok kısa olan pabuçtan sonra silindirik ve kısa olan gövdeye geçilmektedir. İnce bir bilezikle sonlanan minare gövdesinden şerefeye geçişte taş konsollar kullanılmıştır. Şerefe korkulukları taştan olup sade tutulmuştur. Petek minare gövdesine göre daha ince olup yukarıya doğru hafifçe incelmektedir. Petekten sonra İnce bir silme ile konik külaha geçilmektedir. Minarenin kaide taşlarıyla, cami beden duvarı taşlarının benzerliği ve minarenin beden duvarlarıyla ilişkisi göz önünde tutularak minare kaidesinin orijinal olduğu düşünülmektedir.

3.14 Develi Kayaaltı Cami Köşk-Minaresi

Develi merkez (everek) yukarı Fenese Çay mahallesi Tuğra sokakta yer almaktadır. XIX. yy son çeyreği ne tarihlenmektedir. Develi Kayaaltı Cami köşk-minaresi; caminin batı cephesine bitişik olarak yapılmıştır. Minareye 15 basamaklı bir merdivenle çıkılmaktadır. Malzeme olarak kesme taş kullanılmıştır. Sütunlar dört adet olup, kare

[188] ÖNEY, Gönül, "Kayseri Hacı Kılıç Cami ve Medresesi", **Belleten,** C.XXX, Sayı:119, Ankara, 1966, s.381.

formdadır. Sütun başlıkları basit silmelerle hareketlendirilmiş olan köşk-minare tamamen yıkılmıştır.

3.15. Erkilet Erzadeoğlu Cami Köşk-Minaresi

Cami Yukarı Erkilette yer almaktadır. Köşk-minaresi yıkılmış olan camiye demirden yeni bir minare yapılmıştır. Minareden günümüze minareye çıkışı sağlayan merdivenleri kalmıştır.

3.16. Büyük Yadigar Cami Köşk-Minaresi

Orta Mahallede bulunan caminin inşa tarihi ve banisi bilinmemektedir. Cami ile birlikte 1980 de Belediye tarafından yıkılan Köşk-minare 1861 tarihlidir. Fotoğrafından anlaşıldığı kadarıyla incelemiş olduğumuz günümüze ulaşan köşk-minareler arasında süsleme bakımından farklı bir yere sahip olduğu görülmektedir. Kesme taş malzemeden yapılmış olan minare, kare bir kaide üzerinde yükselmektedir. Kaidenin üst kısmında küçük taş konsollarla dantel gibi işlendiği görülmektedir. Minare dört burmalı sütun üzerinde yükselmekte olup, Kayseri minareleri içerisinde bu yönden de ünik bir örnek sayılmaktadır. Kemer "S" formundadır. Petek kare formunda oldukça yüksek tutulmuştur. Külah formu ters vazo biçimini hatırlatmaktadır[189].

[189] DENKTAŞ, Mustafa, **Kayseri'de Türk Döneminde …**, 2005, s.24.

4. BÖLÜM

4.KATOLOG

4.1 Klasik Tarzda Minareler

4.1.1 Ulu Cami Minaresi

Şekil: 1

Fotoğraf: 1-12

İnceleme Tarihi: Eylül, 2006

Yeri: Kayseri merkezde, Kapalı Çarşı yakınında yer almaktadır.

Banisi: Danışmendliler döneminde, Melik Mehmet Gazi tarafından yaptırılmıştır.

Mimarı: Bilinmiyor.

Tarihi: Ulu Camii (M. 1134–1143) tarihleri arasında yaptırılmış olup Kayseri'nin en eski camisidir. Caminin kuzey cephesinde yer alan tamir kitabesine göre, Selçuklu Döneminde, I. Gıyaseddin Keyhüsrev (M. 1206) zamanında onarılmıştır[190]. İlk yapıldığında, minaresi olmayan camiye, Selçuklu döneminde batı girişi yanında tuğladan bir minare inşa edilmiştir. Kayseri'de yer alan ilk ve tek Selçuklu minaresidir (Foto:1-2-3, Şekil: 1, Çizim: 1).

Plan Özellikleri: Cami mihrap önü kubbeli, özetlenmiş avlulu, fenerli kubbeli orta sahın ve yanlarda kıbleye paralel uzanan kemerlerin meydana getirdiği sekiz sahınlı bir plana sahiptir. Batı duvarındaki düzensizlikten dolayı düzgün olmayan dikdörtgen şeklinde bir plana sahip olan camiye, kuzey duvarının ortasında yer alan, doğu ve batı duvarında da kuzeyden dördüncü sahına açılan kapılardan girilmektedir. Mermer

[190] ERKİLETLİOĞLU, Halit, **Kayseri Kitabeleri**, Kayseri, 2001, s.28.

mihraplı olan cami, XII. yüzyılın özelliklerini gösteren ahşap minbere sahiptir[191] (Plan: 1).

Minare; Caminin, batı duvarına bitişik olarak inşa edilen minare, tek şerefeye sahiptir. Minarenin kaidesi kesme taştan inşa edilmiştir. Sekizgen pabuçta, tam tuğlalar, silindirik gövdede minare tuğlaları kullanılmıştır[192]. Minarenin, alem dahil toplam yüksekliği 47.17 m. dir. Ahmed Nazif Efendi, Mirat-ı Kayseriyye adlı eserinde minare yüksekliği'nin 62 arşın (46.72 m), şerefe çevresinin ise 18 arşın (13.56 m.) olduğunu söylemektedir[193]. Minarenin giriş kapısı zeminden 6,70 m. yukarıda olup, caminin içerisinden, sonradan inşa edilen bir merdivenle çıkılmaktadır. Doğu yönde yer alan minare kapısı 1.10x3.65 m. ölçüsündeki bir sahınlığa açılmaktadır. Minare girişinde, 1.12x1.98 m. lik bir sahanlık mevcuttur. Bu sahınlığın üst örtüsü ortada 0.40 m. lik bir düzlüğü bulunan aynalı tonozdur. Bu kısımda minare çekirdeği ve 1.00 m genişlikteki basamaklar taştan inşa edilmiştir (Foto :10). Basamak yükseklikleri, 0.28 m.-0.30 m. arasında değişmektedir. 13. basamaktan sonra, çekirdek ve basamaklar tuğla olarak devam etmektedir (Foto: 11). Tuğla basamakların yükseklikleri, 0.32 m.-0.34 m. arasındadır. Bu basamaklar, 0.04 m'lik tuğlaların arasını, 0.20 m-0.025 m harçla doldurmak suretiyle oluşan, üç sıra tuğlanın üzerinin, 0.60 m. lik ahşapla kaplanmasıyla meydana gelmiştir. Basamakların alt kısımlarında ise üstten gelen yükleri karşılayabilmek için tonoz parçalarından faydalanılmıştır (Foto: 12). 0.25. basamağa kadar dörtgen olarak örülmüş olan çekirdek, 0.25. basamaktan sonra sekizgene dönüşmektedir. Bu çekirdek şekline uygun olarak, taşıyıcı tonozların şekilleri de değişmektedir. Yukarıya çıkıldıkça sekizgen çekirdeğin kenarları küçülmekte, buna bağlı olarak ta, merdivenin üzerini örten tonoz parçaları küçülmektedir. Bu bölümde basamak yükseklikleri 0.35 m.–0.38 m. arasında değişmektedir[194]. Minare şerefesine 88 basamaklı merdivenle ulaşılmaktadır[195]. Minare H.1251/M.1835 Ağustosunda meydana

---

[191]ÇAKMAKOĞLU KURU, Alev, **Fetihten Osmanlı Dönemine Kadar Kayseri'de Türk Devri Mimarisi**, Ankara, 1998, s. 33.

[192] Anadolu Selçukluda Tuğla Kullanımı için bkz.BAKIRER, Ömür, **Selçuklu Öncesi ve Selçuklu Dönemi Anadolu Mimarisinde Tuğla Kullanımı,** O.D.T.Ü., Ankara, 1981.

[193]Ahmet Nazif Efendi, **Kayseri Tarihi (Mirat-ı Kayseriyye),** (Çev: Mehmet Palamutoğlu), Kayseri, 1987, s.14.

[194] BAŞER, M.Emin, **XII. XIII, Yüzyıl Anadolu Minareleri**, (Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya, 1997, s.82.

[195] BAŞER, M.Emin**, a.g.t**. , s.83.

gelen zelzelede kısmen harap olmuştur[196]. Minare şerefeye kadar orijinal olup, şerefeden sonrası Osmanlı döneminde yenilenmiştir[197].

Kayseri Ulu Cami minare formu ile Akşehir Ulu, Malatya Ulu, Bayburt Ulu Sivas Ulu Cami (1197) tuğla minare formu ile arasında benzerlikler vardır[198]. Evliya Çelebi, seyehatnamesinde Ulu Camiyi "Tuğladan yüksek bir minaresi vardır ki, benzeri Niksar'daki Melik Gazi Cami minaresidir" şeklinde tasvirlemektedir[199].

Matrakçı Nasuhun, Beyan-ı Menazil-i Sefer-i Irakeyn (XVI. yüzyıl) adlı eserinde yer alan Kayseri panoramasında kale içerisinde yer verdiği caminin (Ulu Cami) tasvirinde çifte minare göstermesi ilginçtir. Tahminen, bu kale içinde yer alan bir caminin, varlığını göstermek için yapılmış gerçeğe uymayan bir anlayışın ürünüdür.

Kaide; 9.90 m. yüksekliğinde, kesme taştan inşa edilmiş kaide, caminin beden duvarının yüksekliğini aşmaktadır. Kaide kare prizma formunda olup, 4.82 x 4.81 m. ebadında kare bir plana sahiptir. Kaidenin sonunda profilli bir silme yer almaktadır.[200] Ulu Cami minaresinin kaidesi, dikey yerleştirilmiş dikdörtgen prizma şekilli kaideler arasında değerlendirilmiştir[201] (Foto: 5).

Pabuç; Pabuç, sekizgen formunda ve kilit tuğla örgülü olup yüksekliği 4.82 m. dir. Pabuç, bir sıra kirpi saçak, iki sıra düz örgüden oluşan bir silme ile son bulmakta olup pabuçun her yüzeyinde, sağır kemerler kullanılmıştır[202] (Foto: 4).

Gövde; Silindirik gövdenin yüksekliği, 21.95 m. olup çevresi 13.62 m. dir. Tuğladan, kirpi saçak şeklinde bir silmeyle, gövdeye geçilmektedir. Gövde aşağıdan, yukarıya doğru incelmektedir. Gövde üzerinde batıda iki adet, kuzey ve güneyde birer adet olmak üzere, çeşitli seviyelerde açılmış mazgal pencereler bulunmaktadır. 22.90 m. de tuğla bir bilezik mevcuttur. 21.35 m. deki tuğla örgülerin farklı renk ve dizilmelerinden, bu bölümün sonradan tamir edildiği anlaşılmaktadır (Foto: 1-4).

---

[196] Ahmet Nazi Efendi, **a.g.e**. s, 189.
[197] ÇAYIRDAĞ, Mehmet , "Melikgazi Türbesi ve Danişmendliler'in Kayseri'deki eserleri", **Kayseri Tarihi Araştırmaları,** Kayseri, 2000, s.19.
[198] YETKİN, Şerare, **a.g.e.**, s.33-34.
[199] Evliya Çelebi, **Tam Metin Seyahatname,** (Çev. M. Çevik), C.III, Ankara, 1986.s.238.
[200] BAŞER, M.Emin, **a.g.t**. , s.81.
[201] BAKIRER, Ömür, "Anadolu'da XII. Yüzyıl Tuğla Minarelerin….", s.344.
[202] BAKIRER, Ömür, "Anadolu'da XII. Yüzyıl Tuğla Minareelrin….", s.346.

Gövdede tuğlalar, yatay biçimde dizilmiş olup, şerefeye yakın mesafede, geniş, çini mozaik tekniğinde yaklaşık 1.00 m lik bir yazı kuşağı yer almaktadır[203] (Foto: 7-8). Firuze renkli çini ve tuğladan kufi yazı şeridinin bulunduğu bu kuşak da restorasyon sırasında yenilenmiştir[204]. Gabriel, kitabeyi, Kur'an ayeti olarak açıklamaktadır. Mustafa Işık'a göre aynalı/müsenna denilen hat ile geometrik ve simetrik olarak "Lailaheillallah" (Allah'tan başka ilah yoktur) sözünün sanatkârane bir şekilde yazılışıdır. Bu söze ayet ve hadislerde sık sık rastlanmaktadır[205]. Bu çiniler üzerindeki yazılar, okuma amacı dışında süsleme sanatı olarak yazılmış olmalıdır. Orta Asya da çini yazı kuşağına sahip örneklerin bulunması, Ulu Camii'de tuğla malzeme kullanımı yanında çinide geleneğin bir uzantısı olduğunu göstermektedir. Anadolu'daki bazı örneklerde de çini yazı kuşakları ile karşılaşılmaktadır. Bayburt Ulu Camii minaresi[206], Aksaray Kızıl Minare (XII. yy) şerefe kornişinin hemen altındaki yazı şeritleri de sırlı ve sırsız tuğlalardan meydana gelmiş olup geleneği sürdüren örnekler arasındadır[207].

Şerefe; Silindirik gövdeden sonra, yedi tuğla sırasından oluşan şerefe altı yer almaktadır. Şerefe altında, tuğladan balık sırtı dekorasyonlu süsleme bulunmaktadır[208] (Foto: 7). Bunlardan ilk dört sırası, tuğlaların birbiri üzerine bindirilmesi suretiyle beşinci ve altıncı sıralar kirpi saçak şeklinde yapılmış olup, son sıra düz olarak bırakılmıştır. Şerefe korkuluğu, tuğladan inşa edilmiştir. Korkuluğun yüksekliği, 1.07

---

[203]Yazının dekoratif bir eleman olarak kullanılması, Selçukluya gelinceye dek hemen hemen bütün İslam mimarisinde görülmektedir. Özellikle dinsel mimaride yazı dıştan içeriye olmak üzere, taçkapılarda, minare şerefe altı kuşaklarında, kapı, pencere, niş ve alınlıklarında , minber, mihrap vb. yapı elemanlarda sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. İslam Tanrı görüş ve düşüncesinde Tanrının zamandan ve mekandan münezzeh oluşu, doğurmamış ve doğrulmamış olması, cisimlendirilmemesi, kısaca Tanrı anlayışının soyut bir kavram olması, İslam sanatını soyut bir sanat olmaya yöneltmiştir. Sanatçı Tanrıyı anlatan belirli bir biçim olmadığı için O'nu resim yoluyla anlatamamıştır. Tanrının isminden başka İslam sanatçısının elinde Tanrıya ait bir kavram yoktur. Sanatçı Tanrı ismini ve buyruklarını yazının verdiği olanaklarla, en olgun çizgilerle tekrar tekrar yazarak sonsuzlaştırmaya çalışır. Yazının istif, düzen ve denge biçimlerinden faydalanarak bütün resimsel olanaklarını sağlamış ve seyircisinde çeşitli tepkiler uyandırmıştır. Mimaride yazı malzeme etkisinde, malzeme olanaklarına göre gelişmiş, daha sonra malzemeyi aşarak soyut bir düzen ve resim anlayışına geçmiştir. Metin Şahinoğlu, **Anadolu Selçuklu Mimarisinde Yazının Dekoratif Eleman Olarak Kullanılması**, İstanbul, 1977, s.12-13.

[204] Minarelere çini süslemelerin kullanıldığı ilk örneklerden Siirt Ulu Cami ve Sivas Ulu Cami ve Aksaray Kızıl minarede kullanılmıştır. YETKİN, **Şerare, Anadoluda Türk Çini Sanatının Gelişmesi**, İ.Ü.E.F.Yayınları, İstanbul, 1986, s.151.

[205] IŞIK, Mustafa, **Kayseride Mimari Eserlerde Geçen Ayet ve Hadisler**, Ankara, 2003, s.15-16.

[206]Bayburt Ulu Cami şerefe sinin altında görülen mozaik çini süsleme kuşağı gövdeyi çepeçevre kuşatmaktadır. Bu çini kuşak geometrik ve bitkisel motiflerden oluşan karma bir tezyinattır. Ortası geometrik, kenarları bitkisel motiflerden oluşmaktadır. ÖZKAN, Haldun, "Türklerde Minare Geleneği ve Bayburt Ulu Cami Minaresi", **10. Yılında Bayburt Vilayeti Sempozyumu (7-19 Temmuz1999)**, Bayburt, 1999, s.238

[207] YETKİN, Şerare, **Anadoluda Türk Çini Sanatının Gelişmesi**, İstanbul, 1986, S.33-34.

[208] BAKIRER, Ömür, "Anadolu'da XII. Yüzyıl Tuğla Minarelerin…, s. 337-362.

m. olup, kalınlığı 0.22 m. dir. Korkuluğun en üst kısmında ise 0.10 m. kalınlığında, 0.26 m. eninde bir taş harpuşta mevcuttur. Şerefe kapısı, kıble yönünde yer almaktadır.

Petek: Gövdeye göre daha ince olan petek kısmı, kesme taştan, silindirik formdadır. Petek, tamir sırasında yenilenmiştir. 0.32 m. kalınlık ve 6 m yüksekliğe sahiptir. Sonradan yenilenmiş olan bu kısmın, yukarı doğru çıkıldıkça, 0.10 m.-0.20 m.'ye kadar daralmaktadır (Foto: 9).

Külah: Konik formda olan külahın yüksekliği, 4.85 m. olup; kalvanizli saç ile kaplanmıştır[209] (Foto: 9).

Tarihlendirme: Ulu Caminin ilk yapılış tarihi, herhangi bir kitabe yada yazılı bir belge olmadığından dolayı bilinmemektedir. Minarenin, caminin ilk yapılış tarihinden daha sonraki bir dönemde yapıya eklenmiş olduğu düşünülmektedir. Yapının kuzey cephesindeki kitabede 1205 yılında Sultan Kılıçaslan oğlu Keyhüsrev zamanında Yağıbasan oğlu Muzafferiddin Mahmud tarafında tamir edildiğine dair bir kitabe mevcuttur[210]. Bu dönemde caminin batı duvarı tamir edilerek bir sahın kadar içeriye çekilmiştir. Minarenin bu tamir esnasında, cami batı duvarının ortasında yer alan, giriş kapısının güney yönüne eklendiği düşünülmektedir.

4.1.2 Yeşilyurt Melikarslan Cami Minaresi

Şekil: 2

Fotoğraf: 13-16.

İnceleme Tarihi: Nisan, 2006

Yeri: Yeşilyurt ilçesinde yer almaktadır.

Banisi: Dulkadiroğlu Melik Arslan tarafından yaptırıldığı tahmin edilmektedir[211].

Mimarı: Bilinmiyor.

Tarihi: 1454 tarihlidir[212].

---

[209]ÇAKMAKOĞLU KURU, Alev, **a.g.e.**, s. 40.
[210] ERKİLETLİOĞLU, Halit, **Geniş Kayseri Tarihi**, Kayseri, 2006, s.142.
[211] Melik Arslan adındaki zat, Selçuklu devletinin son hükümdarı Alaaddin Keykubat bin Feramuzun emirlerinden olup bir vakit Kayseri'de bulunarak Mancusun köyünü çiftlik ittihaz etmiş ve orada mükemmel bir cami-i şerif inşasıyla bir hayli akar vakf etmiştir. (Ahmet Nazif Efendi, **a.g.e**., s.28.)
[212] ERKİLETLİOĞLU, Halit, **Geniş Kayseri….** .s.28.

Plan Özellikleri: Cami, tek kubbeli harimden oluşan bir ibadet mekânına sahiptir.

Minare; Yeşilyurt Melik Arslan Cami minaresi, caminin kuzeybatı köşesinde yer almaktadır (Foto: 13-14, Şekil: 2). Minare kesme taş malzeme ile inşa edilmiş olup tek şerefelidir. Minarenin yüksekliği 23.48 m. dir. Minareye çıkışı sağlayan giriş kapısı, 0.58x1.40 m. ebatlarında, dikdörtgen formunda olup; son cemaat mahallinin kuzeybatı köşesinde yer almaktadır (Foto: 15). Şerefeye 58 basamaklı merdivenle çıkılmaktadır. Merdiven basamaklarının yüksekliği 0.26 m.–0.24m. arasında değişmekte olup basamak uzunluğu, 0. 57,5 m. dir (Foto: 16).

Kaide: Minare kaidesi, cami beden duvarı ile bitişiktir. Kaide 6.88 m. yüksekliğinde dikdörtgen formda ve 2.36x2.34 m. ebatlarında kare plana sahiptir. Son cemaat mahallinde yer alan, dikdörtgen bir giriş kapısı mevcuttur. Kaideden, iki kademeli silme ile pabuça geçilmektedir (Foto: 14).

Pabuç: Minare, üç ters, üç düz Türk üçgenlerinden oluşan 2.48 m. uzunluğunda bir pabuça sahiptir. Pabuçtan ince bir kaval silme ile gövdeye geçilmektedir (Foto: 14).

Gövde: Minare gövdesi çokgen (onaltıgen) dir. Gövdenin uzunluğu 6.18 m. olup gövde, başlangıç noktasında ve bitişinde birer adet kaval silme ile hareketlendirilmiştir (Foto: 14).

Şerefe: Şerefe altı oldukça sade tutulmuştur**.** Şerefe korkuluk cephelerinde dikdörtgen iç içe panolar yer almaktadır. Şerefe korkuluğunun yüksekliği 1.09 m., kalınlığı dokuz m. dir. Petek ile şerefe korkuluğunun arası, taban, 0.40 m. dir. Şerefeye çıkışı sağlayan kapı 0.53x1.48 m. ebatlarında dikdörtgen formundadır (Foto: 14).

Petek: Petek, 3.22 m. uzunluğunda çokgen (onaltıgen) formda inşa edilmiştir. Peteğin çevresi 5.22 m. olup üst kısmında dikdörtgen, üzeri kemerli yüzeysel nişler yer almaktadır. Petekten külaha geçişte iki kademeli ince silmeler kullanılmıştır (Foto: 14).

Külah: Külah çokgen (onaltıgen) forma sahiptir. Külahın yüksekliği 3.13 m. dir (Foto: 14).

Alem: Alem, küp, alt bilezik, armut, boyun, üst bilezik ve hilalden oluşmaktadır. Alemin uzunluğu 0.90 m. dir (Foto: 14).

Tarihlendirme: Cami giriş kapısı üzerinde yer alan kitabesine göre 1454 tarihinde inşa edilmiştir**.** Minarede yapı ile birlikte, inşa edilmiştir.

4.1.3 Barsama Ulu Cami Minaresi

Şekil: 3

Fotoğraf: 17-23

İnceleme Tarihi: Nisan, 2006

Yeri: Kayseri-Malatya yolu üzerinde, Kayseri'den 22 km mesafede, Barsama (Çavuşağa) köyü yakınında yer almaktadır.

Banisi: Kayseri müzesinde bulunan kitabesine göre; Cami Sultan Süleyman Hanın oğlu Sultan Selim zamanında merhum Musa Paşanın kızı Memiş beyin zevcesi Mahupeyker Hatice Hatun tarafından inşa ettirilmiştir.

Mimarı: Bilinmiyor.

Tarihi: H.974/M.1567 tarihinde inşa edilmiştir[213].

Plan Özellikleri: Günümüze ulaşamamış olan cami hakkında Gabriel geniş bilgi vermektedir. Cami kuzey-güney doğrultusunda uzanan dikdörtgen bir alana oturmaktadır. Harim mihraba paralel üç sahına ayrılmaktadır[214] (Plan: 2).

Minare; Oldukça harap bir biçimde kaderine terk edilmiş olan Barsama Ulu Cami minaresi, yapıdan günümüze kalan tek eleman olarak karşımıza çıkmaktadır. Minare caminin kuzey-batı köşesinde bulunmakta olup; kesme taş malzeme ile inşa edilmiştir. (Foto: 17). Çokgen (onikigen) gövdeli minareden günümüze şerefesine kadar ki bölüm kalmıştır. Minarenin bugünkü kalan bölümüne kadar yüksekliği 8.63 m. dir. Minareye bugün 32 merdivenle çıkılmaktadır (Foto: 18, Şekil:3).

Kaide: 3.20x3.20 m. ölçülerinde iki kademeli olarak inşa edilmiş kare bir kaideye sahiptir. Kaide 1.39 m. yükseklindedir. Kaidenin cami beden duvarı ile birleştiği güney cephesi 1.61 m. genişliğindedir (Foto: 19).

Gövde: Minare kalın ve onikigen bir gövdeye sahiptir. Klasik Osmanlı dönemi minarelerine göre gövde oldukça kalın inşa edilmiştir. Gövdenin çevresi 9.35 m. dir. Giriş kapısı gövde üzerinde yer alan ikinci örnek olup dikdörtgen forma sahip olan kapı batı yönde açılmıştır (Foto: 17). Minare gövdesinin üzerinde büyük bir pencere

---

[213] ERKİLETLİOĞLU, Halit, **a.g.e**.s.70.

[214] Denktaş, Mustafa, **Kayseri'de Türk Döneminde İnşa Edilen ve Günümüze Ulaşamayan Yapılar,** Kayseri, 2005, s.16 dan, Albert Gabriel, **Kayseri Türk Anıtları**, (Çev:Ahmet Akif Tütenk), Kayseri, 1954, s.106.

açılmıştır. Minare gövdesinin doğu cephesinin sade görünümüne nazaran batı cephesinde yer alan taş üzerine işlenmiş geometrik geçmelerden oluşan süslemeler dikkat çekicidir. Bezemeler, gövdenin 1.80 m. yüksekliğinde yer almaktadır. Geometrik bezeme, 0.24x0.22 m. (Foto: 23), 16 dilimli rozet süslemesi, 0.29x0.18 m. ebatlarındadır (Foto: 22).

Şerefe : Minareden günümüze sadece şerefe altı kalmıştır. Minare inşasında merdiven basamaklarının nasıl yerleştirildiği ve perde duvarın inşa sistemi, yıkılmış olan bu bölümden rahat bir şekilde anlaşılmaktadır (Foto: 20-21).

Tarihlendirme: Barsama Ulu Cami, Kayseri müzesinde bulunan kitabesine göre; Sultan Süleyman Hanın oğlu Sultan Selim zamanında H.974 senesinin, 30 zilkade ayında imar edilmiştir. Yapının kuzeybatı köşesinde yer almakta olan minarenin, yapı beden duvarlarıyla olan ilişkisi göz önüne alınarak yapı ile aynı zamanda, M.1567 tarihinde inşa edilmiş olduğu düşünülmektedir.

4.1.4 Han Cami Minaresi

Şekil: 4

Fotoğraf: 24-27.

İnceleme Tarihi: Nisan, 2006

Yeri: Talas yolu üzerinde yer almaktadır.

Tarihi: XIII. yy'ın ikinci çeyreğine tarihlenmektedir[215]. Minarenin yapılış tarihi belli değildir.

Banisi: Bilinmiyor.

Mimarı: Bilinmiyor.

Plan Özellikleri: Önceleri bir han iken camiye çevrilen yapı, uzunlamasına dikdörtgen planlıdır. Kıble duvarına dik tonozla örtülü olan orta sahın diğerlerinden geniş ve yüksek olup, yapı mihraba paralel yedi sahınlıdır. Caminin, Batı ve Doğuda olmak üzere iki kapısı vardır[216]. Osmanlılar döneminde camiye çevrilmiş olan han, A. Nafiz

[215] ÖZGÜÇ, Tahsin-AKOK, Mahmut, "Üç Selçuklu Abidesi Dolay Han, Kesikköprü Kervansarayı ve Han Camii", **Belleten**, C.XXII, Sayı:86, Ankara, 1958, s.259.
[216] ÇAKMAKOĞLU KURU, Alev, **a.g.e.**, s. 78.

Efendi'nin belirttiğine göre, H.1273/M.1856 ve H.1314/M.1896 tarihlerinde onarım geçirmiştir (Foto: 24, Plan: 3).

Minare; 24.67 m. yüksekliğindedir. Tek şerefeli minare kesme taş malzeme ile inşa edilmiştir (Foto: 25, Şekil: 4) Yapının kuzeybatı köşesine sonradan yapılan minareye çıkışı sağlayan giriş kapısı, harim duvarlarının ikinci kat seviyesindedir. Minare kapısına çıkabilmek amacıyla seyyar bir merdiven kullanılmakta iken günümüzde merdiven bulunmamaktadır (Foto: 26-27).

Kaide : Kaide 5.24 m. yüksekliğinde dikdörtgen formunda ve 3.51x3.41 m. ebatlarında kare planlıdır (Foto: 25).

Pabuç : Kaideden sonra köşeleri pahlanmış ve üç ters üç düz Türk üçgenleriyle hareketlendirilmiş pabuça geçilir. Pabuç 2.34 m. uzunluğunda olup kalın bir kaval silme ile sonlanmaktadır (Foto: 25).

Gövde : Minare gövdesi 8.29 m. yüksekliğinde çokgen (onaltıgen) formda ve çevresi 6.81 m. dir. Gövdenin başlangıç ve bitişine yakın mesafede, şerefe altında siyah şeritlere yer verilmiştir. Şerefenin altında ikinci bir silme ile gövde hareketlendirilmiştir. (Foto: 25).

Şerefe : Şerefe altı kademeli boğumlarla artarak genişlemektedir. Klasik döneme ait olan minarelerde şerefe altları genellikle mukarnaslı olduğundan dolayı bu bölümün sonradan yenilenmiş olduğu düşünülmektedir. Oldukça yıpranmış ve yıkılmak üzere olan şerefenin acil restorasyona ihtiyacı vardır (Foto: 25).

Petek : Şerefeden sonrası yıkıldıktan sonra yerine kesme taştan silindirik bir petek inşa edilmiştir[217]. Petek 4.49 m. yüksekliğindedir ve dışa taşkın bir silme ile son bulmaktadır (Foto: 25).

Külah: 2.57 m yüksekliğinde olan külah peteğin üzerine bir şapka gibi oturtulmuştur. (Foto: 25).

Alem: Alem, 0.55 m. boyunda olup küp, boyun armut ve hilal bölümlerinden oluşmaktadır.

Tarihlendirme: Hanın Osmanlı döneminde camiye çevrildiği bilinmektedir. Osmanlının Kayseri'yi kesin olarak alması 1515 tarihinde gerçekleşmiştir. Osmanlı

[217] ÖZGÜÇ, Tahsin-AKOK, Mahmut, **a.g.m**., s.259

1515-1586 tarihleri arasında cami inşasına girişmemiş olup ilk olarak elindeki hali hazır binaları değerlendirmek istemiş olabilir. Bu da Hanın 1515-1586 yılları arasında camiye çevrilmiş olabileceği ihtimalini doğurmaktadır. Minarenin inşa tarihi ile ilgili bir belgeye rastlanmamıştır. Minare hanın camiye çevrildiği Osmanlının ilk dönemlerinde inşa edilmiş olabileceği gibi daha geç bir dönemde de yapıya eklenmiş olabilir. İnşa tarihi bilinmeyen minare mimari form ve özellikleri bakımından Osmanlı dönemi minarelerinin özelliklerine sahiptir. Prizmatik Türk üçgenlerinden oluşan Pabuç, çokgen gövde ve gövde üzerinde yer alan siyah renkte şeritlerin Kurşunlu Cami minaresi ile olan benzerliği söz konusudur. Bu durum minarenin XVI. yüzyılda yapıya eklenmiş olabileceği ihtimalini doğurmakla birlikte ilerde yapılacak arşiv belgeleri ile ilgili ayrıntılı çalışmalardan sonra tarihleme konusunda bir sonuca varılabileceği düşünülmektedir.

4.1.5 Kurşunlu Cami Minaresi

Şekil: 5

Fotoğraf: 28-33

İnceleme Tarihi: Eylül, 2005

Yeri: Kayseri merkez, Mimarsinan parkı içinde yer almaktadır.

Tarihi: H.984/M.1586.

Banisi: Cümle kapısında yer alan kitabesine göre, Hacı Ahmed Paşa tarafından yaptırılmıştır[218].

Mimarı: Mimar Sinan.

Plan Özellikleri: Cami, kare planlı üzeri kubbeyle örtülü, çift revaklı bir son cemaat mahallinden oluşmaktadır. Kubbesinin, kurşunla kaplı olmasından dolayı "Kurşunlu Cami" adını almıştır (Plan: 4).

Minare ; Klasik Osmanlı dönemi yapısı olan minare, harimle son cemaat mahallinin birleştiği, kuzey batı köşede yer almaktadır. Minare, kesme taş malzemeden inşa edilmiştir. Tek şerefeli olan minarenin yüksekliği, 37.32 m. dir (Foto: 28, Şekil 5). Minareye çıkışı sağlayan giriş, son cemaat mahallinin kuzeybatı köşesinde açılmış olan

[218] IŞIK, Mustafa, **a.g.e.,** Ankara, 2003, s. 121.

kapıdan sağlanmaktadır. Giriş kapısı 0.70x1.58,5 m. ebatlarında dikdörtgen formunda olup düz lentoludur. Girişin kapı kanatları ahşaptır (Foto: 31). Minareye şerefeye kadar, 102 adet merdiven ile çıkılmaktadır. Merdiven basamaklarının uzunluğu 0.71 m., genişliği 0.29 m., 0.28 m. ve 0.34 m. arasında değişmekte olup basamak yüksekliği 0.22 m. dir. Minare giriş kapısının sol duvarında 0.32 m. derinliğinde, 0.62 m. genişliğinde bir niş mevcuttur (Foto: 33).

Kaide: Kaidenin dış cepheden çıkıntı yapan bölümü, 2.90x2.11 m. ebatlarındadır ve plan olarak kareye yakın dörtgen şeklindedir. Kaide, 7.62 m. yüksekliğinde dikdörtgen formdadır. Minare kaidesi, 0.40 ve 0.42 m. yüksekliğinde iki kademeli bir taban üzerinde yükselmektedir. Minare kaidesinde, derinliği fazla olmayan dikdörtgen nişler (panolar) görülmektedir. En içerdeki pano 0.69,5x1.63 m. ebatlarındadır. Bu nişlerin içerisinde 5.00 m. kadar yüzeyden taşan dikdörtgen çıkıntı bulunmaktadır. Dikdörtgen panolar, 0.70x1.58,5 m. ebatlarında olup kaideye bir hareketlilik kazandırmıştır. Bu bölümün üzerinde 0.20 m. kalınlığında siyah renkli bir şerit yer almaktadır. Şeritin hemen üzerinde, kaide köşesinin pahlanmış olduğu görülmektedir. Bu pahlanmanın başlangıç noktasında ve bitiminde iki katlı ince bir mukarnaslı bezeme yer almaktadır. Kaidenin batı ve güney cephesinde birer küçük mazgal pencere açılmıştır. Kaideden pabuça iki kademeli ince silmelerle geçiş sağlanmıştır (Foto: 32).

Pabuç: Kaideden sonra, üç ters üç düz Türk üçgenlerinden oluşan pabuca geçilmektedir. Pabuçun uzunluğu 4.75 m. dir. Buradan gövdeye geçişte ince bir kaval silme kullanılmıştır.

Gövde : Minare çokgen (onsekizgen) gövdeli olup, 11.47 m. uzunluğundadır. Gövde üzerinde siyah renkli kesme taşlarla iki renkli taş işçiliği uygulanmışdır. Belli aralıklarla kullanılan üç adet kalın şerit ve bu şeritler arasında merdiven biçiminde dizilmiş olan geometrik bezemelerle gövde üzerinde hareketlilik sağlanmıştır (Foto: 28).

Şerefe : Gövdeden şerefeye iç bükey silmelerle geçiş sağlanmaktadır. Klasik döneme ait olan Mimar Sinan yapılarında şerefe altları genellikle mukarnaslı olduğundan dolayı bu bölümün sonradan yenilenmiş olduğu düşünülmektedir. Kesme taştan inşa edilmiş olan korkuluğun uzunluğu 1.15 m., kalınlığı 0.10 m. Çokgen korkuluk cepheleri, yüzeysel dikdörtgen panolarla hareketlendirilmiştir (Foto: 29).

Petek : Çokgen (onsekizgen) formda olan peteğin yüksekliği, 5.85 m. dir. Peteğin üst kısmında dikdörtgen formunda üzeri kemerli yüzeysel nişler yer almaktadır. Petekten külaha geçiş noktasında iki adet ince kaval silme kullanılmıştır (Foto: 29).

Külah: Minare, 5.12 m. uzunluğunda kurşunla kaplı, konik bir külaha sahiptir (Foto: 29).

Alem: 2.21 m. uzunluğunda metal bir alemi bulunmaktadır. Alem, küp, alt bilezik, boyun, armut ve hilalden oluşmaktadır.

Tarihlendirme: Cümle kapısında yer alan kitabesine göre, Hacı Ahmed Paşa tarafından H.984/M.1586 tarihinde yaptırılmıştır[219]. Minare de cami ile birlikte 1586 tarihinde inşa edilmiştir.

4.1.6 Yanıkoğlu Cami Minaresi

Şekil: 6

Fotoğraf: 34-39

İnceleme Tarihi: Mayıs, 2006

Yeri: Nuh Naci Bey Caddesi Yanıkoğlu Mahallesi, Alaca Sokakta No:2 de bulunmaktadır.

Banisi: Halep Yeniçeri Serdarı Süleyman Ağa Bin Yusuf Ağa tarafından yaptırılmış ve 1748'de Kayseri Yeniçeri alayı, Serdar Yanıkoğlu Ömer Ağa tarafından tamir ettirilmiştir[220].

Mimarı: Bilinmiyor.

Tarihi: H.1068/M1657[221].

Plan Özellikleri: Cami, içten içe 10.50×13.00 m ebadında dikdörtgen planlı olup; mihraba dik üç sahınlıdır. İbadet mekanı, dört adet ahşap direkle taşınan yatay direklerle örtülmüştür. Kuzeyde son cemaat mahalli yer almaktadır. Caminin ahşap çatısı kiremit kaplıdır[222] (Plan: 5).

---

[219] IŞIK, Mustafa, **Kayseri'de Mimari Eserlerde Geçen Ayet ve Hadisler**, Ankara, 2003, s. 121.
[220] Ahmet Nazif Efendi, **a.g.e.,** s.28.
[221] Ahmet Nazif Efendi, **a.g.e.,** s.28.
[222] Ahmet Nazif Efendi, **a.g.e.,** s.28.

Minare; Caminin kuzey doğu köşesinde yer alan minare, 25.98 m. yüksekliğindedir. Tamamı kesme taş malzeme ile inşa edilmiş olan minare, tek şerefelidir (Foto:34-35, Şekil 6). Cami, ibadet mekânının, kuzey doğu köşesinde, minareye çıkışı sağlayan giriş kapısı yer almaktadır. Minare kapısı 0.65x1.83 m. ebatlarında, dikdörtgen formda olup, düz lentoludur. Minareye 68 basamaklı bir merdivenle çıkılmaktadır. Basamakların genişliği 0.23 m., 0.18 m. arasında değişmekte olup basamak uzunluğu 0.57 m., yüksekliği 0.26 m. dir.

Kaide: Minare, kesme taştan 2.70x2.65 m. ebatlarında kare planlı bir kaideye sahiptir. Kaide 7.00 m. yüksekliğinde dikdörtgen formdadır. Kaide beden duvarı içerisine girinti yapmadan, caminin doğu cephesine bitişik olarak inşa edilmiştir. Kaide ayrıca son cemaat mahalli duvarlarının içinde yer almaktadır (Foto: 35).

Pabuç: Pabuç her cephede üç ters, üç düz olmak üzere toplam 12 adet prizmatik Türk üçgenlerinden oluşmaktadır. Pabuçun uzunluğu 2.22 m. dir. Pabuçun kuzey cephesinde cami damına çıkışı sağlayan bir kapısı bulunmaktadır. Bu bölümün yapılan tamirat sırasında eklenen kırma kiremit çatı inşasından sonra iptal edilmiş olduğu görülmektedir. Pabuç kaval silme ile son bulmaktadır (Foto: 35).

Gövde: Minare 7.30 m. yüksekliğinde çokgen (onikigen) bir gövdeye sahiptir. Gövdenin çevresi 6.46 m. dir. Gövde, şerefenin 0.30 m. altında ikinci bir kaval silme ile hareketlendirilmiştir (Foto: 35).

Şerefe: Şerefe altı üç sıra sarkıtlı mukarnaslarla kademeli olarak bezenmiştir ve minareye oldukça zarif bir görünüm kazandırmıştır. Şerefeye çıkışı sağlayan yuvarlak kemerli kapı 0.50x1.60 m. ebatlarında dikdörtgen formdadır. Petek ile korkuluk arası taban genişliği 0.56 m. dir. Şerefe korkulukları masif bir görünüme sahiptir. Korkuluk kalınlığı 0.14 m., uzunluğu 1.08 m. dir. Korkuluk taşları birbirine "U" biçiminde kenetlerle bağlanmıştır. Şerefe korkuluklarına kadar minare yüksekliği 18.85 m. dir (Foto: 36).

Petek: 3.92 m. yüksekliğindeki petek, çokgen (onikigen) formdadır. Peteğin çevresi 5.40 m. olup petekten üç kademeli ince bir silme ile külaha geçilmektedir (Foto: 35).

Külah : Külah 2.87 m. uzunluğunda ve konik çokgen formdadır (Foto: 35).

Alem: 1.24 m. uzunluğunda olan alem, küp, boyun, armut, boyun, üst bilezik, boyun, armut ve hilal bölümlerinden oluşmaktadır. Alemin üzerinde, parotoner bulunmaktadır.

Tarihlendirme: Yapı beden duvarlarıyla ve son cemaat mahalliyle ilişkilendirilmiş olan minarenin, 1657 yılında yapı ile aynı zamanda inşa edilmiş olduğu düşünülmektedir. Minarenin 1835 yılındaki depremde şerefesi yıkılmış ve inşasına vakfın müsaadesi olmadığı halde, mahalle halkı tarafından demir parmaklık (Timur şebeke) yaptırılarak tamir ettirilmiştir[223]. Yapılan son tamirde şerefenin demir korkulukları kaldırılarak bugünkü taş korkuluklar inşa edilmiştir.

4.1.7 İncesu Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Cami Minaresi

Şekil: 7

Fotoğraf: 40-43

İnceleme Tarihi: Nisan, 2006

Yeri: İncesu İlçe merkezinde yer almaktadır.

Banisi: Sadrazam Merzifonlu Kara Mustafa Paşa tarafından inşa ettirilmiştir.

Mimarı: Bilinmiyor.

Tarihi: H.1081/M.1670 tarihlidir. Değişik zamanlarda restore edilmiştir. İlk restorasyon 1860 yılında Abdülmecid (1839–1861) zamanında yapıldığı, cami avlusuna girişi sağlayan kuzey kapısı ile dükkanların üzerinde bulunan, onarım kitabelerinden anlaşılmaktadır. Yine cami 1953–54 tarihlerinde, Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restore edilmiştir[224].

Plan Özellikleri: İncesu deresi yanında az engebeli bir alan üzerine kurulan külliye; kervansaray, arasta, cami, medrese, sıbyan mektebi, dükkanlar ve hamam yapılarından meydana gelmiştir. Külliye esas olarak iki büyük avlu etrafında şekillenmiştir. Günümüze ulaşamamış külliye yapıları da mevcuttur. Cami; ikinci avlunun merkezinde yer almaktadır. Cami, kubbeli bir harim ile kuzey yönde üç gözlü bir son cemaat mahallinden oluşmaktadır[225] (Plan: 6).

Minare; Minare yüksekliği, 31.57 m. dir. Minare, harimin kuzey-batı köşesinde yer almakta olup düzgün kesme taş malzemeden inşa edilmiş, tek şerefeli bir Osmanlı

---

[223] Ahmet Nazif Efendi, **a.g.e.,** s.29.
[224] DENKTAŞ, Mustafa, " İncesu'daki Türk Devri Anıtları", **Sanatsal Mozaik**, İstanbul, 2000, s.72-74.
[225] DENKTAŞ, Mustafa, **a.g.m.**, s.74-75.

minaresidir (Foto: 40-41, Şekil 7, Çizim: 2). Minare giriş kapısı son cemaat mahallinin batı köşesinden sağlanmaktadır. Kapı açıklığı, 0.70x1.60 m. ebatlarında dikdörtgen formdadır. Şerefeye 99 basamaklı merdivenle çıkılmaktadır. Merdiven genişliği, 0.52 m., yüksekliği 0.27 m. dir. Birinci basamağın uzunluğu, 0.75 m., İkinci basamağın uzunluğu, 0.60 m. dir. (Foto: 43).

Kaide: Minare, 3.01x3.00 m. ebatlarında kare planlı bir kaideye sahiptir. Kaide 8.22 m. yüksekliğinde dikdörtgen formdadır. Kaidenin dış köşeleri pahlanarak köşelere silindirik bir form kazandırılmıştır (Foto: 42).

Pabuç: Kaideden gövdeye geçişte kullanılan pabuçta üç ters, üç düz olarak sıralanan üçgenler kullanılmıştır. Pabuçun yüksekliği 3.10 m. dir.

Gövde: Minare gövdesi çokgen (onaltıgen) olup; yüksekliği 8.29 m. dir (Foto: 41).

Şerefe: Şerefe altı oldukça sade bir görünümdedir. Klasik Osmanlı minare şerefelerine uymayan bu durum minarenin şerefeden sonrasının yeniden inşa edilmiş olabileceğini göstermektedir. Şerefe korkuluğu taştan ve 1.70 m. boyundadır. Şerefeye çıkışı sağlayan kapı, 1.57x0.60 m. ebatlarındadır. Şerefe korkuluğuna kadar minare yüksekliği, 22.80 m. dir (Foto: 41).

Petek: Petek de minare gövdesi gibi, çokgen (onaltıgen) formda olup; 4.27 m. yüksekliğindedir. Peteğin çevresi 6.40 m. olup üst kısmının her cephesinde sivri kemerli dekoratif nişcikler yer almaktadır (Foto: 41).

Külah: Külah, çokgen ve konik formdadır. Kurşunla kaplanmış olan külahın uzunluğu 4.10 m. dir (Foto: 41).

Alem: Boyun, armut ve hilal bölümlerinden oluşan alemin uzunluğu 0.83 m. dir (Foto: 41).

Tarihlendirme: Caminin giriş kapısı üzerinde yer alan kitabeye göre yapı 1670 tarihinde inşa edilmiştir. Minarede, 1670 yılında yapı ile aynı zamanda inşa edilmiş olmalıdır.

4.1.8 Molu Köyü Cami Minaresi

Şekil: 8

Fotoğraf: 44-47

İnceleme Tarihi: Haziran, 2006

Yeri: Kayseri'ye 10 km uzaklıkta bulunan Molu köyünde yer almaktadır.

Tarihi: Giriş kapısı üzerinde yer alan kitabede H.1125/M.1713 tarihinde yapıldığı yazılıdır.

Banisi: Bilinmiyor.

Mimarı: Bilinmiyor.

Plan: Kare planlı tek kubbeli bir harimden ve son cemaat mahallinden oluşmaktadır (Plan: 7).

Minare; 24.56 m. yüksekliğinde ve tek şerefeli olan minare, kesme taş malzemeden inşa edilmiştir (Foto: 44-45, Şekil: 8). Minare, caminin kuzey-batı köşesinde, yapı ile bitişik olarak yer almaktadır. Minare kaidesinin, cami beden duvarlarına, hafif bir girintisi söz konusudur. Minareye giriş kapısı son cemaat mahallinin kuzeybatı köşesinden sağlanmaktadır. Giriş kapısı, 0.55x1.57 m. ebatlarında olup, kapı kemeri yuvarlak formdadır. Minare şerefesine 65 basamaklı taştan merdivenle çıkılmaktadır. Şerefeden sonra altı basamak daha bulunmaktadır. Minare basamaklarının genişliği 0.28 m., uzunluğu 0.57-0.60 arasında değişmektedir. Basamak yüksekliği 0.25 m. Dir (Foto: 46-47)

Kaide: Minare, 2.60x2.60 m. ebatlarında kare planlı bir kaideye sahiptir. Kaide 5.40 m. yüksekliğinde dikdörtgen formdadır (Foto: 45).

Pabuç: Minare, üç ters üç düz prizmatik Türk üçgenlerinden oluşan, 3.45 m. uzunluğunda bir pabuça sahiptir (Foto: 45).

Gövde: Pabuçtan gövdeye geçişte, kalın bir kaval silme kullanılmıştır. Gövde, 6.29 m. yüksekliğinde çokgen (onaltıgen) formdadır. Şerefe altında yer alan ikinci bir kaval silme ile gövde hareketlendirilmiştir. Minare gövdesinde, üç adet mazgal pencere yer alır (Foto: 45).

Şerefe: Şerefe altı oldukça sade bir görünüme sahiptir. Şerefeye çıkışı sağlayan kapı 0.55x1.70 m. ebatlarında dikdörtgen formdadır. Şerefe korkulukları da taştan ve sade bırakılmıştır. Korkuluğun boyu 1.05 m., kalınlığı sekiz cm. dir (Foto: 45).

Petek: 3.60 m. uzunluğunda olan petek bölümüde çokgen (onaltıgen) formdadır. Peteğin çevresi 5.00 m. olup üst kısmında yüzeysel, altı köşeli, üst kısmı kemerli olan nişçikler yer alır. Petekle külahın birleştiği noktadan sonrası, bilinmeyen bir tarihte yıkılmış ve günümüzde yeniden inşa edilmiştir (Foto: 45).

Külah: Sonradan yenilenen külah, taştan ve konik formdadır. Külah uzunluğu 3.33 m. dir (Foto: 45).

Alem: 1.05 m. uzunluğunda olan alem küp, alt bilezik, boyun, armut, üst bilezik, boyun ve hilal bölümlerinden oluşmaktadır (Foto: 45).

Tarihlendirme: Caminin, giriş kapısı üzerinde yer alan kitabede, H.1125/M.1713 tarihi yer almaktadır. Minarenin de yapı ile birlikte aynı zamanda inşa edildiği düşünülmektedir.

4.1.9 Erkilet Musa Ağa (Nişancı Mehmet Paşa) Cami Minaresi

Şekil:9

Fotoğraf: 48-52

İnceleme Tarihi: Nisan, 2006

Yeri: Yukarı Erkilet mahallesinde yer almaktadır.

Banisi: Musa Ağa isminde bir kişi tarafından yaptırılmış olabilir. Kayseri de meydana gelen 1714 tarihli deprem ile yıkılan cami, kapı üzerindeki onarım kitabesine göre, H.1129/M.1717 tarihinde, Erkiletli Nişancı Mehmet Ağa[226] tarafından yeniden inşa ettirilmiştir.

[226] Kayseri köylülerinden Hacı Ali isminde Mısırlı bir tacirin oğlu olan Mehmet Paşa nişancılıktan sadrazam olduğu için "Nişancı" yahut "Tevkii" ve "Kayserili" lakaplarıyla anılmaktadır. Saray baltacılarından olup, Süleyman Paşa vezaretinde konakçılık ile Ağalar mesleğine girmiştir. Ondan sonra kethüdalık, nişancılık ve 1716 senesinde III. Ahmed'in sadrazamlığını yapmıştır. Azline sebep Avusturya seferinin en buhranlı bir devrinde işbaşına gelip hiçbir muvaffakiyet temin edememesidir. Daha fazla bilgi için bkz. Mustafa KESKİN, Metin Hülagü, **a.g.e**., s.50. Mehmet ÇAYIRDAĞ, Erkiletli Nişancı Mehmet Paşa, **Erciyes Dergisi**, Sayı: 61, Yıl.1983.s.12., Ahmed Nazif, **Kayseri Meşhurları**, Kayseri, 1991, s.46.

Mimarı: Bilinmiyor.

Tarihi: Caminin ilk yapılış tarihi bilinmemektedir. Camiye ait H.1130/M.1718 tarihli bir onarım kitabesi vardır[227].

Plan Özellikleri: Cami, tek mekanlı üzeri kubbeyle örtülü bir harimden oluşmaktadır (Plan: 8).

Minare; 25.26 m. yüksekliğinde olan minare, ibadet mekânı ile son cemaat mahallinin birleştiği noktada, caminin kuzeydoğu köşesinde yer almakta olup, tamamıyla kesme taş malzemeden inşa edilmiştir (Foto: 48-49, Şekil: 9) Minareye giriş harimin kuzeybatı köşesinde yer alan kapıdan sağlanmaktadır. Giriş kapısı 0.58x1.65 m. ebatlarındadır. Giriş kapısının önünde 0.13 m. lik bir basmak yer almaktadır. Şerefeye 64 basamaklı merdivenle çıkılmaktadır. Merdiven basamaklarının uzunluğu; birinci basamak 0.76 m., ikinci basamak 0.66 m. dir. Basamak genişlikleri, 0.30 ve 0.31.5 m. olup, basamak yüksekliği 0.20-0.24 m. arasında değişmektedir (Foto: 51-52).

Kaide: Minare kaidesi, yolun meyilli olmasından dolayı düz bir zemine oturmamaktadır. Kaide 4.75 m. yüksekliğinde dikdörtgen formundaki kaide duvar cephesinden taşıntı yapmakta olduğu için kaidenin bir bölümü beden duvarı içerisinde kalmaktadır. Kaide üzerinde, küçük bir mazgal pencere açılmıştır. Kaideden pabuca geçişte iki kademeli dışa taşıntılı silme kuşağı yer almaktadır (Foto: 49).

Pabuç: Pabucun uzunluğu 3.31 m. olup köşeleri pahlanmış, üç ters üç düz prizmatik üçgenlerden oluşmaktadır. Pabucun üzerinde bir adet pencere açılmış olup pabuçta köşelerdeki pahlanmanın bittiği noktada gövdeye yumuşak bir geçiş sağlanmıştır (Foto: 49).

Gövde: Minare, kalın bir kaval silme ile başlayan çokgen (onaltıgen) bir gövdeye sahiptir. Gövde 8.32 m. yüksekliğindedir. Gövde üzerinde iki adet mazgal pencere açılmıştır. Şerefenin altında ikinci bir kaval silme ile gövde yüzeyi hareketlendirilmiştir (Foto: 48).

Şerefe: Gövdeden şerefeyede oldukça yumuşak bir geçiş sağlandığı görülmektedir. Minare, sade ve yukarıya doğru genişleyen şerefe altına sahiptir. Şerefe altından iki kademeli bir boğumla şerefe korkuluğuna geçiş sağlanmıştır. Şerefe korkulukları kesme taştan inşa edilmiş olup, sade bir görünüme sahiptir. Korkuluk boyu 0.89,5 m., kalınlığı

[227] ERKİLETLİOĞLU, Halit, **a.g.e**. s.212.

0.10 m. dir. Şerefe ile petek arası taban, 0.44 m. dir. Şerefeye çıkış kapısı 0.47x1.66 m. dir (Foto: 50).

Petek: Çokgen petek, 3.52 m. uzunluğundadır. Peteğin ortasında ince bir silme kuşağı yer almaktadır. Kayseri minareleri içerisinde değişik bir uygulamadır (Foto: 50).

Külah: Konik bir forma sahip olan külah 3.40 m. uzunluğundadır ve demir saçla kaplanmıştır (Foto: 50).

Alem: 0.73 m. uzunluğunda olan alem oldukça kısa tutulmuştur. Metal alem, küp, alt bilezik, armut, boyun ve hilal bölümlerinden oluşmaktadır (Foto: 50).

Tarihlendirme: Caminin ilk yapılış tarihi tespit edilememiştir. 1714 depreminde tamamen yıkılan cami 1718 tarihinde Nişancı Mehmet Paşa tarafından yeniden inşa ettirilmiştir. Minarede cami ile birlikte aynı tarihte yaptırılmış olmalıdır.

4.1.10 Talas Akçakaya Köyü Şıh Hamit Cami Minaresi

Şekil: 10

Fotoğraf: 53-57

İnceleme Tarihi: Nisan, 2006

Yeri: Talas Akçakaya Köyü Aşağı mahallede No:37 de yer almaktadır.

Banisi: Bilinmiyor.

Mimarı: Bilinmiyor.

Tarihi: Giriş kapısı üzerinde bulunan kitabesine göre, H.1225/M.1812 tarihli bir Osmanlı dönemi yapısıdır.

Plan Özellikleri: Dikdörtgen planlı bir harimden oluşmaktadır. Kesme taş malzeme ile inşa edilmiştir. Cami girişinde ard arda iki kapı bulunmaktadır. Son cemaat yeri kapı girişinden 0.50–0.60 m. aşağıdadır. Cami içerisinde açılmış mağaralar bulunmaktadır. Vatandaşın tabiriyle çilehane olarak kullanılırmış. Caminin üst örtüsü metal kaplama şemsiye çatıdır (Plan: 9).

Minare; 12.30 m. yüksekliğinde ve yapının güney-batı köşesinde yer almakta olan minare tek şerefelidir. Minare, kesme taş malzemeden inşa edilmiştir (Foto: 53-54, Şekil :10).

Kaide: Minare kaidesi, betonla kaplanmış silindirik bir forma sahip ve 0.79 m. yüksekliğindedir. Minareye, kaidesinin batı tarafında yer alan dikdörtgen kapıdan girilmektedir. Kapı 0.86x1.35 m., ebatlarında dikdörtgen formdadır. Kapının girişinde 0.6 m. kalınlığında bir basamak yer alır. Kapı üç yönden çerçeve içerisine alınmıştır. Minareye 38 basamakla çıkılmaktadır. Birinci basamağın genişliği 0.21 m., uzunluğu 0.62 m., yüksekliği 0.22 m. dir (Foto: 54-55-57).

Gövde: Minare, 6.23 m. yüksekliğinde silindirik bir gövdeye sahiptir. Silindirik gövdenin bir bölümü çatı seviyesine kadar cami beden duvarının içerisinde yer almaktadır. Gövde üzerinde küçük pencerecikler açılmıştır. Birinci pencere kaideden 1.50 m. yükseklikte açılmıştır. Pencerenin genişliği 0.10 m., uzunluğu 0.18 m. dir. Çatı hizasında, 5.00 m yükseklikte 0.11 m. kalınlığında gövdeyi ikiye bölen bir silme kuşağı yer alır. Silmenin 0.16 m. kadar yukarısına birinci pencere ile aynı ölçülerde bir pencere daha açılmıştır. Gövde üzerinde, minareden çatıya çıkışı sağlayan küçük bir kapı daha açılmıştır. Şerefeye çıkışı sağlayan kapının üzerinde kullanılan süsleme detayına, burada da yer verilmiştir. Caminin üzeri çatı ile kaplanınca bu bölüme çıkış daralmıştır (Foto: 54-56).

Şerefe: Yaklaşık olarak 1.14 m. kalınlığında olan şerefe altı yedi kademeli olarak artmaktadır. Şerefe korkulukları demirden yapılmıştır. Şerefeye çıkış kapısı 0.52x0.32 m. ebatlarında dikdörtgen formdadır. Kapı kemerinin üzerinde dokuz m. kalınlığında yedi adet taş konsol yer almaktadır. Şerefeye çıkış kapısının kemeri yuvarlak formdadır (Foto: 61). Şerefe korkuluğu ile peteğin arası taban, 0.68 m. dir. Şerefede demir korkuluklar kullanılmış olup; korkuluğun yüksekliği 1.04 m.' dir (Foto: 54).

Petek: 2.12 m. uzunluğunda silindirik bir peteğe sahiptir (Foto: 54).

Külah: Şerefeye çıkışı sağlayan kapının 0.32 m. yukarısında yumuşak bir geçişle konik külaha geçilmiştir. 2.20 m. uzunluğunda olan külah, taş malzeme ile inşa edilmiştir (Foto: 54).

Alem: Metalden yapılmış olan alem, 0.43 m. uzunluğunda olup küp, alt bilezik, boyun, armut, üst bilezik ve hilalden oluşmaktadır (Foto: 54).

Tarihlendirme: Giriş kapısı üzerinde bulunan kitabesine göre, H.1225/M.1812 tarihli bir Osmanlı dönemi yapısıdır. Minarenin caminin güneybatı köşesinde, beden

duvarlarıyla bir bütün oluşturmasından dolayı, yapı ile aynı zamanda 1812 tarihinde inşa edilmiş olduğu kabul edilmektedir.

4.1.11 Talas Harman Cami Minaresi

Şekil:11

Fotoğraf: 58-61

İnceleme Tarihi: Mayıs, 2006

Yeri: Talas Harman mahallesinde bulunmaktadır.

Banisi: Bilinmiyor.

Mimarı: Bilinmiyor.

Tarihi: Cami kapı üzerinde yer alan kitabesine göre, H. 1277/M. 1860 tarihinde inşaa edilmiştir. Kitabenin üst kısmında ise Sultan Abdülmecid'in tuğrası yer almaktadır[228].

Plan: Cami, kuzey-güney istikametinde dikdörtgen bir planlı ve tamamen kesme taş malzemeden inşaa edilmiştir. Caminin son cemaat yeri orijinalde üç kubbe ile örtülü iken, yakın bir tarihte Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yapılan restorasyon çalışması sonucunda üzeri düz beton bir tavanla örülmüştür[229] (Plan: 10).

Minare; Tek şerefeli olan minarenin yerden yüksekliği 27.84 m. dir. Minare, kesme taş malzeme ile inşa edilmiştir ve caminin kuzey doğu köşesinde yer almaktadır. Minarenin diğer Kayseri camilerinden farklı olarak kaidesi olmayıp, batısında son cemaat mahalli, kuzeyde üçgen alınlıklı çeşme ile doğuda camiye eklenmiş dikdörtgen planlı bir mekânın, ortasında yükselmektedir (Foto: 58). Minarenin giriş kapısı son cemaat mahallinin doğu duvarından sağlanmaktadır. Minare giriş kapısının 0.73x2.01 m. ebatlarında dikdörtgen formundadır. Kapının üst kısmı yuvarlak kemer formunda şekillendirilmiştir (Foto: 60). Minareye 64 basamaklı merdivenle çıkılmaktadır. Merdivenlerin uzunluğu 0.95 m., genişliği 0.24,5 m., basamak yüksekliği 0.23 ve 0.25,5 m. arasında değişmektedir (Foto: 61).

Kaide: Oldukça kısa tutulmuş olan kaide, 0.95 cm uzunluğundadır. Kaideden gövdeye geçişte 0.22 m. kalıunlığında bir kaval silme yer almaktadır (Foto: 59).

---

[228]ERKİLEKİOĞLU, Halit **a.g.e.**, s. 212.
[229]ERKİLETÇİOĞLU, Halit, **a.g.e.**, s. 212.

Gövde: Kalın bir kaval silmeden sonra silindirik olarak uzun gövde başlamaktadır. Gövdenin yüksekliği 9.91 m. dir. Şerefe altında ince bir kaval silme ile gövde yüzeyi hareketlendirilmiştir (Foto: 58).

Şerefe: Şerefe altı sade olup iki kademeli olarak genişletilmiştir. Şerefeye çıkış kapısı 0.61x1.50 m ebatlarında yuvarlak kemerli ve dikdörtgen formdadır. Şerefe tabanı 0.54 m. dir. Şerefe korkulukları da sağır olup; kesme taş malzeme ile inşaa edilmiştir. Korkuluk 0.96 m. uzunluğunda, 0.10 m. kalınlığında olup "U" biçiminde kenetler kullanılarak birirlerine bağlanmıştır. (Foto: 58).

Petek: Minare, 4.56 m. yüksekliğinde silindirik ve yukarıya doğru daralan ince bir peteğe sahiptir. Peteğin çevresi 4.86 m. dir. Petekten külaha geçişte ince bir silme kullanılmıştır (Foto: 58).

Külah: Külah 3.36 m. uzunluğunda taş malzemeden konik formdadır (Foto: 58).

Alem: 0.43 m. boyunda metalden yapılmışolan alem, küp, alt bilezik, armut, üst bilezik ve hilalden oluşmaktadır.

Tarihlendirme: Cami, giriş kapısı üzerinde yer alan kitabesine göre, H. 1277/M. 1860 tarihinde inşaa edilmiştir. Minarenin caminin kuzeydoğu köşesinde, beden duvarlarıyla bir bütün oluşturmasından dolayı; 1860 tarihinde cami ile birlikte inşa edilmiş olduğu düşünülmektedir.

4.1.12 Hatıroğlu Cami (Toprak Minare) Minaresi

Şekil: 12

Fotoğraf: 62-67

İnceleme Tarihi: Mayıs, 2006

Yeri: Hacı Mansur mahallesinde yer almaktadır.

Banisi: Moğol emirlerinden Hatıroğlu Eşref Beydir[230].

Mimarı: Bilinmiyor.

[230] Hatıroğlu Eşref bey, Selçuklu hizmetinde ve özellikle Kayseri Beyliğinde bulunmuştur. Ahmed Nazif Efendi, **a.g.e**., s.36.

Tarihi: Kazım Özdoğan M.1222, Ahmed Nazif Efendi H. 670/M. 1271 tarihlerini vermektedirler[231].

Plan Özellikleri: Cami planı, yanlarda iki sivri kemer, kuzey ve güneyde iki takviye kemeri üzerine oturan kubbeli bir kare mekan; ona bağlı kuzeyde üç küçük kubbeli son cemaat mahalli, ve üç kemerli çatı kısmından oluşmaktadır. Caminin ölçüleri dıştan dışa 10.00×10.00 m. dir[232] (Plan: 11).

Minare; 21.41 m. yüksekliğinde tek şerefeli bir Osmanlı minaresidir. Kesme taş malzemeden yapılmış olan minare, harimle son cemaat mahallinin birleştiği kuzeydoğu köşede yer almaktadır (Foto: 62-63, Şekil: 12). Harimin minare kaidesinin bulunduğu, doğu beden duvarına üçgen kesitli 4.34x7.55 m. ebatlarında bir dayanakla desteklendiği görülmektedir. Minare harime doğru girinti yaptığı için, harimin doğu tarafı daralmıştır. Minareye giriş son cemaat mahallinin kuzeydoğu köşesinde yer alan 0.63x1.20 m. ebatlarında dikdörtgen kapıdan sağlanmaktadır. Basamak yüksekliği 0.14–0.28 m. arasında değişmektedir. Basamaklar 0.29-0.31 m. genişliğinde olup birinci basamağın uzunluğu 0.90 m., diğer basamaklar 0.65-0.67-0.63 m. uzunluğundadır. Giriş kapısının önünde dikdörtgen bir basamak daha yer alır (Foto: 67).

Kaide: Kesme taştan kare planlı, dikdörtgen formda bir kaideye sahiptir. Kaide yüksekliği 6.64 m. dir. Kaide iki kademeli, ince bir silme ile sonlanmaktadır (Foto: 64).

Pabuç: Kuzey ve güney tarafı pahlanmış, üç ters üç düz prizmatik üçgenlerden oluşan 2.00 m. uzunluğunda olan pabuç çokgen bir kaval silme ile son bulmaktadır. Pabuçun güney cephesinde, caminin damına çıkışı sağlayan 0.48x1.08 m. ebatlarında dikdörtgen bir kapı yer almaktadır (Foto: 64).

Gövde: Minare 6.32 m. yüksekliğinde çokgen (onikigen) bir gövdeye sahiptir. Kaide ve pabuçta olduğu gibi burada da küçük mazgal pencerelere yer verilerek minare aydınlatması sağlanmıştır. Şerefe altında ikinci bir kaval silme ile gövde hareketlendirilmiştir (Foto: 63).

Şerefe: Şerefe altı iki kademeli olarak genişletilmiştir. Şerefe korkulukları kesme taştan, sağır olarak inşaa edilmiştir. Korkuluk yüksekliği 0.86 m., kalınlığı 0.12 m. dir.

---

[231]ERKİLETOĞLU, Halit, **Osmanlılar Zamanında Kayseri**, Kayseri, 1996, s. 263.
[232]ÇAYIRDAĞ, Mehmet, "Mimarsinan'ın Kayseri'deki Eserleri", **Ağırnaslı Sinan**, Kayseri, 2004, s. 275.

Şerefeye çıkışı sağlayan yuvarlak kemerli kapı 0.57x1.77 m. ebatlarında dikdörtgen formdadır. Petek ile korkuluk arasında kalan taban 0.53, 5 m. genişliğindedir (Foto: 65).

Petek: Petek, 2.99 m. uzunluğunda silindirik formdadır (Foto: 63).

Külah: Külah, 1.43 m. boyunda basık soğan formundadır (Foto: 66).

Alem: Alem, 1.80 m. uzunluğunda olup küp, alt bilezik, armut, boyun, üst bilezik, hilal bölümlerinden oluşmaktadır (Foto: 66).

Tarihlendirme: 1835 yılındaki depremde yıkılmış olan caminin orijinal minaresinin bulunduğu yeri, mimari formu ve inşa tarihi tespit edilemektedir. Bugün mevcut olan minare 1866 yılında yeniden inşa edilmiştir[233]. Ancak mevcut minarenin eski yerinemi yoksa farklı bir konumamı inşa edildiği anlaşılamamaktadır.

4.1.13 Develi Everek Cami Minaresi

Şekil: 13

Fotoğraf: 68-72

İnceleme Tarihi: Şubat, 2006

Yeri: Develi merkez(Everek) Cami-i Kebir mahallesinde yer almaktadır.

Banisi: İlk yapının kim tarafından yaptırıldığı bilinmemektedir. Cami, hariminin batı duvarında asılı bir pano içerisinde deri üzerine yazılmış sekiz satırlık tamir kitabesine göre 1731 tarihinde Bay Ali tarafından tamir ettirilmiştir. Şimdiki mevcut yapının banisi Bay Ali'dir[234].

Mimarı: Caminin mimarı bilinmemektedir. Minare ustasının adı, minare kaidesinde yer alan kitabede Zileli Hacı Ali olarak zikredilmiştir.

Tarihi: En geç XVI. yy başlarına tarihlenmektedir. 1731 ve 1769 tarihlerinde tamir ve genişletme yapılmıştır. 1844 yılında Mehmet İbn-i İbrahim Bin Yusuf Efendi Zade tarafından yeniden tamir ettirilmiştir. Kuzey cümle kapısı üzerinde bulunan H.1318/M.1900 tarihli tamir kitabesinden de caminin bu tarihte de onarım geçirdiği

---

[233] Ahmet Nazif Efendi, **a.g.e.,** s.36

[234] TOPÇU, Sultan, **Develi'deki Türk Eserleri,** Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 2005, s.37.

anlaşılmaktadır. Caminin kuzey-batı köşesinde yer alan minare, H.1280/M.1870 tarihinde inşa edilmiştir.

Plan: Cami kuzey-güney doğrultusunda mihraba paralel beş sahından oluşan bir harime sahiptir. Üzeri ahşap kirişli tavanla örtülmüştür. Yapı tamamen kesme taş malzemeden inşa edilmiştir[235] (Plan: 12).

Minare; Tek şerefeli olarak inşa edilmiş olan, minarenin yüksekliği alem dahil 24.56 m. dir. Minare caminin kuzey-batı köşesinde yer almaktadır. 1870 tarihinde Hacı Ali tarafından yapılmıştır. Minare, camiden 3.97 m. uzakta inşa edilmiştir[236] (Foto: 68, Şekil: 13).

Kaide: Minare 3.02x3.17 m. boyutlarında kareye yakın bir dikdörtgen kaide üzerine yükselmektedir. Kaide, 3.90 m. yüksekliğinde dikdörtgen formdadır. Kaidenin batı cephesinde 1.06x1.38 m. ölçülerinde 12 satırlık inşa kitabesi yer almaktadır. Kitabede yaptıran kişi ve usta adı da zikredilmektedir (Foto: 69-70). Bu yönden ustasını öğrenebildiğimiz tek eserdir.

Minare kitabesi'nin okunuşu:

Edelim sakınca bir davet İslam eyvanında

Erişsin muminin şimdi tutuldukça evtan

Mualla minare eyledi inşa bu maydanda

Vere banisine Allah behişde huri gılman

Olup Hacı Ali Namı ise her daim eder hayrat

Mekandır Aliyede ilahi eyle kullu güfran

Nezaret eyledi Hacı Ali zır Karye-i Zile'de

Kusurun Gufran edüp Mevla erışın rahımdı rahman

Binikiyüzseksenyedi salında iyidir azman

Şer'afet kesb etsün İslam kuruldu kibl-el mekan

Murat usta edup ref-i kavaid-i kam-i rana

Tevvabını rahmetiyle yad edeler cümle ihvan

---

[235] TOPÇU, Sultan, **a.g.t.**, s.38.
[236] Ahmet Nazif Efendi, **a.g.e.,** s.36

Anlamı:

Bu kapı Müslümanları güzel sesle davet eder

Cenneti vatan olarak niyetlenmiş inananlara eriştik

Bu meydana yüce ve yüksek bir minare yaptı

Allah bunu yapana hüriler ve gılmanlar versin

Hacı Ali kişinin hayratı devamlı olsun

Allahım İstanbul'da oturan bu kişiyi affet

Bu yapının yapılmasına Zile köyünden Hacı Ali nezaret etti

Mevla kusurlarını affedip sonsuz rahmet versin

Zaman şu anda bin iki yüz seksen yediyi gösteriyor.

Şeref kazandı, bundan önceki mekan Murat usta isteğine kuralını kaldırdı

Bütün sadık dostlar tövbe ederek Allah'ın rahmetine kavuşsunlar.

Minarenin giriş kapısı kuzey cephe üzerinde yer almaktadır (Foto: 71). Kapı 73x1.38 m. ebatlarındadır. Minarenin şerefesine 63 basamaklı bir merdivenle çıkılmaktadır. Minare merdivenleri 0.61 m. uzunluğunda, 0.30 m. genişliğinde olup, birinci basamak yüksekliği 0.15 m. ikinci ve üçüncü basamaklar, 0.24 m. dir. Kaideden pabuca geçiş kısmında üç kademeli dışa taşkın silme kuşağı kullanılmıştır (Foto: 772).

Pabuç: Pabuç iki bölümden oluşmaktadır. Alt bölüm çokgen olup 0.71 m. uzunluğundadır. Bu bölümün üzerine basık soğan formunda pabucun ikinci bölümü oturtulmuştur. Toplam yüksekliği, 1.81 m. dir (Foto: 68).

Gövde: Pabuçtan sonra başlayan gövde, 9.28 m. uzunluğunda silindirik bir formda inşa edilmiştir. Pabucun hemen üzerinde ve Şerefe altında da bir bilezik ince bir bilezik gövdeyi dolaşmaktadır (Foto: 68).

Şerefe: Şerefe altı oldukça sade bir görünüme sahiptir. Şerefenin hemen altında ince bir kaval silme görülmektedir. Daha sonra iki boğumla şerefeye geçilir. Şerefe korkuluğu taştan inşa edilmiştir ve üzerine üç cm kalınlığında bir ahşap harpuşta yerleştirilmiştir. Korkuluğun üzerinde dikdörtgen formda yüzeysel panolar yer almaktadır. Korkuluk

kalınlığı, 0.14 m., yüksekliği 1.00 m dir. Şerefe ile petek arası taban 0.55 m. dir. Şerefeye çıkışı sağlayan kapı 0.57 m. genişliğindedir. Şerefeye kadar minarenin yüksekliği 16.80 m. dir (Foto: 68).

Petek: Silindirik petek 4.65 m. yüksekliğindedir. Peteğin çevresi 6.00 m. olup külahla birleştiği üst kısmında, taş üzerinde yüksek kabartma olarak yapılmış girland biçiminde birbirine eklenen "C" şeklindeki kıvrımlardan oluşan bezeme kuşağı bulunmaktadır (Foto: 68.

Külah: Taştan inşa edilmiş olan külahın alt kısmı konik biçimde olup yukarıya doğru daralarak devam etmektedir. Külah uzunluğu 3.86 m. dir (Foto: 68).

Alem: Minare, 1.21 m. uzunluğunda demirden ince, küçük ve estetik olmayan bir aleme sahiptir.

Tarihlendirme: Minare, kaide bölümünde yer alan kitabeye göre 1870 tarihinde Hacı Ali tarafından inşa ettirilmiştir.

4.1.14 Talas Ali Saib Paşa Cami Minaresi

Şekil: 14

Fotoğraf: 73-78

İnceleme Tarihi: Mayıs, 2006

Yeri: Talas, Kiçiköy mahallesindeki Cami, kendi adıyla anılan cadde üzerindedir.

Banisi: Talaslı Ser-asker Ali Saib Paşa[237] tarafından yaptırılmıştır.

Mimarı: Bilinmiyor.

Tarihi: 1887–1888 tarihlerinde yaptırılmıştır. Kapı üzerinde yer alan mermer kitabesinden inşaa tarihi ve banisinin kimliği öğrenilmektedir[238].

Plan Özellikleri: Cami; Kuzey-Güney istikametinde dikdörtgen bir plana sahiptir. Camiye üçgen alınlıklı bir kapıdan girilir. Harim dört sütunla atılmış sivri kemerlerle üç

[237] Eski Ser-askerlerden Ali Saib Paşa , son Osmanlı meşhurlarından olup, doğum yeri, Kayseriye bağlı Talas Kasabasıdır.Gençlik çağında, İstanbula giderek, Mekteb-i Fünun-i Harbiyeye girmiş, muayyen zamanda okulu tamamlayarak, Erkan-ı Harb sınıfından mezun olmuştur.1873 tarihinde maraşellik rütbesine kavuşmuştur.1876 da Sırbistan muhaberesinde bulunmuş. 1878 senesinde Tophane-i Amire Mareşali ve 1884 de Ser-asker nasb olmuştur.1891 tarihinde vafat etmiştir.Ahmed Nazif, **a.g.e**., s.88.
[238]TÜRKMEN, Kerim, "Kayseri'nin Şirin İlçesi Talas", **Sanatsal Mozaik**, İstanbul, 2000, s. 25.

sahına ayrılmıştır. Sütunlara oturan sivri kemerlerin oluşturduğu merkezi mekânın üzeri kubbe ile örtülüdür. Geçiş öğesi olarak pandatif kullanılmıştır. Kubbe kasnağı oldukça yüksek tutulmuştur[239] (Plan: 13).

Minare; Tek şerefeye sahip olan minare, 18.53 m. yüksekliğindedir**.** Minare, caminin kuzey-batı köşesinde yer almaktadır. Yıldırım düşen minaresi, değiştirilerek tamamlanmıştır[240] (Foto: 73, Şekil 14).

Kaide: Minare, kesme taştan inşa edilmiş 4.75 m. yüksekliğinde dikdörtgen formda bir kaideye sahiptir. Kaide üst kısımda köşeleri pahlanmış olup yapı beden duvarından dışarı taşırılmıştır. Minareye cami avlusuna girişi sağlayan kapının sağında yer alan taştan inşa edilmiş 16 basamaklı döner merdivenlerle çıkılmaktadır (Foto: 74-76).

Pabuç: Kaideden köşeleri pahlanmış olan pabuca geçiş sağlanmıştır. Pabuç ince bir kaval silme ile son bulmaktadır (Foto: 74).

Gövde: Pabuçtan sonra kalın bir kaval silme ile 4.25 m. yüksekliğinde silindirik gövdeye geçilmektedir. Minareye çıkışı sağlayan giriş kapısı, gövdenin üzerinde yer almaktadır (Foto: 77). Kapının cami beden duvarı tarafından, minare gövdesine açılmış olması ilginçtir. Kapının 0.73x1.59m., ebatlarında dikdörtgen formundadır. Şerefeye 25 basamaklı merdivenle çıkılmaktadır. Merdivenlerin uzunluğu, 0.90–0.66–0.62 m. arasında, genişliği 0.37–0.36–0.33,5 m. arasında değişmektedir. Basamak yüksekliği 0.22 m. dir. Kalın ve çok kısa olan gövde ince bir kaval silme ile sonlanmaktadır.

Şerefe: İnce bir bilezikten sonra iki kademeli olarak genişleyen şerefe ve şerefe korkulukları taştan yapılmış olup, oldukça sade ve korkuluklar kısa tutulmuştur. Şerefe kapısı 0.59x1.46 m. ebatlarındadır. Petek ile korkuluk arası 0.55 m. dir. Şerefe korkuluğunun yüksekliği 0.84 m., kalınlığı 0.11 m. dir.

Petek: Taştan inşa edilmiş olan petek, yukarıya doğru hafifçe incelerek devam etmekte olup, gövdeye göre uzun tutulmuştur. Petek boyu, 4.10 m., çevresi 5.20 m. dir (Foto: 75).

Külah: Petekten külaha geçişte ince bir kaval silme kullanılmıştır. Taştan yapılmış olan külah konik bir forma sahiptir. Külahın uzunluğu 2.70 m. dir. (Foto: 75).

---

[239]TÜRKMEN, Kerim, "Kayseri'nin Şirin İlçesi…." , s.25.
[240]ÇAYIRDAĞ, Mehmet, "Kayseri de Sultan Abdülhamit dönemi ….". s.340,

Alem: Metalden yapılmış olan alem, 1.05 m. uzunluğunda olup, küp, alt bilezik, boyun, armut, üst bilezik ve hilalden oluşmaktadır.

Tarihlendirme: Caminin, kapı üzerinde yer alan mermer kitabesinde 1887–1888 tarihlerinde yaptırılmış olduğu öğrenilmektedir. Minare de yapı ile aynı tarihlerde inşa edilmiştir.

4.1.15 Hunat Cami Minaresi

Şekil: 15

Fotoğraf: 79-85

İnceleme Tarihi: Nisan, 2006

Yeri: Şehir merkezinin güney batısında, surun dışında, iç kalenin doğusunda yer almaktadır.

Banisi: Hunat Manzumesi, II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in annesi, Mahperi Hatun tarafından yaptırılmıştır. Minare, pabuçta yer alan kitabesine göre II. Abdülhamid tarafından inşa ettirilmiştir.

Mimarı: Bilinmiyor.

Tarihi: Cami**,** H.635/M.1238 de, minare, kitabesine göre, M.1900 tarihinde inşa edilmiştir.

Plan Özellikleri: Kuzey-güney istikametinde 43.67× 52.93 m boyutlarında dikdörtgen biçiminde, mihrap önü kubbeli doğu ve batı da kıble duvarına paralel beşik tonozlarla örtülü sahınlardan, meydana gelmiştir. Caminin doğu paralel sahınları, on adet iken, batı sahınlarının sayısı yedidir. Camiye doğu ve batıda bulunan iki taçkapı ile giriş sağlanmaktadır[241] (Plan: 14).

Minare; Tek şerefeli olarak inşa edilen minare, yapıya sonradan ilave edilmiştir. Minare, caminin batı taç kapısının sağında yer almakta olup kesme taş malzemeden inşa edilmiştir (Foto: 79-80, Şekil: 15). Minare alem dahil 42.85 m. yüksekliğindedir. Minareye çıkış kapısı cami içerisinde yer almaktadır. Asıl ibadet mekânına girişin sağında, caminin kuzeybatı köşesindeki duvarda yer alan kapıdan geçilerek minareye

[241]ÇAKMAKOĞLU KURU, Alev, **a.g.e.**, s. 41.

çıkılmaktadır. Bugün minare giriş kapısının ahşap bir oda içerisine alınmış olduğu görülmektedir. Minare giriş kapısı 0.71x1.74 ebatlarında dikdörtgen formdadır. Basamak yükseklikleri 0.25 m. olup, basamak genişlikleri 0.22–0.32 m. arasında, Basamak uzunluğu 0.89–0.90 m. arasında değişmektedir (Foto: 85).

Kaide: Kaide 2.47 x 3.78 m. ebatlarında köşeleri pahlanmış dikdörtgen formdadır. Kare planlı kaide iki kademeli kalın bir kaval silme ile sonlanmaktadır (Foto: 81).

Pabuç: Minare, sekizgen formda 6.62 m. uzunluğunda bir pabuça sahiptir. Pabuçun üzerinde beyaz mermer üzerine yazılmış minare inşa kitabesi yer almaktadır (Foto: 82).

Minare Kitabesinin Tercümesi

Şehriyar-ı azam el Gazi

Sultah Hamid-i Sani

Hazretlerinin müberratındandır.

1317 fi 16 Ş (20 Aralık 1899)[242]

Gövde: Biri kalın, diğeri daha ince kaval silmelerden sonra silindik gövdeye geçilmektedir. Silindirik gövdenin yüksekliği, 16.57 m. olup yukarıya doğru hafifçe incelmektedir. Gövde üzerinde mazgal pencereler yer almaktadır.

Şerefe: İnce bir bilezikten sonra, kademeli olarak genişleyen şerefe altına sahip olan minarenin, şerefe korkulukları taştan ve sağır olarak inşa edilmiştir (Foto: 84).

Petek: Silindirik formda olan peteğin yüksekliği 6.32 m. dir. Petek yukarıya doğru hafifçe incelmektedir ve ince bir kaval silme ile sonlanmaktadır (Foto: 84).

Külah: Konik biçimde sivri bir külaha sahiptir. Külahın uzunluğu 4.81 m. dir (Foto: 84).

Alem: Alem, 3.55 m. uzunluğunda olup küp, alt bilezik, armut, üst bilezik, armut, boyun ve hilal bölümlerinden oluşmaktadır. Üzerinde paratoner yer almaktadır.

Tarihlendirme: Hunat Cami minaresi yapıya sonradan ilave edilmiştir. Caminin batı taç kapısının sağında yer alan minare, pabuçta yer alan kitabesine göre M.1899 da Abdülhamid zamanında yapılmıştır. Bununla birlikte Mahmut Akok ve Haluk

[242] ÇAYIRDAĞ, Mehmet, "Kayseride Hunat Hatun Külliyesi ve Mahperi Huand Hatun", **Kayseri Tarihi Araştırmaları,** Kayseri, 2000, s.92.

Karamağaralı gibi araştırmacılar bu minarenin XVII ve XVIII. yüzyıllarda inşa edildiğini söylemektedirler[243]. Osman Eravşar, doktora tezinde Vakıf kaydına dayanarak bu tarihte (1726) yapılan minarenin ikinci bir minare olduğunu, caminin ilk minaresinin başka bir yerde olduğunu ve şerefeli minarenin caminin üçüncü minaresi olduğundan bahsetmekte ve minare inşasının kitabesine uygun olduğunu ifade etmektedir. Caminin ilk minaresinin yeri olarak, caminin doğu taç kapısının yanında, merdivenlerin hemen yakınında yer aldığını belirtmektedir[244]. 1727 yılında vakfın mütevellisi tarafından kubbe ve minare yapıldığı hakkında vakıf kayıtlarında bilgi bulunmaktadır. Ancak bugünkü kubbe bu tarihe ait değildir. Kubbe mimarisinin benzerliğinden dolayı, Hunat Cami kubbesinin Zeynelabidin Türbesi (1886) ve Talas Han Cami (1895) ile çağdaş hatta aynı ustaya ait olduğu düşünülmektedir. Abdülhamid Han minare ile birlikte kubbeyi de yenilemiş olmalıdır. 1727 bahsi geçen minarede, caminin batı taç kapısı üzerinde bulunan köşk-minare olmalıdır[245].

1890' da Kayseri'ye gelen Alman Edmund Naumann, Kayseri ile ilgili notlarında, "…Evler arasında minare ve ağaçlar yükselir. Ali dağı tarafında Ermeni kilisesi, şehrin güneyinde ise Ermeni kilisesinin büyük kubbesi görülür. Güneybatıda ise evlerin arasında Katolik kilisesinin büyük kubbesi ile Hunat Caminin minaresi yükselir… Batıda Kurşunlu Cami ince minaresi ile güneyde Ulu Cami kalın ve büyük minaresi ile yükselir."[246] İfadesinden minarenin 1890 tarihinde yapılmış ve inşaatının bitmiş olduğu anlaşılmaktadır. Yukarıdaki bilgilere dayanarak, minarenin, kitabesinde yer alan tarihten 10–15 yıl önce yapılmış olduğunu söylemek mümkündür. Minare kitabesi daha sonraki bir dönemde yapıya konulmuş olmalıdır.

Minare iskelesi Kaleli Mahmud Usta tarafından kurulmuş ve inşaatı Tekbıyık Osman tarafından yapılmıştır[247].

---

[243] KARAMAĞRALI, Haluk, "Kayseri'deki Hunat Camiinin Restitüsyonu ve Hunad Manzumesinin Kronolojisi Hakkında Bazı Mülahazalar", **Ankara Üviversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C.XXI, Ankara, 1976, s.218., AKOK, Mahmut., "Kayseri'de Hunat Mimari Külliyesinin Rölövesi" **Türk Arkeoloji Dergisi,** Sayı:16, C. I, Ankara, 1968, s.11.

[244] ERAVŞAR, Osman, **Ortaçağda Kayseri Kent Dokusunun Gelişimi**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı Doktora Tezi, Konya, 1998, s.185.

[245] ÇAYIRDAĞ, Mehmet, " Kayseri de Sultan Abdülhamit Dönemi…", s.346.

[246] ERAVŞAR, Osman, **Ortaçağda Kayseri Kent…** , s.198.;E.Naumann, **Von Goldenen Horn zu den Quellen des Euphrat. Reisebriefe, Tagebuchblaetter und Studien über die Asiatische Türkei und die Anatolische** Bahn, München, Leipzig, 1893, s.206–220.den.

[247] ERKİLETLİOĞLU, Halit, **Geniş Kayseri…,** s.590.

4.1.16 Tavlusun (Aydınlar) Aşağı Cami Minaresi

Şekil: 16

Fotoğraf: 86-89

İnceleme Tarihi: Nisan, 2006

Yeri: Kayserinin merkez Aydınlar eski adıyla Tavlusun köyünde yer almaktadır.

Banisi: I.Abdülhamit caminin yapımına madden destek olmuştur. Bu nedenle Hamidiye Cami olarakta anılmaktadır[248].

Mimarı: Bilinmiyor.

Tarihi: H.1311/1893–94 te inşa edilmiştir.

Plan Özellikleri: Cami üzeri kubbeyle örtülü tek mekânlı kare bir plana sahip harim ve kuzeybatı köşesinde ye alan minareden oluşmaktadır (Plan: 15).

Minare; 19.90 m yüksekliğe sahip olup çift şerefeli olarak inşa edilmiştir. Minare, tamamıyla kesme taş malzemeden inşa edilmiştir. Minare caminin güneybatı köşesinde, kaidesi cami beden duvarına bitişik olarak yapılmıştır (Foto: 86-87, Şekil: 16). Minareye çıkış harimin güneybatı köşesinde yer alan, 62x1.68 m. ebatlarında dikdörtgen formunda olan, kapıdan sağlanmaktadır. Daha sonradan, 1909 tarihinde caminin üzerine Aydınlar İlk Öğretim okulu inşa edilmiştir. Minarenin birinci şerefesine kadar, 51 basamakla, birinci şerefeden ikinci şerefeye kadar 14 basamakla çıkılmaktadır. İkinci şerefeden sonrada 10 basamak daha yer almaktadır. Basamak genişliği 0.25 m., uzunluğu 0.54 m., basamak yüksekliği 0.24-0.25 m. arasında değişmektedir **(**Foto: 89).

Kaide: Cami beden duvarı ile bitişik olarak inşa edilmiş olan kaide 2.42x2.43 m. ebatlarında, kare plana sahiptir. Kaide 3.24 m. yüksekliğinde dikdörtgen formdadır. Kaideden pabuça geçişte ikisi kalın, biri ince olmak üzere üç kademeli silme kuşağı yer almaktadır (Foto: 87).

---

[248] ÇAYIRDAĞ, Mehmet, "Kayseri de Sultan Abdülhamit Dönemi ….", s.342,

Pabuç: Pabuç, toplam 0.30 m. kalınlığında, çok ince olup, köşeleri, pahlanmış kare formundadır. Hemen hemen yok denecek kadar ince tutulduğundan dolayı kaideden gövdeye direk geçiş yapılmış olduğu söylenebilir (Foto: 87).

Gövde: Silindirik formda inşa edilmiş olan gövde 8.10 m. yüksekliğindedir. Gövdenin çevresi 5.27 m. olup üzerinde birinci şerefeye kadar merdiven biçiminde sıralanan iki renkli taş işçiliği uygulanmıştır. Şerefenin 30–40 m. altında ikinci bir kaval silme ile gövde sonlanmaktadır (Foto: 87).

Şerefe: Kayseri minareleri içerisinde iki şerefeli tek örnek olarak karşımıza çıkan minare, şerefe altı bezemeleriyle de dikkat çekicidir. Birinci şerefenin altında sekiz adet konsol ve aralarında top biçiminde uygulanmış olan plastik unsurlar son dönem örneklerinde sıklıkla karşımıza çıkmaktadır (Foto: 88). Şerefeye çıkışı sağlayan kapı, 0.46x1.48 m. ebatlarında, dikdörtgen formundadır. Şerefe tabanı, 0.41 m. genişliğindedir. Şerefe korkuluğunun alt kısmı taştan olup üzerine 0.65 m. uzunluğunda demir korkuluklar eklenmiştir. Taş korkuluklar birbirlerine "U" biçiminde kenetlerle bağlanmışlardır. Kenetlerin aralarına kurşun dökülerek daha sağlam olması amaçlanmıştır. Birinci şerefeden ikinci şerefeye geçişte minare gövdesi daralarak devam etmektedir. Birinci şerefe ile ikinci şerefe arasında 1.54 m. bir aralık vardır. İkinci şerefenin altı, birinciye göre daha sade bir tarzda işlenmiştir. Küçük taş konsollar ikinci şerefeyi taşımaktadır. İkinci şerefenin korkuluklarında, kazıma tekniğinde yüzeysel süslemeler yer almaktadır. Bu bölümün üzeri ajur tekniğinde küçük karelerle hareketlendirilmiştir. İkinci şerefenin kapısı da 0.40x1.26 m. ebatlarında, dikdörtgen formundadır. İkinci şerefe taban genişliği 0.27 m. dir (Foto: 87).

Petek: İkinci şerefeden sonra devam eden petek oldukça kısa tutulmuştur. Petek, 2.72 m. uzunluğundadır (Foto: 87).

Külah: Minarenin**,** külahı bulunmamaktadır.

Alem: Minarenin tepesine iki kademeli bir silmenin üzerinde küp formunda 0.94 m. lik bir demir parçası yer almaktadır. Hilal değişik bir tarzdadır.

Tarihlendirme: Cami, kapı üzerinde yer alan kitabeye göre, 1893/94 tarihlerinde inşa edilmiştir. Caminin güneybatı köşesinde yer alan ve camiye bitişik olarak inşa edilmiş olan minare de cami ile aynı tarihte yapılmış olmalıdır.

4.1.17 Talas Han Cami Minaresi

Şekil: 17

Fotoğraf: 90-96

İnceleme Tarihi: Mayıs, 2006

Yeri: Talas, Tablakaya Mahallesinde yer almaktadır.

Banisi: Bilinmiyor.

Mimarı: Bilinmiyor.

Tarihi: Kapı üzerinde yer alan kitabesine göre, H. 1319/M. 1899 tarihlidir.

Plan: Yapı arazi eğiminden dolayı düzgün kesme taştan iki katlı olarak inşaa edilmiştir. Caminin harimine yuvarlak kemerli bir kapı ile girilmektedir. Kare mekânlı ibadet bölümü sivri kemerler üzerine oturan bir kubbe ile örtülüdür. Kubbeye geçişte pandantifler kullanılmıştır. Kubbe yüksek bir kasnağa oturmaktadır. Caminin bütün cephelerinde, askı kemerlerin kilit taşları altına gelecek şekilde pencereler açılmıştır[249]. Bu cami, eski usulde damla örtülü iken, Meşihat Müsteşarı Derviş Efendi tarafından üzerine bir kubbe yapılarak yenilenmiştir[250] (Plan: 16).

Minare; Minare yüksekliği 31.75 m. dir. Caminin kuzey-doğu köşesinde yükselen minaresi, kesme taştan inşaa edilmiştir. Minare tek şerefelidir. (Foto: 90-91, Şekil: 17). Minareye son cemaat mahallinde bulunan 0.75x1.75 m. ebatlarında dikdörtgen kapıdan girilmektedir (Foto: 95). Şerefeye kadar 81 basamak bulunmaktadır. Şerefeden sonra dört basamak daha yer almaktadır. Basamak yüksekliği 0.25 m. dir. Basamak uzunlukları, 0.66–0.84 m. arasında, genişlikleri, 0.26–0.31 m. arasında değişmektedir (Foto: 95).

Kaide: Son cemaat mahallinin kuzey-doğusuna bitişik olarak, kesme taştan inşaa edilmiş olan minarenin kaidesi, 1.90x2.00 m. ebatlarında kareye yakın dikdörtgen formda olup köşelerden pahlanmıştır (Foto: 93).

Pabuç: Poligonal (sekizgen) olan pabuca ince bir kaval silme ile geçiş sağlanmaktadır. Pabuçun yüksekliği 4.86 m. olup kaval silme ile sonlanmaktadır (Foto: 93).

---

[249] TÜRKMEN, Kerim, **a.g.m**., s.226.
[250] ERKİLETLİOĞLU, Halit, **Osmanlılar Zamanında Kayseri**, s.228.

Gövde: 12.48 m. yüksekliğinde silindirik olarak inşaa edilen minare gövdesinin, yukarıya doğru hafifçe incelmektedir. Güney cephesine yer yer mazgal pencereler açılmıştır. Gövdenin batı cephesinde, caminin çatısına çıkışı sağlayan, 0.58x1.26 m. ebatlarında dikdörtgen bir kapı daha yer almaktadır. Şerefe altında bulunan ikinci bir kaval silme ile gövde hareketlendirilmiştir (Foto: 91).

Şerefe: Şerefeye çıkışı sağlayan kapı 1.63x59.5 m. ebatlarında dikdörtgen olup kapı üstü yuvarlak kemer formundadır**.** Şerefenin alt bölümü üçgen dilimlerden oluşan plastik süs kuşağı ile dekore edilmiştir. Şerefe korkulukları sade bırakılmıştır[251]. Korkuluk yüksekliği 0.86 m., kalınlığı 0.10 m., dir (Foto: 94).

Petek: Silindirik petek yukarıya doğru hafifçe daralmaktadır. Korkulukla petek arasında kalan taban 0.49 m. dir. Petek 5.35 m. yüksekliğinde olup ince bir bilezikle sonlanmaktadır (Foto: 94).

Külah: Peteğin üzerine 4.20 m. uzunluğunda sivri konik taş bir külah yerleştirilmiştir.
Alem: Alem, küp, alt bilezik, boyun, armut, boyun, üst bilezik, boyun ve hilal bölümlerinden oluşmaktadır. Küpün oturmuş olduğu, taştan vazo formundaki süsleme dikkat çekicidir. Alemin uzunluğu 2.26 m. dir.

Tarihlendirme: Cami, harimin giriş kapısı üzerinde yer alan kitabesine göre, H. 1319/M. 1899 tarihinde inşa edilmiştir. Harimin kuzeydoğusunda yer alan ayağına destekli olarak inşa edilmiş olan minarede yapı ile aynı tarihte inşa edilmiş olmalıdır. Camide 2005 tarihinde Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından başlatılan restorasyon 2006 Haziranında tamamlanmıştır. Bu tarihte minarenin kaide ve pabuçluğu da onarım geçirmiştir.

[251] ERKİLETLİOĞLU, Halit, **Osmanlılar Zamanında….** s. 2

4.1.18 Hacı Kılıç Cami Minaresi

Şekil:18

Fotoğraf: 96-101

İnceleme Tarihi: Nisan, 2006

Yeri: Şehrin kuzeyinde İstasyon Caddesi üzerinde yer almaktadır.

Banisi: Ebul-Kasım İbn Ali Eltusi tarafından yaptırılmıştır. 1547 tarihinde Sinan Beyzade Hüseyin Bey tarafından tamir ve ihya edilmiştir[252].

Mimarı: Bilinmiyor.

Tarihi: Cami, H.647/M.1249.

Plan Özellikleri: Cami kıble duvarına dik uzanan, sivri beşik tonozlu, beş sahından ibarettir. Diğerlerinden geniş olan orta sahın mihrap önünde bir kubbeye sahiptir. Doğudaki sahın ikinci bölümünde taçkapı yer almaktadır (Plan: 17).

Minare; 37.90 m. yüksekliğinde, kesme taş malzeme ile inşa edilmiş tek şerefeli bir Osmanlı minaresidir (Foto: 96-97, Şekil: 18). Minare, caminin doğu cephesinde, taç kapının hemen sağında, yer almaktadır. Minareye, doğu kapısı ile camekânlı bölme arasında yer alan merdivenden çıkılmaktadır. 1901 Abdülhamid döneminde, burada yer alan pencerenin önüne, kaidesi taç kapıya bitişik olarak yerleştirilmiştir. Minareye çıkış cami içerisinden sağlanmaktadır. İbadet mekânın, kuzey doğu duvarında yer alan 0.76x2.20 m. ebatlarında dikdörtgen bir kapıdan minareye geçilmektedir. Bu kapıdan sonra 0.73 m. uzunluğunda 0.31 m. genişliğinde ve 0.28 m. yüksekliğinde beş basamak yer almaktadır. Burada yer alan ilk beş basamaktan sonra, minare içerisinde, 0.60x1.52 m. ebatlarında dikdörtgen formda ikinci bir kapıya geçilmektedir. Bu kapının iç yüzünde, minarenin kuzeydoğu cephesinde görülen, yarım kalmış pencere çerçevesinin devamı ile karşılaşmaktayız. Bu süsleme bordürü bize, minare yapılmadan önce camiyi aydınlatan bir pencerenin varlığını kanıtlamaktadır. Bu bölümden sonra minareye çıkışı sağlayan merdivenler devam etmektedir. Minareye toplam 88 merdivenle çıkılmaktadır (Foto: 100-101).

Kaide: Minare, doğu ve kuzey yüzeyinde altı sıra taşın birer basamak teşkil ettiği, 2.38 m. yüksekliğinde, 3.00 m. genişliğinde kareye yakın dikdörtgen formda bir kaide

[252] Ahmet Nazif Efendi, **a.g.e**., s.24.

üzerinde, yükselmektedir. Kaide oldukça kısa tutulmuş olup cami beden duvarından, güney yönde, 1.47,5 m., kuzey yönde, 3.07 m. ölçülerinde taşıntı yapmaktadır. Kaidenin güney cephesinde iki adet mezar taşı yer almaktadır. Minare kaidesine yakın olarak yapılmış bir mezar dikkati çekmektedir. Osmanlı döneminde, cami çevresinde bir mezarlık bulunmakta iken geriye sadece bu mezar taşı kalmıştır. Bu mezarlık camiyi 1552 yılında onartan Kayseri Mirlivası Sinan Bey Oğlu Hüseyin Bey'e aittir[253]. Minare, cami taç kapısının hemen yanında yapılmış olması ile de Hunat Cami ile benzerlik göstermektedir (Foto: 98).

Pabuç: Kaideden hemen sonra pahlanarak 4.94 m. yüksekliğinde çokgen pabuça geçilmektedir. Pabuçun üzerinde bir adet mazgal pencere yer alır. Pabuçun bitiminde yer alan kaval silme ile minare gövdesine geçiş sağlanmaktadır (Foto:98).

Gövde: Kesme taştan 16.25 m. yüksekliğinde silindirik gövde, yukarıya doğru hafifçe daralmaktadır. Şerefenin altında yer alan kaval silme ile gövde hareketlendirilmiştir (Foto: 97).

Şerefe: Kademeli bir şekilde artarak devam eden şerefe altından, yine sade kesme taş korkulukları olan şerefeye geçilmektedir. Şerefe korkuluğu 1.02 m., kalınlığı 0.13 m. dir. Petek ile korkuluk arası, taban, 0.60 m. dir. Şerefeye çıkışı sağlayan kapı 0.62x158.5 m. ölçülerinde dikdörtgen formundadır (Foto: 97).

Petek: Yukarıya doğru daralarak devam eden petek 5.87 m. uzunluğunda olup bir bilezikle sona ermektedir. (Foto: 97).

Külah: Külah, 5.40 m. uzunluğunda konik formdadır (Foto: 97).

Alem: Alem, küp, alt bilezik, armut, üst bilezik, armut, boyun ve hilal bölümlerinden oluşmaktadır. Alemin uzunluğu 3.33 m. dir (Foto: 97).

Tarihlendirme: Minare, Hunat Camii minaresine benzer şekilde, masrafı olan 20.000 kuruş vakıf gelirinden karşılanarak yapılmıştır[254]. Hunat Cami minaresi ile benzerliğinden dolayı 1890–1900 yıllarında hemen hemen aynı yıllarda inşa edilmiş olduğu düşünülmektedir.

---

[253] H.EDHEM, **Kayseri Şehri**, (Çev: Kemal Göde), Ankara, 1982, s.119.
[254]ÇAKMAKOĞLU KURU, Alev, **a.g.e.**, s. 67-68.

4.1.19 İncesu Yeni Cami Minaresi

Şekil: 19

Fotoğraf: 103-106

İnceleme Tarihi: Nisan, 2006

Yeri: Cami kendi adını taşıyan mahalle ve sokak üzerinde yer almaktadır.

Banisi: Bilinmiyor.

Mimarı: Bilinmiyor.

Tarihi: Caminin inşa kitabesi yoktur. Avluya girişi sağlayan yuvarlak kemerli kapının üzerindeki iki satırlık kitabe minarenin, H.1318/M.1900 yılında inşa edildiğini göstermektedir[255] (Foto: 112).

Plan Özellikleri: Kuzey-güney yönünde uzanan harim iki sıra ikişer adet taş sütunla mihraba dik üç sahına ayrılmıştır. Kemerler doğu-batı yönünde atılmış bindirme tekniğindeki ahşap direklerle örtülü cami tavanını taşımaktadır. Harimin kuzeyinde üç gözlü bir son cemaat mahalli yer almaktadır[256].

Minare; 29.15 m yüksekliğinde olan minare son cemaat ile harimin birleştiği noktada, caminin kuzey-batı köşesinde harim duvarlarının içerisinde yer almaktadır (Foto: 102, Şekil: 19). Minareye son cemaat mahallinde yer alan 0.69x1.50 m. ebatlarında, dikdörtgen kapıdan girilmektedir (Foto: 105).

Kaide: Minare kaidesi, yapı beden duvarı içinde yer almaktadır. Kaide dışardan yüzeysel olarak belirtilmiştir. Minare kaidesi ile cami beden duvarları bütünleşmiştir. Kaide 6.00 m yüksekliğinde dikdörtgen formdadır (Foto: 103).

Pabuç: Pabuç, 2.97 m. uzunluğunda kare formunda olup köşeleri pahlanmıştır. Pabuç 0.20 m. kalınlığında bir silme ile sonlanmaktadır (Foto: 103).

Gövde: Minare gövdesi 8.29 m. yüksekliğinde silindirik formdadır. Gövde, yukarıya doğru hafifçe incelmektedir. Şerefe altında yer alan kaval silme ile gövde hareketlendirilmiştir (Foto: 102).

---

[255] DENKTAŞ, Mustafa, İncesu'daki Türk Devri……, s.78.
[256] DENKTAŞ, Mustafa, İncesu'daki Türk Devri…....,s.79.

Şerefe: Şerefe altı üç kademeli ve kalın boğumlar şeklinde biçimlendirilmiştir. Şerefe korkuluğu taştandır. Korkuluk 1.00 m yüksekliğinde ve 0.23 m. kalınlığındadır. Şerefede petek ile korkuluk arasında kalan taban, 0.60 m. dir. Minarenin, şerefe korkuluğuna kadar yüksekliği 19.55 m. dir (Foto: 102).

Petek: Petek, 4.12 m. uzunluğunda silindirik formda olup yukarıya doğru incelmektedir. Peteğin çevresi 5.39 m. dir (Foto: 102).

Külah: Külah, 3.15 m. uzunluğunda konik formdadır. Külah ile alem arasındaki geçişte taştan yapılmış özel bir süsleme formu karşımıza çıkmaktadır. Metalden yapılmış olan alem çiçek formunda olan vazo içerisine yerleştirilmiştir. Kayseri minarelerinde bu yönüyle özel bir yere sahip olup, Talas Han Cami ile benzemektedir (Foto: 102).

Alem: Alem, 2.06 m. uzunluğunda olup boyun, armut ve hilal bölümlerinden oluşmaktadır (Foto: 102).

Tarihlendirme: Cami avlusunun kuzey cephesinde yer alan yuvarlak kemerli kapının üzerinde minarenin inşasını gösteren iki satırlık kitabeden minarenin 1900 tarihinde Ahmed Hamdi Bey tarafından inşa ettirilmiş olduğu öğrenilmektedir (Foto: 106).

Minare kitabesi:

İş bu minare ve sayfiye ve çeşme Beyoğlu Kayseri'ye…

Ahmed Hamdi Bey İbn-i Ömer Efendinin asar-ı hayriyyesindendir.

Sene 1318(1900)[257]

4.1.20 Pınarbaşı Hilmiye Köyü Cami Minaresi

Şekil: 20

Fotoğraf: 107-110

İnceleme Tarihi: Nisan, 2006

Yeri: Pınarbaşı Hilmiye köyünde bulunmaktadır.

Banisi: Bilinmiyor.

Mimarı: Bilinmiyor.

[257] DENKTAŞ, Mustafa, İncesu'daki Türk Devri… 2000, s.78.

Tarihi: Mihrab kemer köşeliklerinde H.1322–1324/1904–1906 tarihleri yazılıdır. İnşa kitabesi olmayan yapının bu tarihlerde yapıldığı kabul edilmektedir[258].

Plan: Tek mekânlı üzeri ahşap hatıllarla örtülü ahşap destekli bir camidir (Plan: 18).

Minare; harimin kuzey-batı köşesinde yer almakta olan minare yüksekliği 5.07 m. olup tek şerefelidir. Kayseri minareleri içerisinde malzemesinin ahşap olması sebebiyle, çok özel bir yere sahiptir. Minare tamamıyla ahşaptan inşa edilmiştir. Günümüzde üzeri dış etkenlere karşı korumak amacıyla, 15 sene önce metalle kaplanarak çok basit bir görünüm kazandırılmıştır (Foto: 107, Şekil: 20). Dışardan bakıldığında hiçbir estetik unsur görülmemektedir. Minareye cami içerisinde yer alan kadınlar mahfilinde bulunan 0.59.5x1.14 m. ebatlarındaki dikdörtgen formlu kapıdan çıkılmaktadır (Foto: 108). Kapının önünde iki basamak yer alır. Basamaklar ve minareye çıkış kapısı da ahşap malzeme ile yapılmıştır. Şerefeye çıkışı sağlayan merdiven basamaklarının sayısı, 21'dir. Basamakların uzunluğu 0.43–0.39 m. arasında değişmektedir. Basamak genişliği 0.37–0.40 m. olup yüksekliği 0.27–0.28 m. dir. (Foto: 108-109).

Gövde: Minare gövdesi silindirik olup yaklaşık 1.50 m. yüksekliğindedir (Foto: 107). Şerefeye kadar minarenin yüksekliği 1.67 m. dir. Gövdenin çevresi, 3.87 m. dir.

Şerefe: Petek ile şerefenin demir korkuluğu arası taban, 0.50 m. dir. Şerefeye çıkışı sağlayan kapı 0.37x 1.47 m. ebatlarında dikdörtgen formda olup ahşaptandır. (Foto: 107). Şerefenin demir korkulukları 0.82 m. dir.

Petek: Petek silindirik formda olup uzunluğu 2.00 m dir (Foto: 107).

Külah: Daha sonraki bir dönemde minareye yerleştirilen çokgen külah 1.40 m. uzunluğunda olup üzerine demirden alem, küp, boyun, alt bilezik, armut, üst bilezik ve ayyıldızlı hilal bölümlerinden oluşmakta olan bir alem yerleştirilmiştir. (Foto: 114). Esnaf ve Sanatkarlar odası Ahi Evren Miüzesinde bulunan ahşap külahın bu yapıya ait olduğu düşünülebilir (Foto:107-110).

Tarihlendirme: Yapı, mihrap kemer köşeliklerinde yer alan kitabeye göre 1904–1906 tarihleri arasında inşa edilmiş olmalıdır. Ahşap minarenin de yapı ile birlikte 1904–1906 tarihinde inşa edilmiş olduğu düşünülmektedir. Cumhuriyet döneminde koruma amaçlı olarak üzeri saçla kapatılmıştır.

---

[258] DENKTAŞ, Mustafa, "Pınarbaşı Uzunyayladaki Ahşap Direkli Camiler", **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,** Sayı: 16, Kayseri, 2004, s.62.

4.1.21 Pınarbaşı Aziziye Cami Minaresi

Şekil: 21

Fotoğraf: 111-114

İnceleme Tarihi: Eylül, 2006

Yeri: Pınarbaşı Hükümet meydanında Yeni Cami mahallesindeki meydanın batısında bulunan geniş avlunun merkezinde, Pınarbaşı müftülüğünün karşısında yer almaktadır.

Bani: Sivas Valisi, Ahmed Muammer Bey yaptırmıştır.

Mimarı: Bilinmiyor.

Tarihi: Sivas Valisi Ahmed Muammer Bey tarafından H**.**1321/M.1903 yılında başlatılan inşaat, H.1331/M.1912 yılında tamamlanmıştır[259].

Mimar: Mimar bilinmemektedir. Fakat yöre halkı, bu caminin Ermeni ustalar tarafından inşa edildiğini söylemektedir[260].

Plan: Kuzey-güney yönünde dikdörtgen bir alan üzerine oturan camide, dört sütuna oturan ana kubbe, dört yönde basık beşik tonozlarla beslenmiş ve basık beşik tonozların arasında kalan köşeler küçük kubbelerle doldurulmak suretiyle harimin üzeri örtülmüştür. İbadet mekânın kuzeyinde, üç gözlü bir son cemaat mahalli yer almaktadır (Plan: 19).

Minare; 17.19 m. yüksekliğindedir ve harime giriş kapısının hemen üzerinde yer almaktadır. Minare tek şerefeli olup, kesme taş malzeme ile inşa edilmiştir (Foto: 111, Şekil: 21, Çizim: 3). Bugün oldukça harap durumda olan minareye kadınlar mahfilinden açılmış olan kapıdan geçilerek çıkılmaktadır. Minare kaidesinde yer alan merdivenler, yıkılmış durumda olduğu için bu bölümün üzeri ince bir saçla kapatılmıştır. Minareye kadınlar mahfilinden açılmış olan kapıdan ulaşılmaktadır. Kadınlar mahfilinde yer alan girişten sonra, merdivenlerle minare kaidesine ve burada yer alan kapı ile caminin çatısına çıkılmaktadır; aynı merdivenin devamı ile de şerefeye çıkılmaktadır. Şerefeye toplam 71 basamaklı merdivenle çıkılmaktadır. Basamakların uzunluğu 0.71–0.80 cm arasında değişmekte olup basamak yüksekliği 0.22 cm dir (Foto: 114).

---

[259] DENKTAŞ, Mustafa, "Pınarbaşı'ndaki Türk Eserleri", **Sanatsal Mozaik**, İstanbul, 2000, s.85.
[260] DENKTAŞ, Mustafa, "Pınarbaşı'ndaki Türk Eserleri" …, s.85.

Kaide: Minare kaidesi 2.47x1.87 m. ebatlarında köşeleri pahlanmış kareye yakın dikdörtgen formdadır. Kaidenin batı cephesine 0.60 m. açıklığında ve 1.10 m. yüksekliğinde bir kapı yer almaktadır. Bu kapıdan caminin çatısına geçiş sağlanmaktadır. Kapı üzeri yuvarlak kemerlidir. Kaidesinin sonunda yer alan 0.36 m. kalınlığında bir kaval silmeden sonra gövdeye geçilmektedir (Foto: 112).

Gövde: Minare gövdesi 5.75 m. yüksekliğinde silindirik formda olup çevresi 5.27 m. dir. Gövde, başlangıç kısmında, ortasında ve şerefe altında yer alan üç adet bilezikle hareketlendirilmiştir. Gövde üzerinde üç adet mazgal pencere açılmıştır (Foto: 111).

Şerefe: Şerefe altı bezemeleri Kayseri minareleri içerisinde özel bir yere sahiptir. Bitkisel (üç dilimli yaprak motifi) motifler yüksek kabartma tekniğinde işlenmiştir (Foto: 113). Şerefe korkulukları demirden yapılmıştır. Şerefe kapısı 0.50x1.62 m. ebatlarındadır. Petek ile demir korkuluk arasında kalan taban, 0.50 m. genişliğindedir. Minarenin, şerefe demir korkuluğuna kadar toplam yüksekliği, 8.70 m. dir.

Petek: Petek bölümü silindirik olup 4.57 m. yüksekliğindedir. Külah konik biçimde ve metal kaplamadır (Foto: 111).

Külah: Külah demir saçla kaplanmış olup, 0.79 m. uzunluğundadır. Külahın üzerine pirinçten, küp, alt bilezik, boyun, armut, boyun, üst bilezik, boyun ve hilal bölümlerinden oluşan alem yerleştirilmiştir. Alemin üzerine paratoner yerleştirilmiştir (Foto: 111).

Tarihlendirme: Caminin basık kemerli kapısının üzerinde üç satırlık inşa kitabesi yer almaktadır. Kitabeden yapının**,** Sivas Valisi Ahmed Muammer Bey tarafından H**.**1321/M.1903 yılında başlatılan inşaatının, H.1331/M.1912 yılında tamamlanmış olduğu öğrenilmektedir. Cümle kapısı üzerine oturan minarenin oturduğu alanın diğer yan bölüm duvarlarından daha kalın tutulmuş olması minareninde yapı ile aynı zamanda 1903–12 yılları arasında inşa edilmiş olduğunu göstermektedir. Cami 2005 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restore edilmek üzere kapatılmıştır.

4.1.22 Tomarza Merkez Cami Minaresi

Şekil: 22

Fotoğraf: 115-119

İnceleme Tarihi: Nisan, 2006

Yeri: Tomarza ilçesi Cumhuriyet Mahallesi Avşar Sokakta yer almaktadır.

Banisi: Bilinmiyor.

Mimarı: Bilinmiyor.

Tarihi: 1904 Abdülhamid dönemine aittir.

Plan: Cami, kare planlı bir ibadet mekânına sahiptir. Kesme taş malzeme kullanılarak inşa edilmiştir. Cami dışında dört sütun üzerine oturan yuvarlak gövdeli bir devir odası bulunmaktadır. Gövde üzerinde dikdörtgen formda beş adet penceresi vardır. Pencereler üzerinde ki elips biçimli yuvarlaklar içinde kitabeler görülür. Esas kitabe yuvarlak kemerli kapı üzerindeki süsleme içerisinde yer almaktadır. Caminin son cemaat yeri altı sütun üzerine oturan beş yuvarlak kemerlidir. Camiye yanlarda ikişer yuvarlak sütun bulunan bir kapıdan girilmektedir. Kubbe, çokgen gövdeli olup, dört sivri kemer üzerine oturmaktadır (Plan: 20).

Minare; 27.40 m. yüksekliğinde olan minare tek şerefeli olup harimin kuzey-batı köşesinde, ibadet mekânı ile son cemaat mahallinin birleşme noktasında yer almaktadır (Foto: 115, Şekil: 22). Minare, kesme taş malzemeden inşa edilmiştir. Minareye çıkışı sağlayan kapı son cemaat mahallinin kuzeybatı köşesinde yer almaktadır. Kapı 0.59,5x1.45 m. dir. Kapının üzerinde yer alan kaş kemer formu ile dekoratif bir görünüm kazandırılmıştır. Bu özelliği ile de Kayseri minarelerinin giriş kapıları bakımından ayrı bir öneme sahiptir (Foto: 118). Şerefeye kadar, 78 basamaklı merdivenle çıkılmaktadır. Birinci merdivenin basamak yüksekliği 0.16 m., ikinci basamak ve ondan sonraki basamaklar 0.25 m. olarak devam etmektedir. Merdiven uzunluğu 0.60 m., genişliği 0.27 m. dir. Minare, plan bakımından diğer örneklere göre giriş koridorunun uzun olması ile farklılık gösterir. Girişin sağındaki duvarın uzunluğu 1.48 m. dir (Foto: 119).

Kaide: Minare kaidesi cami beden duvarı ile ilişkilendirilmiş olup 2.77 m. lik bölümü batı cephe duvarından dışa taşırılmıştır. Kaide 3.55x 6.61 m. ebatlarında dikdörtgen

formdadır. Kaide iki kademeli olarak inşa edilmiştir. Buradan güney ve kuzey cephede 0.34 m., batı cephede 0.73 m. içeri girilerek asıl kaide bu bölümün üzerine oturtulmuştur. Kaidenin köşeleri altı cm. kadar dışa taşırılarak 0.60 m. uzunluğunda köşelikler oluşturulmuştur (Foto: 116).

Pabuç: Kaideden sonra köşeleri pahlanmış, 0.85 m. uzunluğunda prizmatik üçgenlerden oluşan pabuç bölümü gelmektedir. İki kademeli kaval silmelerle, minare gövdesine geçiş sağlanmaktadır (Foto: 115).

Gövde: 9.68 m. yüksekliğinde olan silindirik gövdenin çevresi 5.72 m. dir. (Foto: 115).

Şerefe: Şerefeye kadar minarenin yüksekliği 19.15 m. dir. Şerefe altında üç kademeli bir form uygulanmıştır. Şerefe korkuluğu 0.99 m. uzunluğunda 0.10 m. kalınlığında olup korkuluk taşları birbirine "U" biçiminde kenetlerle bağlanmıştır. Şerefeye çıkışı sağlayan kapı dikdörtgen formdadır. Şerefe tabanı 0.45 m. dir. (Foto: 117).

Petek: 4.20 m. yüksekliğinde silindirik formda olan peteğin çevresi 5.40 m. dir. (Foto: 117).

Külah: Külah, 3.53 m. yüksekliğinde konik biçimde olup kesme taş malzeme ile inşa edilmiştir (Foto: 117).

Alem: Alem 1.52 m. uzunluğunda olup küp, bilezik, boyun, armut, bilezik ve hilalden oluşmaktadır.

Tarihlendirme: Caminin yuvarlak kemerli giriş kapısı üzerindeki süsleme içerisinde yer alan kitabesinden yapının 1904 tarihinde inşa edildiği öğrenilmektedir. Büyük bir kısmı, yapı beden duvarlarının içerisinde kalan minarenin de yapı ile aynı dönemde inşa edilmiş olduğu düşünülmektedir.

4.1.23 İncesu Bulgurcu Cami Minaresi

Şekil: 23

Fotoğraf: 120-121

İnceleme Tarihi: Nisan, 2006

Yeri: İncesu Bulgurcu Mahallesi, Adım Sokakta yer almaktadır.

Banisi: Hacı Ahmed tarafından yaptırılmıştır.

Mimarı: Bilinmiyor.

Tarihi: 1183/M.1767 tarihinde yapılmıştır. H.1341/M.1922 tarihinde caminin minaresi ve bazı bölümleri onarılmıştır[261].

Plan Özellikleri: Cami, kuzey-güney istikametinde dikdörtgen bir alana oturan 9.80x7.47 m. ölçülerinde bir harimden ve son cemaat mahallinden oluşan bir yapıdır[262].

Minare; aleme kadar yüksekliği 14.00 m. dir. Caminin doğu tarafında, son cemaat ile ibadet mekânının birleştiği noktada yer almaktadır. Tek şerefeli ve güdük bir minaredir (Foto: 120, Şekil: 23). Minare, İki renkli kesme taş malzemeden inşa edilmiştir. 0.20 taş basamaklı merdivenle, minareye çıkılmaktadır.

Gövde: Minarenin giriş kapısından şerefeye kadar merdiven sayısı, 17 dir. Şerefeye çıkışı sağlayan giriş kapısı 63x1.07 m. ölçülerine sahiptir (Foto: 120-122-123).

Şerefe: Şerefenin korkulukları demirden yapılmıştır (Foto: 121).

Petek: Petek silindirik olup 2.14 m. yüksekliğindedir. Petek ile külah arasında 0.6 m. yüksekliğinde bir kaval silme yer alır (Foto: 121).

Külah: Külah, konik biçimde olup 1.40 m. yüksekliğindedir (Foto: 121).

Alem: Alem, boyun, armut ve hilal bölümlerinden oluşmaktadır. Minarenin, aleme kadar yüksekliği 13.30 m. dir (Foto: 121).

Tarihlendirme: Harime girişi sağlayan yuvarlak kemerli kapının üzerinde üst üste yerleştirilmiş iki adet kitabe bulunmaktadır (Foto: 124). Üstte yer alan kitabe 1767 tarihli inşa kitabesidir. Altta yer alan dört satırlık kitabe onarım kitabesi olup minarenin 1922 tarihinde yapılan onarımlar sırasında inşa edilmiş olduğu öğrenilmektedir.

---

[261] DENKTAŞ, Mustafa, "İncesu'daki Türk Devri….", s.76.
[262] DENKTAŞ, Mustafa, "İncesu'daki Türk Devri…..", s.77.

Minare Kitabesi:

Okunuşu:

Hüvel- Baki

Eyledi tamir yine ashab himmet bezl-ı himmeti

Hem minare tamam oldu buda hakkın niğmeti

Kıl icabet davete gel mahbup hüda ümmeti

Talim oldu arasında… Hayra gayret etme minneti

Bade tarihi sal-i makam-ı gurbette buldu ehlü din zevkinde kemal

Gülşen-i bağ-ı irfanda arar arif bülbülane hikmeti

...sek-i lager der in asitan

Bekir bin İsmail dil-i lehban

Sene 1341.

Açıklaması:

Çalışma sahipleri, çok çok fedakârlık ederek onardırlar

Hem minare tamamlandı. Hem de Hakk'ın iyiliği ve ihsanı oldu

Allah sevgisini taşıyanlar gelin bu davete katılın

Teslim ol yanık yarası çekenler gibi ki Allah evine sığınanlardan başkasına

Bu tarihten sonra seneleri gurbet makanmında geçiren borçlu kalma din sahipler

...bu şehirdeki topal köpek bile

İsmail oğlu Bekir'in…

Sene 1922[263].

[263] ERKİLETLİOĞLU Halit, **a.g.e**.,2001,s.131.

4.2 KÖŞK-MİNARELER

4.2.1 Hunat Hatun Cami Köşk-Minaresi

Şekil: 24

Fotoğraf: 125-127

İnceleme Tarihi: Eylül, 2005

Yeri: Şehir merkezinde bulunmaktadır.

Banisi: Selçuklu sultanı, Alaaddin Keykubatın karısı ve II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in annesi Mahperi Hunat (Huand) Hatun tarafından bir külliye olarak inşa ettirilmiştir.

Mimarı: Bilinmiyor.

Tarihi: H.635/M.1238 tarihlidir.

Plan Özellikleri: 52.30x43.70 m. ebatlarında dikdörtgen planlı bir camidir.

Hunat Caminin iki minaresi vardır. Bunlardan birisi batıdaki taç kapının üzerindeki köşk-minare, diğeri de bu kapının hemen yanında, cami duvarına bitişik olan, kesme taştan yuvarlak olarak yapılmış büyük minaredir. Bu minare kitabesine göre, II. Abdülhamid tarafından, H.1317/M.1900 de yaptırılmıştır.

Köşk-minare; caminin batı cephesinde yer alan taç kapının üzerinde yer almaktadır. Minare kesme taştan inşa edilmiş olup kaide ile birlikte toplam yüksekliği, 5.55 m. dir. Zeminden 0.47,5 m. yükseklikte 1.56x1.39 m. ebadında dikdörtgen bir kaide üzerinde yükselmektedir. Köşk minareye bugün taç kapının yanında yer alan minarenin gövdesinden çatıya çıkışı sağlayan kapı vasıtası ile ulaşılmaktadır. Minare kaidesi, 1.39x1.56 m. genişliğindedir (Foto: 125-126, Şekil: 24).

Sütun: Minare altı adet sekizgen sütun üzerinde yükselmektedir**.** Sütun kaideleri yerden, 0.26,5 m. yüksekliğe kadar düz, başlıklara kadar silmelidir (Foto: 126). Sütun gövdesinin yüksekliği, 1.81 m genişliği (çapı) 0.25 m. dir. Sütunlar zeminden kemerlere kadar yekpare taştandır. Sütun başlıkları 0.45 m. uzunluğunda olup bitkisel motifli yapraklarla yüksek kabartma tekniğinde işlenmiştir. Kayseri köşk-minareleri içinde oldukça ilginç bir örnek olup döneminin mimari üslubunu yansıttığı söylenebilir. Sütun başlıkları, gergi çubuklarıyla birbirine bağlanmıştır (Foto: 127).

Kemer: İki dişli sivri kemer formundadır. Minare tavanı içten düz olup, çatısı dışarı doğru çıkıntılı saçaklarla tamamlanmıştır (Foto: 127).

Külah: Kare planlı yekpare taştan bir kaide üzerinde yükselen külah üç parçalı taştan yapılmıştır. İlk iki parçası kare şeklinde yükselmiş, kenarları düzenli aralıklarla pahlanmış, üçüncü parça ise köşeleri kırılarak sekizgen prizma biçiminde sivrilmiştir[264] (Foto: 126).

Alem: Alem günümüze ulaşamamıştır.

Tarihlendirme: Köşk-minarenin inşa tarihi ile ilgili bir kitabe bulunmamaktadır. Ancak yanındaki büyük minarenin 1900 de yapıldığı göz önüne alınırsa, caminin çok daha önceleri köşk-minaresinin bulunduğu tahmin edilebilir. Caminin ilk inşa tarihinde minaresinin olup olmadığı bilinmemektedir. Caminin doğu taç kapısının hemen yanında dama çıkışı sağlayan merdivenler burada bir minare olma ihtimalini akla getirmekle birlikte, ispatı oldukça güç bir durumdur. M.Akok caminin batı tarafındaki taç kapının üzerinde görülen köşk minarenin, XVII. veya XVIII. yüzyıllarda camiye ilave olarak yapılmış olduklarını ileri sürmektedir[265]. 1727 tarihli vakıf kayıtlarında vakfın mütevellisi tarafından kubbe ve minare yapıldığı hakkında bilgi bulunmaktadır. 1727 tarihinde yapılan minare caminin batı taç kapısı üzerinde bulunan köşk-minare olmalıdır[266].

4.2.2 Çakalız Cami Köşk-Minaresi

Şekil: 25

Fotoğraf: 128-129

İnceleme Tarihi: Eylül, 2005

Yeri: Emirağa Mahallesi, Nazımbey caddesinde yer almaktadır.

Banisi: Bilinmiyor.

Mimarı: Bilinmiyor.

---

[264] ÖZKEÇECİ, İlhan, **Kayseri Cami Mimarisinde...,** 1993, s.93.
[265] AKOK, Mahmut, "Kayseri'de Hunat Mimari Külliyesinin Rölövesi" **Türk Arkeoloji Dergisi,** Sayı:16, C.I, Ankara, 1968, s.11.
[266] ÇAYIRDAĞ, Mehmet " Kayseride Hunat Hatun Külliyesi ve Mahperi Huand Hatun", **Kayseri Tarihi Araştırmaları,** Kayseri, 2000, s.346.

Tarihi: M.1582 tarihinde inşa edilmiştir. 1955 yılında yıkılarak yeniden inşa edilmiştir.

Plan Özellikleri: İçten içe 10.60x10.60 m. ebadında kare planlı bir camidir (Plan: 21).

Köşk-minare; Bugün cami girişinin kuzeydoğu köşesinde yer alan köşk-minare, krem renkli kesme taş malzemeden inşa edilmiştir. Minarenin yüksekliği 4.85 m. dir. Minareye 10 basamaklı bir taş merdivenle çıkılmaktadır. Minare kaidesi 1.89x2.38 m. dir (Foto: 128-129, Şekil: 25).

Sütun: Minare altı adet sütun üzerinde yükselmektedir**.** Sütunlar 30 m. yüksekliğinde, altıgen kare kaideler üzerinde yükselmektedir. Sütun gövdesi, 1.20 m. yüksekliğinde, 0.27 m. çapında, silmeli altıgen formundadır. Altıgenin köşeleri kaval silmelerle hareketlendirilmiştir. Sütun başlığına geçişte, 0.3.5 m. kalınlığında bir bilezik kullanılmıştır. Sütun başlıkları, 0.31 m. boyunda olup, kıvrımlı-geçmeli motiflerle bezenmiştir. Sütunun toplam yüksekliği, 1.84,5 m. dir. İki sütun arası genişlikleri, 0.34–0.36 m. arasında değişmektedir (Foto: 128-129).

Kemer: Kemer, konikçe silinmiş iki dişli sivri kemer formundadır. Tavan dışarı doğru çıkıntılı saçak kenarları atlamalı olarak yerleştirilmiş dişlerle tezyin edilmiştir[267]. Saçağı oluşturan bindirmelerin kalınlığı, 0.14 m. dir. Minare çatısının yüksekliği, 0.43,5 m. dir (Foto: 129).

Külah: Külah, 0.27 m. ve 0.22 m. yüksekliğinde iki kademeli bir kaide üzerinde yükselmektedir. Külah, altıgen formda olup, üç parça taştan oluşmaktadır. Alttan yukarı doğru konik biçimde sivrilen külahın birinci taşında, 0.10,5 m. genişliğinde, 0.21 m. uzunluğunda, altı adet, ikinci taşında, üç adet küçük pencere yer almaktadır. Bunlar kuş evi olup, içteki kubbeli tavanla irtibatlıdırlar. Külahın üst bölümü kırılmış olarak günümüze ulaşmıştır (Foto: 128).

Alem: Alem günümüze ulaşamamıştır.

Tarihlendirme: Köşk-minare üzerinde herhangi bir tarih görülmemiştir. Caminin bahçe duvarına bitişik olarak yapılmış olan çeçmenin kitabesinden caminin inşa tarihinin, M.1582 olduğunu öğrenilmektedir[268]. Köşk –minarenin inşa tarihi ile ilgili bir belgeye rastlanmamıştır. Minarenin, gövdesi silmeli altı sütun üzerinde yükselmesi ve sütun başlıklarında görülen düğüm motiflerinin kazıma tekniğinde işlenerek sergilenmesi

[267] ÖZKEÇECİ, İlhan, **Kayseri Cami Mimarisinde ….,** 1993, s.55.
[268] ERKİLETLİOĞLU, Halit, **Geniş Kayseri Tarihi**, Kayseri, 2006, s.374.

bakımından Hunat Cami (1727) köşk-minaresi ile taşıdığı benzerlikler muhtemelen bu minareninde XVIII. yüzyıl başlarında yapıya eklenmiş olabileceğini göstermektedir.

4.2.3 Molu Hacı Hasanoğlu Cami Köşk-Minaresi

Şekil: 26

Fotoğraf: 130-131

İnceleme Tarihi: Temmuz, 2006

Yeri: Molu Köyü Aşağı Mahallede yer almaktadır.

Banisi: Hacı Hasanoğlu tarafından yaptırılmıştır.

Mimarı: Bilinmiyor.

Tarihi: Kapı üzerinde yer alan mermer taşta, M.1812 tarihi bulunmaktadır.

Plan Özellikleri: Dikdörtgen planlı bir ibadet mekânına sahiptir. Caminin güneybatı köşesinde bir köşk-minaresi bulunmaktadır.

Köşk-minare; yapının güneybatı köşesine bitişik olarak inşa edilmiştir. 4.27 m. yüksekliğinde ve 1.28x1.52 m. ebatlarında taş bir kaide üzerinde yükselmektedir. Kesme taş malzeme ile inşa edilmiş olan minareye 12 basamaklı taş merdivenle çıkılmaktadır. Merdiven basamaklarının genişliği 0.35–0.38 m. arasında değişmekte olup, uzunluğu 1.14 m. dir (Foto: 130, Şekil: 26).

Sütun: Minare, dört adet taş sütun üzerinde yükselmektedir. Sütun kaidesi kare formdadır. Kaide genişliği 0.25 m., uzunluğu 0.30 m. dir. Kaidenin üst köşesinden 0.11 m. kalınlığında pahlanarak sütun gövdesine geçiş sağlandığı görülmektedir. Sütun kaideleri, 0.30 m. yüksekliğinde ve 0.17,5–0.23 ve 0.27 m. kalınlıklarında korkuluklarla, birbirine bağlanmaktadır. Sütun gövdesi silindirik formda olup, 0.92 cm yüksekliğindedir. Sütun gövdesinin üst bölümünde de kaide de olduğu gibi 0.11 m. lik bir pahlanma mevcuttur. Sütun başlıkları da kaide ve gövde de olduğu üzere kare formda olup, oldukça sade ve süslemeden uzaktır. Sütun başlıklarının boyu 0.23 m., genişliği 0.21,5 m. dir. İki sütun arası genişliği 0.53 m. dir. Sütun başlıkları gergi çubuklarıyla birbirine bağlanmaktadır. Sütunun toplam yüksekliği, 1.67 m. dir (Foto: 131).

Kemer: Kemer, "S" li kemer formdadır. Kemer açıklığı 0.51 m., uzunluğu 0.23 m. dir. Minare çatısı 0.94 m. genişliğinde ve 0.19,5 m. yüksekliğindedir. Üst bölümde 0.12, 5 m. kalınlığında bir tabla yer almaktadır (Foto: 131).

Külah: Külah, kare forma sahip olan 0.22 m. yüksekliğinde bir kaide üzerinde yükselmektedir. Kaidenin minare çatısına oturduğu kısımlar ve külahla birleştiği bölümün araları sonradan harçla sıvanmıştır. Külah, konik sekizgen formda, 0.68 m. yüksekliğindedir (Foto: 131).

Alem: Alem, 0.41 m. boyundadır. Küp, alt bilezik, armut, üst bilezik ve bir kısmı kırılarak tahrip olmuş hilal bölümlerinden oluşmaktadır.

Tarihlendirme: Avluya giriş kapısı üzerinde yer alan mermer taşta M.1812 tarihi bulunmaktadır. Köşk-minarede muhtemelen bu tarihte inşa edilmiş olmalıdır.

4.2.4 Sarıoğlan Palas Köyü Cami Köşk-Minaresi

Şekil: 27

Fotoğraf: 132-134

İnceleme Tarihi: Eylül, 2006

Yeri: Sarıoğlan Palas köyünde bulunmaktadır.

Banisi: Hacı Arapzade Osman tarafından tamir ettirilmiştir.

Mimarı: Bilinmiyor.

Tarihi: M.1813.

Plan Özellikleri: Cami, dıştan dışa 15.27x18.30 m. ebatlarında dikdörtgen planlı bir camidir. Cami mihraba paralel üç sahından oluşmaktadır. Yapıda düzgün kesme taş ve moloz taş birlikte kullanılmıştır[269] (Plan: 22).

Palas Köyü Cami köşk-minaresi; caminin batı cephesinde yer almaktadır. Minare, 4.53 m. yüksekliğinde olup kesme taş malzeme ile inşa edilmiştir. Minareye cami beden duvarına bitişik, 1.03 m genişliğinde 25 adet merdivenle çıkılmaktadır (Foto: 132, Şekil: 27).

[269] AKMAYDALI, Hüdavendigar "Kayseri Sarıoğlan Palas Köyü Camii", **Vakıflar dergisi**, Sayı:18, Ankara, 1984, s.175-176

Sütun: Minare, dört adet sütun üzerine inşa edilmiştir. Sütun kaidesi, 0.23x0.24 m. ebatlarında kare formundadır. Sütunlar birbirlerine, 0.35 m. yüksekliğinde, 0.12 m. kalınlığında korkuluklarla bağlanmıştır. Sütun kaidesi, sütun gövdesine geçişte pahlanarak çokgene dönüştürülmüştür. Sütun gövdelerinden kuzey batıdaki hariç diğer üçü, dilimli forma sahiptir. Sütun başlıkları oldukça sade olup birbirinden farklı ölçülerdedir. Kuzeydoğu sütun başlığı 0.24 m. genişliğinde, 0.19 m. uzunluğundadır. Kuzey batıdaki sütun başlığı 0.23,5 m. genişliğinde, 0.32,5 m. uzunluğundadır (Foto: 133).

Kemer: Minare, yuvarlak formda bir kemere sahiptir. Kemer açıklığı 0.59 m. dir. Kemer taşı 1.07 m. genişliğinde, 0.44,5 m. uzunluğundadır. Buradan dışa doğru çıkıntı yaparak genişleyen 1.27 m. uzunluğunda bir tablaya geçilmektedir (Foto: 133).

Külah: Külah, 0.69x0.69 m. ebatlarında kare formunda 0.17 m. yüksekliğinde bir kaide üzerinde yükselmektedir. Külahta yuvarlak hatlara sahip olup altı ve üstü dar, ortası şişkin testi formunda inşa edilmiştir (Foto: 134).

Alem: 0.88 m. uzunluğunda bir aleme sahiptir. Alemin alt kısmı dikdörtgen formda olup, alem, küp, boyun, armut, üst bilezik ve ay yıldızdan oluşmaktadır (Foto: 134).

Tarihlendirme: Caminin ilk olarak ne zaman inşa edildiği bilinmemektedir. avlu duvarındaki kemerli kapıda bulunan kitabesinden, 1813 tarihinde onarım geçirdiği anlaşılmaktadır. Cami beden duvarları ile köşk-minare kaide duvarları arasındaki dilatasyon minarenin caminin ilk inşa tarihinden daha sonraki bir dönemde yapıya eklenmiş olabileceğini göstermektedir. 1813 tarihinde cami onarılırken köşk-minarede inşa edilmiş olabilir.

4.2.5 Bünyan Büyük Bürüngüz Mütevelli Cami Köşk-Minaresi

Şekil: 28

Fotoğraf: 135-137

İnceleme Tarihi: Şubat, 2006

Yeri: Bünyan Büyük Bürüngüz köyünde bulunmaktadır.

Banisi: Bilinmiyor.

Mimarı: Bilinmiyor.

Tarihi: Caminin inşa kitabesi yoktur. Ancak bitişiğinde bulunan çeşmenin üzerindeki kitabeden anlaşıldığına göre çeşme ile birlikte camide H.1250/M.1834 yılında Esat Hacı Halil Ağa tarafından onarılmıştır[270].

Plan Özellikleri: Cami, 7.20x4.91 m. ölçülerinde dikdörtgen bir harimden oluşan, üzeri beşik tonozlarla örtülü küçük bir mescittir. Harimin kuzeyinde bir son cemaat mahalli bulunmaktadır[271] (Plan: 23).

Köşk-minare; caminin güneydoğu duvarına bitişik olarak yapılmıştır. Minare 4.10 m. yüksekliğinde bir kaide üzerinde yer almaktadır. Minareye 14 basamaklı merdivenle çıkılmaktadır. Minare, kesme taş malzeme ile inşa edilmiştir. Minare yüksekliği, 3.54 m. dir. Kaidesi 1.04x1.04 m. lik kare bir alana sahiptir (Foto: 135-137, Şekil: 28).

Sütun: Minare, dört adet sekizgen sütun üzerinde yükselmektedir. Sütun kaideleri 0.20,5x0.55 m. ebatlarında dikdörtgen formdadır. Sütunlar birbirine, 0.46,5 m. yüksekliğinde taş korkulukla bağlanmıştır. Sütun gövdesi 0.82,5 m. yüksekliğinde olup sekizgen formdadır. Sütun başlıkları iki sıra mukarnas kuşağından oluşmaktadır. Sütun başlıkları gergi çubuklarıyla birbirine bağlanmıştır (Foto: 136).

Kemer: Kemer, üç dilimli yonca fomundadır. Kemer çatısı 0.47x1.09 m. ebatlarındadır. Köşk-minarenin çatıya kadar yüksekliği 2.29, 5 m. dir (Foto: 136).

Külah: Külah, sekizgen formda 0.58,5 m. uzunluğunda taş bir kaide üzerine yerleştirilmiştir. Kaidenin üzerine dört yönden küçük pencereler açılmıştır. Külah 0.38 m. uzunluğunda olup kalın dilimlerden oluşan yarım kubbe formundadır (Foto: 137).

---

[270] DENKTAŞ, Mustafa , "Kayseri-Büyük Bürüngüz Köyündeki Türk Anıtları", **Vakıflar Dergisi**, Sayı:27, Ankara, s.167.
[271] DENKTAŞ, Mustafa , , "Kayseri-Büyük Bürüngüz…..", s.167.

Alem: Alem, 0.43 m. uzunluğunda olup küp, armut, bilezik ve hilalden oluşmaktadır.

Tarihlendirme: Minarenin inşa tarihi bilinmemektedir. Caminin inşa kitabesi yoktur. Ancak bitişiğinde bulunan çeşmenin üzerindeki kitabeden anlaşıldığına göre çeşme ile birlikte cami H.1250/M.1834 tarihinde onarılmıştır[272]. Cami beden duvarları ile köşk-minare kaide duvarları arasındaki dilatasyon minarenin caminin ilk inşa tarihinden daha sonraki bir dönemde yapıya eklenmiş olabileceğini göstermektedir. Köşk-minarede mukarnaslı sütun başlıklarından anlaşılacağı üzere ileri bir tekniğin uygulandığı görülmektedir. Minare muhtemelen 1834 tarihli onarım sırasında caminin güneybatı köşesine eklenmiş olmalıdır.

4.2.6 Erkilet Arabıdın Mescidi Köşk-Minaresi

Şekil: 29

Fotoğraf: 138-139

Yeri: Yukarı Erkilet mahallesinde yer almaktadır.

Banisi: Bilinmiyor.

Mimarı: Bilinmiyor.

Tarihi: 1836.

Plan Özellikleri: Günümüzde camiden geriye sadece duvar kalıntıları kalmıştır. Halk arasında Kara bodun mescidi olarak bilinmektedir.

Köşk-minare; yapıdan günümüze kalmış olan tek mimari eleman olarak karşımıza çıkmaktadır. Silindirik bir kaide üzerinde yükselen minare 4.62 m. yüksekliğinde olup kesme taş malzemeden inşa edilmiştir. Minare kaidesi, 1.58x1.50 m. ebatlarındadır. Minareye 16 taş basamaklı bir merdivenle çıkılmaktadır. Minare yapının dış cephesine, yapı ile bağlantılı olarak yerleştirilmiştir. Minare, 4.23 m. yüksekliğinde, silindirik bir kaide üzerinde yükselmektedir. (Foto: 138, Şekil: 29).

Sütun: Minare dört adet çokgen sütun üzerinde yükselmektedir. Sütunlar 0.16 m. kalınlığında blok bir taş üzerine oturmaktadır. Sütun kaidesi 0.27 m. genişliğinde, 0.38 m. yüksekliğinde dikdörtgen formunda olup üst köşeleri pahlanmıştır. Sütunlar üç

[272] DENKTAŞ, Mustafa , "Kayseri-Büyük Bürüngüz…", s.167.

yönden 0.27 m. yüksekliğinde, 0.17 m. kalınlığında taştan korkuluklarla birbirine bağlanmaktadır. Çokgen sütun gövdesinin yüksekliği, 0.93 m. dir. Sütun çapı 0.26 m. dir. Sütun başlıkları, sütun kaidesinde olduğu gibi dikdörtgen formunda ve oldukça sade olarak bırakılmıştır. 0.38,5 m. uzunluğunda, 0.27 m. genişliğindedir. Sütunların toplam yüksekliği, 1.69,5 m. dir. İki sütun arası açıklığı, 0.58 m. dir. (Foto: 139).

Kemer: Sütunlar birbirlerine kaş kemerlerle bağlanmıştır. Kemer açıklığı 0.55 m. dir. Kemer taşı, 0.50x1.09 m. ebatlarındadır. Kemer aynalıklarında kaval silmelerle oluşturulmuş bezeme öğesi dikkat çekicidir. Minare çatısı, hafif dışa taşıntılıdır. Minarenin çatıya kadar yüksekliği 2.37 m. dir. (Foto: 139).

Külah: 0.20x0.95 m. kare planlı üstü oval bir kaide üzerinde yer alan külaha 0.06 m. lik bir bilezikle geçilmektedir. Külah üç parçalı taştan oluşmaktadır. Birincisi altı ve üstü dar, ortası şişkin yuvarlak hatlara sahip bir testi formunda olup ikincisi daha ince ve yukarıya doğru ağzı daralan ortası boğumlu bir testi formundadır. (Foto: 139).

Alem: Bulunmamaktadır.

Tarihlendirme: Yıkılmış olan caminin kuzeydoğu duvar cephesinde yer alan kitabesine göre mescid M. 1836 tarihinde inşa edilmiştir. Yapının güneydoğu köşesinde yer alan ve yapı beden duvarlarıyla ilişkilendirilmiş olan minarede yapı ile aynı zamanda inşa edilmiş olmalıdır.

4.2.7 Develi Meteris Cami Köşk-Minaresi

Şekil: 30

Fotoğraf: 140-142

İnceleme Tarihi: Eylül, 2005

Yeri: Develi merkez İbrahim Ağa Mahallesi Ulu Cami Sokakta yer almaktadır.

Banisi: El-Hac Mehmet bin Yunus ve Hasan bin İsmail tarafından inşa ettirilmiştir.

Mimarı: Bilinmiyor.

Tarihi: H.1260/M.1844

Plan Özellikleri: Cami mihraba dik üç sahınlı bir harim ve kuzeyinde yer alan üç bölümlü bir son cemaat mahallinden oluşmaktadır.

Köşk-minare; caminin son cemaat mahalli ile harim kısmının birleştiği kuzey-batı cephe üzerinde yer almaktadır. Minare kesme taş malzeme ile inşa edilmiş olup 3.62 m. yüksekliğindedir (Foto: 140-141, Şekil: 30). Minareye çıkış kapısı 1.78x0.56 m. ebatlarında dikdörtgen formundadır (Foto: 142). Minareye 25 basamaklı taş merdivenle çıkılmaktadır. Merdiven basamaklarının yüksekliği 0.21 m., genişliği 0.30 m., uzunluğu 0.55-0.61 m. arasında değişmektedir. Merdivenler klasik tarzdaki minarelerde olduğu gibi dönerek yukarıya doğru devam etmektedir.

Sütun: Minare, dört adet 0.20 m. genişliğinde, 1.09 m. yüksekliğinde kare gövdeli sütun üzerinde yükselmektedir. Sütun kaidesi de kare formda olup 0.25 m. genişliğinde, 0.26 m. uzunluğundadır. İki sütun arası genişliği 0.83 m. dir. Sütun başlıkları 0.25 m. genişliğinde, 0.23,5 m. uzunluğunda olup, üç kademeli, profilli silmelerle hareketlendirilmiştir (Foto: 141).

Kemer: Sütunlar birbirlerine yuvarlak kemerlerle bağlanmıştır. Kemer açıklığı 0.55 m. dir. Kemer aynalıkları sade bırakılmıştır. 0.55x1.25 m. ebatlarındadır. Minare çatısı iki kademeli olup 0.21 m. kalınlığındadır (Foto: 141).

Külah: Külah konik formda olup, üzerinde ay yıldız bulunan bir alemle sonlanmaktadır. Külahın uzunluğu 1.32 m. dir (Foto: 141).

Tarihlendirme: Camide inşa ve onarım kitabeleri bulunmamaktadır. Başbakanlık Osmanlı arşivlerinde bulunan H.1261/M.1844 tarihli bir belgeden caminin, 1844 tarihinde inşa edilmiş olduğu öğrenilmektedir[273]. Köşk-minarenin yapının kuzeybatı köşesinde konumlanması ve minareye çıkışı sağlayan merdivenlerin caminin kuzey beden duvarı ile bütünleşmiş olması minarenin yapı ile birlikte inşa edilmiş olduğunu göstermektedir. Cami 1977 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından onarılmıştır

[273] TOPÇU, Sultan, **a.g.t**. , s.50.

4.2.8 Keklikoğlu Cami Köşk-Minaresi

Şekil: 31

Fotoğraf: 143-144

İnceleme Tarihi: Eylül, 2005

Yeri: Abdullah Şıh mahallesinde bulunmaktadır.

Banisi: Bilinmiyor.

Mimarı: Bilinmiyor.

Tarihi:. H.1300/M.1882[274].

Plan Özellikleri: 5x13 m. ebatlarında, uzunca dikdörtgen planlı, küçük bir mahalle mescididir. Kıbleye dikey üç sütun, direkli toprak örtülü damı taşımaktadır (Plan: 24).

Köşk-minare; caminin güney-batı köşesinde, yerden, 0.52 m. yüksekliğindeki bir taş kaide üzerinde bulunmaktadır. Minarenin yüksekliği, 4.77 m. olup kesme taş malzeme ile inşa edilmiştir (Foto:143-144, Şekil: 31). Minare kaidesi 1.60x1.60 m. lik kare bir alana oturmaktadır. Minareye çıkış 15 basamaklı taş merdivenle sağlanmaktadır. Minarenin cephe genişliği 1.02 m. dir.

Sütun: Kesme taştan dört adet sütun üzerine inşa edilmiştir. Yekpare taş bloklardan işlenmiş sütun gövdeleri 1.40 m. boyundadır. Sütunlar, Kuzey hariç üç yönden 0.24 m. yüksekliğinde 0.18 m. kalınlığında korkuluk taşlarıyla birbirine bağlanmıştır. Sütun başlıkları 0.32 m. boyunda, 0.28,5 m. genişliğinde olup baklava dilimleriyle süslenmiştir. Sütun başlığına geçişte beş m., başlığın bitiminde altı m. kalınlığında silmeler kullanılmıştır. İki sütun arası açıklığı 47 m. dir (Foto: 144).

Kemer: Kemer, dişli sivri kemer formundadır. 0.17 m. yüksekliğindeki tavan saçağı dışarıya doğru çıkıntı yapmaktadır[275]. Kemer alınlığı 0.98x 0.77,5 m. ölçülerindedir (Foto: 144).

Külah: Külah, 0.64 m. genişliğinde 0.51 m. yüksekliğinde kare formda, yukarıya doğru köşeleri pahlanarak sekizgene dönüşmüş bir kaide üzerinde yer almaktadır. Kaidenin üzerinde dört yönde 0.13,5x0.20 m. ebatlarında küçük pencereler açılmıştır. Kaideden

[274] ÖZKEÇECİ, İlhan, **Kayseri Cami Mimarisinde…** s.116.
[275] ÖZKEÇECİ, İlhan, **Kayseri Cami Mimarisinde…** s.116.

sonra birkaç sıra silme ile daralan külah sekizgen biçiminde sivrilerek bir alemle sonlanır. Külahın yüksekliği 0.64 m. dir (Foto: 144).

Alem: Alem, küp, armut, boyun, armut ve hilalden oluşmaktadır. Alem 0.95 m. uzunluğundadır.

Tarihlendirme: Cümle kapısı üzerinde bulunan Latin harfli bir levhada "Abdullah Şıh Mahallesi Keklikoğlu Camisi 1300" (M.1882) ibaresi yazılıdır. Mimari form ve süsleme bakımından aynı dönemde yapılmış olan eserlerle karşılaştırıldığında (Seyitgazi, Helvacıdede, Kadı, Gubaroğlu) 1882 köşk-minare içinde uygun bir tarih olmalıdır.

4.2.9 Çifteönü Cami Köşk-Minaresi

Şekil: 32

Fotoğraf: 145-147

İnceleme Tarihi: Eylül, 2005

Yeri: Gubaroğlu Mahallesi, Çifteönü caddesi No:139 da bulunmaktadır.

Banisi: Hacı Seyyid Mehmed Ağa tarafında inşa ettirilmiştir.

Mimarı: Bilinmiyor.

Tarihi: H.1300/ M.1884.

Plan Özellikleri: İçten içe 18x18 m ebadında kare planlı bir camidir (Plan: 25).

Köşk-minare; yüksekçe bir avlu duvarı üzerinde caminin kuzeybatı köşesinde yer almaktadır. Minareye 19 basamaklı taş bir merdivenle çıkılmaktadır. Minarenin yüksekliği 4.47 m. olup kesme taş malzemeden inşa edilmiştir. 1.72x1.61 m. ebatlarında kareye yakın ölçülerde bir kaideye sahiptir. Minare kaidesinin yerden yüksekliği, 4.65 m. dir. Hunat, Çakalız, Gülük ve Kalaycıoğlu Köşk-minarelerinde olduğu gibi, bu minarede altı adet sütun üzerinde inşa edilmiştir (Foto: 145-147, Şekil: 32).

Sütun: Minare 1.81,5 m. yüksekliğinde, altı adet çokgen (altıgen) gövdeli sütun üzerinde yükselmektedir. Çokgen sütun kaidesi 0.28 m., gövdesi 1.20 m. uzunluğundadır. Sütun başlığına geçişte ve başlığın bitiminde üç ve üç buçuk m. kalınlığında birer adet silme kullanılmıştır. Sütun başlığı altıgen formda oldukça sade olup 0.27 m. uzunluğundadır. Yekpare taş olan sütunların başlık bölümleri saçla

kapatılmış, demir kelepçelerle bağlanmış ve yeşil renge boyanmıştır. Sütun kaideleri üç yönden 0.30 m. yüksekliğinde ve 0.20 m. genişliğinde korkuluk taşlarıyla, sütun başlıklarında gergi çubuklarıyla birbirine bağlanmaktadır. İki sütun arası açıklığı, 0.39-0.43 ve 0.52,5 m. arasında değişmektedir (Foto: 147).

Kemer: Basık (S'li) iki dişli sivri kemer formundadır. Çatı silme ile dışarı doğru çıkmış içi kubbelidir. Minare çatısının altıgeni oluşturan bir yüzünün genişliği 0.94 m., yüksekliği 0.56,5 m. dir (Foto: 147).

Külah: Külah, 0.14 m. yüksekliğinde, altıgen bir kaide üzerine yükselmektedir. Külah, altıgen piramidal forma sahiptir. Konik olarak yükselen külah, 0.97 m. yüksekliğindedir. Şerefenin tavanına bakıldığı zaman külahın ucuna kadar oyulmuş olduğu görülür. Külah üzerinde 0.12 m. genişliğinde, 0.22 m. uzunluğunda pencereler açılmıştır (Foto: 147).

Alem: Alem, küp, alt bilezik, armut, üst bilezik ve hilal bölümlerinden oluşmaktadır**.**

Tarihlendirme: Minare kaidesinin kuzey cephesinde bulunan 78x77 m. ebadındaki mermer üzerine celi ta'lik hat ile yedi satır şeklinde yazılmış olan kitabede (Foto: 146). inşa tarihi H, 1300/M.1882–4 olarak geçmekte olup, ayrıca banisi olarak Hacı Mehmed Seyyid Ağa olarak zikredilmiştir. Kitabe metni şöyledir: [276]

"Hüvel-Hallak'ul Baki

Cami-i Çifteönü de oldu ihya yümn ile

Hacı Seyyid Mehmed Ağa Himmet(?) etti şevk ile

Bir minare kıldı inşa Camie kim bu ağa

Beş vakitte okusun ezan müezzin aşk ile

Şu ümidle ola şafi Ruz-i Mahşer'de bana

Hazret-i Bilal-i Habeşi nezd-i Hak'da lutfile

Böyle hayrın ehlini Hak beldemizden kesmesin

İde matlubuna nail du cihanda rıfk ile

[276] ÖZKEÇECİ, İlhan, **Kayseri Cami Mimarisinde ….**, s.59.

Sal-i bin üçyüzde tekmil tarih-i lafz-ı Rauf

Okuyanlar yad ideler ehl-i hayrı hayr ile

L'illahil'Fatiha Sene 1300"

4.2.10 Develi Tirem Cami Köşk-Minaresi

Şekil: 33

Fotoğraf: 148-149

İnceleme Tarihi: Eylül, 2005

Yeri: Develi merkez (everek) Cami-i Cedid Mahallesinde Tirem Sokakta yer almaktadır.

Banisi: Caminin Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde yer alan 24 Ekim 1894 tarihli vakfiyesinden banisinin Hacı Hasan Efendi İbn-i El-Hac Ali Ağa olduğu öğrenilmektedir[277].

Mimarı: Bilinmiyor.

Tarihi: M.1894.

Plan Özellikleri: Cami kuzey-güney doğrultusunda mihraba dik üç sahından oluşmaktadır. Kesme taş malzemeden inşa edilen caminin üst örtüsü ahşaptır (Plan: 26).

Köşk-minare; caminin batı ve güney cephesinin birleştiği noktada yer almaktadır. Minare 4.41 m. yüksekliğinde olup kesme taş malzeme kullanılarak inşa edilmiştir. Minareye, harimin kuzeybatı köşesinde yer alan 26 basamaklı bir merdivenle çıkılmaktadır. Basamak genişliği, 0.25 m. dir. Minareye geçişi sağlayan kapı, 0.65x1.75 m. ebatlarındadır (Foto: 148-149, Şekil: 33).

Sütun: Minare, dört adet sekizgen gövdeli sütun üzerinde yükselmektedir. Sütunlar birbirine 0.44 m. yüksekliğinde taş korkuluklarla bağlanmıştır. Sütun kalınlığı, 0.17,5 m. dir. İki sütun arası açıklığı, 0.59–0.61 ve 0.64 m. arasında değişmektedir. Sütun başlıkları basit silmelerle hareketlendirilmiştir. (Foto: 149).

[277] TOPÇU, Sultan, **a.g.t.,** s.64.

Kemer: Sütunlar birbirine "S" li yuvarlak kemerlerle bağlanmıştır. Kemer açıklığı, 0.54.5 m. dir. Minare çatısının yüksekliği, 0.38 m., genişliği, 2.10 m. dir. Bu bölümün üzerinde dört m. kalınlığında bir tabla yer almaktadır (Foto: 149).

Külah: Külah oldukça geniş ve kalın bir kaide üzerinde yer almaktadır. Külah, kaideye aşağıdan yukarıya doğru daralan, piramit şeklinde yerleştirilmiştir. Dört köşeli külahın üzeri dilimlendirilmiş yelpaze formunda olup tepesine alem yerleştirilmiştir (Foto: 149).

Alem: 1.07 m. uzunluğunda olan alem, küp, alt bilezik, ortası boğumlu boyun, çift armut, boyun, bilezik, armut, üst bilezik ve hilal bölümlerinden oluşmaktadır (Foto: 149).

Tarihlendirme: Caminin güney cephesinin ortasında yer alan kitabeye göre, yapı 1894 tarihinde inşa edilmiştir. Minarenin de 1894 tarihinde yapı ile aynı zamanda inşa edilmiş olduğu düşünülmektedir.

4.2.11 Karacaoğlu Cami Köşk-Minaresi

Şekil: 34

Fotoğraf: 150-152

İnceleme Tarihi: Eylül, 2005

Yeri: Caferbey Mahallesinde, Karaca ve Dilek Sokaklarının kesiştiği yerde bulunmaktadır.

Banisi: Bilinmiyor.

Mimarı: Bilinmiyor.

Tarihi: H.1316/M.1896.

Plan Özellikleri: Cami, 12x13 m. ebatlarında, üzeri düz damla örtülü bir ibadet mekânından oluşmaktadır. Caminin kuzeyini yüksek bir avlu duvarı çevrelemektedir (Plan: 27).

Köşk-minare; avlunun kuzeydoğu köşesinde 25 basamaklı bir merdivenle çıkılan 5.60 m. yükseklikteki 1.35x1.35 m. ebatlı kare kaide üzerine oturmaktadır. Minare, 3.42 m. yüksekliğinde olup, kesme taş malzeme kullanılarak inşa edilmiştir. Minare, Gülük,

Hunat, Çifteönü Cami köşk-minareleri ile altıgen form açısından benzemektedir (Foto: 150-151, Şekil: 34).

Sütun: Minare, altı adet taş sütun üzerinde yükselmektedir. Sütunlar zemin seviyesinde 0.18,5 m. yüksekliğinde korkuluk taşlarıyla birbirine bağlanmıştır. Sütunlar silindirik formda olup, 1.76 m. boyundadır. Sütun başlıkları 0.22 m. uzunluğundadır. Bunlardan biri düz bilezikli, diğer beşi ise, kıvrımlı kenger yaprakları ve altı kollu çiçeklerden oluşan rokoko üslubunda bezenmiştir[278]. İki sütun arası açıklıkları, 0.48–0.51 m. arasında değişmektedir (Foto: 152).

Kemer: Kemer, dişsiz sivri kemer formundadır. Tavan örtüsü dışarı doğru çıkıntılı taş kaplamadır (Foto: 151).

Külah: Külah, orijinal olmayan, aşağıdan yukarı doğru daralan, betonarme bir parçadan oluşmaktadır. Daha sonra üzerine neden gerek görüldüğü anlaşılamayan demir çubuklar dikilmiştir (Foto: 151).

Tarihlendirme: Caminin avlu kapısı üzerinde asılı bulunan Latin harfleri ile yazılı bir levhada, H.1316/M.1896 tarihi okunmaktadır[279]. Minarenin sütun başlıklarında yer alan rokoko tarzı, süsleme üslubu da, XIX. yüzyıl süsleme üslubu ile uyumlu olup, minarenin de 1896 tarihinde inşa edilmiş olduğu düşünülebilir. Diğer minarelerden tamamen farklı olan eserde ayrıca mavi renkli badana izlerine rastlamaktadır.

4.2.12 Develi Dedeman (Çay) Cami Köşk-Minaresi

Şekil: 35

Fotoğraf: 153-154

İnceleme Tarihi: Eylül, 2005

Yeri: Develi merkezde (everek), Yukarı Fenese Çay Mahallesi, Tuğra Sokakta yer almaktadır.

Banisi: Caminin doğu cephesi üzerinde bulunan kitabeye göre, Hacı Hüseyin Şahabeddin tarafından inşa ettirilmiştir[280].

---

[278] ÖZKEÇECİ, İlhan, **Kayseri Cami Mimarisinde…** s.105.
[279] ÖZKEÇECİ, İlhan, **Kayseri Cami Mimarisinde…** s.105.
[280] TOPÇU, Sultan, **a.g.t.,** s.54.

Mimarı: Bilinmiyor.

Tarihi: XIX. yy son çeyreğinde inşa edilmiştir.

Cami Planı: Cami kuzey-güney doğrultusunda, mihraba dik üç sahından oluşmaktadır (Plan: 28).

Köşk-minare; caminin güney ve batı cephesinin birleştiği köşede yer almaktadır. Minareye, harimin kuzeybatı duvarına açılmış olan bir kapıdan geçilerek, 24 basamaklı bir merdivenle çıkılmaktadır. Minare, kesme taş malzemeden inşa edilmiştir. Minarenin yüksekliği, 2.86 m. dir. (Foto: 153-154, Şekil: 35).

Sütun: Minare, kare formunda, dört adet sütun üzerinde yükselmektedir. Kare formunda olan Sütun kaideleri birbirine, 0.34 m. yüksekliğinde, 0.14 m. kalınlığında taş korkuluklarla bağlanmaktadır. Sütunların kalınlığı, 0.16 m. dir. İki sütun arası açıklığı, 0.58 m. dir. Sütun başlıkları, profilli silmelerle hareketlendirilmiştir.

Kemer:.Sütunlar birbirlerine üç kademeli dekoratif kemerlerle bağlanmıştır. İki kemer açıklığı, 0.52 m. dir. Minare çatısı, 0.43 m. uzunluğunda, 0.94 m. genişliğindedir. Külaha geçişte beşer m. kalınlığında, 1.09 m. uzunluğunda iki kademeli, dışarı taşırılmış tablalar kullanılmıştır. Çatıya kadar minarenin yüksekliği, 2.11 m. dir.

Külah: Külah çatıdan 0.34 m. içeride yer almaktadır**.** Külah kısmı iki parçadan oluşmaktadır. Tabla kısmının üzerinde yer alan tepelik ise piramit şeklinde yükselmektedir..

Alem: Minarenin alemi mevcut değildir.

Tarihlendirme: XIX. yy son çeyreğinde inşa edilmiş olan caminin hariminden geçilerek çıkınlan minareninde yapı ile birlikte inşa edilmiş olduğu düşünülmektedir.

4.2.13 Seyitgazi Cami Köşk-Minaresi

Şekil: 36

Fotoğraf: 155-158

İnceleme Tarihi: Eylül, 2005

Yeri: Seyitgazi Mahallesi, Dinçtürk Sokakta bulunmaktadır.

Banisi: Bilinmiyor.

Mimarı: Bilinmiyor.

Tarihi: Bilinmiyor.

Plan Özellikleri: Cami, küçük bir mahalle mescididir. Minare mescitten ayrı olarak inşa edilmiştir (Plan: 29).

Köşk-minare; caminin kuzeybatı yönünde taştan yapılmış bir çeşme üzerinde yer almaktadır. Minareye 12 basamaklı taş merdivenle çıkılmakta olup kesme taş malzemeden inşa edilmiştir. Minarenin inşa edildiği çeşmenin alanı 3.12x3.85 m. dir. Köşk-minare 1.07x1.07 m. ölçülerindeki bir kare mekâna inşa edilmiştir. Minare yüksekliği 4.32 m. dir (Foto: 155, Şekil: 36).

Sütun: Minare dört adet sekizgen sütun üzerinde yükselmektedir. Sütun kaideleri kare olup köşeleri pahlanmıştır. Sütunların genişliği 0.28 m. dir. Sütun başlıkları baklava dilimleriyle süslenmiştir (Foto: 156).

Kemer: Kemerler dekoratif "S" li sivri kemer formunda olup kemer aynalarında köşelerde birer selvi motifi dikkati çekmektedir (Foto: 156).

Külah: Külah sekizgen kaide üzerinde sekizgen piramit formundadır. Kaideden sonrası kırıldıktan sonra yeniden inşa edilmiştir (Foto: 157).

Alem: Alem, küp, alt bilezik, armut, üst bilezik ve içerisinde "Allah", "Muhammed" yazılı boynuz biçiminde hilal bölümlerinden oluşmaktadır.

Tarihlendirme: Minarenin inşa tarihi belli değildir. Ancak üzerinde bulunduğu çeşmenin kitabesi, H.1322/M.1903–1904 tarihlidir. Minareninde çeşme ile aynı tarihlerde yapılmış olması muhtemeldir. Çeşmede yer alan 55x42 m. ebatlı mermer üzerine dört satırlık sülüsle yazılmış kitabesi şöyledir: (Foto: 158).

"Damla damla göl olup ab-ı seyah-ı ehl-i cud

Eyledi icra bu dil cu çeşmeden azb-ı fürat

Yazdı tarihi güher atşana nehr-i su gibi

Sen de iç bu çeşmeden ba afşiyet ab-ı hayat

Sene 1322"

4.2.14 Ağırnas Müftü Mesut Cami Köşk-Minaresi

Şekil: 37

Fotoğraf: 159-162

İnceleme Tarihi: Mart, 2006

Yeri: Gesi ilçesi merkezde yer almaktadır.

Banisi: Bilinmiyor.

Mimarı: Bilinmiyor.

Tarihi:1906 tarihinde inşa edilmiştir.

Plan Özellikleri: Dikdörtgen biçiminde bir ibadet mekânından oluşmaktadır.

Köşk-minare; caminin güneybatı köşesinde yer almaktadır. Minare, 1.45x1.45 m. ölçülerinde bir kaideye oturmaktadır. Minare, kesme taş malzeme kullanılarak inşa edilmiştir. Minare yüksekliği çatıya kadar, 2.64 m. olup toplam yüksekliği yaklaşık 5.95 m. dir. Minareye çatıdan çıkılmaktadır (Foto: 159, Şekil: 37).

Sütun: Minare, dört adet, altıgen sütun üzerinde yükselmektedir. Sütun kaideleri, 0.22x0.22 m. ebatlarında kare bir forma sahiptir. Sütun kaideleri birbirine, 0.15,5 m. kalınlığında, 0.29 m. yüksekliğinde, korkuluk taşlarıyla bağlanmaktadır. Kaideden sütun gövdesine geçişte köşeleri pahlanmış geçiş öğesi yer almaktadır. Sütun gövdesi sekizgendir. Kaidedeki düzen, gövdeden sütun başlığına geçişte de kullanılmıştır. Sütun başlıkları 0.26,5 m. genişliğinde, 0.27 m. uzunluğunda kare bir forma sahip olup, masif bir görüntüye sahiptir. İki sütun arası açıklığı, 0.62 m. dir (Foto: 160-161).

Kemer: Kemer "S" formundadır. Kemer açıklığı, 0.53 m., yüksekliği, 0.26 m. dir. Minare çatısında kademeli bir form uygulanmıştır (Foto: 156).

Külah: Külah, iki kademeli kare formda bir kaide üzerinde yükselmekte olup aşağısı dar, ortası hafifçe şişkin ve yukarıya doğru daralarak devam eden ince bir testi formunda, zarif bir görünüme sahiptir. Külah, yaklaşık olarak 3.31 m. uzunluğundadır (Foto: 157).

Alem: Alem, küp, alt bilezik, boyun, armut, boyun, üst bilezik, boyun ve hilal bölümlerinden oluşmaktadır (Foto: 157).

Tarihlendirme: Cami, cümle kapısı üzerinde yer alan kitabesine göre, 1906 tarihinde inşa edilmiştir. Minarenin de cami ile aynı tarihte yapılmış olduğu düşünülmektedir.

Cami önceleri "Aşağı Cami" adı ile anılırken daha sonra adı Ağırnas'ın önemli şahıslarından birisi olan "Müftü Mesut"[281] ismi ile anılmaya başlamıştır.

4.2.15 Gülük Cami Köşk-Minaresi

Şekil: 38

Fotoğraf: 163-165

İnceleme Tarihi Eylül, 2005

Yeri: Gülük Mahallesinde yer almaktadır.

Banisi: Yağıbasan oğlu Muzafferiddin Mahmud'un kızı, Adsız Elti Hatun tarafından M.1211 yılında tamir ettirilmiştir.

Mimarı: Bilinmiyor.

Tarihi: Cami, M.1211 yılında tamir ettirilmiştir. Caminin daha önceki bir dönemde Kayseri'nin Danişmendli Başşehri olduğu (1135–1142) yılları arasında inşa edilmiş olduğu söylenebilir.

Planı: 34x25 m. ebatlarında dikdörtgen planlı, medrese ile kompleks bir camidir (Plan: 30).

Köşk-minare; ortadaki çatı ile örtülü kubbenin yanında, beşik tonoz üzerinde 1.60x1.58 m. ebadındaki taş kaideye yerleştirilmiştir. Minareye dört adet taş basamakla çıkılır. Günümüzde caminin damı bütünüyle çatı ile kaplandığından dolayı merdivenler dışarıdan görülmemektedir (Foto: 165). Minare yüksekliği, 3.89 m. olup, kesme taş malzemeden inşa edilmiştir (Foto: 163-164, Şekil: 38).

---

[281] Müftü Mesut Efendi; Kayserinin Ağırnas Köyünde doğmuştur. İlk tahsilini burada yaptıktan sonra Medrese tahsilini Kayseride Hacı Torun Efendide yapmış ve bu zattan icazetname almıştır. İslam Hukuku Mütehassıslarından olan Mesud Efendi, Kayseri müftüsü olmuştur. Daha sonra istanbul'a giderek hademe-i şahane ve musikiyi humayum Arabi muallimliğine tayin olmuştur. Kayserinin sayılım ve değerli alimlerinendir. "Mirat-ı Mecelle" adlı eserinde mecelle maddelerinin, otuz kadar Hanefi fıkıh kitaplarından çıkarılmış kaynaklarını, asıllarını Arapça olarak vermiştir. Mecellenin maddelerini aynen alınmış, her maddenin altına yukarıda adı geçen kaynaklardan alınan ifadeler yerleştirilmiştir. Ayrıca mehazın adı ve babıda zikredilmiştir. Mecelle cemiyetinin takdirleride kazanmış olan bu eser, 1302 İstanbul'da bir cilt halinde 750 sayfa olarak basılmıştır. Mesud Efendi 1310/1892 İstanbulda vefat ederek Yahya Efendi dergahı avlusuna defnedilmiştir.Ali Rıza KARABULUT, **Kayseri İlmiye tarihinde Meşhur mutasavvıflar,** Seyyid Burhaneddin Vakfı Yayınları, Kayseri, 1976.

Sütun: Altı adet altıgen taş sütuna sahip olan minarenin batı cephesindeki iki sütunu altıgen formda olup sütun başlıkları kazıma tekniğinde yüzeysel çizgilerle hareketlendirilmişlerdir. Diğer dört sütunun başlıkları kesme baklava dilimli formda işlenmiştir. Sütun kaidesi 0.16 m., gövdesi 1.07 m. yüksekliğindedir (Foto: 164). Sütunların boyları, 1.56 m. dir. Sütun başlıklarından güneybatıda yer alan sütunun başlığına geçişte 0.9,5 m. kalınlığında bir silme kullanılmıştır. Sütun başlıklarının bitiş noktasında da 0.5 m. kalınlığında bir silme yer almaktadır. Sütunlar gergi demirleriyle birbirine bağlıdır. Sütunlar arası açıklıkların genişliği, 0.36–0.41 m. arasında değişmektedir (Foto: 164).

Kemer: Kemer, kaş kemer formundadır. Saçaklar silmeli ve çıkıntılıdır. Minare çatısının yüksekliği, 0.40 m. dir. Çatıya kadar minarenin yüksekliği, 2.10 m. dir (Foto: 164).

Külah: Külah, altıgen formda 0.12,5 m. yüksekliğinde bir kaide üzerinde yükselmektedir. Kaidenin üzerinde 16x17 m. ebatlarında üç adet küçük pencere açılmıştır. Kaideden biri ince ikisi kalın üç kademeli silme kuşağı ile külaha geçilmektedir. Külah, altıgen piramit formda olup ucunda küçük bir demir parçası görülür. Kaide ile birlikte külahın yüksekliği, 1.72.5 m. dir (Foto: 164).

Alem: Alem günümüze ulaşmamıştır.

Tarihlendirme: A.Gabriel ve Erol Yurdakul tarafından köşk-minare tarihlendirilmeye çalışılmıştır. A.Gabriel her ne kadar medrese girişinin sol tarafında yer alan çapraz tonoz örtülü küçük odanın, yıkılmış minarenin kaidesi olabileceğini ve bugünkü minarenin kaidesine bakılırsa, minarenin sonradan inşa edilmiş olduğunu ileri sürmekte ise de Erol Yurdakul tarafından yapılan araştırmalara göre bu külliye minaresiz olarak inşa edilmiştir[282]. Külliye bu özelliğini yüzyıllarca korumuş olduğu ve bugünkü minarenin caminin kuzeybatısındaki ayağının üst hizasına 1907 tarihinde yapılan bir onarım sırasında yapılmış olduğu tahmin edilmektedir[283]. Minarenin, XIX. yüzyılın sonlarında ve XX. yüzyılın başlarında yapılmış olması muhtemel gözükmektedir. Bu nedenle 1907 tarihi köşk-minarenin inşa tarihi olarak kabul edilebilir. Daha sonraki

[282] (Danişmendliler döneminde inşa edilen ve günümüze ulaşan Camilerin pek çoğu minaresiz inşa edilmişlerdir. Bazılarının minareleri ise sonradan ilave edilmişlerdir. (Kayseri Ulu Cami, Sivas Ulu, Niksar Ulu Cami minareleri)

[283] YURDAKUL, Erol, **Kayseri-Külük Cami ve Medresesi**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1996, s.65-66.

onarımlarda binanın üzeri metal çatı ile kaplanmış olup minarenin kaide ve merdivenleri bu bölümün altında kalmıştır. Çatının iç kısmı toprak ve taşlarla doldurulmuş olup oldukça izbe bir görünüme sahiptir. Köşk-minaresinin de harap bir durumda olduğu üzerinde yer alan çatlaklardan ve dökülmelerden anlaşılmaktadır. Köşk-minarenin yıkılmadan önce aslına uygun biçimde restorasyona ihtiyacı olduğu görülmektedir.

4.2.16 Göllü Cami Köşk-Minaresi

Şekil: 39

Fotoğraf: 166-168

İnceleme Tarihi: Eylül, 2005

Yeri: Gubaruğlu Mahallesi, Çifteönü caddesi, Göllü sokakta bulunmaktadır.

Banisi: Bilinmiyor.

Mimarı: Bilinmiyor.

Tarihi: M.1551.

Plan Özellikleri: Cami, 11x14 m. ölçülerinde kareye yakın dikdörtgen planlı bir yapıdır (Plan: 31).

Köşk-minare; caminin kuzeybatı köşesinde yer almaktadır. Minare, krem renkli kesme taştan, dört sütun üzerine inşa edilmiştir. Minare yüksekliği, 4.10 m. dir. Minareye son cemaatin damında yer alan seyyar, demir merdivenle çıkılmaktadır. Sütun başlıklarında görülen farklı uygulamalar nedeniyle farklı örneklerden birisidir (Foto: 166-167, Şekil: 39).

Sütun: Biri altıgen, üçü sekizgen gövdeli dört sütun üzerinde yükselmektedir. Minare cami damına oturmakla birlikte, sütun kaidesi ve sütunun alt bölümü son olarak yapılan tamiratta inşa edilmiş olan çatı nedeniyle kapatılmıştır. Minare, 1.20x1.20 m. ebadında 0.10 m. yüksekliğindeki taş bir kaideye basan dört sütundan oluşmaktadır. Sütunları kaide de, doğu hariç üç yönde 0.58 m. yüksekliğindeki taş korkuluklar bağlamaktadır. Sütun kaideleri, 0.24 m. genişliğinde, 0.23 m. boyundadır (Foto: 172).Sütun gövdesi, 1.53,5 m. uzunluğunda olup sekizgen formdadır. Sütun gövdelerinin arası; doğudaki iki

sütun 0.61,5 m., batıdaki iki sütun 0.62 m., güneydeki iki sütun 0.59 m., kuzeydeki ise 0.64 m. genişliğindedir.

Güneybatı sütunu; 1.77,5 m. boyundaki altıgen formlu kesme taştan yekpare olarak inşa edilmiştir. Altı dilimli sütun başlığı 0.21,5 cm boyutunda olup, dikey kuşaklı, baklava desenlidir. Desenler diğer eserlerden farklı biçimde işlenmiştir

Güneydoğu sütunu; Sütun, yukardan aşağı doğru 1.10x0.80 m. boyundaki, iki parçalı sekizgenden oluşmaktadır. Sütun başlığı, 0.22 m. yüksekliğinde olup, tek merkezli baklava dilimi desenlerle bezenmiştir (Foto: 168).

Kuzeybatı sütunu; Sütun, 1.61 m. boyunda yekpare taştandır. Sütun gövdesi sekizgen, başlığı 0.33 m. boyunda ve karedir. Yalnız kuzey ve batı yüzeyi uzun baklava dilimli, diğer iki yüzü düzdür[284].

Kuzeydoğu sütunu; 0.95x0.83 m. lik iki parçalı, sekizgen gövdelidir. Sütun başlığı, 0.22 m. ebadında oldukça kısadır (Foto: 168).

Kemer: Kemerler, batı cephede sivri, diğer cephelerde "S" li kemer formundadır. Çatının yüksekliği, 0.66 m., genişliği, 106,5 m. dir. Çatısı düz ve saçaksız olan minarenin üstünü üç parçalı, kesme yonu taş kapatmaktadır (Foto: 168).

Külah: Külah, sekizgen yekpare taştan 0.27 m. yüksekliğinde bir kaide üzerinde yükselmektedir. Külah, tabanı dar sekizgen piramit şeklinde olup, 1.02 m. uzunluğundadır (Foto: 167).

Alem: Alem, günümüze ulaşamamıştır. Minare, bugün oldukça harap bir durumdadır.

Tarihlendirme: Bu caminin ilk inşa tarihi bilinmemektedir. Ancak hemen yakınında bulunan ve ismini de camiye veren Göllü Çeşme (M.1551) [285]'de yapılan eski bir Osmanlı eseridir. Göllü Caminin de bu tarihlerde yapılmış olması muhtemeldir. Köşk-minare yapı ile birlikte inşa edilmiş olabileceği gibi daha sonraki bir dönemde de camiye eklenmiş olabilir. Sütun başlıklarındaki çeşitlilik göz önünde bulundurulduğunda Gülük Caminin köşk-minaresi ile benzerlik gösterdiği ortaya

[284] ÖZKEÇECİ, İlhan, **Kayseri Cami Mimarisinde …..,** s.72.
[285] Minarenin önceki yapının avlu duvarı üzerinde, kuzeybatı köşede yerden 2,70 m. yükseklikteki bir kaide üzerinde inşa edildiğini ve avluya girişte sağ köşeye düşen bu minareye önceleri 13 basamaklı bir merdivenle çıkılırken, 1973 yılında buraya kömürlük yapma bahanesiyle mevcut taş merdiven kaldırıldığı bilinmektedir. ÖZKEÇECİ, İlhan, **Kayseri Cami Mimarisinde …,** s.72.

çıkmaktadır. Aynı ustaların elinden çıkmış olabileceği düşünülen köşk-minare XX. yy'ın başlarında camiye eklenmiş olabilir.

4.2.17 Ali Hoca Cami Köşk-Minaresi

Şekil: 40

Fotoğraf: 169-171

İnceleme Tarihi: Eylül, 2005

Yeri: Danacılar Mahallesi, Yuvak sokakta bulunmaktadır.

Banisi: Bilinmiyor.

Mimarı: Bilinmiyor.

Tarihi: M.1708[286].

Plan Özellikleri: Cami, 12.30x6.50 m. ebadında, dikdörtgen planlı küçük bir mahalle mescididir[287] (Plan: 32).

Cami köşk-minaresi; ibadet mekânının kuzeybatı köşesinde yer almaktadır. Kesme taş malzemeden inşa edilmiş olan minarenin toplam yüksekliği, 4.32 m. dir. Minare, 4.45 m. yüksekliğinde taş kaide üzerinde inşa edilmiştir. Minareye 20 basamaklı taş merdivenle çıkılmaktadır (Foto: 169, Şekil:40).

Sütun: Minare dört adet yekpare sekizgen sütun üzerinde yükselmektedir. Sütun kaidesi kare formunda olup 0.14 m. yüksekliğindedir. Sekizgen sütun gövdesi sekizgen formunda ve 1.18,5 m. uzunluğundadır. Minare kaidesi 1.07x1.06,5 m. ebatlarında kare bir zemin üzerine oturmaktadır. Sütun başlıkları baklava dilimi biçiminde olup 0.27 m. yüksekliğinde ve 0.25 m. genişliğindedir (Foto: 171). Sütunun toplam yüksekliği 1.59,5 m. dir. İki sütun arası genişliği 0.57,5 m. dir. Son olarak yapılan tamirde eklenen kırma kiremit çatı ile minarenin güney tarafında yer alan sütunlar belli bir yüksekliğe kadar desteklenmiştir.

---

[286] ERKİLETLİOĞLU, Halit, **Geniş Kayseri…..,** s.458.
[287] ÖZKEÇECİ, İlhan, **Kayseri Cami Mimarisinde ….**, 1993, s.36.

Kemer: Minare, sivri ve "S" biçiminde bir kemer formuna sahiptir. 4.45 m. yüksekliğinde yekpare taş üzerine işlenmiştir. Kemer aynalarında birer yuvarlak pul kabartma yer almaktadır (Foto: 171).

Külah: Külah, kare formunda köşelerinden üçgen biçiminde pahlanarak sekizgene dönüşmüş 0.39,5 m. yüksekliğinde bir kaide üzerinde yükselmektedir. Kalınlıkları bir ve beş m. arasında değişen beş sıra silmeden sonra çokgen (sekizgen) piramidal külaha geçilmektedir. Külah yüksekliği 1.04 m. dir (Foto: 170).

Alem: Alem, küp, armut ve hilal bölümlerinden oluşmaktadır. Demirden yapılmış yeşil boyalı armut bölümünün ortasında oyma olarak "Lafza-i Celal"(Esma-i Hünsalardan) yazılı olan eski alemin yerine 2005 te yapılan restore sırasında yerleştirilmiştir.

Tarihlendirme: M.1708 tarihinde inşa edilmiş olan caminin köşk-minaresinin inşa tarihi bilinmemektedir. Yapı ile minare kaidesi arasındaki dilatasyon minarenin cami inşasından daha sonraki bir dönemde yapıya eklendiğini göstermektedir. Minare Seyitgazi, Helvacıdede, Kadı, Gubaroğlu köşk-minareleri ile gösterdiği benzerlikten dolayı XX. Yüzyıl başlarında yapıya eklenmiş olduğu düşünülmektedir. Cami ve minare 2005 yılında Ahmet Çeşmebaşı tarafından yeniden restore ettirilmiştir.

4.2.18 Gubaroğlu (Yumurtalı) Mecid Köşk-Minaresi

Şekil: 41

Fotoğraf: 172-173

İnceleme Tarihi: Eylül, 2005

Yeri: Gubaruğlu Mahallesi, (eski Karafakih) Kurum sokak No:7'de bulunmaktadır.

Banisi: Şah Melek Hatun tarafından yaptırılmıştır.

Mimarı: Bilinmiyor.

Tarihi: XIV. yüzyıl başlarında H.700 /M.1300.tarihinde inşa edilmiştir[288].

Plan Özellikleri: 7x7 m ebadında, kare planlı bir mescittir. Bina yapılışı itibariyle daha önceden türbe iken, H.968/M.1560 yılında bazı değişikliklerle mescit haline getirilmiştir (Plan: 33).

[288] ERKİLETLİOĞLU, Halit, **a.g.**e., s.69.

Köşk-minare; caminin kuzeybatı köşesinde yer almakta olan minare, kesme taş malzemeden inşa edilmiştir. Minare yüksekliği, 3.53 m. dir. Minareye cami avlusunun köşesinde yer alan taştan 21 merdivenle çıkılmaktadır. Minare kaidesi, 5.35 m. yüksekliğinde ve 1.20x1.20 m. genişliğindedir (Foto: 172-173, Şekil: 41).

Sütun: Minare, sekizgen formda dört sütun üzerinde yükselmektedir. Bu sütunlardan batıdakiler korkuluk duvarıyla birbirine bağlanmıştır. Korkuluk duvarı, 1.00 m yüksekliğinde, 0.15 m. kalınlığındadır. Sütun kaidesi, kare formunda olup, 0.25.5 m. genişliğinde ve 0.24 m. yüksekliğindedir. Sütun gövdeleri, 0.25 m. genişliğinde ve 1.17 m. uzunluğundadır. Sütun başlıkları ise baklava dilimli Türk üçgenleriyle bezenmiştir. Sütun başlığına geçişte, üç m. kalınlığında bir silme kullanılmıştır. Sütun başlığının uzunluğu ise 0.25 m. dir. İki sütun arası açıklığı, 0.46.5-0.48 m. arasında değişmektedir. Sütunun toplam yüksekliği, 1.69 m. dir (Foto: 173).

Kemer: Kemer, üç dişli sivri kemer formundadır**.** Sütunları bağlayan gergi demirini takiben başlayan sivri kemer, oygulu ve dişlidir. Bunun üzerinde bulunan çatının alınlığında yalancı sivri kemerli silme ile hareketlilik sağlanmıştır. Kemer taşının uzunluğu, 0.56 m. dir. Tavan saçakları oldukça dışarı taşıntılıdır[289]. Minarenin çatıya kadar toplam yüksekliği, 2.38 m. dir (Foto: 173).

Külah: Külah iki kademeli olarak inşa edilmiştir. Birinci kat yukarı doğru daralan 0.30 m. yüksekliğinde bir altıgenden oluşmaktadır. Her cephesinde 0.16 m. genişliğinde, 0.20 m. uzunluğunda birer açıklık vardır. Üzeri 0.4,5–0.5, ve 0.5m. kalınlığında üç adet silmeden sonra daralarak ikinci bölüm başlamaktadır. Altıgen formunda olan bu bölümün üst kısmı yuvarlak biçimde sonlanmaktadır. Külah, toplam 0.61 m. uzunluğundadır (Foto: 173).

Tarihlendirme: H.968/M.1560 yılında, mescid haline getirilmiş olan yapının köşk-minarenin yapılış tarihi belli değildir. Çokgen sütun gövdesi, baklava dilimli sütun başlıkları ve külahın Seyitgazi, Helvacıdede, Kadı Mescidi gibi minarelerle olan benzerliği göz önünde bulundurulduğunda XX. yy'ın başlarında yapıya eklenmiş olabileceği düşünülmektedir.

[289] ÖZKEÇECİ, İlhan, **Kayseri Cami Mimarisinde ...,** 1993, s.75.

4.2.19 Karaimam Cami Köşk-Minaresi

Şekil: 42

Fotoğraf: 174-175

İnceleme Tarihi: Eylül, 2005

Yeri: Karaimam mahallesinde yer almaktadır.

Banisi: El-Hacı Ali tarafından inşa ettirilmiştir.

Mimarı: Bilinmiyor.

Tarihi: M.1674 (Onarım).

Plan Özellikleri: 10x13 m. ebatlarında, üzeri ağaç direkli ve toprak damla örtülü bir mahalle mescididir (Plan: 34).

Köşk-minare; caminin kuzeyinde bulunan avlunun kuzeybatı duvarı üzerinde, 17 basamaklı bir merdivenle çıkılan köşk-minare yer almaktadır. Minare, kesme taş malzeme ile inşa edilmiştir. Minare yüksekliği, 3.86 m. dir Minarenin tamamı açık yeşil renkte badana edilmiştir. Yerden 3.90 m. yükseklikteki minare kaidesi, bir taraftan caminin avlu duvarına basarken, diğer taraftan da merdivenlere dayanır. Minare kaidesinin genişliği, 1, 76 m. dir (Foto: 174-175, Şekil:42).

Sütun: Minare dört adet sütun üzerinde yükselmektedir. Sütunların üzeri sıvanarak silindirik bir form kazandırılmıştır. Sütunlar komple sıvandığından, ne gövde ne de başlık şekilleri hakkında bir bilgi edinilememiştir. Kare sütun kaidesi köşeleri pahlanarak, altıgen bir sütun gövdesine geçilmiş ve yine başlık kısmında köşeler pahlanarak kare ve süslemeden uzak sütun başlığına geçilmiştir. Sütun başlıklarının formu önceleri bu başlıkların baklava dilimi motifine sahip olduğu fikrini doğurmaktadır. Sütunların orta yerinde birer demir çubuk bağlantı olduğu gibi, üstlerinde de gergi çubukları ile birbirlerine bağlanmışlardır (Foto: 175).

Kemer: Kemer, iki dişli sivri kemer formundadır (Foto: 175).

Külah: Külah, kare formunda, 0.57 m. genişliğinde, 0.47 m. yüksekliğinde köşelerinden pahlanarak sekizgene dönüştürülmüş olan kaide üzerinde yükselir.

Kaideye dört yönden 0.09 m. genişliğinde, 0.23 m. uzunluğunda küçük pencereler açılmıştır[290]. Külah, sekizgen piramit formda olup, 1.02 m. yüksekliğindedir.

Alem: Külahın ucunda 0.30 m. uzunluğunda, metal alem görülür. Aslında daha uzun olan bu alem, külahın yarısına kadar oturmuş durumdadır

Minareye bağlanmış olan demir korkuluk, merdivenleri takiben aşağıya kadar inmektedir.

Tarihlendirme: Oldukça yıpranmış ve birçok değişiklikle günümüze ulaşmış olan köşk-minarenin inşa tarihi bilinmemektedir. Fakat irijinal özellikleri göz önünde bulundurulduğunda, çokgen sutun gövdesi, baklava dilimli başlıklar ve külah formu bakımından Seyitgazi, Helvacıdede, Kadı, Gubaroğlu köşk-minareleri ile gösterdiği benzerlik minarenin XX. yy'ın başlarında yapıya eklenmiş olabileceği ihtimalini ortaya koymaktadır.

4.2.20 Tasmakıran Cami Köşk-Minaresi

Şekil: 43

Fotoğraf: 176-177

İnceleme Tarihi: Eylül, 2005

Yeri: Tahirağa Mahallesi Kapan ve Tasma Sokakları arasında yer almaktadır.

Banisi: Bilinmiyor.

Mimarı: Bilinmiyor.

Tarihi: Caminin ilk inşa tarihi bilinmemektedir. Ana giriş kapısı üzerinde, 1980 tarihli tamir kitabesi yer almaktadır.

Cami Planı: 12.61x14.52 m. ölçülerinde, dikdörtgen planlı bir camidir (Plan: 35).

Köşk-minare; caminin kuzeybatı köşesinde yer almaktadır. Yerden 2.95 m. yüksekliğindeki bir zemin üzerine inşa edilmiştir. Minareye 14 basamaklı bir merdivenle çıkılmaktadır. Minare yüksekliği, 3.73 m. olup kesme taş malzemeden inşa edilmiştir. Köşk-minare, 98x95 m. lik kare bir alana oturmaktadır (Foto: 176, Şekil:43).

---

[290] ÖZKEÇECİ, İlhan, **Kayseri Cami Mimarisinde…** 1993, s.109.

Sütun: Minare, kare kaideli, sekizgen gövdeli dört adet sütun üzerinde yükselmektedir. Sütun kaidesi, 30 m. genişliğinde, 42 m. yüksekliğindedir. Sütun gövdesi, 1.07 m. uzunluğunda, 28 m. genişliğindedir. Sütunlar, güney hariç üç yönde, 65 m. yüksekliğinde taş korkuluklarla birbirine bağlanmıştır. Sütun başlıkları, 33 m. boyunda olup baklava dilimleri ile bezenmiştir. Sütun başlığına geçişte iki buçuk m., bitiminde üç m. kalınlığında silmeler kullanılmıştır. Sütun başlıkları gergi çubuklarıyla birbirine bağlanmıştır. İki sütun arası açıklığı 38.5 m. dir (Foto: 176-177).

Kemer: Kemer, üç dişli sivri kemer formundadır. Minare tavanı düz olarak kapatılmıştır. Saçaklar 10 m. kadar dışa taşkındır.

Külah: Kaidesiz olan külah**,** sekizgen formdadır. Külahın yüksekliği 1.25 m. dir. Sonradan yapılmış izlenimi vermektedir.

Alem: Alemi bulunmamaktadır.

Tarihlendirme: Minarenin tarihi bilinmemektedir. Sütun gövdesi ve sütun başlıklarının formu bakımından Kadı, Seyitgazi, Gubaroğlu, Keklikoğlu ve Helvacıdede Şıh Mescidi köşk-minareleri ile benzerlikler göstermektedir. Bu nedenle köşk-minare muhtemelen XX. yy'ın başlarında inşa edilmiş olmalıdır.

4.2.21 Karaimam Mescidi Köşk-Minaresi

Şekil: 44

Fotoğraf: 178-181

İnceleme Tarihi: Eylül, 2005

Yeri: Karaimam Mahallesi, Sokubaşı Sokak, 36 numarada bulunmaktadır.

Banisi: Bilinmiyor.

Mimarı: Bilinmiyor.

Tarihi: Bilinmiyor.

Plan Özellikleri: Üzeri direkli, toprak damlı küçük bir taş yapıdır. Bugün ibadet mekanından günümüze sadece minaresi sağlam bir şekilde ulaşabilmiştir (Plan: 36).

Köşk-minare; günümüzde hemen hemen yok olmuş, harap bir vaziyette olan mescidin ayakta kalan en sağlam bölümü köşk-minaresidir. Bahçenin hemen doğu duvarına

bitişik bir mekânda yer alan köşk-minare 3.65 m yükseklikte 1.21x1.25 m ebadında kare kaide üzerine oturmaktadır. Minareye 17 basamaklı bir merdivenle çıkılmaktadır. Minare yüksekliği, 4.20 m. dir. Minare, krem renkli kesme taştan inşa edilmiştir. Minarenin üzerinde kırmızı renkli "aşı boyası" izleri görülmektedir. Kare kaidenin en üst bölümünde, sütunların üzerine oturduğu zeminin cephesinde diğer minarelerde görülmeyen değişik süslemeler yer almaktadır[291] (Foto: 178-179-180, Şekil: 44).

Sütun: Minare, dört adet sütun üzerinde yükselmektedir. Sütunlar, kare formda kaideye sahiptir. Sütunlar; güney, kuzey ve batı yönlerde, yerden 0.25 m. yükseklikte taş korkuluklarla birbirine bağlanmıştır. Sütunlar, sekizgen gövdeli ve yekpare olup, sütun başlıkları ince, uzunca baklava dilimi şeklindedir. Sütun kaidesinin genişliği, 0.26 m., yüksekliği, 0.25 m. dir. Sütun genişlikleri, 0.25 m.'dir. Sütun gövdesi, 0.26 m. çapında, 1.06 m. yüksekliğindedir. Sütun başlığı, 33 m. boyunda, 0.27 m. genişliğinde, baklava dilimli Türk üçgenleriyle bezenmiştir. Sütunun toplam yüksekliği, 1.66 m. dir. İki sütun arası açıklığı, 0.46–0.49 m. arasında değişmektedir (Foto: 181).

Kemer: "S" li sivri kemer formdadır. Kemer köşelikleri, yuvarlak, kıvrımlı oyma daire motifi ile hareketlendirilmiştir. Kemer taşı, 1.02 m. genişliğinde ve 0.55 m. yüksekliğindedir. Minarenin saçak bölümü, 0.16,5 m. kalınlığında ve 1.11 m. genişliğinde dışa doğru çıkıntılıdır. (Foto: 181).

Külah: Külah, kare formda dört yönden küçük pencereler açılmış olan kaidenin üzerinde yer almaktadır. Kaideden üç kademeli silmelerle sekizgen formda sivri külaha geçilmektedir (Foto: 179).

Tarihlendirme: Minarenin tarihi bilinmemektedir. Sütun, sütun başlıkları ve külah formu bakımından Kadı, Seyitgazi, Tasmakıran, Keklikoğlu, Gubaroğlu ve Helvacıdede Şıh Mescidi köşk-minareleri ile benzerlikler göstermektedir. Bu nedenle köşk-minare muhtemelen XX. yy'ın başında inşa edilmiş oldoğu düşünülmektedir.

[291] ÖZKEÇECİ, İlhan, **Kayseri Cami Mimarisinde…** s.113.

4.2.22 Helvacıdede Şıh Mescidi Köşk-Minaresi

Şekil: 45

Fotoğraf: 182-183

İnceleme Tarihi: Eylül, 2005

Yeri: Serçeönü Mahallesinde bulunmaktadır.

Banisi: Bilinmiyor.

Mimarı: Bilinmiyor.

Tarihi: İnşa tarihi bilinmemektedir. Yapı, zaman içerisinde birçok tadilat geçirmiştir.

Plan Özellikleri: Mescit, 8.00x8.80 m ölçülerinde kare planlı bir ibadet mekânına sahiptir (Plan: 37).

Köşk-minare; Helvacıdede şıh mescidi adını, güneyde caddenin kenarında yer alan yeşil boyalı ve üst örtüsü olmayan türbede yatan "Helvacıdede'den" almaktadır. Köşk-minare, caminin damında, güneybatı köşesinde yer almaktadır. Minare yüksekliği 4.28 m. olup kesme taş malzeme ile inşa edilmiştir. Minare, hafif dışa çıkıntılı 1.36x1.43 m. ölçülerinde taş bir kaide üzerinde yükselmektedir. (Foto: 182-183, Şekil: 45).

Sütun: Minare dört adet sekizgen sütun üzerinde yükselmektedir**.** 1.02x1.02 m. lik kare bir alana oturan sütunların ayakları 0.25 m. genişliğinde kare formunda olup 0.28 m. yüksekliğinde korkuluk taşlarıyla birbirine bağlanmıştır. Sütunlar 0.88 m. uzunluğunda ve 0.22 m. genişliğindedir. 0.27 m. genişliğinde, 0.30 m. uzunluğunda olan sütun başlıkları baklava dilimli üçgenlerle süslüdür. İki sütun arası açıklığı 0.51 m. dir. Sütun başlıkları gergi çubuklarıyla birbirine bağlanmaktadır.

Kemer: Kemerler, üç dişli sivri kemer formundadır. Kemer, yekpare taştan oyulmuştur. Kemer açıklığı, 0.49 m., yüksekliği 0.21 m. dir. Kemer aynalarında yuvarlak kabartmalar görülür. Kemerler oldukça harap durumdadır. Saçaklar düz tutulmuştur. Minare çatısının genişliği 1.05 m. dir.

Külah: 0.35x0.55 m. ebatlarında kare planlı köşeleri pahlanarak sekizgene dönüştürülmüş bir kaide üzerinde yükselmektedir. Kaide üzerinde dört yönde 0.13,5x 0.24 m. ebatlarında dikdörtgen formda küçük pencereler açılmıştır. Kaideden sonra yer

alan üç sıra silmeden sonra külaha geçilmiştir. Külah, sekizgen piramit formunda olup 0.76 m. yüksekliğindedir.

Alem: Külahın ucunda bakır bir alem yer almaktadır. Alem, küp**,** alt bilezik, armut, üst bilezik ve hilal bölümlerinden oluşmaktadır. Alemin uzunluğu 1.04 m. dir. (minarenin eski alemi cami yıkılacak diye alınmış ve Emir Sultan Mescidi minberinin külahına takılmıştır.)[292].

Tarihlendirme: Minarenin inşa tarihi tam olarak bilinmemektedir. Kadı ve Seyitgazi mescidlerinin köşk minareleri ile olan form benzerliğinden dolayı, muhtemelen XX. yy'ın başlarında inşa edilmiş olmalıdır.

4.2.23 Kadı Mescidi Köşk-Minaresi

Şekil: 46

Fotoğraf: 184-186

İnceleme Tarihi: Eylül, 2005

Yeri: Yalman Mahallesi, Ulaş Sokakta 16 numara ile kayıtlı bulunmaktadır.

Banisi: Bilinmiyor. Minare Kadı mescidi için yapılmıştır. Adı geçen mescid H.738/M.1338 yılında Eretna Beyi Emir Hüsameddin Halil tarafından onarılmıştır[293].

Mimarı: Bilinmiyor.

Tarihi: Camiden sonra daha geç bir tarihte yapılmış olup, XIX. yüzyıla ait olmalıdır.

Plan Özellikleri: Dikdörtgen planlı, ahşap örtülü, kesme taştan inşa edilmiş bir mescit olup günümüze ulaşamamıştır.

Köşk-minare; bugün bir çeşme üzerinde yer almakta olan köşk-minare yıkılmış olan kadı mescidinin Köşk-minaresidir. Minare, 1.30x4.60 m. (derinlik ve genişlik), 2.47, 5 m. yüksekliği olan bir çeşme üzerinde inşa edilmiştir. Minareye 11 basamaklı taş merdivenle çıkılmaktadır. Çeşmenin cephesi batıya bakmaktadır. Merdiven basamakları, minare ve kaidenin zemini, siyah renkli köfeki taştan, diğer kısımlar krem renkli taşlardan yapılmıştır. Merdiven basmaklarının genişliği, 1.00 m dir. Minare

[292] ÖZKEÇECİ, İlhan, **Kayseri Cami Mimarisinde …..,** 1993, s.90.
[293] DENKTAŞ, Mustafa, **Kayserideki Tarihi Su Yapıları (Çeşmeler, Hamamlar**), Kayseri, 2000, s.43.

yüksekliği 3.79 m. dir. Minare kaidesi 1.30x4.60 m. lik bir oturuma sahiptir (Foto: 184, Şekil: 46, Çizim: 4).

Sütun: Minare; kare kaideli, sekizgen gövdeli dört adet taş sütuna oturmaktadır. Sütun kaidesi 0.22 m. yüksekliğinde, 0.27,5 m. genişliğindedir. Sütun kaideleri, zemin seviyesinde doğu, kuzey ve batı yönlerinde 0.15x0.22x0.61 m. ölçülerinde taş korkuluklarla birbirine bağlanmıştır. Sütun gövdesi, 0.27 m. çapında, 1.01 m. uzunluğundadır. Sütun başlıkları baklava dilimlidir. Sütun çapı, 0.28 m., sütun başlığının boyu, 0.31 m. dir. Sütun başlığının bitiminde sekiz cm. kalınlığında bir silme kuşağı yer almaktadır. Sütun başlıkları gergi çubuklarıyla birbirine bağlanmıştır. İki sütun arası açıklığı, 0.59 m. dir (Foto: 185).

Kemer: Kemer, basık "S" li sivri kemer formundadır. Kemerlerin aynasında birer yuvarlak pul kabara yer almaktadır. Saçak bölümü silmeli, düz ve sadedir. Minare çatısının yüksekliği, 0.45 m. dir (Foto: 186).

Külah: 0.55 m. uzunluğunda, 0.56 m. genişliğinde, kare formunda olan kaidenin köşeleri pahlanarak üçgenler oluşturulmuştur. Kaideye dört yönden, 0.14 m. genişliğinde ve 0.24 m. uzunluğunda küçük pencereler açılmıştır. Kaidenin üzerine iki sıra silmeden sonra, sekizgen piramit şeklindeki külah yerleştirilmiştir. Sekizgenin bir yüzü en alt kısımda 0.25 m. genişliğinde olup, külahın yüksekliği, 1.09 m. dir (Foto: 186).

Alem: Alem, günümüze ulaşmamıştır.

Tarihlendirme: Çeşmenin kitabesi, 0.50x1.76 m. ebadında mermer bir parçadır. İki satırlık (sülüs?) yazı tahribata uğradığından okunamamaktadır[294]. Minare Seyitgazi Mahallesi çeşmesi üzerinde bulunan köşk-minare ile büyük benzerlik göstermektedir. Seyitgazi Mahallesi çeşmesi 1904 tarihlidir. Bu minarede XX. yüzyıl başlarında yapılmış olmalıdır. Minare, 1989 yılında yapılan onarım sırasında yenilenmiştir[295].

[294] ÖZKEÇECİ, İlhan, **Kayseri Cami Mimarisinde…** 1993, s.97.
[295] DENKTAŞ, Mustafa, **Kayseri'de Tarihi Su…** s.43.

4.2.24 Bozatlıpaşa Narlı Mescidi Köşk-Minaresi

Şekil: 47

Fotoğraf: 187-188

İnceleme Tarihi: Eylül, 2005

Yeri: Bozatlıpaşa Mahallesi.

Banisi: Bilinmiyor.

Mimarı: Bilinmiyor.

Tarihi: Bilinmemektedir.

Plan Özellikleri: 7.34x12.52 m ebadında kıble doğrultusunda dikdörtgen planlı bir mahalle mescididir (Plan: 38).

Köşk-minare; mescidin avlu duvarının kuzey-batı köşesinde inşa edilmiştir. Minare kesme taş malzemeden inşa edilmiş olup dokuz basamaklı bir merdivenle minareye çıkılmaktadır. Minarenin toplam yüksekliği, 3.44 m. civarındadır. Minare, yerden 4.18 m. yüksekliğinde, 1.45x1.34 m. lik taş bir kaide üzerinde inşa edilmiştir. Krem renkli kesme taşların üzerinde yer yer yeşil badana izleri görülür (Foto: 187-188, Şekil: 47).

Sütun: Minare**,** 1.53 m yüksekliğinde dört adet sekizgen sütun üzerinde yükselmektedir. Sütun kaidesi kare formdadır. Minare zemini tamir sırasında betonla doldurulduğu için sütun kaideleri nerdeyse görünmez olmuştur. Sütunların gövdesi, 0.24 m. çapında, 1.16 m. uzunluğundadır. Sütun başlıkları 0.31 m. yüksekliğinde, 0.27 m. genişliğinde olup, baklava dilimleriyle süslenmiştir. Sütunlar birer gergi çubuğu ile birbirine bağlanmaktadır.

Kemer: Kemer sivri (S'li) olup, minare çatısı çıkıntısız düz silmedir. Kemerin açıklığı 0.55 m. yüksekliği 0.57 m. dir. Tavan içten oyularak yukarıdaki kenarları küçük pencereli peteğe bağlanmaktadır. Cephe genişliği 1.05 m. dir.

Külah: Külah kare formda, köşeleri pahlanarak sekizgene dönüştürülmüş 0.58,5 m. genişliğinde, 0.40,5 m. yüksekliğinde bir kaide üzerinde yükselmektedir. Kaidenin üzerinde 0.13,5x0.22 m. ebatlarında dikdörtgen küçük pencereler açılmıştır. Buradan silmeli bileziklerle daralarak külaha geçilir. Bilezikler sırasıyla beş, üç buçuk, altı buçuk

m. kalınlıklarındır. Sekizgen piramidal külah, 0.90 m. yüksekliğinde olup aşağıdan yukarıya doğru daralarak yükselmektedir.

Alem: Ucunda alemi bulunmamakla birlikte onun bir kalıntısı olan yuvarlak demir parçası göze çarpar.

Tarihlendirme: Kitabesi olmayan yapının tarihi bilinmemektedir. Minaresi form bakımından benzer örneklerle karşılaştırıldığında, sekizgen sütun gövdesi ve külah formu ile Seyitgazi ve Kadı Mescidi minareleri arasında benzerlikler olduğu görülmektedir. 1907 tarihinde inşa edilmiş oldukları düşünülen bu eserlere bakarak Bozatlıpaşa Köşk-minaresi yapı ile birlikte XIX. yüzyıl sonu XX. yüzyıl ilk yarısında inşa edilmiş olmalıdır.

4.2.25 Cıncıklı (Çiğlizade) Cami Köşk-Minaresi

Şekil: 48

Fotoğraf:

İnceleme Tarihi: Eylül, 2005

Yeri: Cumhuriyet Mahallesi, Tennuri Sokakta bulunmakadır.

Banisi: Çiğlizade Hacı Ahmet Ağa (1652 tarihli vakıfnamesinde belirtildiğine göre, debbağ esnafındandır.) tarafından 1664 tarihinde genişletilerek inşa edilmiştir[296].

Mimarı: Bilinmiyor.

Tarihi: H.1075/M.1664.

Plan Özellikleri: Dikdörtgen planlı bir mahalle mescididir (Plan: 39).

Köşk-minare; caminin kuzeydoğu köşesinde yer almakta olup kesme taş malzemeden inşa edilmiştir (Foto: 189-190, Şekil: 48). Minare yüksekliği, 4.29 m. dir. 2.23x2.20 m. ölçülerindeki kare bir kaideye oturan minareye 34 basamaklı döner bir merdivenle çıkılmaktadır. (Foto: 191). Minare etrafını dört yönden dolanan korkuluk, 0.76 m. yüksekliğindedir.

Sütun: Minare, dört adet sekizgen sütun üzerinde yükselmektedir. Sütun kaideleri 0.25 m. genişliğinde, 0.24 m. yüksekliğinde kare formdadır. Sütun gövdeleri, 0.21 m.

[296] ERKİLETLİOĞLU, Halit**, Osmanlılar Zamanında….** , s.106.

çapında, 1.28 m. yüksekliğindedir. Sütun başlıkları, 0.20 m. boyunda yarım kesme baklava dilimlidir. Başlıkların üzerine, 0.27,5x0.20 m. ölçüsünde dikdörtgen prizma taşlar konulmuştur. Başka örneklerde görülmeyen biçimde sütunlar, üst örtü hizasından da dışarı taşırılmıştır. Gergi çubukları sütunları birbirine bağlar. İki sütun arası açıklığı, .058–0.60, m. arasında değişmektedir (Foto: 190).

Kemer: Kemer, "U" biçimindedir. Minare çatısı dışa doğru çıkıntılıdır. Çatının yüksekliği, 0.57 m. genişliği, 0.94 m. dir (Foto: 190).

Külah: Külah, kare formunda köşelerden yuvarlatılarak, üzerine sekizgen bilezik yerleştirilmiş olan taş kaide üzerinde yükselmektedir. Külah sekizgen piramidal formdadır (Foto: 190).

Alem: Demirden yapılmış alem, küp, armut ve hilal bölümlerinden oluşmaktadır. Şebekeli minare korkuluğu daha sonraki bir dönemde eklenmiştir (Foto: 190).

Tarihlendirme: H.1075/M.1664 tarihinde Hacı Ahmet Ağa tarafından inşa ettirilerek genişletilmiş olan cami, M.1715 tarihinde Hacı Ahmet ağanın kızı Ayşe hanım tarafından tamir ettirilmiştir. Caminin giriş kapısı üzerinde bulunan tamir kitabesinde yapının, H.1340/M.1921 tarihinde, Hacı Mehmet ve Hüseyin beyler tarafından yeniden tamir ettirilmiş olduğu öğrenilmektedir[297]. Yıkılıp tekrar inşa edilen yapının köşk-minaresi de bu dönemde yapıya eklenmiş olmalıdır.

4.2.26 Battal Gazi Cami Köşk-Minaresi

Şekil: 49

Fotoğraf: 192-193

İnceleme Tarihi: Eylül, 2005

Yeri: İç kalenin yaklaşık üç km. kadar güneyinde bugünkü Karacaoğlu Mahallesi, Gürpınar sokak, No:4/2 de yer almaktadır.

Banisi: Bilinmiyor.

Mimarı: Bilinmiyor.

[297] ÖZKEÇECİ, İlhan, **Kayseri Cami Mimarisinde ….**, s.45.

Tarihi: Kesin tarihi bilinmemekle birlikte Kayserinin en eski mescidi olarak bilinmektedir. XIII. Yüzyılda inşa edilmiş olabileceği düşünülmektedir. Osman Eravşar tarafından yapı, VII-VIII. yüzyıllar arasına tarihlendirilmiştir. H.1136/M.1723 tarihinde, Osman paşa tarafından tamir ettirilmiştir [298].

Plan Özellikleri: 14.00x14.00 m. ebadında, kare planlı bir mahalle mescididir (Plan: 40)

Köşk-minare; Battalgazi camine ait olduğu düşünülmektedir. Minare, caminin 30-40 m. mesafesinde inşa edilmiştir. Minare kesme taş malzeme ile inşa edilmiştir. Minare yüksekliği, 3.06 m. dir. Minare yerden, 1.77 m. yükseklikte, 1.54x1.63 m. ebadında bir kare kaide ve onun üzerinde 0.84 m. yüksekliğinde altıgen taş kaide üzerinde yükselmektedir (Foto: 192-193, Şekil: 49). Kaidenin toplam yüksekliği, 2.61 m. dir. Yedi basamaklı taş bir merdivenle minareye çıkılmaktadır. Minarenin altıgen alanı, dıştan dışa 1.38 m., içten içe 0.92 m. dir[299].

Sütun: Minare kaval silmeli altı sütun üzerinde yükselmektedir. Minarenin sütun boyu 2.01 m. dir. Sütunlar, 0.33 m. yüksekliğinde taş bloklarla birbirine bağlanmıştır. Sütun kaidesi 0.34 m. yüksekliğindedir. Sütunlar dışbükey kaval silmelerle biçimlendirilmiş olup sütun gövdesi, 1.30 m. yüksekliğindedir. Sütun başlıkları, 0.25,5 m. boyunda olup sade baklava dilimleri ile süslenmiştir. İki sütun arası genişliği, 0.38 ve 0.37 m. arasında değişmektedir. Sütun çapları, 0.24 m. dir.

Kemer: Kemer, iki dişli konik sivri kemer formundadır. Kemerin en yüksek noktası yerden 2.27 m. yüksekliktedir. Kemer açıklığı, 0.34 m. dir. Kemerlerin 0.30 m. üzerinde sivri kemerden iki silme bulunur. Tavan kalınca bir taşla örtülü iken, saçaklar dışa doğru çıkıntı yapmıştır.

Külah: Minarenin külah ve alemi günümüze ulaşmamıştır.

Tarihlendirme: Alev Çakmakoğlu tarafından Battal Gazi mescidi Danişmendli Melik Mehmed (1134–1142) zamanı mescidin yapım tarihi olarak verilmiştir[300]. Fakat yapıdan ayrı olarak inşa edilmiş olan köşk-minare bu döneme ait değildir. Minarenin yapıdan 30–40 m uzaklıkta inşa edilmiş olması, yapının damında veya yapı ile bitişik olarak yapılmaması dikkat çeken bir özelliktir. Kayseri köşk-minarelerinin genel özelliklerine

[298] ÖZDOĞAN, Kazım, **Kayseri Tarihi**, Kayseri, 1948, s.93.
[299] ÖZKEÇECİ, İlhan, **Kayseri Cami Mimarisinde ….,** s.39.
[300] ÇAKMAKOĞLU KURU, Alev, **a.g.e**., s.241.

uymayan bu uygulama, minarenin aslında başka bir yapıya ait olabileceği fikrini doğurmakla birlikte, bugün için bu soruya yanıt vermek gerçekten zor görünmektedir. Mimari form ve özellikleri bakımından diğer Kayseri minarelerinden farklılık gösteren eser bütün kriterler göz önünde tutulmasına karşın tarihlendirilememiştir.

4.2.27 Kalaycıoğlu Mescidi Köşk-Minaresi

Şekil: 50

Fotoğraf: 194-195

İnceleme Tarihi: Şubat, 2006

Yeri: Orta Mahallede Gevher Nesibe Sultan Şifaiyesinin kuzeyinde bulunmaktadır.

Banisi: Bilinmiyor.

Mimarı: Bilinmiyor.

Tarihi: XVIII. yüzyıl.

Plan Özellikleri: Dikdörtgen planlı bir mahalle mescididir (Plan: 41).

Köşk-minare; mescidin kuzeyindeki avluyu yüksek bir duvar çevirmektedir. Bu avluyu batı cephesinden basık kemerli bir kapıdan girilir. Hemen sol tarafta, avlunun kuzeybatı köşesinde dokuz basamaklı bir merdivenle çıkılan köşk-minare yer almaktadır. Minare yüksekliği, 3.39 m. dir. Minarenin kaidesinin yerden yüksekliği, 1.80 m. dir. Kapladığı alan 1.22 m dir. Kaidesi 1.36x1.92 m lik bir alana oturmaktadır. Minare kırmızı renkte olan kesme taş malzeme ile inşa edilmiştir. 0.17,5 m. genişlikte ve 0.34 m. yükseklikte blok taş korkuluklar minarenin güney ve batı cephelerinde yer alır[301] (Foto: 196-197, Şekil: 51).

Sütun: Minare, dört adet sütun üzerinde yükselmektedir. Sütun kaideleri kare olup 0.26 m. genişliğinde, 0.32 m. yüksekliğindedir. Sütun gövdeleri sekizgen formda inşa edilmiştir. Sütun gövdesinin çapı 0.23 m., yüksekliği 1.06 m. dir. Gövdeden bir m. lik ince bir silme ile sütun başlığına geçilmektedir. Sütun başlıkları 0.29 m. uzunluğunda kare planda olup baklava dilimli Türk üçgenleriyle süslenmiştir. İki sütun arası genişliği 74 m. dir (Foto: 197)

[301] ÖZKEÇECİ, İlhan, **Kayseri Cami Mimarisinde…** 1993, s.102.

Kemer: Kemer, **"**S" biçiminde basık yuvarlak kemer formundadır. Kemer açıklığı 0.62 m. dir (Foto: 197).

Külah: Külah, kare formunda 0.18x1.08 m. ebatlarında bir kaide üzerinde yükselmektedir. Külah sekizgen formda olup içi oyulmuş ve dört cepheye birer küçük pencere açılmıştır. (Foto: 197)

Tarihlendirme: Köşk minare mimari bakımından yapılan bütün kriterler göz önüne alınmasına rağmen tarihlendirilememiştir.

4.2.28 Hacı Saki Mescidi Köşk-Minaresi

Şekil: 51

Fotoğraf: 196-198

İnceleme Tarihi: Eylül, 2005

Yeri: Hacı Saki Mahallesinde bulunmaktadır.

Banisi: Bilinmiyor.

Mimarı: Bilinmiyor.

Tarihi: İnşa tarihi bilinmiyor.

Plan Özellikleri: Cami, dıştan dışa 8.54x7.17 m. ölçülerinde dikdörtgen bir planı vardır. Girişi doğu cephesinde bulunmaktadır. gün ibadete kapalıdır (Plan: 42).

Köşk-minare; caminin kuzey doğu köşesinde yer alan minare oldukça yıpranmıştır. Minare, geçirdiği tamirler sonucunda orijinal halini koruyamamıştır. Minare, 3.38 m. uzunluğundadır (Foto: 194-195, Şekil: 50).

Sütun: Minare, çokgen gövdeye sahiptir. Sütun kaidesi sekiz m. kalınlığındadır. Sütun gövdesi çokgen olup, 1.30 m. uzunluğundadır. Sütun başlıkları, kaidede olduğu gibi sade ve ince tutulmuştur. Sütun genişliği 0.25 m. dir (Foto: 195).

Kemer: Kemer taşının yüksekliği 0.32 m. uzunluğundadır (Foto: 195).

Külah: Külah, 0.14 m. kalınlığında iki bölümden oluşan köşeleri yuvarlatılmış bir kaide üzerinde yer almaktadır. 1.26 m. uzunluğunda olan külahın köşeleri pahlanmış olup, yukarıya doğru incelerek devam etmektedir (Foto: 195).

Caminin ve minarenin inşa tarihi bilinmemektedir. Caminin 2006 yılında Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından yapılan restorasyonunda köşk-minaresi yıkılmış olup yerine yeniden bir köşk-minare inşa edilmiştir (Foto: 198).

4.2.29 Develi Ulu (Sivasi Hatun) Cami Köşk-Minaresi

Şekil: 52

Fotoğraf: 199-200

İnceleme Tarihi: Eylül, 2005

Yeri: Yukarı Develi Cami-i Kebir Mahallesi, Selçuk Sokakta bulunmaktadır.

Banisi: Göçeraslan oğlu Nasrullah ve eşi Sivasi Hatun'dur.

Mimarı: Bilinmiyor.

Tarihi: H.680/M.1282

Planı Özellikleri: Mihraba dik beş sahından oluşan dikdörtgen planlı bir Camidir. Mihrap önü kubbeyle diğer bölümler beşlik tonozla örtülmüştür (Plan: 43).

Köşk-minare; caminin kuzey cephesinde taç kapının tam üzerinde yer almaktadır. Minare 3.02 m. yüksekliğinde olup kesme taş malzeme ile inşa edilmiştir. Minareye taç kapının doğusunda yer alan 32 basamaklı bir merdivenle çıkılmaktadır. Basamaklar 0.28 m. genişliğinde, 0.95 m. uzunluğunda ve 0.30 m. yüksekliğindedir (Foto: 199, Şekil: 52).

Sütun: Minare dört adet yekpare sütun üzerinde yükselmektedir. Sütun kaidelerinin köşeleri pahlanarak sekizgene dönüştürülmüştür. Sütun gövdesi sekizgendir. Sütun çapı 0.24 m. dir. Sütun başlıkları minarenin iç kısmına doğru çıkıntı yapmaktadır. Sütun kaidelerini birbirine, yerden 0.42 m. yükseklikte, dokuz cm. kalınlığında taş korkuluklarla bağlamaktadır. İki sütun arası açıklığı, 0.59–0.62 m. arasında değişmektedir. Sütun başlığına kadar minare yüksekliği 1.56 m. dir (Foto: 200).

Kemer: Minarede kemer kullanılmamıştır. Sütun başlıklarının üzerine koyulan 0.10,5 m. kalınlığında, 1.10 m. uzunluğunda iki adet dikdörtgen taş koyularak direk minare çatısına geçilmiştir (Foto: 200).

Külah: Külah kısmı piramidal şekilde tasarlanmıştır (Foto: 200).

Alem: Külahın tepe noktasında yükselen, beyaz mermer alem, sonradan minareye eklenmiş olmalıdır (Foto: 200).

Tarihlendirme: Köşk minare mimari ve süsleme olarak yapılan bütün kriterler göz önüne alınmasına rağmen tarihlendirilememiştir.

4.2.30 Develi İniler Cami Köşk-Minaresi

Şekil: 53

Fotoğraf: 201-202

İnceleme Tarihi: Eylül, 2005

Yeri: Yukarı Develi İniler mahallesinde bulunmaktadır.

Banisi: Bilinmiyor.

Mimarı: Bilinmiyor.

Tarihi: 16.yy son çeyreği ile 17.yy başlarında inşa edilmiştir. Camiye 1789 tarihinde doğusuna sıbyan mektebi eklenmiştir[302].

Plan Özellikleri: cami kuzey-güney doğrultusunda mihraba dik üç sahından oluşan dikdörtgen, ahşap kirişlemeli bir yapıdır. Caminin üzeri günümüzde kırma çatıyla kaplanmıştır (Plan: 44).

Köşk-minare; sıbyan mektebinin güneydoğu cephesi üzerinde yer almaktadır. Minare kesme taş malzeme ile inşa edilmiştir. Kırma çatı ile kaplı olan çatı üzerinde yükselen minarenin yüksekliği 2.24 m. dir. Minareye cami içinden bir çıkış bulunmamaktadır. Caminin doğu cephesi üzerinde cephe duvarından dışarı taşan üç ahşap direk bulunmaktadır. Bu kirişlerin üzerinin toprak damla örtülü olduğu ve cephenin kuzeydoğusunda bulunan bir merdivenle bu kısma çıkılıp köşk minareye geçildiği bilinmektedir[303] (Foto: 201-202, Şekil: 53).

Sütun: Minare dört adet basit sütun üzerinde yükselmektedir

Kemer: Sütunlar birbirlerine yuvarlak kemerlerle bağlanmıştır.

---

[302] TOPÇU, Sultan, **a.g.t.**, s.47-48.
[303] TOPÇU, Sultan, **a.g.t.,** , s.47.

Külah: Oldukça basit formda olan külah aşağıdan yukarıya doğru daralacak şekilde yapılmış olup tepesine ters "V" biçiminde bir taş geçirilmiştir.

Tarihlendirme: Yapının inşa ve onarım kitabeleri günümüze ulaşmamıştır. Yapıya ne zaman eklendiği bilinmeyen köşk-minare form ve süsleme açısından incelenmiş olmasına rağmen tarihlendirilememiştir.

4.2.31 Tavlusun Namazgâhı Köşk-Minaresi

Şekil: 54

Fotoğraf: 203-204

Yeri: Tavlusun ilçesinde yer almaktadır.

Banisi: Bilinmiyor.

Mimarı: Bilinmiyor.

Tarihi: İnşa tarihi bilinmiyor.

Köşk-minare; günümüzde park olarak kullanılan namazgâhtan geriye kalan sadece köşk-minaresidir. Kesme taş malzemeden inşa edilmiş olan minare, 3.10 m. yüksekliğinde olup namazgahın güneydoğu köşesinde yer almaktadır. Minare, 1.22x1.45 m. ebatlarında bir kaide üzerine oturmaktadır. (Foto: 203–204, Şekil: 54).

Sütun: Minare dört adet sütun üzerinde yükselmektedir. Minarenin, kuzeybatı ve kuzeydoğuda yer alan sütunlarının kaidesi birbirinden farklı yüksekliktedir. Sütun kaideleri 0.24 m. yüksekliğinde, 0.15,5 m. kalınlığında korkuluk taşlarıyla birbirine bağlanmaktadır. Sütun kaideleri kare forma sahiptir. Kuzeydoğu sütun kaidesi 0.21x0.27 m. genişliğinde, 0.25,5 m. yüksekliğindedir. Sütun gövdesine geçişte beş buçuk ve bir buçuk m. kalınlığında iki kademeli bir silme kuşağı kullanılmıştır. Sütun kaidesinin üzeri köşelerinden pahlanarak gövde sekizgene dönüştürülmüştür. Sütun gövdesi, 0.99 m. boyundadır. Sütun çapı 0.22.5 m. dir. Sütun başlığına geçişte dört buçuk m. kalınlığında bir silme kuşağı kullanılmıştır. Sütun başlığı dikdörtgen formda olup 0.29 m. yüksekliğindedir. Kuzeybatı sütun kaidesi 0.22x0.22 m. genişliğinde, 0.35 m. yüksekliğindedir. Buradan bir m. içeri girilerek, iki cm. kalınlığında bir silme ile sütun gövdesine geçiş sağlanmıştır. Diğer sütun kaidelerinin form ve yüksekliğide bu sütunla aynı özelliklere sahiptir. Sütun gövdesi, köşelerden pahlanarak sekizgene

dönüştürülmüştür. Sütun gövdesinin boyu 0.96.5 m. dir. Sütun başlığına geçişte üç m. lik bir silme kuşağı kullanılmıştır. Sütun başlıklarıda sütun kaidelerinde olduğu üzere kare formdadır. Başlıkların yüksekliği, 0.27 m. dir. Sütun başlıklarına kadar minare yüksekliği 1.65 m. dir (Foto: 204).

Kemer: Minarede, yuvarlak kemer formu uygulanmıştır. Kemer açıklığı, 0.43,5 m. dir. Kemer taşı, 0.42 m. yüksekliğinde, 1.05 m. genişliğindedir. Minare çatısı altı, dört, iki ve dört m. kalınlığında, kademeli bir tabladan oluşmaktadır. Tabla minare gövdesinden dışa taşıntılıdır. Tablanın kuzeydoğu köşesi tahrib olmuştur (Foto: 204).

Külah: Külah, 0.12 m. kalınlığında, 0.63x0.63 m. ebatlarında kare bir formda bir kaide üzerinde yükselmektedir. Külah oldukça harab bir vaziyettedir. Altıgen külah, 0.70 m. boyundadır. Külahın ortasında ve üst kısmında 0.23 m. genişliğinde, 0.15 m. uzunluğunda, dört yönden pencereler açılmıştır (Foto: 204).

Tarihlendirme: Köşk minare mimari ve süsleme olarak yapılan bütün kriterler göz önüne alınmasına rağmen tarihlendirilememiştir.

4.2.32 Gesi Orta Cami Köşk-Minaresi

Şekil: 55

Fotoğraf: 205

İnceleme Tarihi: Eylül, 2005

Yeri: Kayseri'nin Gesi ilçesi merkez Orta Mahallede yer almaktadır.

Banisi: Bilinmiyor.

Mimarı: Bilinmiyor.

Tarihi: İnşa tarihi bilinmiyor. Yöre halkı tarafından, Osmanlı dönemine ait en eski Cami olduğu söylenmektedir.

Köşk-minare; caminin damında, kuzeydoğu köşede yer almaktadır. Minareye 17 basamaklı taş bir merdivenle çıkılmaktadır (Foto: 242). Minare yüksekliği, 5.01 m. olup kesme taş malzemeden inşa edilmiştir (Foto: 205, Şekil: 55).

Sütun: Minare, dört adet sekizgen sütun üzerinde yükselmektedir. Sütun kaideleri kare olup köşeleri pahlanmıştır. Sütun gövdesi 1.46 m. yüksekliğindedir. Sütun kaideleri

birbirlerine 0.30 m. yüksekliğinde korkuluk taşlarıyla bağlanmıştır. Sütun başlıkları oldukça sade olup, alt köşelerinden pahlanmıştır.

Kemer: Kemer "U" biçiminde forma sahiptir. Minare cephesi, 1.04 m. olup çatı dışa taşıntılıdır.

Külah: Külah, kare formunda bir kaide üzerinde yer almaktadır. Yuvarlak hatlara sahip olan külah altta testi formunda, üstte konik silindir formunda iki kademeli yekpare taştan inşa edilmiştir. Üstte bölümün ortasında 0.10 m. kalınlığında kenarı işlemeli bir süsleme şeridi bulunmaktadır. Külah alemin birleşme noktasında bir kaval silme ile sonlanmaktadır.

Alem: Alem, küp, alt bilezik, boyun, armut, bilezik, armut, boyun, üst bilezik ve hilal bölümlerinden oluşmaktadır.

Tarihlendirme: Köşk minare mimari ve süsleme olarak yapılan bütün kriterler göz önüne alınmasına rağmen tarihlendirilememiştir.

4.2.33 Gesi Hacı Haydar Cami Köşk-Minaresi

Şekil: 56

Fotoğraf: 206-208

İnceleme Tarihi: Eylül, 2005

Yeri: Gesi ilçesi merkezde yer almaktadır.

Banisi: Bilinmiyor.

Mimarı: Bilinmiyor.

Tarihi: İnşa tarihi bilinmiyor.

Köşk-minare; caminin güney doğu köşesinde 5.10 m. yüksekliğinde bir kaide üzerinde yer almaktadır. Minare, yaklaşık 5.23 m. yüksekliğinde olup kesme taş malzemeden inşa edilmiştir. Minareye 22 basamaklı taş merdivenle çıkılmaktadır (Foto: 206-207, Şekil: 56).

Sütun: Minare, dört adet sekizgen sütun üzerinde yükselmektedir. Sütun kaideleri 44.5x25.5 m. ebatlarında dikdörtgen formunda olup kaide köşeleri pahlanmıştır. Sütunlar birbirlerine 0.55 m. yüksekliğinde, dokuz m. kalınlığında taş korkuluklarla

bağlanmıştır. İki sütun arası açıklığı 0.68 m. dir. Sütun başlıkları iki kademeli olarak inşa edilmiştir. Birinci bölüm, ortasında üç yapraklı bitkisel motif ve köşelerde kıvrım dallarıyla süslenmiştir. Bu bölümün üzerinde 0.25x0.26 m. ebatlarında kare formunda süslemeden uzak ikinci bölüm yer almaktadır. (Foto: 207-208).

Kemer: Kemer "S" biçiminde forma sahiptir. Köşk-minarenin batı ve kuzey alınlıklarında madolyon içindeki yazılar dikkat çeker. Güney alınlığında arapça olarak "tebareke Allah" yazısı yer almaktadır. Minare çatısı dışa taşıntı yapmıştır (Foto: 208).

Külah: Külah, kare formda bir kaide üzerinde yükselmektedir. Külah iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm altı geniş üstü dar testi formunda olup üzerine selvi ağacı motifinde bir ışık gözü açılmıştır. Silindirik konik formda olan İkinci bölüme geçişte üç m. kalınlığında bir şerit kullanılmıştır (Foto: 207).

Tarihlendirme: Köşk minare mimari ve süsleme olarak yapılan bütün kriterler göz önüne alınmasına rağmen tarihlendirilememiştir.

4.2.34 Talas Akçakaya Köyü Yukarı Mahalle Cami Köşk-Minaresi

Şekil: 57

Fotoğraf: 209-210

İnceleme Tarihi: Eylül, 2005

Yeri: Zincidere'nin 1–2 km güneybatısında bulunan Akçakaya köyünün yukarı mahallesinde yer almaktadır.

Banisi: Bilinmiyor.

Mimarı: Bilinmiyor.

Tarihi: İnşa tarihi bilinmiyor.

Plan Özellikleri: Cami kare planlı bir ibadet mekânından ibarettir. Caminin üzeri kırma çatı ile örtülüdür.

Köşk-minare; caminin güneybatı köşesinde yer almakta olan minare 4.88 m. yüksekliğinde olup kesme taş malzemeyle inşa edilmiştir. Minareye 11 basamaklı taş merdivenle çıkılmaktadır (Foto: 209-210, Şekil: 57).

Sütun: Sütun kaidesi, altta üç kademeli bölümden sonra 0.23,5x0.27 m. ebatlarında kare formuda olup köşeleri pahlanmıştır. Kaidenin ortasına altı kollu yıldız motifi, kazıma tekniğinde işlenmiştir. Sütun gövdesinde, kırmızı renkli kesme taş malzeme kullanılmıştır. Sütun gövdesi, 1.20 m. yüksekliğinde, 0.26 m. çapında olup sekizgen formdadır. Sütun başlıklarıda kaide ile aynı forma sahiptir (Foto: 210).

Kemer: Kemer ile sütun başlığı arasında altı santimetrelik bir tabla yerleştirilmiştir. Kemer, yuvarlak formda işlenmiştir. Kemer taşı 0.47,5x1.02 m. ölçülerindedir (Foto: 210).

Külah: Minare çatısından sonra yer alan ve köşeli kaide formu oldukça farklı bir tarzda işlenmiştir. Kaide, hemen hemen çatının tamamını kaplamaktadır. Kaide, yukarıya doğru daralan bir dörtgen formunda olup, ortasında dört dilimli yonca motifli bir pencere açılmıştır. Bu bölümün üzerinde sonradan yapılmış olduğu düşünülen iki kademeli Külah, oldukça harap bir durumdadır. Kaide ile birlikte külahın toplam uzunluğu 1.34 m. dir (Foto: 210).

Alem: Alem, 84 m. uzunluğunda olup küp, armut, bilezik ve hilalden oluşmaktadır (Foto: 210).

Tarihlendirme: Köşk minare mimari ve süsleme olarak yapılan bütün kriterler göz önüne alınmasına rağmen tarihlendirilememiştir.

4.2.35 Gürpınar Salguma Köyü Cami Köşk-Minaresi

Şekil: 58

Fotoğraf: 211-213

İnceleme Tarihi: Şubat, 2006

Yeri: Talas'a bağlı Gürpınar köyünde bulunmaktadır.

Banisi: Bilinmiyor.

Mimarı: Bilinmiyor.

Tarihi: İnşa kitabesi bulunmayan caminin mihrabının tepeliğinde M.1671 ve 1691 tarihleri okunmaktadır. Yapı bu dönemde inşa edilmiş olabilir. 1845 yılında tamir

edildiğine dair bir tabela mevcuttur. Önceleri sadece köşk-minaresi varken sonradan yüksek bir minare eklenmiştir[304].

Plan Özellikleri: Cami, kare planlı, üzeri kubbeyle örtülü tek mekânlı bir ibadet mekanına sahiptir.

Köşk-minare; caminin kuzeydoğu tarafında yükselmektedir. Minare 3.61 m. yüksekliğindedir. Minarede malzeme olarak kesme taş kullanılmıştır. Minareye cami içinden ve dışından çıkış bulunmamaktadır. Minarenin yanına inşa edilmiş olan, küçük bölümünün çatısından minarenin merdivenlerine ulaşılmaktadır. Minare kaidesi, 5.08 m yüksekliğinde olup, 1.12x1.12 m.'lik kare bir alana oturmaktadır. Minare yüksekliği, minare çatısına kadar 2.41 m. dir. Minareye çatıdan itibaren sekiz merdivenle çıkılmaktadır. (Foto: 211-212, Şekil: 58).

Sütun: Minare dört adet kare gövdeli sütun üzerinde yükselmektedir. Sütun kaidesi kare olup köşeleri pahlanmıştır. Sütun gövdeside kare formda olup her birinde birer adet küçük niş açılmıştır. Sütun başlıkları köşeleri pahlanmış kare formundadır ve oldukça sade biçimde işlenmiştir. Sütun başlıkları gergi çubuklarıyla birbirine bağlanmıştır. (Foto: 213).

Kemer: Kemer formu "U" biçimindedir (Foto: 213).

Külah: Külah, sekizgen formda bir kaide ve onun üzerinde altıgen konik külah yükselmektedir. Kaidenin üzerine kazıma tekniğinde yüzeysel nişler açılmıştır. Külah kalın bir kaval silme ile sonlanmakta olup üzerine metal bir alem yerine taştan küçük bir hilal yerleştirilmiştir (Foto: 213).

Tarihlendirme: Caminin ilk inşa tarihi bilinmemektedir. Caminin mihrabının tepeliğinde M.1671 ve 1691 tarihleri okunmaktadır Yukardaki tarihler inşa ve onarım tarihleri olabilir. Caminin inşa edilme aşamasında kuzeybatı köşesine bir minare yapılmasının planlandığı kuzeybatı köşede kadınlar mahfilinde yer alan yarım kalmış döner merdiven basamaklarından anlaşılmaktadır. Muhtemelen maddi imkânsızlıklar nedeniyle yarım kalmış olan minare yerine yapının kuzeydoğu köşesinde bilinmeyen bir tarihte köşk-minare inşa edilmiş olmalıdır.

[304] ERKİLETLİOĞLU, HALİT, **a.g.e.,** s110.

4.2.36 Selaldı Deliklitaş Kesim Çıkmazı Mescidi Köşk-Minaresi

Şekil: 59

Fotoğraf: 214-215

İncelme Tarihi: Eylül, 2005

Yeri: Deliklitaş Mahallesinin Caferbey Sokakta, yeni açılan cadde üzerinde bulunmaktadır.

Banisi: Bilinmiyor.

Mimarı: Bilinmiyor.

Tarihi: XIX. yüzyıla ait olup, tam olarak tarihi bilinmemektedir[305].

Plan Özellikleri: Cami, 10.00x10.00 m ebadında kare planlı bir yapıdır (Plan: 45).

Köşk-Minare; caminin güneydoğu cephesine bitişik olarak, sarı renkli kesme taş malzemeden inşa edilmiştir. Minare yüksekliği, 3.83 m. olup planı düzgün dikdörtgen veya kare olmayıp, yamuk biçimde ve oldukça basit tarzda bir yapıdır. Minareye 11 basamaklı taş merdivenle çıkılmaktadır. Merdiven basamaklarının genişliği, 0.31-0.32 m. arasında değişmektedir. Minare kaidesi, 1.20x1.00 m. ebatlarındadır (Foto: 214-215, Şekil: 59).

Sütun: Minare, sekizgen gövdeli dört sütun üzerinde yükselmektedir. Sütun gövdesi, 0.22 m. genişliğindedir. Sütun ayaklarının bastığı alan genişliği, güneyde 0.83 m. iken, kuzeyde 0.94 m., batıda ise 0.90,5 m. dir. Hiç bir süsleme görülmeyen sütun başlıkları, 0.26 m. boyunda sütunların başlık dahil tam boyları 1.75 m. dir. İki sütun arası açıklıkları birbirinden farklılık göstermektedir. Güneydeki sütunların arası, 0.37 m., kuzeydeki 0.50 m., doğu ve batıdakilerin arası, 0.46 m. dir (Foto: 215).

Kemer: Minarede yuvarlak kemer formu kullanılmıştır. Kemerin üzerinde, 0.50 m. yüksekliğinde, 0.92 m. genişliğinde, yekpare taş yer almaktadır. Kemer açıklığı, 0.48 m. dir. Tavan saçağı dışa doğru çıkıntılıdır. Çıkıntılar kademeli olarak artmaktadır. Saçağın kalınlığı, 0.10 m. dir (Foto: 215).

Külah: Külah, 0.30x0.35 m. ebatlarında kare formunda bir kaide üzerinde yer almaktadır. Konik silindirik külah, oldukça harap durumdadır (Foto: 215).

---

[305] Özkeçeci, İlhan, **Kayseri Cami Mimarisinde…** s.170.

Alem: Metal alem, küp, boyun, armut, boyun ve hilal bölümlerinden oluşmaktadır.

Tarihlendirme: İnşa tarihi tam olarak bilinmeyen caminin, XIX. yüzyıl eseri olduğu düşünülmektedir. Köşk-minare yapı ile aynı dönemlerde inşa edilmiş olabileceği gibi daha sonraki bir dönemdede yapıya eklenmiş olabilir. Köşk minare mimari ve süsleme olarak yapılan bütün kriterler göz önüne alınmasına rağmen tarihlendirilememiştir.

4.3 Münferit Tip

4.3.1 Erkilet Yukarı Cami Minaresi

Şekil: 60

Fotığraf: 216-218

İnceleme Tarihi: Mayıs, 2006

Yeri: Yukarı Erkilet'te bulunmaktadır.

Banisi: Erkiletli Nişancı Mehmet Paşanın karısı, Safiye Hatun tarafından yaptırılmıştır. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Kayıtlarında Safiye Hatun Cami-i şerifi olarak adı geçmekte[306] iken bugün Erkilet Yukarı Cami olarak bilinmektedir.

Mimarı: Bilinmiyor.

Tarihi: Kapı üzerinde yer alan mermer taşta M.1804 tarihi bulunmaktadır.

Plan Özellikleri: Dikdörtgen mekanlı bir harimden oluşmaktadır.

Minare; yapının avlu duvarının güneydoğu köşesinde yer alan minare, ünik bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Minarenin silindirik formlu gövdesi ve peteği uzun minare formundadır. Minareye çıkışı sağlayan merdivenle birlikte külah, köşk-minare formunda tasarlanmıştır. Minarenin, aleme kadar yüksekliği, 10.00 m dir (Foto: 216-217, Şekil: 60). Minareye çıkış, minarenin kuzeyinde yer alan 14 basamaklı taş merdivenle sağlanmaktadır. Merdiven uzunluğu 73 m. olup, genişlikleri 21–32 m.

[306] "Erkilet köyünde Dar'üs-Saade Ağasının nezaretinde, Veziri Azam Mehmet Paşa vakfından zevcesi Safiye Hatun Cami-i Şerifinde birer imam vazife yapmaktadır. Köy iki mahalleden ibaret olup zuhur eden nikah akdi, techiz ve tekfin işleri mahallenin bağlı olduğu Camiye göre bölüşüldüğü halde imamlardan bir tanesinin açgözlülüğünden dolayı fuzilen zabt edilmesi üzerine mahalle ahalisinin ihbar ve şehadetleriyle durum intikal ettirilmiş, gereğince ilamı şeriye verilmiş olup bununla ilgili Ferman-ı Alişanistarı hususunda arzuhal gönderilmesi üzerine emir-i şerifsadır olmuştur. KESKİN, Mustafa, HÜLAGÜ, Metin, **a.g.e**., s.50;Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Cevdet Evkaf, 2463.

arasında değişmektedir. Uzun minarelerde gövde içerisini dolanan merdiven sistemi bu minarede bulunmamaktadır (Foto: 218).

Kaide: Minare, 1.14 m. genişliğinde, 56 m. uzunluğunda küçük bir kaide üzerinde yükselmektedir. Kaidenin, 27 m. den sonra köşeleri pahlanmıştır (Foto: 217).

Gövde: Silindirik minare gövdesi, belli bir yüksekliğe kadar pahlanarak devam eder. Köşelerde 2.33 m. den başlayan uçları sivrilmiş kaval silmeler kullanılmıştır. Silmelerin uzunluğu 0.67 m. dir. Pahlanmanın bittiği noktadan 0.36 m. sonra yukarda gövde üzerinde bir pahlanma daha yer almaktadır. 0.82 m. lik bu pahlanmadan sonra 0.15 m. lik bir bilezik minare cephesini dolaşmaktadır. Birinci silmeden 0.54 m., sonra bir silme daha yer almaktadır. Bu silmenin 0.22 m. kadar yukarısında, şerefe altı başlamaktadır. Testere dişleri ile süslenmiş olan şerefe altı 0.61 m. uzunluğundadır. (Foto: 217).

Şerefe: Minarenin şerefeye kadar yüksekliği, 5.80 m. dir. Şerefe korkulukları, 1.11 m. uzunluğunda demirdendir. Petek ile korkuluk arası, taban genişliği 0.40,5–0.50 ve 0.53 m. arasında değişmektedir (Foto: 217).

Petek: Petek çapı, 0.78 m. olup uzunluğu, 2.07 m. dir (Foto: 217).

Külah: Petekten sonra taştan çokgen külah yer almaktadır. Köşk-minarelerin külahı formunda yapılmıştır. Külah 1.60 m. uzunluğundadır. Külahın alt kısmında iki yönden küçük pencerecikler açılmıştır. Pencereler, 0.20 m. uzunluğunda, dokuz cm. genişliğindedir. Pencerelerin üst kısmın da, dokuz m. kalınlığında, yüzeysel silmeler yer alır (Foto: 217).

Alem: Alem, alt bilezik, armut ve hilal bilimlerinden oluşmaktadır.

Tarihlendirme: Cami kapısı üzerinde mermer taş üzerinde yer alan kitabesine göre Cami 1804 tarihinde inşa edilmiştir. Minare de yapı ile aynı tarihte inşa edilmiş olmalıdır.

5. BÖLÜM

5. DEĞERLENDİRME

Bu tezde, Kayserinin il, ilçe ve köylerinde bulunan, Anadolu Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde inşa edilen 23 adet klasik tarzda minare, 36 adet köşk-minare ve münferit tipte bir minare olmak üzere toplam 60 adet minare incelenmiştir. Bu bölümde minareler; konum açısından, tipoloji, minare elemanlarının biçimsel özellikleri, malzeme, süsleme, ve kitabe olmak üzere beş ana başlık altında değerlendirilecektir.

5.1 Klasik Tarzdaki Minareler

5.1.1 Konum Açısından Yapı-Minare İlişkisi

5.1.1.1 Yapıdan Ayrı Olarak İnşa Edilmiş Olan Minareler

İncelenen minarelerden sadece Develi Everek Ulu Camisinin minaresi yapının kuzey-batı köşesinde, yapıdan bağımsız olarak inşa edilmiştir. Osmanlı döneminde inşa edilen minarelerin Anadolu Selçuklu minarelerinden farklı olarak yapı bünyesi içerisinde çözümlendikleri görülmektedir. Bununla birlikte yapıdan bağımsız inşa edilmiş Develi Everek Ulu Cami minaresi gibi istisnai örneklerde bulunmaktadır. Bu minare, statik nedenlerden çok, sanatçının özel tercihi ya da yaptıran kişinin yapıdan ayrı abidevi bir minare istemiş olması nedeniyle yapıdan ayrı bir noktada inşa edilmiş olmalıdır.

5.1.1.2 Yapıya Bitişik Olarak İnşa Edilmiş Olan Minareler

Katoloğa dahil edilen 23 adet minareden, 19 adeti yapı ile bitişik olarak inşa edilmişlerdir. Ulu (taç kapısının güneyinde), Hacı Kılıç (taçkapının kuzeyinde), Han (harimin batı cephesinde yer alan kapının güneyinde), Yanıkoğlu (harimin son cemaat mahalli ile birleştiği kuzeydoğu köşesinde), Erkilet Musa Ağa (caminin kuzeybatı köşesinde) ve Tavlusun Aşağı Cami (caminin güneydoğu köşesinde) yapıya bitişik

olarak inşa edilmiş olup bu minarelere çıkışı sağlayan giriş kapısı harimin içerisinde yer almaktadır. Talas Akçakaya Şıh Hamit (caminin güneybatı köşesinde), İncesu Bulgurcu (caminin doğu cephesinde), Barsama Ulu (caminin kuzeybatı köşesinde), Talas Ali Saib Paşa Cami (caminin kuzeybatı köşesinde), minareleri yapıya bitişik olarak inşa edilmiş örnekler arasındadır. Minareye kaide ile gövde üzerinde açılmış olan kapıdan girilerek şerefeye ulaşılmaktadır. Hatıroğlu, Talas Han, Talas Harman Camilerinin, minareleri yapıların kuzeydoğu köşesinde yer almakta olup minarelere son cemaat mahallinde bulunan minare kaidesinde açılmış olan kapıdan çıkış sağlanmaktadır.

Yeşilyurt Melik Arslan, Kurşunlu, İncesu Merzifonlu Kara Mustafa Paşa, Tomarza Merkez, Molu Köyü Camilerinin minareleri yapıların kuzeybatı köşesinde yer almaktadır. Sivas Yeni (1444)[307], Silivri Hadım İbrahim Paşa (1551)[308], İstanbul Topkapı Kara Ahmet Paşa (1558)[309], Edirnekapı Mihrimah Sultan (1565), Kadırga Sokulu (1571)[310], Eyüp Zal Mahmut Paşa (1566-75)[311], Tophane Kılıç Ali Paşa (1580)[312], İstanbul Nişancı Mehmet Paşa (1588)[313], Sivas Ali Ağa (1590)[314], Nevşehir Damat İbrahim Paşa (1726)[315], Nevşehir Tahta Cami (1733)[316], ile benzer özellikler göstermektedir.

5.1.1.3 Yapının Beden Duvarı Üzerine Binen Minareler

İncelenmiş olan minarelerden sadece üç tanesi dam veya son cemaat mahalli üzerinde yükselmektedir. Pınarbaşı Aziziye, Pınarbaşı Hilmiye Köyü Cami, Talas Harman ve İncesu Yeni Camilerinin minareleri bu tür örneklerdendir. Bu minarelerin kaidesi, aynı zamanda ait oldukları yapının beden duvarlarıdır. Kaide planda ve kütlede yapıdan taşan bir eleman olarak belirmez. Pınarbaşı Hilmiye Köyü Camisinin minaresine kadınlar mahfilinin kuzeybatı köşesinde yer alan kapıdan geçilerek çıkılmaktadır. Pınarbaşı Aziziye, Yeşilyurt Melik Arslan ve Talas Harman Camileri minaresine son cemaat mahalline açılan bir kapıdan çıkılmaktadır. İncesu Yeni Cami minaresinin kaidesi form

[307] ÜNSAL, Mustafa, **a.g.t**., s.68.
[308] ÜLGEN, Aygün, **a.g.e**., s.81.
[309] ÜLGEN, Aygün, **a.g.e**., s.105.
[310] EYİCE, Semavi, "İstanbul Minareleri", … s.57.
[311] ÜLGEN, Aygün, **a.g.e**., s.168.
[312] ÜLGEN, Aygün, **a.g.e**., s.174.
[313] ÜLGEN, Aygün, **a.g.e**., s.202.
[314] ÜNSAL, Mustafa, **a.g.t**., s.68.
[315] SEZGİN, Uğur, **a.g.t**., s.21.
[316] SEZGİN, Uğur, **a.g.t**., s.43.

olarak caminin batı cephesinden anlaşılmakla birlikte beden duvarından taşıntı yapmamaktadır. Minareye çıkış son cemaat mahallinin kuzeybatı köşesinde yer alan kapıdan sağlanmaktadır.

5.1.2 Tipoloji

5.1.2.1 Silindirik Minareler

İncelenen 23 adet minareden, 13 adeti silindirik gövdeye sahiptir. Ulu, Hunat, Hacı Kılıç, Talas Harman, Talas Ali Saib Paşa, Talas Han, Develi Everek, Talas Akçakaya Köyü Aşağı Cami, İncesu Yeni, Pınarbaşı Aziziye, Pınarbaşı Hilmiye Köyü Cami, Tomarza Merkez Cami, Tavlusun Aşağı Cami minareleri silindirik gövdeye sahiptir.

5.1.2.2 Çokgen Minareler

Çalışmaya dahil edilen 23 adet minareden 10 adeti çokgen gövdeye sahiptir. Han, Hatıroğlu (onikigen), Kurşunlu (onsekizgen), İncesu Merzifonlu Kara Mustafa paşa (onaltıgen), Yanıkoğlu (onikigen), Molu köyü (onaltıgen), İncesu Bulgurcu (onaltıgen), Erkilet Nişancı Mehmet Paşa Cami (yirmigen), Barsama Ulu (onikigen), Yeşilyurt Melik Arslan Cami (onsekizgen) minareleri çokgen gövdeye sahiptir. Çokgen gövde daha çok Osmanlı mimarisinde görülmektedir.

5.1.3 Minare Elemanlarının Biçimsel Özellikleri

5.1.3.1 Kaide

İncelemiş olduğumuz eserlerden sadece bir örnek dışında bütün minare kaideleri kare ya da kareye yakın dikdörtgen planına sahiptir. Bu kaidelerden birkaç örnek dışında hemen hepsi ibadet mekânına bitişik olarak inşa edilmişlerdir. Minareye giriş minare kaidesine açılan kapıdan sağlanmaktadır. Bu girişler genellikle yapının son cemaat mahallinin kuzeydoğu ya da kuzey batı köşelerinden sağlanmaktadır. Bununla birlikte bazı yapıların girişleri harimin kuzeybatı köşesinden sağlanmaktadır. Genellikle bu kaidelerin üzerlerinde mazgal pencereler açıldığı görülmektedir. Kaideler sade ve birkaç örnek dışında süslemeden uzaktır. Kurşunlu Caminin minare kaidesinin üzerinde küçük mukarnaslı pahlanmış köşeler, derinliği fazla olmayan nişler görülmektedir.

Minareye giriş kapısı dışardan olan iki örnek vardır. Kayseri minarelerini kaidelerine göre iki grupta inceleyebiliriz.

Anadolu Selçuklu dönemine ait en yüksek kaide Kayseri Ulu Camii minaresidir (9.90 m.). Ulu Cami minaresinin kaidesi, alt kısımda kademeler halinde tabana doğru gittikçe genişleyen bir şekilde inşa edilmiştir. Hunat Caminin minaresinin dikdörtgen kaidesi köşeleri pahlanarak çokgene dönüştürülmüştür. Hacı Kılıç Cami minaresinin kaidesi dikdörtgen formda olup, altı sıra taş birer basamak teşkil etmektedir. Han Cami minaresi, kare bir kaideye sahiptir. Hatıroğlu Caminin minaresi dikdörtgen formda olup, minare kaidesinin bulunduğu doğu beden duvarının, üçgen kesitli dayanakla desteklendiği görülmektedir. Kurşunlu Cami minaresinin kaidesi dikdörtgen formdadır. Minare kaidesi iki kademeli kare formda bir taban üzerinde yükselmekte olup minare kaidesi derinliği fazla olmayan dikdörtgen nişlerle (panolar) hareketlendirilmiştir. Yanıkoğlu Cami minaresi ve Talas Ali Saib Paşa Cami minaresinin kaidesi dikdörtgen, Talas Han Cami minaresinin kaidesi köşelerinden pahlanmış kare formdadır. Develi Everek Cami minare kaidesi kareye yakın dikdörtgen formundadır. İncesu Merzifonlu Kara Mustafa paşa minare kaidesi, dikdörtgen formda olup, kaidenin köşeleri pahlanarak silindirik bir form kazandırılmıştır. İncesu Yeni Cami minaresinin dikdörtgen kaidesi yapı beden duvarı içinde yer almakla birlikte kaide köşeleri dış cepheden izlenebilmektedir. Pınarbaşı Aziziye Cami minaresi taçkapı üzerinde yükselmekte olup kare bir kaideye sahiptir. Tomarza Merkez Cami minaresinin dikdörtgen formda olan kaidesi, iki kademeli bir taş kaide üzerinde yükselmektedir. Erkilet Nişancı Mehmet Paşa Cami minare kaidesi dikdörtgen, Barsama Ulu Cami minare kaidesi iki kademeli olarak inşa edilmiş olup kare, Tavlusun Aşağı Cami minare kaidesi dikdörtgen formdadır. Kaideler tek veya çift kademeli silmelerle veya kaval silmelerle sonlanmaktadır. İncelen minarelerden silindirik kaideye sahip tek minare Talas Akçakaya Köyü Caminin minare kaidesidir. Cami beden duvarı ile bütünleşmiş olan kaide, betonla kaplanmış olup silindir formunda inşa edilmiştir.

5.1.3.2 Pabuç

Pabuç bölümleri köşeleri pahlanmış prizmatik üçgen, sekizgen ve basık soğan formunda karşımıza çıkmaktadır. Genellikle pabuçlar kaval silme şeklinde olan bir bilezikle sonlanmaktadır. İncelenen 23 adet minareden sadece Ulu Camii minaresinin pabuçu tuğladan inşa edişmiş olup diğer örneklerin hepsi taş malzeme kullanılarak inşa edilmiştir. Ulu Camii minaresinin pabuçu, sekizgen formunda ve kilit tuğla örgülüdür. Pabuç bir sıra kirpi saçak, iki sıra düz örgüden oluşan bir silme ile son bulmaktadır. Pabuçun her yüzeyinde sağır kemerler kullanılmıştır. Bu sağır kemerlere Konya Zemburi mescidinde ve Eski Malatya'daki iki minarede de rastlanmaktadır. Bayburt Ulu Cami, Eski Malatya'daki isimsiz minare, Malatya Ak minare, Akşehir Ulu Cami minaresi, Güdük Minare Mescidi, Antalya Yivli Minare, Konya Zemburi Mescidi minaresi, Kırşehir Cacabey minaresi, Ankara Arslanhane Cami minarelerinde de sekizgen genişliğinin kaideyle düz orantılı olduğu, ancak yüksekliğin sınırlayıcı kurallara bağlı kalmayıp her örnekte değiştiği göze çarpmaktadır[317].

Hunat, Hacı Kılıç ve Talas Han Caminin pabuç kısımları sekizgen formdadır. Hatıroğlu Caminin pabucu prizmatik üçgen şeklinde olup, üzerine dama çıkışı sağlayan bir kapı açılmıştır. Kurşunlu, Yanıkoğlu, İncesu Merzifonlu Kara Mustafa Paşa, Yeşilyurt Melik Arslan, Han, Molu Köyü, Erkilet Nişancı Mehmet Paşa Cami minarelerinin pabucu, ters ve düz olarak yerleştirilmiş Türk üçgenleriyle hareketlendirilmiştir.

Talas Harman, Talas Akçakaya Köyü Cami, Pınarbaşı Hilmiye Köyü Cami minaresinin pabuç kısımları bulunmamaktadır. Ali Saib Paşa, İncesu Yeni ve İncesu Bulgurcu, Tavlusun Aşağı, Tomarza Merkez, Pınarbaşı Aziziye Cami minaresinin pabucu köşeleri pahlanmış kare formundadır. Bu pabuçlar İncesu Yeni Cami haricinde oldukça kısa tutulmuşlardır. Develi Everek Caminin minare pabuçluğu iki bölümden oluşmaktadır. Alt bölüm çokgen olup üzerine basık soğan formunda pabuçun ikinci bölümü oturtulmuştur. Soğan formunda pabuçlara genellikle Osmanlı geç dönem eserlerinde karşılaşmaktayız. Nevşehir Kara (1718)[318], İstanbul Beylerbeyi (1777-1778), Çanakkale Fatih (1862-1863)[319], Tarsus Makam-ı Danyal (1867)[320], İstanbul Büyükdere Kefevi Köyü (1899), Tarsus Tahtalı (1899), Çorum Ulu, İstanbul Ahi Çelebi, İstanbul

[317] BAKIRER, Ömür, "Anadolu'da XII. yy Tuğla ...," s.346.
[318] SEZGİN, Uğur, **a.g.t**., s.29.
[319] AYVERDİ, E.Hakkı, **Osmanlı Mimarisinde Fatih Devri 855-886 (1451-1481)** C.III, İstanbul, 1989,s.169.
[320] GÜLEY, Hülya, **a.g.t**., s.54.

Beylerbeyi (1778)[321], İzmir Bıyıklıoğlu Mahmut (1815)[322], Konya Aziziye Cami (1866)[323] minare pabuçları basık soğan formundadır. Develi Everek Cami; Klasik Osmanlı sonrası yaşanan barok üslubun Kayseri'deki önemli bir temsilcisidir[324].

5.1.3.3 Gövde

Kayseri camilerinin gövde biçimleri silindirik veya çokgendir. İncelemiş olduğumuz 23 minareden dokuz tanesi çokgen gövdeye sahip, geri kalan 14 minare silindirik gövdelidir. Ulu Camii minaresinin gövdesi tuğladan, Pınarbaşı Hilmiye Köyü Cami minaresi ahşaptan geri kalan taş malzemeden inşa edilmiştir. Gövde üzerinde genellikle süsleme öğesi ile karşılaşılmamaktadır. Kurşunlu Cami minare gövdesi ve Han Cami minare gövdelerinde iki renkli taş işçiliği ile oluşturulan şerit ve merdiven formu minareye bir hareketlilik kazandırmıştır. Minare gövdeleri, genellikle bir bilezik veya ince bir kaval silme ile başlayıp, şerefenin 30–40 m. altında ikinci bir kaval silme ile sonlanmaktadır. Gövdenin üzerinde minarenin rüzgâra karşı iç basıncını dengeleyerek, minareyi yıkılmalara karşı korumak ve iç mekânı aydınlatmak amacıyla açılan mazgal pencerelere yer verilmektedir. Talas Akçakaya Köyü Cami minare gövdesi oldukça kısa olup, ortasından ince bir silme ile ikiye bölünmüştür. İncesu Bulgurcu Cami minaresi (1922) oldukça kısa ve bodur bir gövdeye sahiptir. Gövde üzerinde iki renkli taş işçiliği dikkat çekmektedir. Pınarbaşı Hilmiye köyünün ahşap minaresi de oldukça kısa ve ince tutulmuştur. Üzeri daha sonraki bir dönemde saçla kaplanmıştır. Diğer minarelerin gövdeleri ise genel olarak uzundur.

Kayseri Ulu Cami, yukarıya doğru incelen, silindirik bir gövdeye sahiptir. Tuğla malzemeden inşa edilmiş olan Anadolu Selçuklu minarelerinin ilk dönem örnekleri

---

[321] ASLANAPA, Oktay, **a.g.e.,** İstanbul, 1996, s.406.
[322] ASLANAPA, Oktay, **a.g.e.,** İstanbul, 1996, s.45.29.
[323] ASLANAPA, Oktay, **a.g.e.,** İstanbul, 1996, s.455.
[324] 18. yüzyıl başlarında tesirleri görülmeye başlayan batılılaşma döneminde, minare mimarisi de gerek tezyinat, gerekse gövde planı bakımından oldukça değişikliğe uğramıştır. Şerefelerdeki mukarnasların yerini, girintili çıkıntılı kabarık nişli sarkıtmalar ve girlandlar ile antik sütun başlığı ile antik sütun başlığı tarzında uygulamalar almıştır. Minarelerin pabuç kısımlarının geçiş unsuru olma özelliği ortadan kalkmış olup bu kısma tezyini bir özellik verilmiştir. Kaidelerde ise bir takım girinti ve çıkıntılar, gereksiz süsler yapılmış, kaide oldukça uzamıştır. 1755 tarihli Nuruosmaniye Camii, Osmanlı mimarisinde ilk barok üslupta yapılmış cami olup, minareside bu üslubu yansıtan ilk örnek olması açısından önem taşımaktadır. Minarelerin şerefe altlarının boğumlu olduğu, pabuç kısımlarının ise bazen soğan şeklinde bir görünüme kavuşturulduğu görülmektedir ÜLGEN, Aygün, **a.g.e**., s.254.

dahil olmak üzere 21 tanesi silindirik formdadır. Sivas Ulu (XII. yy. sonu-XIII. yy başı), Bayburt Ulu (XIII. yy II. Yarısı), Akşehir Ulu (1213), Akşehir Güdük minare (1226), Malatya Ulu Cami (1247) ve Malatya İsimsiz minareler yukarıya doğru incelen, silindirik gövdeye sahip minarelerdir. Bunların içerisinde silindirik gövdeye sahip Niğde Alaaddin Cami minaresi kesme taş malzeme ile yapılmış olması ile diğer örneklerden ayrılmaktadır.

Hunat Cami, Hacı Kılıç, Talas Harman, Talas Ali Saib Paşa, Talas Han, Develi Everek, Talas Akçakaya Köyü Aşağ, İncesu Yeni, Pınarbaşı Aziziye, Pınarbaşı Hilmiye Köyü, Tomarza Merkez, Tavlusun Aşağı Cami minareleri silindirik formda inşa edilmiş Osmanlı dönemi minareleridir. Silindirik formlu Kayseri minarelerinin XVIII ve XIX. yüzyıllarda inşa edilmiş olması dönem özelliği olmalıdır. Niğde Abdurrahman Paşa (1747)[325], Sivas Yiğitler (1795)[326], Sivas Kabalı (1803)[327], Sivas Hacı Zahit (1801)[328], Sivas Said Paşa Cami (1819–20)[329] minareleri silindirik gövdeli Osmanlı dönemi örnekleridir.

Han, Hatıroğlu, Kurşunlu, İncesu Merzifonlu Kara Mustafa Paşa, Yanıkoğlu, İncesu Bulgurcu, Erkilet Nişancı Mehmet Paşa Barsama Ulu, Yeşilyurt Melik Arslan Cami, minare gövdeleri çokgen bir forma sahip Osmanlı dönemi minareleridir. Sivas Kale (1580)[330], Niğde Murat Paşa[331], Niğde Kığılı (1694–95)[332], Niğde Rahmaniye (1747)[333], Niğde Dörtayak (1764)[334], Nevşehir Tahta (1733)[335], Nevşehir Kaymaklı Kurşunlu Cami (1738)[336], Nevşehir Nar Kasabası Büyük Cami (1728)[337], Nevşehir Tepeköy Eski Cami (XVII ileXVIII. Yy. arasında)[338] çokgen gövdeye sahip Anadolu minareleridir.

---

[325] ÇAL, Halit, **Niğde Şehrindeki Ahşap Tavanlı Camiler ve Mescitler**, Ankara, 2000, s.100.
[326] ÜNSAL, Mustafa, **a.g.t.,**s.105.
[327] ÜNSAL, Mustafa, **a.g.t.,**s.116.
[328] ÜNSAL, Mustafa, **a.g.t.,**s.121.
[329] ÜNSAL, Mustafa, **a.g.t.,**s.134.
[330] ÜNSAL, Mustafa, **a.g.t.,**s.79.
[331] ÖZKARCI, Mehmet, **Niğde'de Türk Devri Mimarisi**, Ankara, 2001, s.23.
[332] ÖZKARCI, Mehmet, **a.g.e**., s.91.
[333] ÖZKARCI, Mehmet, **a.g.e**., s.100.
[334] ÇAL, Halit, **a.g.e**., 2000,s. 78.
[335] SEZGİN, Uğur, **a.g.t**., s.43.
[336] SEZGİN, Uğur, **a.g.t**., s.58.
[337] SEZGİN, Uğur, **a.g.t**., s.62.
[338] SEZGİN, Uğur, **a.g.t**., s.69.

Minare formu bakımından, Kurşunlu Cami minaresi ile 1553 tarihli Mimar Sinan'ın Tekirdağ Rüstem Paşa Cami[339] 1551 tarihli İstanbul Silivri Kapı Hadım İbrahim Paşa[340] İstanbul Eminönü Rüstem Paşa (1561)[341], İstanbul Zal Mahmut Paşa Caminin (1566-1575) ile benzer özellikler göstermektedir[342].

5.1.3.4 Şerefe

Kayseri Minareleri sadece bir örnek dışında hepsi tek şerefeli olarak inşa edilmişlerdir. Çift şerefeli tek örneğimiz, Tavlusun Aşağı Cami minaresidir. Minarenin ikinci şerefesi ilk bakışta ikinci bir şerefeden ziyade süsleme öğesi olarak göze çarpmaktadır. İkinci şerefe birinci şerefeye oranla oldukça küçük ve dar bir mekân olup, şerefe tabanı üzerine bir insan sığacak kadar alan bırakılmamıştır. Çift şerefeli minare inşasının tek şerefe inşasına göre, teknik bakımdan daha zor ve ekonomik yönden daha pahalı olmasından dolayı, Kayseri minarelerinde ve diğer Anadolu minarelerinde genellikle tek şerefeli minare inşası tercih edilmiş olmalıdır. Anadolu Selçuklu döneminden çift şerefeli minare örnekleri günümüze ulaşmamıştır. Fakat Konya Hatuniye Mescidi, İnce Minareli Medrese ve Akşehir Taş Medresenin minarelerinin bu gruba girdikleri düşünülmektedir[343]. Bunun dışında Erken Osmanlı döneminde Edirne Eski (1414)[344], Edirne Üç Şerefeli (1437–1447),[345] İstanbul Fatih (1462-1470), [346] İstanbul Şehzade Cami, (1544-1548)[347], İstanbul Süleymaniye Caminin iki minaresi (1550-1557)[348], gibi Osmanlı dönemi eserlerinin çift şerefeli minareleri bulunmaktadır.

Şerefe altları genellikle Kurşunlu, Han, Talas Harman, Develi Everek, Talas Ali Saib Paşa, Hunat Hatun, Hacı Kılıç, İncesu Yeni, Hatıroğlu, İncesu Bulgurcu Camilerinin, minarelerinde olduğu gibi sade iç bükey profilli silmelerle hareketlendirilmiştir.

---

[339] ASLANAPA, Oktay, **Mimar Sinan'ın Hayatı ve Eserleri**, Ankara, 1988, s.50.
[340] ASLANAPA, Oktay, **a.g.e**., s.51.
[341] ÜLGEN, Aygün, **a.g.e**., s.115.
[342] ASLANAPA, Oktay, **a.g.e**., s.51-54.
[343]Ayrıntılı bilgi için bkz. BAYBURTLUOĞLU, Zafer, "Anadolu Selçuklu Yapılarında Önyüz düzeni", **Vakıflar Dergisi,** Sayı:11, Ankara, 1986, s.67-109.;Orhan Cezmi, TUNCER, Orantı ve Modül Üzerine Selçuklu Yapılarından Bazı Örnekler", **Vakıflar Dergisi**, Sayı:13, Ankara, 1981.; R.Hüseyin ÜNAL, **Osmanlı Öncesi Anadolu-Türk Mimarisinde Taçkapılar**, İzmir, 1982,
[344]ORAL, Onur, **Edirne Minareleri,** Edirne, 1995, s.89.
[345] ORAL, Onur, **a.g.e.,** s.38.
[346] Oktay, ASLANAPA, **a.g.e**, İstanbul, 1996, s.107.
[347] Oktay, ASLANAPA, **a.g.e,** Ankara, 1988, s.14.
[348] Oktay, ASLANAPA, **a.g.e**, Ankara, 1988, s.28.

İstanbul Hadım İbrahim Paşa Cami (1551)[349], Sivas Said Paşa Cami (XIX. Yy ilk çeyreği)[350], Sivas Yiğitler Cami (1795)[351], Sivas Kabalı Cami (1803)[352] Cami minareleride profilli silmeler şerefeye geçiş bölgesinde kullanılmıştır.

Yeşilyurt Melik Arslan, Kurşunlu, Han ve İncesu Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Cami minarelerinin şerefe altında hiçbir geçiş öğesi kullanılmamış olup, oldukça sade bir görünüm sunmaktadır. XV, XVI ve XVII. yüzyıla ait minarelerin şerefe altlarında kullanılan mukarnaslı süslemelerinin bu eserlerde görülmeyişi bu bölümlerin orijinal forma sahip olmayıp deprem vb. nedenlerden dolayı yıkıldıktan sonra, bilinmeyen bir tarihte yenilenmiş olabileceğini göstermektedir.

Ulu Cami minaresi, şerefe altı, yedi tuğla sırasından oluşmaktadır. Bunlardan ilk dört sırası tuğlaların birbiri üzerine bindirilmesi suretiyle yapılmış; beşinci ve altıncı sıralar kirpi saçak şeklinde, son sıra düz olarak yapılmıştır. Şerefe korkuluğu tuğladan inşa edilmiştir. Yanıkoğlu Cami, şerefe altı mukarnaslarla bezenmiştir. Özellikle Osmanlının klasik döneminde karşılaştığımız mukarnaslı şerefe altı örneklerine İstanbul Süleymaniye (1557)[353], Edirne Selimiye (1574–75)[354], İstanbul Sultan Ahmet (1617)[355], Sivas Kale (1580)[356], Sivas Ali Ağa Cami (1589)[357], minarelerinin şerefe altlarında rastlanmaktadır. Talas Akçakaya Köyü Cami, Tomarza Merkez Cami, minarelerinin şerefe altları kademeli olarak artarak genişlemektedir. Talas Han Caminin şerefesinin alt bölümü üçgen dilimlerden oluşan plastik süs kuşağı ile dekore edilmiştir. Şerefe korkulukları genellikle taştandır. Korkuluk yüzleri sade bir görünüm sunmaktadır.

Yeşilyurt Melik Arslan Caminin korkuluk yüzlerinde uygulanmış olan iç içe geçmiş dikdörtgen panolar tek süsleme unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Talas Akçakaya Köyü, Pınarbaşı Hilmiye Köyü, Pınarbaşı Aziziye, İncesu Bulgurcu Cami, şerefe korkulukları demirden yapılmıştır. Korkuluk boyları içten 0.80–110 m. arasında değişmektedir. Korkuluk kalınlığı genellikle 0.10 m. dir. Korkuluk taşları genellikle bloklar halinde “U” biçiminde kenetlerle birbirlerine bağlanmışlardır. Şerefeye çıkışı

[349] ÜLGEN, Aygün, **a.g.e.,** s.81.
[350] ÜNSAL, Mustafa, **a.g.t.,**s.134.
[351] ÜNSAL, Mustafa, **a.g.t.,**s.105.
[352] ÜNSAL, Mustafa, **a.g.t.,**s.116.
[353] ÜLGEN, Aygün, **a.g.e.,** s.94.
[354] ÜLGEN, Aygün, **a.g.e.,** s.147.
[355] ÜLGEN, Aygün, **a.g.e.,** s.208.
[356] ÜNSAL, Mustafa, **a.g.t.,**s.79.
[357] ÜNSAL, Mustafa, **a.g.t.,**s.85.

sağlayan kapı ortalama, 0.50x1.65 m. ebatlarında dikdörtgen formundadır. Kapı kemerleri düz lentolu veya yuvarlak kemer formundadır. Talas Akçakaya Köyü Cami, şerefeye çıkışı sağlayan kapı kemeri üzerinde dikdörtgen formlu konsollar yapıya ayrı bir görünüm kazandırmıştır. Petek ile şerefe arası taban, bir insanın rahat hareket edeceği genişlikte olup, genişlik 0.45–0.50 m. arasında değişmektedir.

5.1.3.5 Petek

Kayseri minarelerinin petek bölümü kesme taş malzeme ile inşa edilmiştir. Anadolu Selçuklu minarelerinin petek bölümü Ulu Camiin'de olduğu üzere gövdeye göre kısa ve ince bir formda inşa edilmiştir. Ulu Camii'nin peteği yıkıldıktan sonra tamir ve onarımlar geçirmiştir. İlk yapıya ait olan peteğin boyutları bilinmemektedir. Fakat bugünkü peteğin ilk haline yakın bir formda inşa edilmiş olduğunu düşünülmektedir. Sivas Ulu (XII. yy sonu), Akşehir Ulu (1223), Kayseri Ulu Camii'nin minare peteği ile benzerlikler göstermektedir. Anadolu Selçuklu dönemi minarelerinin çoğu günümüze orijinal haliyle gelememiştir.

Osmanlı minarelerinde ise petek bölümü genellikle gövdeye göre ince olmasına karşın, petek boyu, gövde uzunluğu ile orantılıdır. Yeşilyurt Melik Aslan, Kurşunlu, Yanıkoğlu, İncesu Merzifonlu Kara Mustafa Paşa, Talas Akçakaya Köyü, Talas Harman, Develi Everek, Talas Han, İncesu Yeni, Pınarbaşı Aziziye Cami, petek kısımları minare gövdesi orantılı bir kalınlık ve uzunluğa sahiptir. Han, Talas Ali Saib Paşa, Tavlusun Aşağı Cami petekleri gövdeye oranla kısa tutulmuştur. Petek bölümleri aşağıdan yukarıya doğru hafifçe daralmaktadır. Peteğin üst kısımlarında Kurşunlu, İncesu Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Cami, Molu Köyü Cami minarelerinde olduğu üzere kemerli yüzeysel, dekoratif nişler açıldığı görülmektedir. Anadolu'da, Akşehir Hasan Paşa (1485)[358], Karaman Aktekke Cami (1596)[359] minarelerinin petek bölümlerinde de bu yüzeysel nişler yer almaktadır. Develi Everek Cami minaresinin peteğinin üst bölümünde kullanılan, yüksek kabartma olarak yapılmış girland biçiminde birbirine eklenen "C" şeklindeki kıvrımlardan oluşan bezeme kuşağı bulunmaktadır ki

[358] YÜKSEL,İ.Aydın, **Osmanlı Mimarisinde II. Beyazıd- Yavuz Sultan Devri 886-926 (1481-1520),** İstanbul, 1983, s.6.
[359] DENKTAŞ, Mustafa, "Karamandaki Klasik Devir Osmanlı Camileri", **Vakıflar Dergisi**, S.25, Ankara, 1995, s.129.

bu yönüyle Kayseri minarelerinden ayrılmaktadır. İstanbul Fatih[360] Cami (1767-1771) minaresinin şerefe altlarında ve peteğin külahla buluştuğu noktada girlandlar yer almaktadır. Girland motiflerine Klasik Osmanlı döneminden itibaren yer verildiği görülmektedir. İstanbul Beyazıd Caminin (1505)[361] petekle külahın birleşme noktasında yine girland motifleri bulunmaktadır. İstanbul Üsküdar Valide Cami minare peteğinin üst kısmında, (1577-1583)[362] girland motifine yer verilmiştir.

5.1.3.6 Külah

Konik biçiminde petekten sonra gelen bölüm olup alemle sonlanmaktadır. Kayseri minarelerinde yer alan külahlar kesme taş, demir ve ahşaptan yapılmıştır. Minare formunu tamamlayıcı bir özelliğe sahiptir. Genellikle konik, üçgen ve silindirik formdadır. Bununla birlikte değişik istisnai külah formlarına da yer verilmiştir. Hatıroğlu Cami minaresinde külah konik formunun dışında, basık soğan formunda, kesme taştan inşa edilmiştir. Bu nedenle batılılaşma dönemi Osmanlı mimarisinin izlerini taşıyan minareler içinde önemli bir örnektir. Anadolu'da bu türün değişik örneklerine rastlanmaktadır. (Edirne Gazi Mihal Cami (1422)[363], Edirne Ayşe Kadın Cami minare külahı (1469)[364], Edirne Lari Cami minare külahı (1514)[365] Edirne Askeri Hastane Cami (1887)[366], Edirne Gülbahar Hatun Cami minare külahı soğan boğumludur (Bu tür soğan boğumlu taş külahlar Karaman stilinin bir devamıdır. Edirne Şahabeddin Paşa Cami minaresi (1436) olduğu gibi.) [367]. Talas Akçakaya Köyü Caminin külahı taştan olup ve gövdeye göre oldukça uzundur. Develi Everek Caminin külahı oldukça ilginç bir formda yapılmıştır. Taştan inşa edilmiş olan külahın alt kısmı konik biçimde olup yukarıya doğru daralarak devam etmektedir. Tavlusun Aşağı Caminin ikinci şerefesinden sonra gelen kısa petekten sonra külaha yer verilmemiştir.

---

[360] ASLANAPA, Oktay, **Osmanlı Devri Mimarisi,** İstanbul, 1996, s.107.
[361] ÜLGEN, Aygün, **a.g.e**., s.37.
[362] RAMAZANOĞLU, Gözde, **Mimar Sinan'da Tezyinat Anlayışı**, Ankara, 1995, s.85.
[363] ORAL, Onur, **Edirne Minareleri,** Edirne, 1974,s.26.
[364] ORAL, Onur, **a.g.e**., s.56.
[365] ORAL, Onur, **a.g.e**., s.75.
[366] ORAL, Onur, **a.g.e**., s.101.
[367] ORAL, Onur, **a.g.e**., s.105.

5.1.3.7 Alem

Kayseri minare alemleri kaide, küp, alt bilezik, armut, boyun, üst bilezik ve hilalden meydana gelmektedir. Hilale yıldızda eklenmiş örneklerde vardır. Uzunlukları genellikle minare formu ile doğru orantılı olup, bazı örneklerde; Ulu, Han, Develi Everek, Tavlusun Aşağı Cami gibi yapıların minare alemleri oldukça kısa ve özensiz formları ile göze hoş görünmemektedir.

5.1.4 İnşa Malzemesi ve Tekniği

5.1.4.1 Taş

İncelenen 23 adet minarenin 21 âdeti kesme taş malzemeden inşa edilmiştir. Kesme taş ile inşa edilen örneklerin hepsi Osmanlı dönemine ait minarelerdir.

Kayseri minarelerinde klasik Osmanlı ve geç devir minare örneklerinde kullanılan ana yapı malzemesi taştır. Kayseri'nin taş ocakları bakımından zengin bir coğrafyaya sahip olması yapılarda taş malzemenin bol olarak kullanılmasının başlıca sebeplerinden birisidir. Kesme taş malzeme kullanılarak inşa edilmiş olan minarelerde merdiven basamakları gövdenin içine helezonik olarak, silindirik formda bir çekirdek etrafında dolaşarak yerleştirilmiştir. Basamak uzunlukları 0.50-0.70 m. arasında, yükseklikleri 0.20-0.30 m. arasında, genişlikleri 0.20-0.40 m. arasında değişmektedir. Basamaklar minarenin şerefesine kadar yükselerek devam etmekte olup bazı örneklerde içi genellikle boş olan peteğin rüzgar ve depreme karşı daha dayanıklı olmasını sağalamak amacıyla peteğin başlangıç kısmında da dört-beş basamak daha devam ettiği görülmektedir. Minareye yerleştirilen en son basamağın merkezine ahşap bir direk yerleştirilmiş ve bunun tepesine külah oturtulmuştur. Minare basamaklarının etrafını dolanan, perde duvarın kalınlığı değişken olup minare gövdesine aydınlığı sağlamak ve iç basıncı dengelemek amacıyla mazgal pencereler açılmıştır. Minare inşasında dikey yöndeki taş blokları arasında bulunan elementleri birleştirmek için kenetler ve "U" tipi mengeneler kullanmıştır. Şerefe korkuluklarında kullanılmış olduğu görülen bu mengenelerin arasına taş içerisindeki bağlantıları sağlamlaştırmak için doldurucu olarak kurşun levha kullanılmış olduğu görülmektedir.

Yeşilyurt Melikarslan, Barsama Ulu, Kurşunlu, Yanıkoğlu, İncesu Merzifonlu Kara Mustafa Paşa, Molu Köyü, Erkilet Nişancı Mehmet Paşa, Talas Akaçakaya Köyü Şıh

Hamit, Kayseri Merkez Han, Talas Harman, Hatıroğlu, Develi Everek Ulu, Talas Ali Sait Paşa, Hunat Hatun, Pınarbaşı Hilmiye Köyü, Talas Han, Hacı Kılıç, İncesu Yeni, Tavlusun Aşağı, Pınarbaşı Aziziye, Tomarza Merkez, İncesu Bulgurcu Cami minareleri, kesme taş malzemeden inşa edilmişlerdir. Anadolu topraklarında taş çeşidinin bol olarak bulunması, yerel özellikler ve Suriye taş geleneği etkisiyle minare inşasında da taş malzeme bol olarak kullanılmıştır. Anadolu Selçuklu dönemi eserlerinden Niğde Alaaddin Cami[368] minaresi günümüze ulaşan tek taş minare olması bakımından önemlidir. Bu dönemde Güneydoğu Anadolu bölgesinde Artuklu, Eyyubi, Akkoyunlu ve Osmanlı dönemlerinde, minarelerde kullanılan ana malzeme her zaman taş olmuştur. Harran Ulu (744–750), Hani Yasin (XII. yüzyıl sonu), Şanlıurfa Halilürrahman (1211), Savur Eski Cami (XIII. yüzyıl ilk yarısı)[369], minareleri Osmanlı dönemi öncesinde inşa edilmiş taş minare örnekleridir. Osmanlı döneminde inşa edilmiş olan minarelerin çoğu taş malzeme kullanılarak inşa edilmiştir. İstanbul Murat Paşa (1471)[370], Diyarbakır Nebi (1530)[371], Kozluk Hıdır Bey (1579)[372], Tokat Ali Paşa (XVI. Yüzyılın III. Çeyreği)[373], Sivas Ali Ağa (1590)[374], Sivas Hacı Mehmet Ağa (XIX. yy II. Yarısı)[375], Sarızade Mehmet Paşa[376] (1749), Tarsus Makam-ı Danyal Cami (1867)[377] Cami minareleri örnek olarak verilebilir.

---

[368] BAŞER, M.Emin, **a.g.t**, s.
[369] KILAVUZ, B.Nuri, **a.g.m**., s.308.
[370] EYİCE, Semavi, "İstanbul Minareleri", **Türk Sanatı Tarihi Araştırma ve İncelemeleri**, C.I, İstanbul, 1963, s.41.
[371] Sözen, Metin, **Diyarbakırda Türk Devri Mimarisi**, İstanbul, 1971,s.43.
[372] KILAVUZ, B.Nuri, **a.g.m**., s.308.
[373] UYSAL, A.Osman, "Tokatta'ki Osmanlı Camileri", **Türk Tarihinde ve Kültüründe Tokat Sempozyumu 5.2-6 Temmuz, 1986,** Tokat, 1986, s.352.
[374] ÜNSAL, Mustafa, **a.g.t**., s.87.
[375] ÜNSAL, Mustafa, **a.g.t**., s.166.
[376] ÜNSAL, Mustafa, **a.g.t**., s.97.
[377] GÜLEY, Hülya, **a.g.t**., s.54.

5.1.4.2 Tuğla

Katoloğa dahil edilen minarelerden sadece 1205 tarihli Ulu Camii minaresinde, kaide ve petekte taş, pabuç ve gövdede tuğla malzeme kullanılmıştır. Karahanlı, Gazneli, Büyük Selçuklu geleneğini yansıtan Anadolu'daki örneklerden birisi olarak dikkat çekmektedir. Selçuklu öncesi ve Selçuklu dönemi süresince Anadolu'da tuğla kullanılan yapılarda uygulamalar geleneksel olması ile birlikte bazen yalnız yapısal amaca dönük olmuştur. Bunun yanında yapım sürecinde süsleme yaratma olanağından yararlanıldığı taş yapılardaki tek düze görünümün kırılarak, yapı bünyesine tuğla ile bir renklilik sağlandığı görülmektedir[378]. Ulu Camii'nin minaresinin tuğladan inşa edilmesi geleneksel olanı yaşatma isteği ile birlikte, tuğlanın taşa nazaran daha hafif bir malzeme olması ve buna paralel olarak taş malzemeye göre inşa sisteminin daha kolay olması ile açıklanabilir. Minare formu itibariyle çok az bir alana oturmakta ve beden duvarlarına tonlarca yük binmektedir. Anadolu Selçuklu döneminde taş minare inşası ile ilgili statik problemler tam olarak çözülemediği için taşa göre daha hafif olan ve minare formuna göre kalıplar halinde biçimlendirilen tuğla malzeme daha çok tercih edilmiş olmalıdır. Tuğla basamaklı merdivenlerde, basamağın üst kısmında yer alan ahşap, çekirdek ve gömleğe uzanarak devam etmektedir. Statik problemler minare gövdelerinin erken dönemlerde gövde çaplarının daha geniş olmasınıda etkilemiştir. Ağırlıkları, rüzgara ve depreme dayanıksız olmaları nedeniyle yapıların diğer bölümlerine göre faklı oluşum gösteren minarelerin, yapıdan bağımsız olarak inşası da, başlangıçta bu nedene dayandırılabilir[379].

Niğde Alaaddin Cami minaresinin günümüze ulaşan tek taş minare olmasıda bu durumun bir göstergesidir. Bu dönemde inşa edilmiş olan Sivas Ulu Cami (XII. yy sonu, XIII. yy başı)[380], Konya Hoca Hasan Mescidi (XII. yy. sonu)[381], Bayburt Ulu (XII.yy)[382], Akşehir Ulu Cami (1213), [383] Malatya Ak Minare (XIII. yüzyılın ikinci yarısı)[384], Konya Hatuniye Mescidi (1230)[385] tuğla malzeme kullanılarak inşa edilmiş örnekler arasındadır.

---

[378] BAKIRER, Ömür**, Selçuklu Öncesi ve Selçuklu ..,** s.25.
[379] Semra ÖGEL, **a.g.e**., s.65.
[380] BAŞER, M.Emin, **a.g.t**, s.68.
[381] BAŞER, M.Emin, **a.g.t**, s.88.
[382] BAŞER, M.Emin, **a.g.t**, s.101.
[383] BAŞER, M.Emin, **a.g.t**, s.119.
[384] BAŞER, M.Emin, **a.g.t**, s.184.
[385] BAŞER, M.Emin, **a.g.t**, s.131.

Kayseri Ulu Cami minaresi, tuğla kilit örgü tekniği kullanılarak inşa edilmiştir[386]. Bu dönemde inşa edilmiş olan Bayburt Ulu Cami (XII. yy)[387], Akşehir Ulu Cami (1213)[388], Sivas Ulu Cami[389], Malatya Ulu Cami[390], Malatya İsimsiz (XIII. yüzyıl ortaları)[391] Malatya Ak minare (XIII. yüzyılın ikinci yarısı)[392], Konya Hatuniye mescidi (1230)[393] minarelerinde de kullanılmış olan bu teknikte düşey derzler, yatay derzler gibi ince bir şerit halinde örülerek; gövde üzerinde sıkı ve pürüzsüz bir doku meydana getirilmiştir[394]. Anadolu minareleri her ne kadar form ve malzeme olarak Orta Asya minarelerinin bir uzantısı olsa da, tuğlanın dekoratif bakımdan daha fakir olduğu söylenebilir[395].

Ulu Camii minare gövdesinin üst bölümünde yer alan yazı şeridi ile Bayburt Ulu, Malatya Ulu, Sivas Ulu Cami (1197) ve Aksaray Kızıl Minare (XII. yy) şerefe kornişinin hemen altındaki yazı şeritleri arasında benzerlikler vardır[396].

Ulu Cami pabucunda yer alan sağır kemerlere Konya Zemburi Mescidinde ve Eski Malatya'daki iki minarede de rastlanmaktadır. Bayburt Ulu Cami, Eski Malatya'daki isimsiz minare, Malatya Ak Minare, Akşehir Ulu Cami minaresi, Güdük minare mescidi, Antalya Yivli Minare, Konya Zemburi Mescidi minaresi, Kırşehir Cacabey minaresi, Ankara Arslanhane Cami minarelerinde de sekizgen pabuç genişliğinin kaideyle düz orantılı olduğu, ancak yüksekliğin sınırlayıcı kurallara bağlı kalmayıp her örnekte değiştiği göze çarpmaktadır[397].

XII ve XIII yüzyıllarda Konya ve Akşehir'in yapılarında tuğla kullanımın yoğun olduğu görülmektedir. Konya şehri için de tümü yada belirli bölümleri tuğladan olan 30 yapı saptanabilmiştir. Akşehir'de tuğla kullanımı XII. yüzyılın ilk yarısında daha yoğundur. Orta Anadolu'nun Kuzey kesiminde Tokat ve Sivas'ta, Konya'ya oranla tuğla kullanılan yapı sayısı çok azdır. Bu şehirlerin dışındaki örneklerde yapı sayısı üç ve üçün altına düşmektedir. Malatya'da XIII. yüzyılın ilk yarısında inşa edilmiş bir yapı

[386] BAKIRER, Ömür, **Selçuklu Öncesi ve Selçuklu…**", s.356.
[387] BAŞER, M.Emin, **a.g.t**, s.101.
[388] BAŞER, M.Emin, **a.g.t**, s.119.
[389] BAŞER, M.Emin, **a.g.t**, s.68.
[390] BAŞER, M.Emin, **a.g.t**, s.149.
[391] BAŞER, M.Emin, **a.g.t**, s.175.
[392] BAŞER, M.Emin, **a.g.t**, s.184.
[393] BAŞER, M.Emin, **a.g.t**, s.131.
[394] BAŞER, M.Emin, **a.g.t**.s..266.
[395] BAŞER, M.Emin, **a.g.e** , s.81.
[396]YETKİN, Şerare, **a.g.e.** , İstanbul, 1986, S.33-34.
[397] BAKIRER, Ömür, "Anadolu'da XII. yy Tuğla…", s.346.

ile bağlı oldukları yapılar yıkılmış iki minare belgelenebilmiştir. Orta Anadolu bölgesinde Ankara, Kayseri, Kırşehir, Amasya, Çankırı; Akdeniz bölgesinde Antalya, Alanya; Güneydoğu Anadolu bölgesinde Harput, Cizre, Siirt; Kuzey Anadolu bölgesinde Bayburt; Doğu Anadolu bölgesinde Erzurum'da XIII. yüzyıla ait tuğla yapılar izlenebilmektedir. Bu şehirlerde ve çevrelerinde XIII. yüzyıl süresince taş kullanımının yoğun olduğu düşünülürse, tuğla kullanımının eski geleneğin zayıf bir uzantısı olarak ve özellikle minarelerde devam ettiği söylenebilir. Taş yapıların çoğunlukta olduğu Kayseri'de de tek bir minarenin tuğladan inşa edilmiş olması bu görüşü destekler niteliktedir[398]. Erzurum'da kale içindeki yarım minare ve 1166 tarihli Harput Ulu Camisinin minaresi[399], Konya Hoca Hasan mescidi minaresi(12.yy)[400], Kayseri Ulu (1205-6), Sivas Ulu (1212-13)[401], Akşehir Ulu (1213), [402] Konya Hatuniye Mescidi(1230)[403], Alanya Akşebe Sultan Mescidi (1230)[404], Antalya Yivli Minare(1236)[405], Malatya Ulu Cami (1247)[406], Akşehir Taş Medrese (1250)[407], Konya Sahip Ata Cami (1258)[408], Malatya İsimsiz minare (XIII. yüzyıl ortaları), [409] Malatya Ak Minare (XIII. yüzyıl ortaları), [410] Konya Sahip Ata Darülhadisi (1264)[411], Sivas Sahip Ata Medresesi (1271)[412], Sivas Cüveyni Darülhadisi (1271)[413], Kırşehir Cacabey Medresesi (1272)[414], Harput Arap Baba Mescidi (1279)[415], Ankara Arslanhane Cami (1290)[416], Erzurum Hatuniye Medresesi (1291)[417], Van Kızıl Cami (XIII. yüzyıl sonu)[418] gibi yapıların varlığı şehir ölçeğinden ziyade ülke çapında bir minare inşa etme

---

[398] BAKIRER, Ömür, **Selçuklu Öncesi ve Selçuklu …**, s.19-20.
[399] ULUÇAM, Abdüsselam, "Irak Selçukluları ve Atabekler Döneminden Kalan Tuğla Minareler", **Yüzüncüyıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı:1, Ankara, 1990,s.18.
[400] BAŞER, M.Emin, **a.g.t**, s.88.
[401] BAŞER, M.Emin, **a.g.t**, s.68.
[402] BAŞER, M.Emin, **a.g.t**, s.119.;Yekta DEMİRALP, **Akşehir ve Köylerindeki Türk Anıtları,** Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1996, s.9-16.
[403] BAŞER, M.Emin, **a.g.t.,** s.138.
[404] BAŞER, M.Emin, **a.g.t**, s.138.
[405] Ayrıntılı bilgi için bkz.Selçuk MÜLAYİM, "Yivli Minare Geleneği", **Antalya 2. Selçuklu Eserleri Semineri 26-27 Aralık 1987**, Antalya, 1988, s.11-25.
[406] BAŞER, M.Emin, **a.g.t**, s.164.
[407] BAŞER, M.Emin, **a.g.t**, s.164.
[408] BAŞER, M.Emin, **a.g.t**, s.164.
[409] BAŞER, M.Emin, **a.g.t**, s.175.
[410] BAŞER, M.Emin, **a.g.t**, s.184.
[411] BAŞER, M.Emin, **a.g.t**, s.190.
[412] BAŞER, M.Emin, **a.g.t**, s.206.
[413] BAŞER, M.Emin, **a.g.t**, s.200.
[414] BAŞER, M.Emin, **a.g.t**, s.15.
[415] BAŞER, M.Emin, **a.g.t**, s.215.
[416] BAŞER, M.Emin, **a.g.t**, s.225.
[417] BAŞER, M.Emin, **a.g.t**, s.230.
[418] BAŞER, M.Emin, **a.g.t**, s.237.

çabasını göstermektedir. Minare formu Anadolu Selçukluda, feth edilen şehirlere İslam şehri mührünü vurmak için kullanılan kompozisyonun değişmez bir parçası olmuş, yaratmış olduğu etkinin kültürel etkileşimle birleştiği noktada cami ve mescitlerden başka medrese ve darülhadislerde de kullanılmıştır. Selçuklu feth ettiği şehirlere bir tek minare inşası ile İslam şehri damgasını vurduktan sonra minare inşa etme çabasında olmamıştır. Kayseri Ulu Cami minaresinin o dönemden günümüze ulaşan tek tuğla minare olması da bu düşüncenin bir ürünü olmalıdır.

Anadolu Selçukluları, tuğla minare yapımının özel bir bilgi birikimi gerektirdiği için taşı iyi tanıyan yerli ustalar dışında, Orta Asyadan ya da Mezopotamyadan getirttiği tuğla minare ustaları ile çözmüş olmalıdır[419].

İslam kent mimarisinin en egemen biçimsel göstergesi olmakla ilk anda göze çarpan minarelerin, Anadolu'da 12. ve 13. yüzyıl camilerinin birçoğunda olmayışı Kayseri'de Kölük, Hunat Hatun, Lala Paşa ve Hacı Kılıç Cami gibi önemli büyük camilere minarelerin genellikle sonradan eklenmeleri, Ortaçağ Anadolu mimarisinin yanıtlanmamış sorularından birisidir. Kayseri'de XV. yüzyıla kadar minare inşa edilmeyip, bu yüzyıla kadar sadece Ulu Caminin tuğladan inşa edilmiş olan yüksek minaresi ile yetinilmiş olması da dikkat çekici bir özellik ve akıllarda bir soru işaretidir. Her ne kadar bu yapıların ilk inşalarında minarenin var olduğu ve bu minarelerin sonradan deprem, yağma vb nedenlerle yıkılmış olabileceği akla gelsede, günümüzde yapılarda minare inşasını kanıtlayacak bir unsurun bulunmaması ve Ulu Camii minaresinin bugüne kadar dimdik ayakta olması, bu görüşün, belli bir noktaya kadar geçerli olabileceğini göstermektedir. Bununla birlikte ilmi ve dini konularda diğer Anadolu beyliklerine göre daha aktif görünen, iktisadi yönden oldukça üst seviyede olduğu bilinen Danişmendlilerin[420] inşa etmiş oldukları camilerde minare unsuruna yer vermemiş olmaları, camilerde yer alan bugünkü minarelerin, (Kayseri Ulu, Sivas Ulu ve Niksar Ulu Cami minarelerinin) Selçuklu döneminde inşa edilmiş olmaları dikkat çekicidir. Minare fethedilen topraklara İslam şehri damgası vurmanın sembolik bir ifadesi ise, ilk minare inşa edenlerin, Anadolu toraklarına ilk ayak basan beyliklerden

---

[419] Semra ÖGEL, **a.g.e**., s.65.

[420] Danişmandlilerin iktisadi durumları ve ilmi hayatı için bkz. Gündegül Parlar, Danişmenlilerin İktisadi Durumları, Paraları, **IX. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu 21-23 Nisan 2005,** Erzurum, 2005, s.391-402., Kamil Şahin, "Kayseri'nin İlk Kadılarından İsmail El-Herevi (Ö.1142) ve Danişmendli Döneminde Kayseri'de İlim", **II. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri (16-17 Nisan 1998),** Kayseri, 1998, s.417-421.

birisi olan Danişmendliler olması gerekmektedir. Danişmendlilerin minare inşasına önem vermemelerinin en önemli nedeni olarak, Büyük Selçuklu topraklarında yetişmiş olan minare ustalarının henüz Anadolu topraklarıyla tanışmamış olması ve yerli ustaların bu konuda bir tecrübeye sahip olmamaları gösterilebilir.

5.1.4.3 Ahşap

Kayseri'de ahşap malzeme kullanılarak inşa edilmiş tek örnek, Pınarbaşı Hilmiye Köyü Cami minaresidir. Ahşap malzeme ucuz ve yapımının kolay olmasından dolayı minare inşasında tercih edilen bir malzeme olmuştur. Kayseri'de sadece bir minarenin ahşap malzeme ile inşa edilmiş olması Kayseri coğrafyasında ahşabın az bulunan bir malzeme olmasından kaynaklanmış olmalıdır. Sivas ve çevresinde ahşap minare yapımının yaygın olduğu ve Pınarbaşının da Osmanlının son dönemlerinde Kayseri'ye bağlandığı bilinmektedir. Bu nedenle Hilmiye Köyü Caminin ahşap minaresi, Sivas'ta ahşap malzemenin kolay temin edilmesinden dolayı uygulanan ahşap minare geleneğinin, bir uzantısı olarak inşa edilmiş olmalıdır. Kastamonu, Ankara ve Konya çevresinde genellikle ahşap tavanlı köy ve mahalle mescitlerinin minareleri ahşaptandır. Kastamonu-Küre-i Hadit İsmail Bey Cami minaresi bunların en eski örneklerindendir. Sivas Çatalpınar[421], Pulur[422], İmaret ve Yeşil Cami minareleri, Sivas-Divriği Süleymanağa (1688-1689)[423], Sivas-Divriği Ahmet Paşa (1761-1762)[424], Sivas-Divriği Güllübağ Cami (XIX. Yüzyıl ikinci yarısı)[425] minareleri ahşap malzeme ile inşa edilmiştir. Anadolu'daki diğer ahşap minare örnekleri; Ankara-Molla Büyük mescidi (XIV-XV.yüzyıl), Artvin-Arhavi Ortacalar Merkez Camisi (1757)[426], Kütahya-Deveyatağı Mescidi (XIX.yüzyıl başları)[427], Çorum-İskilip Müftü Camisi (XIX.yüzyıl ilk yarısı)[428], Artvin-Ardanuç Anaçlı Camisi (1833)[429], Erzincan-Kemaliye Salihli

---

[421] ÜNSAL, Mustafa, **Sivas İl Merkezindeki Osmanlı Camileri**, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 2006, s.160.
[422] ÜNSAL, Mustafa, **a.g.t,** s.189.
[423] DENKTAŞ, Mustafa, **a.g.e**, s.29.
[424] DENKTAŞ, Mustafa, **Divriği'deki Osmanlı Camileri**, Kayseri, 2005, s.29-55.
[425] DENKTAŞ, Mustafa, **a.g.e**., s.61-32.
[426] AYTEKİN, Osman, **Ortaçağdan Osmanlı Dönemine Kadar Artvin'deki Mimari Eserler**, Ankara, 1999, s.156–158.
[427] ALTUN, Ara, "Kütahya'nın Türk Devri Mimarisi Bir Deneme", **Atatürk'ün Doğumunun 100. Yılana Armağan Kütahya**, İstanbul, 1981–82, s.284.
[428] İLTER, Fügen, **Bir Anadolu Kenti İskilip**, Ankara, 1992, s.57–58.
[429] AYTEKİN, Osman, **a.g.e**., s.146-148.

Köyü Camisi (1844)[430], Artvin Şavşat Cevizli Camisi (1889)[431], Artvin Yusufeli Öğden Camisi (XIX.yüzyıl)[432] minareleri ahşaptan inşa edilmiştir.

5.1.5 Süsleme

Kayseri minareleri, genel görünüm bakımından sade bir süslemeye sahip olup süslemeye minarelerde daha ziyade, şerefe altında yer verildiği görülmektedir. Bununla birlikte minare kaidesinde, gövdesinde, şerefe korkuluklarında, peteğin külahla birleştiği üst noktasında, külahın bitiminde alemin başladığı bölümde azda olsa süsleme örnekleri ile karşılaşılmaktadır.

Kayseri minarelerinde görülen süslemeyi, geometrik, bitkisel, yazı, mukarnas olmak üzere dört başlık altında toplayabiliriz.

5.1.5.1 Geometrik

Barsama Ulu Cami minaresinin arka cephesinde yer alan geometrik motifli iki taş geometrik desenli süslemeler arasındadır. Bu taşların minare cephesinde düzenli bir süsleme disiplinini yansıtmamasından dolayı, başka bir yapıdan devşirilmiş oldukları söylenebilir. Kurşunlu, İncesu Merzifonlu Kara Mustafa Paşa ve Molu Cami minare peteğinin külahla birleştiği noktada yer alan dekoratif nişçikler yüzeysel bezemeler arasındadır. Develi Everek Ulu Caminin peteğinin üst kısmında yapılmış olan dekoratif girland motifi Kayseri minarelerinde başka bir yapıda görülmemektedir. İstanbul camilerinden bazılarının minarelerinde bu motifle karşılaşmaktayız. İstanbul Fatih Cami (1462-1470/ onarım1766)[433] minaresinin birinci şerefe altı, ikinci şerefe altı ve peteğin üst kısmında, İstanbul Beyazıd Cami minaresinin (1505)[434] petekle külahın birleşme noktasında, Mimar Sinanın eserlerinden İstanbul Fındıklı Molla Çelebi (1561)[435],

---

[430] GÜNDOĞDU, Hazma, "Kemaliye ve Salihli Köyü Üzerine Değinmeler", **IX. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu (21-23 Nisan, Erzurum), Bildiriler**, Erzurum, 2006, s.251-253.
[431] AYTEKİN, Osman, **a.g.e**., s.191-195.
[432] AYTEKİN, Osman, **a.g.e**., s.207-209.
[433] ASLANAPA, Oktay, **a.g.e,** Ankara, 1996, s.107.
[434] ÜLGEN, Aygün, **a.g.e**., s.37.
[435] ASLANAPA, Oktay, **a.g.e**., s.75.

İstanbul Nuru Osmaniye Cami (1755)[436] minaresi peteğinin külahla birleştiği üst noktasında da hemen hemen aynı bezemelere rastlanmaktadır. Hacı Ali adlı usta İstanbul'da yetişmiş ve bu yapılarda çalıştıktan veya bu yapıları gördükten sonra, Kayseri'ye gelerek bu motifi denemek istemiş olmalıdır.

Tavlusun Aşağı Cami şerefe altında yer alan taş konsolar ve aralarında yer alan kırmızı renkte toplar, Talas Akçakaya Köyü Cami minaresinde dama çıkışı sağlayan kapıda ve şerefeye çıkışı sağlayan kapı üzerinde yer alan yüksek kabartma tekniğinde işlenmiş geometrik motifler, Yeşilyurt Melik Arslan Cami şerefe korkuluk cephelerinde uygulanmış olan dikdörtgenlerden oluşan iç içe panolar, şerefe altlarında Ulu Caminde kullanılan mavi çini yazı kuşağı ve balıksırtı şeklinde kademeli olarak artan, ince çizgilerinden oluşan kademeli görünüm gövde üzerinde yer alan, siyah ince şeritler (Kurşunlu Cami, Han Cami), Kayseri minarelerinde görülen geometrik süsleme öğeleridir.

5.1.5.2 Bitkisel

Pınarbaşı Aziziye Caminin şerefe altında yer alan üç dilimli, plastik yaprak motifi Kayseri minarelerinde izlenen tek bitkisel motifli örnektir.

5.1.5.3 Yazı

Yazının kullanıldığı tek örnek Ulu Camii minaresidir. Minarenin şerefe altında, çini mozaik tekniğinde yaklaşık 1.00 m. lik bir yazı kuşağı yer almaktadır. Gabriel kitabeyi Kur'an ayeti olarak açıklamaktadır[437]. Mustafa Işık'a göre aynalı/müsenna denilen hatta geometrik ve simetrik olarak "Lailaheillallah" (Allah'tan başka ilah yoktur) sözünün sanatkârane bir şekilde yazılışıdır[438]. Bu söze ayet ve hadislerde sık sık rastlanmaktadır. Bu çiniler üzerindeki yazılar, okuma amacı dışında süsleme sanatı olarak yazılmış olmalıdır. Sivas Ulu[439], Bayburt Ulu Cami[440] ve Aksaray Kızıl Minare (XII. yy)[441]

---

[436] DÜNDAR, Abdülkadir, **Arşivlerdeki Plan ve Çizimler Işığı Altında Osmanlı İmar Sistemi(XVIII. Ve XIX. Yüzyıl),** Ankara, 2000, s.187.
[437] GABRİEL, Albert, **Kayseri Türk Anıtları**, (Çev:Ahmet Akif Tütenk), Kayseri, 1954,s.
[438] IŞIK, Mustafa, **a.g.e**.,s.
[439] BAŞER, M.Emin, **a.g.t**, s.68.
[440] BAŞER, M.Emin, **a.g.t**, s.101.
[441] BAŞER, M.Emin, **a.g.t**, s.178.

şerefe kornişinin hemen altındaki yazı şeritleri de sırlı ve sırsız tuğlalardan meydana gelmiştir[442].

5.1.5.4 Mukarnas

Yanıkoğlu (1651) Cami şerefe altında yer alan sarkıtlı mukarnaslar minarelerde yer alan süslemeler arasındadır. Klasik Osmanlı dönemi eserlerinde şerefe altında mukarnas dizilerine sık sık yer verildiği görülmektedir.

Kurşunlu Caminin kaidesinde belli bir yükseklikten başlayan pahlanmanın başlangıç ve bitiminde yer alan küçük mukarnas denemeleri ince bir düşüncenin ürünleri olarak dikkat çekmektedir.

5.1.6 Kitabeler ve Minarelerin Kronolojik Dağılımı

İncelemiş olduğumuz 23 adet minareden sadece dört adetinde minare inşa kitabesi yer almaktadır. Hunat, Develi Everek, İncesu Yeni ve İncesu Bulgurcu Cami minarelerinde minare kitabesi bulunmaktadır. Hunat Caminin minare kitabesi, minarenin pabuçunda, Develi Everek Caminin minare kitabesi minare kaidesinde, diğer iki caminin kitabeleri camiye giriş kapıları üzerinde yer almaktadır.

Kitabelerin hepsinde bani isimleri geçmekte olup, sadece birinde mimar ve usta adı ile karşılaşılmaktadır. Hunat Cami minare kitabesinde sadece yaptıranın adı; II. Abdülhamid Han ve tarihi; 20 Aralık 1899 yer almaktadır.

Develi Everek Ulu Caminin minare kitabesinde Banisinin Hacı Ali olduğu, minarenin Hacı Ali adlı mimarın nezaretinde Murat Usta tarafından inşa edildiği bilgileri ile karşılaşmaktayız. Kayseri minareleri içinde mimarı ve ustası bilinen tek eser olarak Everek Cami minaresi önemli bir yere sahiptir.

İncesu Yeni Cami kitabesinden minarenin Ömer Efendinin Oğlu Ahmed Hamdi Bey tarafından H.1318/M.1900 tarihinde yaptırılmış olduğunu öğrenmekteyiz.

İncesu Bulgurcu Caminin harime giriş kapısı üzerinde yer alan inşa kitabesinin altında onarım kitabesi yer almaktadır. Bu onarım kitabesinden minarenin 1922 tarihinde inşa edildiği öğrenilmektedir.

---

[442] YETKİN, Şerare, **Anadoluda Türk Çini Sanatının Gelişmesi**, İstanbul, 1986, S.33-34.

İncelenen minarelerden Yeşilyurt Melik Arslan, Barsama Ulu, Kurşunlu, İncesu Merzifonlu Kara Mustafa Paşa, Molu Köyü Cami, Erkilet Musa Ağa, Talas Akçakaya Köyü Şıh Hamit, Talas Harman, Hatıroğlu, Talas Ali Saib Paşa, Tavlusun Aşağı, Talas Han Cami minareleri yapıların inşa kitabeleri ve yapı ile olan bağlantıları göz önünde bulundurularak tarihlendirilmeye çalışılmıştır (Tablo-1).

5.2 Köşk-Minareler

Bu çalışmada, Kayseri il ve ilçelerde yer alan günümüze ulaşmış 36 adet köşk-minareye ulaşılmıştır. Günümüze ulaşamayan 16 eser ile birlikte Kayseri'nin bu konuda önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Köşk-minareler genellikle mescitlerde karşımıza çıkmakla birlikte Kölük, Hunat Hatun, Develi Sivasi Hatun gibi büyük camilerde de yer almaktadır. Kayseri dışında Nevşehir ve çevresi köşk-minare inşasında önemli merkezler arasındadır. Nevşehir Orta Beklik (1878)[443], Ürgüp H. Mustafa Ağa Cami (1908)[444], Ürgüp Sağır Mescit (1757)[445], Ürgüp Taşkın Paşa (1341)[446], Ürgüp Medreseli Yahya Efendi (XVIII. Yy)[447], Ürgüp Davut Ağa Cami (XVIII. yy.)[448], Ürgüp Sağır Mescit (1757)[449], Ürgüp Osman Ağa (1746)[450], Ürgüp Esbelli (XIX. Yy ilk yarısı)[451], Ürgüp Yunak (XVIII. yy)[452], Ürgüp Bahçeliköy (1871 tamir)[453], Ortahisar Alaaddin (1857)[454], Ortahisar Abdioğlu (1842-439[455], Ortahisar Çukur (XVIII. yüzyıl ortaları)[456], Ürgüp Boyalı Köyü (1865)[457], Ürgüp Davut Ağa (XVIII. yy.)[458], Ürgüp Çarşı Ulu (XVIII. yüzyıl sonu)[459], Gülşehir Kaya (1731)[460], Aksaray Selime (1524-25)[461], Sivas

---

[443] SEZGİN, Uğur, **XVII. Yy'da Nevşehir ve İlçelerindeki Osmanlı Dini Mimari Eserleri**, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Van,2002,s.40.
[444]SEZGİN, Uğur, **a.g.t**., s.90.
[445] ERAVŞAR, Osman, **Ürgüp ve Çevresindeki Türk-İslam Devri Yapıları**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Konya,2000,s.44.
[446] ERAVŞAR, Osman, **Ürgüp ve Çevresindeki**……s.18.
[447] ERAVŞAR, Osman, **Ürgüp ve Çevresindeki**……s.93.
[448] SEZGİN, Uğur, **a.g.t**., s.95.
[449] SEZGİN, Uğur, **a.g.t**., s.96.
[450] SEZGİN, Uğur, **a.g.t**., s.103.
[451] ERAVŞAR, Osman, **Ürgüp ve Çevresindeki**……s.48.
[452] ERAVŞAR, Osman, **Ürgüp ve Çevresindeki**……s.32.
[453] ERAVŞAR, Osman, **Ürgüp ve Çevresindeki**……s.29.
[454] ERAVŞAR, Osman, **Ürgüp ve Çevresindeki**……s.54.
[455] ERAVŞAR, Osman, **Ürgüp ve Çevresindeki**……s.58.
[456] ERAVŞAR, Osman, **Ürgüp ve Çevresindeki**……s.63.
[457] ERAVŞAR, Osman, **Ürgüp ve Çevresindeki**……s.66.
[458] ERAVŞAR, Osman, **Ürgüp ve Çevresindeki**……s.71.
[459] ERAVŞAR, Osman, **Ürgüp ve Çevresindeki**……s.83.
[460] SEZGİN, Uğur, **a.g.t**., s.80.

Örtmeli (1836)[462], Milas Hacı İlyas Mahallesi Cami, Yozgat, Akdağmadeni Çalışkanlar Köyü Ali Şir Zaviyesi, Tarsus Niyazi Efendi Mescidi[463], yöresinde bu eserlere rastlandığı gibi İstanbul'da da bazı örneklerinin bulunduğu bilinmektedir. İstanbul Çekmece Sokulu Mescidi (XVI. yüzyıl II. Yarısı), [464] İstanbul Yenibahçe Hoca Atar Halil Mescidi (XVI. yüzyıl)[465], İstanbul Çemberlitaş Köprülü mescidi gibi.

Köşk-minare inşasında pratikliğin minare formunu oluşturmada ağır bastığı görülmektedir. Köşk-minareler düz damlı ev yapma geleneğinin yaygın olduğu Kayseri de, mescidleri sivil mimariden ayırmanın en ucuz yolu olmuştur.

Bazı araştırmacılar Köşk-minareleri çan kulelerinden ilham alınmış olduğunu ileri sürmektedirler. Değişik kültürlerin birçok konuda (sanat, mimari, vb.) birbirlerini etkilemiş oldukları bir gerçektir. Bununla birlikte mimaride birbirlerine kemerle bağlanan dört sütunun üzerinin çatılı bir külahla örtülmüş olması bilinen doğal inşa sistemlerinden birisidir. Köşk-minarelerin inşasındaki en önemli neden mescitleri düz damlı evlerden ayırt edebilmektir. Uzaktan bakınca köşk-minareler kiliselerin değil de mescitlerin bir alameti olarak algılanabiliyorsa birebir etkilenmeden söz etmek ve köşk-minareleri tamamıyla Hrıstiyan çan kulelerine atfetmek pek doğru bir tahmin olmasa gerektir.

5.2.1 Konum Açısından Yapı-Minare İlişkisi

5.2.1.1 Yapıdan Ayrı Olarak İnşa Edilmiş Minareler

İncelemiş olduğumuz 36 minareden sadece üç örneğin yapıdan ayrı olarak inşa edilmiş olduğu görülmektedir. Battal Gazi Cami (XIII. yüzyıl), köşk-minaresi, caminin 30–40 m uzağında inşa edilmiştir. Bu örnek dışında müstakil olarak inşa edilmiş olan örnekler yapıdan ayrı inşa edilmiş olan çeşmeler üzerinde yer almaktadır. Kadı mescidi (1904) ve Seyitgazi Cami (1904) Köşk-minarelerini de, yapıdan ayrı inşa edilmiş örnekler arasında değerlendirebiliriz.

---

[461] SEZGİN, Uğur, **a.g.t**., s.113.
[462] ÜNSAL, Mustafa, **a.g.t.,**s.136.
[463] GÜLEY, Hülya, **Tarsus'ta Türk İslam Mimarisi**, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 2006, s.66.
[464] Semavi Eyice, "İstanbul Minareleri", **Türk Sanatı Tarihi Araştırma ve İncelemeleri**, C.I, İstanbul, 11963, ss.61
[465] Semavi Eyice, " İstanbul Minareleri"…… s.61

5.2.1.2 Yapıya Bitişik Olarak İnşa Edilmiş Minareler

İncelemiş olduğumuz köşk-minareler genellikle yapının bir cephesine bitişik olarak inşa edilmişlerdir. Minarelere 0.10–0.20 basamaklı taş merdivenlerle çıkılmaktadır. Bununla birlikte minarelerin, yapının herhangi bir cephesine bağlı kalınmadan, genellikle kuzeydoğu ve kuzeybatı köşelerine konumlandırıldıklarını görmekteyiz. Çakalız Cami köşk-minaresi; cami girişinin sağında kuzeydoğu köşeye yerleştirilmiştir. Ali Hoca Cami köşk-minaresi, ibadet mekânının kuzeybatı köşesinde, Molu Hacı Hasanoğlu Cami minaresi; yapının güneybatı köşesine bitişik olarak inşa edilmiştir. Palas köyü Cami köşk-minaresi; caminin batı cephesinde, Develi Meteris Cami köşk-minaresi; caminin son cemaat mahalli ile harim kısmının birleştiği kuzey-batı cephe üzerinde, Gürpınar Salguma Köyü ve Cıncıklı Cami köşk-minaresi; caminin kuzeydoğu köşesinde, Keklikoğlu Caminin köşk-minaresi; caminin güney-batı köşesinde, Develi Tirem Cami köşk-minaresi; caminin batı ve güney cephesinin birleştiği noktada, Develi Dedeman Cami köşk-minaresi; caminin güney ve batı cephesinin birleştiği köşede, Ağırnas Müftü Mesut Cami köşk-minaresi; caminin güneybatı köşesinde, Karaimam mescidi köşk-minaresi, bahçenin hemen doğu duvarına bitişik bir mekânda, Gesi Orta ve Büyük Bürüngüz Köyü Mütevelli Cami; caminin, güney doğu köşesinde, Talas Akçakaya Köyü Yukarı Mahalle Cami köşk-minaresi; Caminin, güneybatı köşesinde bulunmaktadır. Tavlusun Namazgâhı köşk-minaresi, namazgâhın güneybatı duvarının köşesine bitişik olarak inşa edilmiş olup, bir kaide üzerine oturmaktadır. Erkilet Arabıdın Mescidi köşk-minaresi yapının güneybatı köşesinde yer almaktadır. Sonuç olarak; yapıya bitişik olarak inşa edilmiş olan köşk-minarelerin yerleştirildiği belirgin bir köşe yoktur.

5.2.1.3 Dam Üstünde İnşa Edilmiş Olan Minareler

İncelemiş olduğumuz minarelerden sekiz tanesi, cami ve mescidlerin damında yer almaktadır. Minarelere çıkış genellikle, yapıya bitişik olarak inşa edilmiş olan merdivenlerden sağlanmaktadır. Göllü Cami minaresi, caminin kuzeybatı köşesinde yer almakta olup minareye seyyar bir merdivenle çatıya çıkıldıktan sonra ulaşılmaktadır. Gubaroğlu Mescidi köşk-minaresi, cami damının kuzeybatı köşesinde yer almaktadır. Develi İniler Caminin, minaresi, caminin damında inşa edilmiş olup bugün üzeri kırma çatı ile kaplanmıştır. Minareye cami içerisinden veya dışından herhangi bir çıkış

bulunmamaktadır. Selaldı mescidi minaresi, caminin damının güneydoğu köşesinde yer almaktadır. Gülük Cami köşk-minaresi; ortadaki çatı ile örtülü kubbenin yanında, beşik tonoz üzerinde 1.60x1.58 m. ebadındaki taş kaideye yerleştirilmiştir. Minareye Medrese tarafında ikinci katta bulunan merdivenlerden çatıya çıkılarak ulaşılmaktadır. Minarenin de bugün kırma çatı altında kalmış olan, oldukça tahrip olmuş, bir kısmı toprak altında kalmış olan merdivenlerle çıkış sağlanmaktadır. Helvacıdede Şıh mescidi köşk-minaresi, caminin damında, güneybatı köşesinde, Gesi Orta Cami köşk-minaresi, caminin damında, kuzeydoğu köşesinde, Hacı Saki Caminin köşk-minaresi, cami damının, kuzey doğu köşesinde yer almaktadır. Minareden geriye orijinal olarak sadece bir sütun kalmıştır. Onun dışında minare tamamen yenilenmiştir.

5.2.1.4 Taçkapı Üzerinde İnşa Edilmiş Olan Minareler

İncelemiş olduğumuz köşk-minarelerden iki adeti taçkapı üzerinde yer almaktadır. Hunat Caminin (1727) köşk-minaresi, batıda yer alan taç kapının üzerinde yer almaktadır. Köşk-minareye, caminin batı taçkapısının yanında yer alan minareye çıkışı sağlayan merdivenlerden dama çıkılarak ulaşılmaktadır. Develi Ulu Caminin köşk-minaresi; caminin kuzey cephesinde, taç kapının tam üzerinde yer almaktadır. Minareye taç kapının doğusunda yer alan 32 basamaklı bir merdivenle çıkılmaktadır.

5.2.1.5 Avlu Duvarı Üstünde İnşa Edilmiş Olan Minareler

İncelemiş olduğumuz köşk-minarelerden altı tanesi yapıların avlu duvarının kuzeybatı ya da kuzeydoğu köşelerinde yer almaktadır. Minarelere 9–25 basamaklı taş merdivenlerle ulaşılmaktadır. Karaimam Caminin köşk-minaresi; caminin kuzeyinde bulunan avlunun, kuzeybatı duvarı üzerinde yer almaktadır. Bozatlıpaşa narlı mescidi köşk-minaresi; mescidin avlu duvarının kuzey-batı köşesinde inşa edilmiştir. Kalaycıoğlu mescidinin minaresi, avlunun kuzeybatı köşesinde, Çifteönü Caminin köşk-minaresi; yüksekçe bir avlu duvarı üzerinde caminin kuzeybatı köşesinde, Tasmakıran Cami köşk-minaresi, caminin kuzeybatı köşesinde, avlu duvarı üstünde yer almaktadır. Karacaoğlu Cami köşk-minare geçirmiş olduğu onarım ve eklemelerden önce avlunun kuzeydoğu köşesinde yükselmekte idi. Caminin üzeri, sonradan kırma

çatı ile kaplandığı için, köşk-minare cami damının köşesinde yükseliyor izlenimi vermektedir.

5.2.1.6 Çeşme Üzerinde İnşa Edilmiş Olan Minareler

İncelemiş olduğumuz eserlerden sadece iki minare çeşme üzerinde yer almaktadır. 1904 tarihli Kadı Mescidi köşk-minaresi çeşme üzerinde yer almaktadır. Kadı mescidi ile aynı tarihlerde inşa edildiği düşünülen Seyitgazi Cami köşk-minaresi de, caminin kuzeybatı yönünde taştan yapılmış bir çeşme üzerinde yer almaktadır.

5.2.2 Tipoloji

5.2.2.1 Dört Sütun Üzerinde Yükselen Minareler

İncelemiş olduğumuz 36 adet köşk-minareden 30 adeti dört sütun üzerinde yükselmektedir. Bu örneklerin sütun kaideleri genellikle köşeleri pahlanmış kare formunda olup, sütun gövdeleri kare ve çokgen formda inşa edilmiştir. Sütun başlıklarında dönemin üslubunu yansıtan denemeler dikkat çekicidir. Sütun başlıklarında genellikle kullanılan form baklava dilimleri ve prizmatik üçgenler olmuştur. Bunun yanında kare, köşeleri pahlanmış kare formda sade sütun başlıkları da köşk-minarelerde kullanılmıştır. Göllü Cami, Gubaroğlu (Yumurtalı) Mescidi, Cıncıklı (Çiğlizade), Karaimam, Ali Hoca, Develi İniler Cami, Bozatlıpaşa Narlı Mescidi, Molu Hacı Hasanoğlu, Sarıoğlan Palas Köyü, Develi Meteris, Gürpınar Salguma Köyü, Keklikoğlu, Develi Tirem, Selaldı (Deliklitaş Kesim Çıkmazı), Develi Dedeman (Çay), Ağırnas Müftü Mesut Cami, Helvacıdede Şıh Mescidi, Tasmakıran, Gesi Orta, Gesi Hacı Haydar, Talas Akçakaya Köyü Yukarı Mahalle, Bünyan Büyük-Bürüngüz Mütevelli, Hacı Saki, Develi Ulu (Sivasi Hatun) Cami, Seyitgazi Tavlusun Namazgâhı, Erkilet Arabıdın, Karaimam, Kadı, Kalaycıoğlu Mescidi, köşk-minareleri dört adet sütun üzerinde yükselmektedir.

5.2.2.2 Altı Sütun Üzerinde Yükselen Minareler

İncelenen köşk-minarelerden altı tanesi altı sütun üzerinde yükselmekte olup altıgen plan şemasına sahiptir. Çakalız, Hunat, Battal, Çifteönü, Gülük ve Karacaoğlu

Camilerinin köşk-minareleri altı sütun üzerinde yükselmektedir. Hunat ve Karacaoğlu minarelerinin sütun başlıkları ile Osmanlı döneminde yaşanan mimari gelişmeleri, köşk-minare bünyesinde küçük ölçekte de olsa yaşattıkları görülmektedir.

5.2.3 Minare Elemanlarının Biçimsel Özellikleri

5.2.3.1 Sütun

Kayseri köşk-minareleri dört ve altı adet sütun üzerinde yükselmektedir. Sütun kaideleri köşeleri pahlanmış kare formundadır. Sütun gövdeleri çokgen ve kare formunda olup süslemeden uzaktır. Sütun başlıklarında baklava dilimleri, Türk üçgenleri, ve bitkisel motifli süslemelere yer verilmiştir. Sütun boyları, kaide ve sütun başlıklarıyla birlikte 1.50-2.00 m arasında değişmektedir.

Göllü Cami minaresi, biri altıgen, üçü sekizgen gövdeli dört sütun üzerinde yükselmektedir. Gubaroğlu (Yumurtalı) Mescidi, Cıncıklı(Çiğlizade) Cami, Ali Hoca Cami, Bozatlıpaşa Narlı Mescidi, Develi Tirem Cami, Selaldı Mescidi, Helvacıdede Şıh Mescidi, Tasmakıran Cami, Gesi Orta Cami, Gesi Hacı Haydar Cami, Talas Akçakaya Köyü Yukarı Mahalle Cami, Büyük-Bürüngüz Mütevelli Cami, Hacı Saki Cami, Tavlusun Namazgahı, Erkilet Arabıdın Mescidi, Karaimam Mescidi, Kadı Mescidi Seyitgazi Cami, Kalaycıoğlu Mescidi, köşk-minarelerinin sütun gövdeleri, sekizgen formundadır.

Ağırnas Müftü Mesut Cami köşk-minaresi, dört adet altıgen sütun üzerinde yükselmektedir.

Karaimam, Develi İniler, Develi Meteris, Gürpınar Salguma Köyü, Keklikoğlu ve Develi Ulu (Sivasi Hatun) Cami sütun gövdeleri düz, kare formundadır.

Molu Hacı Hasanoğlu, Develi Dedeman (Çay), Karacaoğlu Cami köşk-minare sütun gövdeleri, silindirik formdadır.

Battal Gazi minaresinin sütun gövdesinin başlangıç ve bitişinde yarım baklava dilimleri kullanılmış olup, sütun gövdesi kalın kaval silmelerle, dilimli yıldız formda inşa edilmiştir. Palas Köyü ve Hunat Caminin köşk-minare gövdesi dilimlerle hareketlendirilmiştir. Sütunlar zarif silmeli (dışbükey) kavallarla biçimlendirilmiştir.

Hunat, Çifteönü, Karacaoğlu, Gülük, Battal Gazi, gibi yapıların köşk-minarelerinde altı adet sütun kullanılmıştır. Sütun kaideleri kare, köşeleri pahlanmış kare ve çokgen

formlarındadır. Sütun kaideleri yükseklikleri genellikle 0.20-0.30 m. arasında değişmekte olup kaideler 0.15 ile 0.40 m. arasında yükseklikleri değişen korkuluk taşlarıyla birbirine bağlanmaktadır. Sütun kaidelerinden birer cm.'lik girintilerle sütun gövdesine geçiş sağlanmaktadır.

Köşk-minarelerin süsleme bakımından en önemli bölümleri sütun başlıklarıdır. Sütun başlıkları, baklava dilimleri, Türk üçgenleri (prizmatik üçgenler) bitkisel motifler, düğüm, mukarnas gibi bezeme öğeleri ile süslenmişlerdir.

5.2.3.2 Kemer

İncelenen 36 köşk-minareden sadece Develi Ulu (Sivasi Hatun) minaresinde kemer formu kullanılmamıştır. Diğer köşk-minarelerinde sivri, iki dişli sivri kemer, "S" li kemer, "U" formunda kemer ve yuvarlak kemer uygulamalarına rastlanmaktadır.

Göllü Cami köşk-minaresi, kemerler batı cephede sivri, diğer cephelerde yuvarlak formdadır. Gubaroğlu, Cıncıklı, Karaimam, Battal, Hunat, Çakalız, Helvacı dede Şıh Mescidi Tasmakıran Cami köşk-minarelerinde iki ve üç dişli sivri kemer formu uygulanmıştır.

Sarıoğlan Palas Köyü, Develi İniler, Develi Meteris, Selaldı (Deliklitaş Kesim Çıkmazı), Talas Akçakaya Köyü Yukarı Mahalle Cami köşk-minare kemerleri yuvarlak biçimlidir.

Bozatlıpaşa Narlı, Seyitgazi, Ali Hoca, Karaimam Mescidi, Kalaycıoğlu, Molu Hacı Hasanoğlu, Ağırnas Müftü Mesut, Gesi Orta Cami köşk-minare kemerleri, "S" li kemer formdadır.

Gürpınar Salguma Köyü, Çiğlizade, Çifteönü, Gesi Hacı Haydar Cami köşk-minarelerinin kemerleri "U" biçimindedir. Develi Tirem, Develi Dedeman (Çay) Cami köşk-minare sütunları birbirlerine üç kademeli dekoratif kemerlerle bağlanmıştır.

Kadı Mescidi basık sivri kemer formundadır. Gülük ve Erkilet Arabıdın Cami köşk-minarelerinde kaş kemer formu uygulanmıştır.

Karacaoğlu cami köşk-minaresinde sivri kemer formunda, Tavlusun Namazgâhı Bünyan Büyük-Bürüngüz Mütevelli Cami köşk-minaresi, üç dilimli yonca biçimindedir.

5.2.3.3.Külah

İncelenen 37 adet köşk minare külahından, Battalgazi Cami köşk-minaresi dışında 36 adeti orijinal haliyle ya da geçirmiş olduğu onarımlarla günümüze ulaşmıştır. Kayseri il merkezi ile ilçelerde yer alan köşk-minarelerin külah formları birbirinden oldukça farklılık göstermektedir. Gesi, Bünyan, Sarıoğlan, Talas, Ağırnas ve Develi Köşk-minarelerinin külah formları farklı uygulamalara sahne olmuştur. İl merkezinde yer alan minarelerin külahları çokgen (altıgen, sekizgen) veya silindirik olup aşağıdan yukarıya doğru daralan konik formda inşa edilmişlerdir. Konik külah genellikle köşeleri pahlanmış, değişik ebatlarda kare veya çokgen bir kaide üzerinde yükselmektedir. Kaide ve külahlara küçük pencereler açılmıştır. Göllü, Gubaroğlu (Yumurtalı), Cıncıklı, Ali Hoca, Develi İniler, Bozatlıpaşa Narlı, Bozatlıpaşa Narlı, Tavlusun Namazgâhı, Karaimam, Seyitgazi, Kalaycıoğlu Mescidi, Çakalız Molu Hacı Hasanoğlu, Develi Meteris, Hacı Saki, Develi Ulu (Sivasi Hatun), Gürpınar Salguma Köyü, Keklikoğlu, Çifteönü, Selaldı (Deliklitaş Kesim Çıkmazı), Develi Dedeman (Çay), Kadı, Gülük, Helvacıdede Şıh, Tasmakıran, minare külahları piramit şeklinde yükselmektedir. Hunat Caminin Köşk-minaresi külahı, üç parçalı taştan yapılmıştır. İlk iki parçası kare şeklinde yükselmiş, kenarları düzenli aralıklarla pahlanmış, üçüncü parça ise köşeleri kırılarak sekizgen prizma biçiminde sivrilmiştir[466].

Sarıoğlan Palas Köyü Cami minaresi kare bir kaideden, altı ve üstü dar, ortası geniş testi formuna benzeyen değişik bir uygulamadır. Ortasında damla formunda küçük bir açıklık yer almaktadır. Ağırnas Müftü Mesut Cami minare külahının aşağısı dar, ortası hafifçe şişkin olup, yukarıya doğru daralarak devam eden ince bir testi gibi zarif bir görünüme sahiptir. Gesi Orta, Gesi Hacı Haydar ve Erkilet Arabıdın Mescidi köşk-minaresi minare külahlarıda yuvarlak hatlardan oluşan değişik bir forma sahiptir.

Develi Tirem Cami köşk-minare külahı dilimli yelpaze formunda, Bünyan Büyük-Bürüngüz Mütevelli Cami köşk-minaresi, dilimli yarım kubbe formunda biçinlendirilmiştir.

---

[466] ÖZKEÇECİ, İlhan, **a.g.e.,** 1993, s.95.

5.2.4 İnşa Malzemesi

Çalışmaya dahil edilen 36 adet köşk-minarenin hepsi Kayseri coğrafyasında bol miktarda bulunan, taş malzeme kullanılarak inşa edilmiştir. Köşk-minarelerde Kayseri'ye özgü siyah renkli kesme taş malzeme kullanılmıştır. Talas Akçakaya köyü Yukarı Cami minaresinde, kullanılan kırmızı renkli kesme taş kullanımı da yöresel özellikler göstermektedir. Bununla birlikte konumuz sınırları dahilinde olmayan Cumhuriyet döneminde, bazı mescitlere demirden yapılmış estetikten yoksun köşk-minare tipinde minarelerde yapılmıştır.

5.2.5 Süsleme

Kayseri köşk-minarelerinde, süslemeleri sütun başlıklarında, değişik kemer ve külah formlarında görmekteyiz. Sütun kaidelerinde, genellikle süsleme unsuru ile karşılaşmamaktayız.

5.2.5.1 Geometrik

Köşk-minarelerde birkaç örnek dışında sütun gövdeleri süslemeden uzaktır. Battal gazi minaresinin sütun gövdesinin başlangıç ve bitişinde yarım baklava dilimleri kullanılmış olup, sütun gövdesi kalın kaval silmelerle, dilimli yıldız formunda inşa edilmiştir. Palas Köyü Caminin minare sütun gövdesi ve Hunat Caminin Köşk-minare gövdesi dilimlerle hareketlendirilmiştir. Sütunlar zarif silmeli (dışbükey) kavallarla biçimlendirilmiştir.

Köşk-minarelerin süsleme bakımından en önemli bölümleri sütun başlıklarıdır. Sütun başlıklarında minare ustası hünerlerini istediği biçimde, dönem özelliklerini de göz önünde bulundurarak göstermektedir. Sütun başlıkları, baklava dilimleri, Türk üçgenleri (prizmatik üçgenler) bitkisel motifler, düğüm, mukarnas gibi bezeme öğeleri ile süslenmişlerdir. Talas Akçakaya Köyü Yukarı Cami köşk-minare sütun kaidesinde işlenen, altı kollu yıldız motifi ile istisnai bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bünyan Büyük Bürüngüz Mütevelli Cami sütun başlıklarında iki sıra mukarnas dizisi görülen süslemeler arasındadır.

Kadı Mescidi, Karaimam, Seyitgazi Cami, Mescidi, Bozatlıpaşa Narlı Mescidi, Keklikoğlu Cami, Helvacıdede Şıh Mescidi, Tasmakıran Cami, Kalaycıoğlu Mescidi, köşk-minarelerinin sütun başlıkları, baklava dilimli Türk üçgenleriyle bezenmiştir.

Sütun başlıklarından sonra, sütunları birbirine bağlayan dekoratif kemerler köşk-minarelerin süsleme bakımından diğer bir önemli bölümüdür. Sivri, iki dişli sivri kemer, "S" ve "U" formu, yuvarlak, kaş ve üç dilimli yonca motifleri kullanılan kemer biçimleri arasındadır.

5.2.5.2 Bitkisel

Hunat Cami, köşk-minare sütun başlıkları; bitkisel motifli yapraklarla yüksek kabartma tekniğinde işlenmiştir. Karacaoğlu Cami minare sütun başlıklarında kenger yaprakları ve altı kollu çiçeklerden oluşan rokoko üslubunda bezendiğini görmekteyiz. Gesi Hacı Haydar Cami minare sütun başlıkları da, üç yapraklı bitkisel bir motif ve köşelerde kıvrım dallarıyla süslenmiştir.

Seyitgazi Cami minaresinde kemer köşelerinde yer alan selvi motifi ve minare peteklerine açılan küçük pencerelere verilen şekillerde (selvi, dört dilimli yonca, testi motifleri) süsleme unsurlarındandır.

Köşk-minarelerin külahlarında süsleme denemeleriyle karşılaşmaktayız. Kayseri il merkezinde yer alan külahlar, konik çokgen formda olup süslemeden uzaktır. Fakat Kayseri ilçe merkezlerinde görülen köşk-minare külahlarının, değişik form ve denemelerle süsleme programına katılmaya çalışıldığını görmekteyiz. Erkilet Arabıdın Mescidi minare külahı, Gesi Hacı Haydar ve Ağırnas Müftü Mesut Cami minare külahında uygulanan testi formu, Develi Tirem Cami külahında, istiridye kabuğu, Bünyan Büyük Bürüngüz Mütevelli Cami minaresinde uygulanan yarım dilimli kubbe formu ile sanatçının beceri sahasını daha da geliştirdiği ve ilçelerdeki örneklerin değişik külah formlarıyla köşk-minare inşasında yenilikler getirdiğini görmekteyiz.

5.2.5.3 Yazı

Köşk-minarelerde yazı bir örnek dışında hiç kullanılmamıştır. Gesi Hacı Haydar Cami minaresinde kemerlerin üzerinde dört yönde arapça yazılar görülmektedir.

5.2.6 Kitabeler

İncelediğimiz 36 adet köşk-minareden sadece bir örnekte kitabe ile karşılaşılmaktadır. Çeşme üzerinde yer alan bir örnekte de çeşme kitabesinden yola çıkılarak tarihlendirme yapılabilmaktadir. Geri kalan 34 adet minarede kitabe bulunmamakta olup, bulundukları yapıların varsa kitabelerine veya form özelliklerine göre tarihlendirme yapılmaya çalışılmaktadır. Yedi adet caminin inşa ve onarım kitabeleri bulunmaktadır.

Çifteönü Cami köşk-minare kaidesinin kuzey cephesinde bulunan, 78x77 m. ebadındaki mermer üzerine celi ta'lik hat ile yedi satır şeklinde yazılmış olan kitabede inşa tarihi H.1300/M.1882 olarak geçmekte olup, ayrıca banisi olarak Hacı Mehmed Seyyid Ağa olarak zikredilmiştir.

Seyitgazi Çeşmesinde yer alan 55x45.2 m. ebatlı mermer üzerine dört satırlık sülüsle yazılmış kitabede çeşmenin ve köşk-minarenin 1904 tarihinde inşa edildiğini öğrenmekteyiz.

Molu Hacı Hasanoğlu Cami Köşk-Minaresi kapı üzerinde yer alan mermer taşta M.1812 tarihi yer almaktadır.

Sarıoğlan Palas Köyü Caminin ilk olarak ne zaman inşa edildiği bilinmemektedir. Avlu duvarındaki kemerli kapıda bulunan kitabesinden, 1813 tarihinde onarım geçirdiği anlaşılmaktadır.

Gürpınar Salguma Köyü Caminin kitabesi olmamakla birlikte mihrap köşelikerinde yer alan 1874 tarihi, Develi Tirem Caminin güney cephesinin ortasında yer alan kitabeye göre, yapı 1894 tarihinde, Ağırnas Müftü Mesut Caminin cümle kapısı üzerinde yer alan kitabesine göre, 1906 tarihinde inşa edilmiş olduğu görülmektedir.

Büyük Bürüngüz Mütevelli Cami köşk-minaresi caminin inşa kitabesi yoktur. Ancak bitişiğinde bulunan çeşmenin üzerindeki kitabeden anlaşıldığına göre çeşme ile birlikte camide H.1250/M.1834 yılında Esat Hacı Halil Ağa tarafından onarılmıştır.

Göllü, Ali Hoca, Karaimam, Tasmakıran Camileri ve Gubaroğlu, Karaimam, Helvacıdede Şıh, Kadı, Bozatlıpaşa Narlı Mescidlerinin köşk-minare kitabeleri bulunmamasına karşın tarihi bilinen örneklerle karşılaştırılarak tarihlendirilmeye çalışılmıştır. Battal Gazi, Gesi Orta, Gesi Hacı Haydar, Talas Akçakaya Yukarı,

Gürpınar Salguma, Develi İniler Camileri, Kalaycıoğlu, Hacı Saki, Selaldı Deliklitaş Kesim Çıkmazı Mescidleri, ve Tavlusun Namazgahının köşk-minareleri kitabeleri olmadığından dolayı bütün kriterler göz önünde bulundurulmasına karşın tarihlendirilememiştir (Tablo-2).

5.3 Münferit Tip

İncelemiş olduğumuz Kayseri minarelerinden sadece bir örnek bu gruba dahil edilmektedir. Erkilet Yukarı Cami minaresi**,** kaide, gövde, şerefe ve petek bölümleriyle uzun minarelere benzemektedir. Bu minarelerden farkı, minareye çıkışın minare gövdesinin içinden sağlanmamasıdır. Minareye çıkış köşk-minarelerde olduğu gibi dışardan 14 basamaklı taş bir merdivenle sağlanmaktadır. Caminin avlusunun güneydoğu köşesinde yer alan minarenin petekten sonra gelen külah kısmı köşk-minare külahlarında olduğu gibidir. Külah çokgen formda olup iki kademeli ve her cephesinde küçük pencereler açılmıştır. Caminin cümle kapısı üzerinde yer alan mermer taştan yapının 1804 tarihinde inşa edildiğini öğrenilmektedir (Tablo-3).

Minare inşa sistemi ve form bakımından bir yenilik taşımamaktadır. Fakat kendi bünyesinde iki minare tipini de barındırarak hem ucuz hem de pratik minare inşasına yeni bir bakış açısı kazandırdığı söylenebilir.

Tablo: 1

Eser Adı	Tarihi	Malzeme			Şerefe		Konumu	Yüksekliği
		Taş	Tuğla	Ahşap	Tek	Çift		
Ulu Cami	1205	Kaide	Gövde		X		Batı Taçkapı Güneyi	47.17 m.
Yeşilyurt Melikarslan Cami	1454	X			X		Caminin Kuzeybatı Köşesinde	23.48 m.
Barsama Ulu Cami	1567	X			X		Cami Kuzeybatı Köşesinde	8.63 m.
Han Cami	XVI.yy.	X			X		Batı Taçkapı Kuzeyi	24.67 m.
Kurşunlu Cami	1586	X			X		Caminin Kuzeybatı Köşesinde	37.32 m.
Yanıkoğlu Cami	1657	X			X		Caminin Kuzeydoğu Köşesinde	25.98 m.
İncesu Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Cami	1670	X			X		Caminin Kuzeybatı Köşesinde	31.57 m.
Molu Köyü Cami	1713	X			X		Caminin Kuzeybatı Köşesinde	24.56 m.
Erkilet Nişancı Mehmet Paşa Cami	1718	X			X		Caminin Kuzeybatı Köşesinde	25.26 m.
Talas Akaçakaya Köyü Şıh Hamit Cami	1812	X			X		Caminin Güneybatı Köşesinde	12.30 m.
Talas Harman Cami	1860	X			X		Caminin Kuzeydoğu Köşesinde	27.84 m.
Hatıroğlu Cami	1866	X			X		Caminin Kuzeydoğu Köşesinde	21.41 m.
Develi Everek Ulu Cami	1870	X			X			24.56 m.
Talas Ali Sait Paşa Cami	1887-1888	X			X		Caminin Kuzeybatı Köşesinde	18.53 m.
Hunat Hatun Cami	1890	X			X		Batı Taçkapı Güneyi	42.85 m.
Tavlusun (Aydınlar) Aşağı Cami	1893-1894	X				X	Caminin Güneydoğu Köşesinde	19.90 m.
Talas Han Cami	1899	X			X		Caminin Kuzeydoğu Köşesinde	31.75 m.
Hacı Kılıç Cami	1900	X			X		Doğu Taçkapı Kuzeyi	37.90 m.
İncesu Yeni Cami	1900	X			X		Caminin Kuzeybatı Duvarı İçinde	29.15 m.
Pınarbaşı Hilmiye Köyü Cami	1904-1906			X	X		Caminin Kuzeybatı Duvarı İçinde	5.07 m.
Pınarbaşı Aziziye Cami	1903-1912	X			X		Caminin Taçkapısı Üzerinde	17.19 m.
Tomarza Merkez Cami	1904	X			X		Caminin Kuzeybatı Köşesinde	27.40 m.
İncesu Bulgurcu Cami	1922	X			X		Caminin Kuzeydoğu Köşesinde	14.00 m.

Tablo: 2

Eser Adı	Tarihi	Malzemesi	Konum	Yüksekliği
		Taş		
Hunat Hatun Cami	1726	X	Taçkapı Üzerinde	5.55 m.
Çakalız Cami	1727	X	Cami Girişinin Kuzeydoğu Köşesinde	4.85 m.
Molu Hacı Hasanoğlu Cami	1812	X	Cami Güneybatı Köşesinde	4.27 m.
Sarıoğlan Palas Köyü Cami	1813	X	Caminin batı cephesinde	4.53 m.
Bünyan Büyük Bürüngüz Mütevelli Cami	1834	X	Caminin güneydoğu duvarına bitişik	4.10 m.
Erkilet Arabıdın Mescidi	1836	X	Caminin Güneydoğu Köşesinde	4.62 m.
Develi MeterisCami	1844	X	Caminin son cemaat mahalli ile harim kısmının birleştiği kuzey-batı	3.62 m.
Keklikoğlu Cami	1882	X	Caminin güney-batı köşesinde	4.77 m.
Çifteönü Cami	1882-84	X	Avlu duvarı üzerinde caminin kuzeybatı köşesinde	4.47 m.
Develi Tirem Cami	1894	X	Caminin batı ve güney cephesinin birleştiği noktada	4.41 m.
Karacaoğlu Cami	1896	X	Avlunun kuzeydoğu köşesinde	3.42 m.
Develi Dedeman (Çay) Cami	XIX. yy son çeyreği	X	Caminin güney ve batı cephesinin birleştiği köşede	2.86 m.
Seyitgazi Cami	1903-1904	X	Çeşme Üzerinde	4.32 m.
Ağırnas Müftü Mesut	1906	X	Caminin güneybatı köşesinde	5.95 m.
Gülük Cami	1907	X	Cami Damında	3.89 m.
Göllü Cami	XX. yy'ın başı	X	Caminin kuzeybatı köşesinde	4.10 m.
Ali Hoca Cami	XX. yy'ın başı	X	İbadet mekânının kuzeybatı köşesinde	4.32 m.
Gubaroğlu Mecid	XX. yy'ın başı	X	Cami KB Köşesinde	3.53 m.
Karaimam Cami	XX. yy'ın başı	X	Caminin kuzeyinde bulunan avlunun kuzeybatı duvarı üzerinde	3.86 m.
Tasmakıran Cami	XX. yy'ın başı	X	Caminin kuzeybatı köşesinde	3.73 m.
Karaimam Mescidi	XX. yy'ın başı	X	Caminin doğu duvarına bitişik	3.65 m.
Helvacıdede Şıh Mescidi	XX. yy'ın başı	X	Caminin damında, güneybatı köşesinde	4.28 m.
Kadı Mescidi	XX. yy'ın başı	X	Çeşme üzerinde	3.79 m.
Bozatlıpaşa Narlı Mescidi	XX. yy'ın başı	X	Mescidin avlu duvarının kuzey-batı köşesinde	3.44 m.
Cıncıklı (Çiğlizade) Cami	1921	X	Caminin kuzeydoğu köşesinde	4.29 m.
Battal Gazi Cami	?	X	Yapıdan Ayrı	3.06 m.
Kalaycıoğlu Mescidi	?	X	Avlunun kuzeybatı köşesinde	3.39 m.
Hacı Saki Mescidi	?	X	Caminin kuzey doğu köşesinde	3.38 m.
Develi Ulu (Sivasi hatun) Cami	?	X	Taç kapının tam üzerinde	3.02 m.
Develi İniler Cam	?	X	Sübyan mektebinin güneydoğu cephesi üzerinde	2.24 m.
Tavlusun Namazgâhı	?	X	Namazgahın güneydoğu köşesinde	3.10 m.
Gesi Orta Cami	?	X	Caminin damında, kuzeydoğu köşede	5.01 m.
Gesi Hacı Haydar Cami	?	X	Caminin güney doğu köşesinde	5.23 m.
Talas Akçakaya Köyü Yukarı Mahalle Cami	?	X	Caminin güneybatı köşesinde	4.88 m.
Gürpınar Salguma Köyü Cami	?	X	Caminin kuzeydoğusunda	5.08 m.
Selaldı Delikditaş Kesim Çıkmazı Mescidi	?	X	Caminin güneydoğu cephesine bitişik	3.83 m.

Tablo: 3

Eser Adı	Tarihi	Malzemesi	Konum	Yüksekliği
Erkilet Yukarı Cami Minaresi	1804	Taş	Yapının avlu duvarının güneydoğu köşesinde	10.00 m

SONUÇ

Bu çalışmada, Kayseri il, ilçe ve köylerinde Anadolu Selçuklu, Dulkadiroğulları ve Osmanlı döneminde inşa edilmiş olan günümüze ulaşmış, 23 adet minare ile 36 adet köşk-minare ve bir adet münferit tipte olmak üzere toplam 60 adet eser incelenmiştir. Bununla birlikte günümüze ulaşamayan 1 adet minare ve 16 adet köşk-minare hakkında da kısa bilgiler verilmiştir.

Çalışmaya dahil edilen eserler minare, köşk-minare ve münferit tip olmak üzere üç başlık altında gruplandırılarak incelenmiştir.

Klasik tarzdaki minarelerden altı adeti yapının inşa tarihinden daha sonraki bir dönemde yapıya ilave edilmiş olup, 17 adetinin yapı ile aynı zamanda inşa edilmiş olduğu düşünülmektedir. Minarelerden sadece dördünde inşa kitabesi bulunmaktadır. Bunun dışında camilerin cümle kapılarında yer alan kitabeleride minare inşa tarihlendirmesinde yardımcı olan belgeler arasındadır. Kitabesi olmayan minarelerin, bazı vakıf kayıtlarından, yazılı birtakım belgelerden yola çıkarak, form ve yapı kütlesiyle olan ilişkileri göz önüne alınarak tarihlendirilmesi yapılmaya çalışılmıştır. Bir minarede bütün kriterler uygulanmış olmasına rağmen tarihlendirilememiştir.

Kayseri minarelerinin inşasında geleneksel malzemenin taş olduğu incelenen örneklerden anlaşılmaktadır. Çalışmaya dahil edilen 23 adet minarenin 21 adeti kesme taş malzemeden inşa edilmiştir. Kayseri minarelerinde kullanılan taş malzeme seçiminde coğrafi ve yerel özelliklerin önemli ölçüde rol oynamakta olduğu görülmektedir.

Pınarbaşı Hilmiye Köyü Caminin minaresi ahşap malzeme ile inşa edilmiş olup, günümüzde üzeri sacla kaplanmıştır.

Kayseri Ulu Cami, şehrin tek tuğla minaresine sahip olmakla Anadolu Selçuklunun izlerini günümüze kadar taşıyan tek eserdir. Ulu Cami minaresi, Orta Asya geleneğini yaşatma isteği, teknik özellikler, yapıya estetik bir görünüm kazandırma gibi nedenlerle inşa edilmiş olmalıdır. Selçuklu döneminin ve Kayserinin en uzun minaresi olan Ulu Cami minaresi, geçmişten günümüze uzanan ve geleceğe ışık tutan bir eser olarak özel bir yere sahip olup önemini bugünde korumaktadır.

Kayseri minarelerinin konumlandırmasında camilerin kuzeybatı ve kuzeydoğu köşelerinin seçilmesi ve yapı ile bitişik olarak inşa edilmiş olması önemli bir özelliktir.

19 adet minare yapı ile bitişik olarak inşa edilmişlerdir. Bu minarelerden altı adeti caminin kuzeybatısında, yedi adeti kuzeydoğu köşesinde yapıya bitişik olarak yer almaktadır. Sadece Develi Everek Ulu Cami minaresi yapının kuzey-batı köşesinde, yapıdan bağımsız olarak inşa edilmiştir. Ele alınan minarelerden altısının girişi harimde, dört tanesi yapı dışında, geriye kalan altı adet minarenin girişi son cemaat mahallinde bulunmaktadır.

Geç döneme ait minarelerden üç adeti dam veya son cemaat mahalli üzerinde yükselmektedir. Bu örneklerin girişi kadınlar mahfilinden ve son cemaat mahallinde açılan giriş kapısından sağlanmaktadır. Bu minarelerin konumlanması bakımından bani veya mimarların farklı deneme ve arayışlarda olduğu dikkat çekmektedir.

Minareye giriş kapıları genellikle düz lentolu olup, kapılar ahşap veya demirdendir. Sadece bir örnekte giriş kapı çevresi taçlandırılmıştır. Kapıların genişliği 0.50–0.70 m. arasında, yüksekliği 1.50–1.70 m. arasında değişmektedir. Minareye çıkışı sağlayan basamaklar genellikle saat yönündedir. Basamaklar 0.20–0.30 m. arasında bir yüksekliğe sahiptir. Basamak uzunlukları 0.50–0.65 m. arasında değişmekle birlikte Ulu Camii minaresinde minare uzunluğu ve çapı ile doğru orantılı olarak basamak uzunluğu artmaktadır. Şerefeye çıkışı sağlayan basamak sayıları minare uzunluklarına göre değişmekte olup en fazla 102, en az 25 basamaklı olup ortalama 65 basamakla şerefeye çıkılmaktadır. Bununla birlikte minarelerin hepsinin ortasında çekirdek bulunmaktadır. Çekirdek, merdiven planına göre kare (Ulu Cami) veya daire plana sahip olup genellikle 0.25–0.30 m. çapındadır. Minarelerin tamamında tek yollu merdiven sistemi uygulanmıştır.

İncelenen 15 adet minare kare planlı ve dikdörtgen formda kaidelere sahip iken, dam üstünde ve son cemaat mahallinde yükselen minarelerin kaideleri yapının beden duvarlarından oluşmaktadır. Bazı örneklerde kaide beden duvarının içerisine girinti yapmıştır.

Camiye bitişik olarak inşa edilen yedi adet minarede dama çıkışı sağlayan bir kapı açıklığı bulunmakta olup kapılar oldukça küçük boyutlarda açılmıştır. Bu durum minarenin ezan okuma dışında dama çıkışı sağlayan önemli bir eleman olarakta önemli bir özelliğe sahip olduğunu göstermektedir.

Pabuç bölümleri Anadolu Selçuklu ve Osmanlı minarelerini birbirlerinden ayıran en önemli unsurlardan birisidir. Ulu Cami minaresinde pabuç sekizgen formda ve oldukça

yüksek tutulmuştur. Diğer Osmanlı camilerinden XVI, XVII ve XVIII. yüzyıl örneklerinde pabuç kısımları minare gövdesi ile orantılı olup, prizmatik üçgenlerden oluşmaktadır. İncelediğimiz 10 eser bu şekilde inşa edilmiş olup, diğer dönemlerde yapılmış olan eserlerde prizmatik üçgenleren oluşan pabuça yer verilmemiştir. Zaman içerisinde özellikle XIX ve XX. yüzyıllarda pabuç bölümlerinin özelliklerini kaybettiği ve daha çok silindirik gövdeye sahip minare inşasının arttığı görülmektedir. Bu durum çokgen gövde inşasında kullanılabilecek teknik bakımdan en güvenilir formun ters düz Türk üçgenlerinen oluşan pabuç bölümüyle sağlanabildiğini göstermektedir. Silindirik gövde inşası ile doğru orantılı olarak pabuç bölümleri önemini kaybetmiş, kaideden gövdeye geçişi sağlamak amacıyla köşeleri pahlanmış dikdörtgen form, basık soğan formu ve ortalama beş m. uzunluğundaki sekizgen form kullanılmaya başlanmıştır. Talas Han, Hunat Hatun ve Hacı Kılıç Cami minare pabuçları oldukça uzun tutulmuş olması ve sekizgen forma sahip olması ile diğer örneklerden ayrılmaktadır. Ulu Camii minaresinde kullanılmış olan sekizgen formun geç dönem örneklerinde de uygulanmış olması dikkat çeken bir özellik olup sanatçı yada bani Ulu Camii minaresinde kullanılmış olan bu formu geç dönem eserlerinde kullanmak istemiş olmalıdır.

Minarelerden dokuz adeti çokgen gövdeli, 14 adeti silindirik gövdelidir. Minare gövdeleri genellikle sade olup, iki örnekte iki renkli taş işçiliği ile şeritler oluşturulmuş ve gövde üzerinde bir renklilik sağlanmıştır. Gövde üzerinde değişik aralıklarla yerleştirilmiş, aşağıdan yukarıya doğru daralan küçük mazgal pencereler yer almaktadır. Mazgallar, aydınlatmayı sağlamanın yanında minarenin rüzgara karşı iç basıncını dengeleyerek, minareyi şiddetli rüzgarların etkisine karşı, yıkılmasını önlemek amacıyla minare ustasının uygun gördüğü noktalarda açılmaktadır.

İncelenen 23 adet minareden 22 adeti tek şerefeli olarak inşa edilmiştir. Teknik ve ekonomik kaygılar tek şerefeli minare inşa edilmesinin nedenlerinden olabilir. Sadece Tavlusun Aşağı Cami minaresi çift şerefeye sahiptir. İkinci şerefesi oldukça dar ve küçük boyutlarda inşa edilmiş olup işlevsellikten soyutlanarak görselliğin ön planda tutulmuş olduğu görülmektedir.

Minarelerde şerefeye çıkış kapıları 0.50–0.60x1.40–1.60 m. arasında değişmektedir. Şerefe kapılarında genellikle düz lentolu olup, birkaç örnekte kapı kemerinin dekoratif nitelik taşıdığı görülmektedir. Şerefeye çıkış kapıları özellikle kıble yönünde açılmaktadır.

İncelenen eserlerde, petek yüksekliği 2.00 ile 5.00 m arasında değişmekte olup, formu genellikle gövde ile doğru orantılı olarak silindirik veya çokgen olarak değişmektedir. Petek, süsleme bakımından gövde de olduğu üzere sade olarak tutulmuş olup dört örnekte peteğin külahla birleştiği noktada yüzeysel küçük kemerli nişlere ve girland motiflerine yer verilmiş olduğu görülmektedir.

Kayseri minarelerinin genellikle süsleme bakımından oldukça zayıf olduğu ve sadeliğin ön planda tutulduğu görülmektedir. Minarelerde süsleme öğelerine genellikle şerefe altında ve peteğin üst kısmında yer verilmiştir. Ulu Cami minaresinin şerefe altında, gövdenin en üst kısmında sırlı çini yazı kuşağı, şerefeye geçiş bölgesinde testere dişi motifi kullanılmıştır. Sadece Yanıkoğlu Cami minare şerefe altında, şerefeye geçiş öğesi olarak mukarnas kullanılmıştır. Pınarbaşı Aziziye minaresi şerefe altında stilize üç yaprak motifi ve Tavlusun Aşağı Cami birinci şerefe altında top biçiminde plastik öğe ve taş konsollara yer verilmiştir. Bunların dışında kalan örneklerde profilli silme kuşaklarıyla şerefeye geçiş sağlanmış olup birkaç örnekte gövdeden şerefeye hiçbir geçiş ve süsleme öğesi kullanılmadan sade olarak bırakılmıştır. Develi Everek Ulu Cami minaresinin peteğinin üst kısmında yer alan girland motifi de minarelerde görülen süsleme öğeleri arasındadır.

Şerefe tabanlarının genişliği 0.40–0.50 m. arasında değişmektedir. Şerefe korkulukları 20 minarede taştan ve minare gövdesi ile doğru orantılı olarak çokgen ve silindiriktir. Taştan korkuluk yükseklikleri 0.60–1.00 m. arasında değişmekte olup, korkuluk kalınlıkları genellikle 0.08–0.10 m. dir. Korkuluk taşları birbirlerine “U” biçiminde kenetlerle bağlanmaktadır. Korkuluk cepheleri üç örnekte yüzeysel panolarla ve nişlerle hareketlendirilmişken diğer örnekler sade ve masif bir görünüme sahiptir.

Külahlar genellikle taş olup, üzerleri kurşun veya saçla kaplanmıştır. Konik çokgen veya silindirik formda inşa edilmiş olan külahların uzunluğu 1.50 ile 5.00 m arasında değişmektedir. Külahların ucuna yerleştirilen alemler prinçten yapılmakta olup genellikle küp, alt bilezik, boyun, armut, üst bilezik ve hilalden oluşmaktadır. Bu sıralamanın değiştiği veya eksildiği örneklerde mevcuttur.

Sonuç olarak; Kayseri minareleri bir örnek dışında bu coğrafyada oldukça bol miktarda bulunan kesme taş malzeme kullanılarak inşa edilmiştir. Minarelerde form ve süsleme bakımından bölgesel bir özelliğin hakim olmadığı, bununla birlikte 1200–1923 yılları arasındaki asıl değişimin pabuç kısımlarında ve gövde formlarında yaşanmış olduğu

incelenen örneklerden anlaşılmaktadır. Anadolu Selçukluda sekizgen formda ve uzun tutulmuş olan pabuç klasik Osmanlı döneminde zarif Türk üçgenlerinden oluşmakta ve çokgen gövdeye dönüşmektedir. Özellikle Klasik Osmanlı dönemine ait minarelerin döneminin özelliklerini yansıtıtığı ve diğer Osmanlı şehirleri ile üslup bakımından bir bütünlüğünün söz konusu olduğu görülmektedir. XIX ve XX. yüzyıl eserlerinde ise klasik dönem minarelerinde görülen oran ve uyumun bozulduğu, Türk üçgenlerinden oluşan pabuç kısımlarının önemini kaybettiği bunun yerine köşeleri pahlanmış kare ve sekizgen formda pabuçlarla silindirik gövdeye geçiş sağlandığı incelenen örneklerden anlaşılmaktadır. İncelenen eserlerde dikkat çeken en önemli özelliklerden bir diğeri de Danişmendli ve Anadolu Selçuklu dönemi eserlerinde yapı ile çağdaş minare inşa edilmemiş olmasıdır. Bunun yanı sıra Anadolu Selçuklunun, 1243'e kadar, Anadolu topraklarında bir şehir ölçeğinden çok ülke çapında minare inşasına girişmiş olması sanat tarihinin yanıtlanmamış sorunları arasında olup bu sorulara tek bir şehir ölçeğinde yanıt bulmanın oldukça zor olduğu düşünülmektedir. Anadolu Selçuklu döneminde yapılmış minaresi olmayan eserlere sonradan minare inşasının banisinin adını yaşatmakla birlikte cephe komposizyonunda mimari oranlar açısından estetik olmayan bir görünüm sunduğu (Kölük Camii minaresindede olduğu üzere) söylenebilir.

Köşk-minareler; özellikle İç Anadolu Bölgesine özgü Nevşehir, Konya, Kayseri gibi şehirlerde yaygın olarak kullanılan köşk-minarelerin ilk yapılmaya başladığı tarih tam olarak bilinmemektedir. Mısırdaki misallere dayanmak suretiyle "arkaik" bir tip olarak isimlendirilen ve kökeni Amr Camii'ne dayandırılan bu tipin yoğun olarak kullanıldığı bölgelerden biriside Kayseri'dir. Kayseri de incelemiş olduğumuz minarelerden 36 adetini köşk-minareler oluşturmaktadır. Kayseri il ve ilçe merkezlerinde bulunan köşk-minarelerin sayısı, bir şehir ölçeğinde düşünülecek olursa hiç de azımsanmayacak bir sayıdadır. Kayseri de bu örneklerin diğer Anadolu şehirlerine oranla fazla yapılmış olması, Kayserinin bu geleneğin kuvvetli bir temsilcisi olduğunu göstermektedir. Yabancı araştırmacılardan J. Schact'ın da yayınlamış olduğu tek sayfalık makalesinde özellikle Kayseri'den bahsetmesi de Kayseri'nin bu konuda önemli bir merkez olduğunun göstergesidir. Günümüze ulaşamayan köşk-minarelerin sayısıda göz önüne alınırsa Kayserinin diğer Anadolu şehirlerinde yapılmış olan eserlerle karşılaştırıldığında öncü bir şehir olduğu görülmektedir.

Bu bölgede köşk-minarelerin yaygın olarak kullanılması ekonomik olmasının yanısıra hem inşa bakımından yapılışının kolay olması, hem de ezan okuma yönünden pratik bir kullanıma sahip olmasından ileri gelmektedir. İncelenen minarelerin inşası XVIII. yüzyıldan itibaren görülmeye başlamakta ve XIX. yüzyılda artış göstererek XX. yüzyılda da inşasının devam ettiği görülmektedir. Köşk-minareler, düz damla örtülü evlerin yoğun olduğu yerleşim birimlerinde cami ve mescitlerle, meskenlerin birbirine benzemesinden dolayı ezan okuma amacı yanında dini ve sivil yapıları birbirinden ayıran önemli bir unsur olarak günümüzde de önemini korumaktadır.

Köşk-minareler, Anadolu'da genellikle mescitlerde rastlanan sütun, kemer, külah ve alem bölümlerinden oluşan basit şekilli ezanlıklardır. İncelemiş olduğumuz köşk-minarelerin hepsi taş malzeme kullanılarak inşa edilmişlerdir. Ahşaptan yapılmış örnekler varsa bile günümüze ulaşamamıştır. Köşk-minareler yapıların damına veya avlu duvarının bir cephesine bitişik olarak inşa edilmişlerdir. Sadece bir örnek yapıdan ayrı, müstakil olarak inşa edilmiştir. Köşk-minarelerin yükseklikleri 3.50 ile 5.00 m arasında değişmektedir.

Köşk-minareler; yerine göre on-yirmi basamaklı merdivenlerle çıkılan, yerden 2.50-5.00 m. yüksekliğindeki taş kaideler üzerinde yaklaşık 1.50x1.50 metrekarelik alanda inşa edilmişlerdir.

Köşk-minareler genellikle dört sütun üzerinde yükselmektedir. Bununla birlikte altı sütunlu örneklerde bulunmaktadır. 1.60–1.80 uzunluğundaki sütunların kaideleri kare, köşeleri pahlanmış kare veya çokgen formdadır. Minare sütun gövdeleri kare, altıgen, sekizgen, formda inşa edilmektedir. Sütun başlıkları, sade kare formda, bitkisel motiflerle, volütlerle, kesme baklava dilimleriyle (Türk üçgenleri) süslüdür. Sütunlar, başlığın üst kısmından birer demir çubukla birbirine bağlıdır. Bu sistem minareyi sağlamlaştırmak ve sütunları birbirine kenetlemek amacıyla uygulanmaktadır.

Minarelerde sivri, yuvarlak, “S” li kemer, ” U” biçiminde kemerler, iki dişli sivri kemer gibi çok çeşitli kemer formları uygulanmıştır. Kemer aynalıkları genellikle boş bırakılmış olmakla birlikte, selvi ağacı motifi, yazı ve kabartma madalyonlarla da süslendiği görülmektedir.

Kayseri merkezde yer alan köşk-minare külah formu genellikle yukarıya doğru daralan silindir veya çokgen formunda inşa edilmişlerdir. İlçelerde yer alan külahlar yuvarlak hatlara sahip olup kademeli bir yükseliş göstermektedirler. Külahlar genellikle köşeleri

yuvarlatılmış kare formda bir kaide üzerinde yükselmekle birlikte külah kaidesinin boyları değişiklik göstermektedir. Bazı örneklerde külah ince ve kısa, bazılarında yüksek ve kalın tutulmuştur. Külah bölümlerine küçük pencerecikler açıldığı görülmektedir. Gesi, Erkilet, Develi, Gürpınar ilçelerinde yer alan birkaç minarenin külahı testi ve dilimli yarım kubbe formlarında biçimlendirilmişlerdir. Yerel ustaların sergilemiş olduğu farklılık ilçelerde yer alan minarelerde kendisini daha çok hissettirmektedir. Köşk-minarelerin alemleri genellikle günümüze ulaşamamakla birlikte, demir ve metalden yapılmış olan alemler armut, alt bilezik, boyun, armut ve hilal bölümlerinden oluşmaktadır.

Köşk-minarelerin birçoğu günümüze ulaşamayarak, modern mimari ve şehirleşme çabalarının kurbanı olmuşlardır. Bir çoğunun da külâh uçları kırılmış ve alemleri kaybolmuş, minare sütunlarında, kemer aynalıklarında, çatılarında yer yer kırık ve çatlaklar meydana gelmiştir. Bazılarınında üzeri betonla sıvanarak basit bir görünüm kazandırılmıştır.

Kayserinin ucuz ve pratik bir uygulama ile köşk-minare inşasında çevre iller de dahil olmak üzere bütün Anadolu şehirlerinin öncüsü olduğu ve bu geleneği özgün örneklerle birlikte Cumhuriyet döneminde de devam ettirdiği incelenmiş olan örnekler çerçevesinde ortaya çıkmaktadır. 1980 tarihli Emir Sultan Mescidi köşk-minaresi zarif görünümü ve farklı formu ile şehir merkezinde yer almakta olup Kartal Yeni Cami, Hasinli Cami, Yazır köyü Cami (1960), Bünyan Büyük Bürüngüz Alaüddevle Cami (1963), Talas Akçakaya Köyü Cami minaresi (1931) gibi örnekler Cumhuriyet döneminden sonra inşa edilmiş, geleneğin temsilcileri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sonuç olarak; Kayseri, Ulu Cami minaresiyle, Orta Asya ve Selçuklu geleneğini yaşatan, klasik dönem ve geç dönem örnekleriyle Osmanlıyı günümüze taşıyan, Köşk-minare inşasında Anadolu şehirlerinin öncüsü olan en önemli kültür merkezlerinden birisidir.

KAYNAKLAR

ABOUSEİF, Doris Behrens., **The Minarets Of Cairo**, Egypt, 1985.

AHMED NAZİF EFENDİ., **Kayseri Meşhurları**, Kayseri, 1991.

AKMAYDALI, Hüdavendigar., "Kayseri Sarıoğlan Palas Köyü Camii" **Vakıflar Dergisi**, Sayı:18, Ankara, 1984, s. 175-176.

AKOK, Mahmut., "Kayseri'de Hunat Mimari Külliyesinin Rölövesi" **Türk Arkeoloji Dergisi,** Sayı:16, C. I, Ankara, 1967, s.5-44.

ALTUN, Ara., "Mardin Ulu Cami ve Çifte Minareler Üzerine Birkaç Not" , **Vakıflar Dergisi**, Sayı:IX, Ankara, 1971, s. 191-201.

----------., "Kütahya'nın Türk Devri Mimarisi Bir Deneme", **Atatürk'ün Doğumunun 100. Yılana Armağan Kütahya**, İstanbul, 1981-82, s.171-700.

----------., "Türkiye Selçuklu Mimarlığı", **Türkler Ansiklopedisi**, C. VII., İstanbul, 2004, s.816-826.

----------., **Anadolu'da Artuklu Devri Türk Mimarisinin Gelişmesi**, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1978, s.79-84.

ANONİM., "Minare", **Ana Britanica**, C. XVI, İstanbul, 1989, s. 113.

ARSEVEN, C. Esat., "Minare", **Sanat Ansiklopedisi**, C. III, İstanbul, 1996, s. 1409-1412.

ASFOUR, Abdülhalim., **Emevi Devrinde Osmanlılara Kadar Suriye Minareleri**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı Türk-İslam Sanatları Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1997.

AYTEKİN, Osman., **Ortaçağdan Osmanlı Dönemine Kadar Artvin'deki Mimari Eserler**, Ankara, 1999.

AYVERDİ, E Hakkı., **Osmanlı Mimarisinde Çelebi ve II. Sultan Murad Devri, 806-855 (1403-1451),** C. II, İstanbul, 1972.

BAKIRER, Ömür., "Anadolu Selçuklularında Tuğla İşçiliği", **Malazgirt Armağanı**, T. T. K. Yayınları , Ankara 1972, s.187-201.

----------., "Anadolu'da XII. Yüzyılda Tuğla Minarelerin Konum, Şekil, Malzeme ve Tezyinat Özellikleri", **Vakıflar Dergisi**, Sayı : 9, Ankara, 1971, s. 337-362.

----------., **Selçuklu Öncesi Ve Selçuklu Dönemi Anadolu Mimarisinde Tuğla Kullanımı,** Ankara, 1981.

BAŞER, Mehmet Emin., "The Staır System Used In Anatolıan Mınarets Of XII. -XIII. Centurıes"**, I. Uluslararası Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Kongresi, Bildiriler,** Cilt I, Konya, 2001, s.111-120.

----------., **12. -13. Yüzyıl Anadolu Minareleri,** Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya, 1997.

----------., **Konya Selçuklu Minarelerinde Restarosyon Denemeleri**, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Konya , 1988.

BAŞKAN, Seyfi., "Başlangıcından XIV. Yüzyıl Sonuna Kadar Anadolu Türk Mimarlığında Minareler", **Türkiye İş Bankası Kültür ve Sanat Dergisi**, 4 (1989), s.72-78.

BAYBURTLUOĞLU Zafer., Anadolu Selçuklu Devri Büyük Programlı Yapılarında Önyüz Düzeni, **Vakıflar Dergisi**, Sayı: 11, Ankara, 1976, s.67-106.

----------., **Anadolu Selçuklu Döneminde Yapı Sanatçıları,** Erzurum, 1993.

BAYKARA, Tuncer., "Türkiye Selçuklu Dönemi Toplum ve Ekonomi", **Türkler Ansiklopedisi,** Ankara, 2002, s. 223-257.

BLOOM, Jonathan., **Minaret Symbol of İslam**, Londra, 1989.

CİMCOZ, Turgut., **17. Yüzyıl Sonuna Kadar İstanbul Minareleri,** İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, Lisans Tezi, İstanbul, 1973.

ÇAKMAKOĞLU, Alev., **Fetihten Osmanlı Dönemine Kadar Kayseri'de Türk Devri Mimarisi**, Ankara, 1998.

ÇAL, Halit., **Niğde Şehrindeki Ahşap Tavanlı Camiler ve Mescitler**, Ankara, 2000.

ÇAYIRDAĞ, Mehmet., "Kayseri'de Hunat Hatun Külliyesi ve Mahperi Huand Hatun", **Kayseri Tarihi Araştırmaları,** Kayseri, 2000, s. 90-97.

----------., "Kayseri'de Sultan Abdülhamit Dönemi Bina ve Kitabeleri", **Kayseri Tarihi Araştırmaları,** Kayseri, 2000, s. 334-347.

----------., "Mimar Sinan'ın Kayseri'deki Eserleri", **Ağırnaslı Sinan**, Kayseri, 2004, s.411-438.

----------., "Kayseri'de XIV ve XV. Yüzyıllarda İki Emir Ailesi Emir Hayreddin Mahmut ve Emir Şeyh Çelebi", **Kayseri Araştırmaları,** Kayseri, 2000, s.191-211.

----------., "Melikgazi Türbesi ve Danişmendliler'in Kayseri'deki Eserleri", **Kayseri Tarihi Araştırmaları,** Kayseri, 2000, s.12-22.

ÇETİNTAŞ, Sedat., "Minarelerimiz", **Güzel Sanatlar Mecmuası,** Sayı:4, İstanbul, 1942, s. 57-74.

DARKOT, Besim., "Kayseri", **İslam Ansiklopedisi,** M. E. B. , C. VI. İstanbul, 1977, s. 485.

DENKTAŞ, Mustafa., "Karamandaki Klasik Devir Osmanlı Camileri", **Vakıflar Dergisi**, Sayı: 25, Ankara, 1995, s.125-146.

----------., "İncesu'daki Türk Devri Anıtları", **Sanatsal Mozaik Kentsel Bilinç-Çevre-Kültür,** İstanbul, 2000, s. 72-74.

----------., "Karamandaki Klasik Devir Osmanlı Camileri", **Vakıflar Dergisi**, Sayı: 25, Ankara, 1995, s.126-146.

----------., "Kayseri-Büyük Bürüngüz Köyündeki Türk Anıtları", **Vakıflar Dergisi**, Sayı:27, Ankara, 1996, s. 167-170.

----------., **Divriği'deki Osmanlı Camileri**, Kayseri, 2005.

----------., **Kayseri'de Türk Döneminde İnşa Edilen ve Günümüze Ulaşamayan Anıtlar**, Kayseri, 2005.

----------., **Kayserideki Tarihi Su Yapıları (Çeşmeler, Hamamlar**), Kayseri, 2000.

----------., "Pınarbaşı'ndaki Türk Eserleri", **Sanatsal Mozaik Kentsel Bilinç-Çevre-Kültür,** İstanbul, 2000, s.82-89.

----------., Pınarbaşı Uzunyayladaki Ahşap Direkli Camiler, **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,** Sayı:16, , Kayseri, 2004, s.53-89.

DİEZ, E., "Minare", **İslam Ansiklopedisi**, C. VIII, İstanbul, 1960, s. 323-329.

DURUKAN Aynur., "Anadolu Selçuklu Döneminde Bani-Sanatçı İlişkileri" **Prof. Dr. Zafer Bayburtluoğluna Armağan Sanat Yazıları**, Kayseri, 2001, s.49-53.

----------., "Anadolu Selçuklu Sanatında Kurucular ve Sanatçılar", **Selçuklu Çağında Anadolu Sanatı**, İstanbul, 2002, s.247-278.

EDHEM, Halil., **Kayseri Şehri**, (Çev: Kemal Göde), Ankara, 1982.

ERAVŞAR, Osman, **Ürgüp ve Çevresindeki Türk Devri Yapıları**, Selçuk Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2000.

----------., **Ortaçağda Kayseri Kent Dokusunun Gelişimi**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Ensitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı Doktora Tezi, Konya, 1998.

----------., **Seyahatnamelerde Kayseri**, Kayseri, 2000.

ERKİLETLİOĞLU, Halit., **Kayseri Tarihi (En Eski Zamanlardan Osmanlılara Kadar),** Kayseri, 1993.

----------., **Kayseri Kitabeleri,** Kayseri,2001.

----------., **Osmanlılar Zamanında Kayseri**, Kayseri, 1996.

ESİN, Emel., "Minare", **Türk Ansiklopedisi**, C. XXIV, Ankara 1976, s.211.

----------., "Türk Minaresinin Orta Asya'daki Öncüleri Hakkında", **Ankara Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Araştırma Dergisi**, **(İn Memorion Prof. Albert Louis Gabriel Özel Sayısı),** Ankara, 1978, s. 104-147.

ESKİOĞLU, Mehmet., **Kayseri, Cumhuriyetin 50. Yılında**, 1973 İl Yıllığı, Kayseri, 1973.

EVLİYA ÇELEBİ., **Tam Metin Seyahatname,** (Çev. M. Çevik), C. III, Ankara, 1986.

EYİCE, Semavi., "İstanbul'da Bazı Cami ve Mescit Minareleri", **Türkiyat Mecmuası**, C. X, İstanbul, 1953, s. 247-268.

----------., "Minare", **İslam Ansiklopedisi**. C. VIII, Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul, 1979, s. 324-355.

----------., "İstanbul Minareleri", **Türk Sanatı Tarihi Araştırma ve İncelemeleri,** C. I, İstanbul, 1963, s.31-132.

GABRİEL, Albert., **Kayseri Türk Anıtları**, (Çev:Ahmet Akif Tütenk), Kayseri, 1954.

GOTHEİL, P. J. H., "The Origin and History Of The Minaret", **Journal Of The American Oriental Society,** XXX, Part, II, 1910, p. 132-154.

GÖDE, Kemal., "Eratnalılar Döneminde Kayseri (1327-1381)", **II. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri (16-17 Nisan 1998**), Kayseri, 1998, s.149-150.

----------., **Eratnalılar (1327-1381)**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1994.

GÜLER, Ali., Alaaddi Keykubad (1220-1237) Zamanında Kayseri Şehrinin Stratejik Önemi, **II. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri (16-17 Nisan 1998**), Kayseri, 1998, s. 171-177.

GÜNDOĞDU, Hazma, "Kemaliye ve Salihli Köyü Üzerine Değinmeler", **IX. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu (21-23 Nisan, Erzurum), Bildiriler**, Erzurum, 2006, s.249-262.

IŞIK, Mustafa., **Kayseri'de Mimari Eserlerde Geçen Ayet ve Hadisler**, Ankara, 2003.

İBNİ-BİBİ., **El Evamirü'l-Ala'iye Fi'l-Umuri'l-Ala'iye (Selçukname) II**, Hazırlayan: Mürsel Öztürk, Ankara, 1996.

İZBIRAK, Reşat., **Kayseri,** 1973 İl Yıllığı.

KARABULUT, Ali Rıza., **Kayseri İlmiye Tarihinde Meşhur Mutasavvıflar,** Seyyid Burhaneddin Vakfı Yayınları, Kayseri, 1976.

KARAMAĞRALI, Haluk., Kayseri'deki Hunat Camiinin Restitüsyonu ve Hunad Manzumesinin Kronolojisi Hakkında Bazı Mülahazalar", **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C. XXI, Ankara, 1976, s.199-243.

Kayseri Turizm Envanteri., Kayseri, 1999.

KESKİN, M., HÜLAGÜ, M., **Geçmişteki İzleriyle Kayseri**, Kayseri, 2006.

KILAVUZ, Bülent Nuri., **Güneydoğu Anadolu Bölgesi Minareleri,** Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Van, 2005**.**

----------., "Güneydoğu Anadolu'da Kare Gövdeli Minareler", **IX. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu, 21-23 Nisan 2005,** Erzurum, 2005, s. 307-318.

KILIÇ, Abdullah., **Kayseri**, Kayseri, 2006.

KUBAN, Doğan., **Selçuklu Çağında Anadolu Sanatı**, İstanbul, 2002.

----------., **Anadolu Türk Mimarisinin Kaynak ve Sorunları**, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul, 1965.

----------., **Türk Barok Mimarisinde Bir Deneme**, İstanbul, 1954.

----------., "Türk Mimarisinde Barok ve Rokoko", **Denemeler**, İstanbul, 1996, s. 131-137.

----------., **Sinan'ın Sanatı ve Selimiye**, İstanbul, 1998.

KULAÇ, Ülkü., "Türk Taş Minarelerinde Döner Merdiven ve Metal Bağlantı Elemanlarının Yatay Yükleri Karşılamadaki İşlevleri", **I. Uluslar arası Türk-İslâm Bilim ve Teknoloji Tarihi Kongresi**, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul, 1981, s. 235-240.

----------., **Untersuchung der Turkischen Minarette aus Naturstein und Ziegeln unter besanderer Berücksichtigung der Wendeltreppenformen und Konstructionen**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Berlin, 1979.

KÜRKÇÜOĞLU, Erol., Kayserinin Türkleşmesi ve Selçuklu Hakimiyeti, **II. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri (16-17 Nisan 1998**), Kayseri, 1998, s. 317-322.

MÜLAYİM, Selçuk., "Yivli Minare Geleneği" **Antalya 2. Selçuklu Eserleri Semineri (26-27 Aralık 1987)**, Antalya, 1988, s. 11-25.

NASR, Seyyid Hüseyin., **İslam Sanatı ve Maneviyatı**, (Çev:Ahmet Demircan), İnsan Yayınları. İstanbul, 1992.

NEFES, Eyüp., **Minarenin Cami Mimarisine Katılımı ve İlk Minare Örnekleri**, Yüksek Lisans Tezi, 1996.

OĞUZMERT, Metin., **Yığma Minarelerin Dinamik Davranışları, Dynamic Behavor Of Moaunry Minarets,** Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü**,** Yüksek Lisans Tezi, 2002.

ORAL, ONUR., **Edirne Minareleri**, Edirne, 1973.

----------., **Türk Mimari Vesikalarından Edirne Minareleri**, Yenilik Basımevi, İstanbul, 1974

ÖGEL, Semra., **Anadolu'nun Selçuklu Çehresi**, İstanbul, 1994.

ÖNEY, Gönül., "Büyük Selçuklu Dönemi Minarelerinde Süsleme" **Kültür ve Sanat**, Yıl:2, Sayı: 4, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1976, s.6-11.

----------., "Kayseri Hacı Kılıç Cami ve Medresesi", **Belleten,** C. XXX, Sayı:119, Ankara, 1966, s.377-390.

ÖNGE, Yılmaz., "Üç Karamanlı Minaresinin Tezyinatı" **Karaman Kültür ve Sanat dergisi (Türk Dili ve Yunus Emre),** Sayı:4, Karaman, 1985, s.37-40.

----------., "Çift Şerefeli Selçuklu Minareleri", **Önasya,** C. V, Sayı:50, İstanbul, 1969, s. 8-22.

----------., Bazı İslami Yapılardaki Alemler Hakkında" **1. Milletlerarası Türkoloji Kongresi**, İstanbul, 1979, s. 814-838.

ÖZDOĞAN, Kazım., **Kayseri Tarihi**, Kayseri, 1948.

ÖZKAN, Haldun., "Türklerde Minare Geleneği ve Bayburt Ulu Cami Minaresi", **10. Yılında Bayburt Vilayeti Sempozyumu, (7-19 Temmuz 1999),** Bayburt, 1999, s. 233-239.

ÖZKARCI, Mehmet, **Niğde'de Türk Devri Mimarisi**, Ankara, 2001.

ÖZKEÇECİ, İlhan., **Kayseri Cami Mimarisinde Minber-Minareler,** Kayseri, 1993.

----------., **Tarihi Kayseri Cami ve Mescidleri**, Kayseri, 1997.

----------., **Kayseri'de Kültürel Mirasın Geleceği**, Kayseri, 1995.

SAĞDUŞ, Zeki., "Selçuklu Taçkapılarında Matematik Tasarım İlişkisi", **VI. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı Sonuçları ve Sanat Tarihi Sempozyumu (08-10 Nisan 2002),** s. 671-675.

SCHACHT, J., "Merdiven Minare", **Milletlerarası I. Türk Sanatları Kongresi**, Ankara, 1959, s.68.

----------., Ein Archaischer Minaret Typ İn Agypten Und Anatolien, **Ars İslamica**, 1938, C. V. , s. 46-55.

SEZGİN, Uğur, **XVII. Yy'da Nevşehir ve İlçelerindeki Osmanlı Dini Mimari Eserleri**, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Van, 2002.

SÖNMEZ, Zeki., **Başlangıcından 16. Yüzyıla Kadar Anadolu Türk-İslam Mimarisinde Sanatçılar,** Ankara, 1995.

SUBAŞI, Muhsin, İlyas., **Dünden Bugüne Kayseri**, Kıvılcım Yayınları, Kayseri, 1993.

ŞAHİN, Kamil., Kayserinin İlk Kadılarından İsmail El-Herevi (Ö. 1142) ve Danişmendli Döneminde Kayseri'de İlim, **II. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri (16-17 Nisan 1998**), Kayseri, 1998, s. 417-421.

ŞAHİNOĞLU, Metin., **Anadolu Selçuklu Mimarisinde Yazının Dekoratif Eleman Olarak Kullanılması**, İstanbul, 1977.

ŞİKARİ., **Karamanoğlulları Tarihi**, (Neş: Mesut Koman), Konya, 1944.

TOPÇU, Sultan., **Develi'deki Türk Eserleri,** Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 2005.

TÜRKMEN, Kerim., "Kayseri'nin Şirin İlçesi Talas", **Sanatsal Mozaik**, **Kentsel Bilinç-Çevre-Kültür,** İstanbul, 2000, s. 25-29.

ULUÇAM, Abdüsselam., "Irak Selçukluları ve Atabekler Döneminden Kalan Tuğla Minareleri", **Yüzüncü Yıl Üniversitesi**

Sosyal Bilimler Dergisi, C.I, Sayı: 1, Ankara, 1990, s.17-72.

ULUÇAM, Abdüsselam, **Irak'taki Türk Mimarlık Eserleri**, Ankara, 1989.

ULUENGİN Bülent, "Alemler" **Osmanlı Anıt Mimarisinde Klasik Yapı Detayları**, İstanbul, 2001, s.29-32.

UYSAL, Ali Osman., "Tokattaki Osmanlı Camileri", **Türk Tarihinde ve Kültüründe Tokat Sempozyumu, 2-6 Temmuz 1986,** Tokat, 1986, s.295-312.

----------., "Anadolu Selçuklularından Erken Osmanlı Dönemine Minare Biçimindeki Gelişmeler", **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi**, C. XXXIII, s. 1-2, Ankara, 1990. s. 505-533.

----------., **Erken Osmanlı Dönemi Minareleri**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Master Tezi, Ankara, 1985.

----------., "Erken Osmanlı Döneminde Sırlı Tuğlalı Minareler", **X. Türk Tarih Kongresi,** Ankara, 1994, s. 2349-2367.

----------., "Zaviyeli Camilerde Minare Problemi", **Türk Etnoğrafya Dergisi**, Sayı : 20, Ankara, 1997, s. 47-63.

----------., "Erken Osmanlı Döneminde Sırlı Tuğla Minareler", **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi,** Ankara, 1990, s. 2350-2367.

----------., "Erken Osmanlı Mimarisinde Minareler", **Osmanlı,** C.X, Ankara, 1999, s.149-160.

ÜLGEN, Ali Saim., "Kırşehir'de Türk Eserleri", **Vakıflar Dergisi**, Sayı: II, Ankara, 1942, 253-262.

ÜLGEN, Aygün., **Klasik Devir Minareleri, Osmanlı Cami Planında Minarenin Konumu**, Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi İslam Medeniyeti ve Sosyal Bilimler Bölümü, Türk-İslam Sanatları Tarihi Bilim Dalı Doktora Tezi, İstanbul, 1995.

----------., **Klasik Devir Minareleri, Osmanlı Cami Planında Minarenin Konumu,** İstanbul, 1996.

ÜNAL, R. Hüseyin., **Osmanlı Öncesi Anadolu-Türk Mimarisinde Taçkapılar,** İzmir, 1982.

ÜNSAL, Mustafa., **Sivas İl Merkezindeki Osmanlı Camileri**, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 2006.

YETKİN, Şerare., **Anadoluda Türk Çini Sanatının Gelişmesi**, İstanbul, 1986.

YURDAKUL, Erol., **Kayseri-Külük Cami ve Medresesi**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1996.

YÜCEL, Erdem., "Minareler ve Hoparlörler Konusu", **Arkitekt,** İstanbul, 1966, s. 28.

YÜKSEL,İ.Aydın, **Osmanlı Mimarisinde II. Beyazıd- Yavuz Sultan Devri 886-926 (1481-1520),** İstanbul, 1983.

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Kayseri Ulu Cami Minaresi

Şekil 2: Yeşilyurt Melikarslan Cami Minaresi

Şekil 3: Barsama Ulu Cami Minaresi

Şekil 4: Han Cami Minaresi

Şekil 5: Kurşunlu Cami Minaresi

Şekil 6: Yanıkoğlu Cami Minaresi

Şekil 7:İncesu Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Cami Minaresi

Şekil 8: Molu Köyü Cami Minaresi

Şekil 9: Erkilet Nişancı Mehmet Paşa Cami Minaresi

Şekil 10: Talas Akaçakaya Köyü Şıh Hamit Cami Minaresi

Şekil 11: Talas Harman Cami Minaresi

Şekil 12: Hatıroğlu Cami Minaresi

Şekil 13: Develi Everek Ulu Cami Minaresi

Şekil 14: Talas Ali Sait Paşa Cami Minaresi

Şekil 15: Hunat Hatun Cami Minaresi

Şekil 16: Tavlusun Aydınlar Aşağı Cami Minaresi

Şekil 17: Talas Han Cami Minaresi

Şekil 18: Hacı Kılıç Cami Minaresi

Şekil 19:İncesu Yeni Cami Minaresi

Şekil 20:Pınarbaşı Hilmiye Köyü Cami Minaresi

Şekil 21:Pınarbaşı Aziziye Cam

Şekil 22: Tomarza Merkez Cam

Şekil 23:İncesu Bulgurcu Cami

Şekil 24: Hunat Hatun Cami Köşk-Minaresi

Şekil 25: Çakalız Cami Köşk-Minaresi
Şekil 26: Molu Hacı Hasanoğlu Cami Köşk-Minaresi
Şekil 27: Sarıoğlan Palas Köyü Cami Köşk-Minaresi
Şekil 28: Bünyan Büyük Bürüngüz Mütevelli Cami Köşk-Minaresi
Şekil 29: Erkilet Arabıdın Mescidi Köşk-Minaresi
Şekil 30: Develi Meteris Cami Köşk-Minaresi
Şekil 31: Keklikoğlu Cami Köşk-Minaresi
Şekil 32:Çifteönü Cami Köşk-Minaresi
Şekil 33: Develi Tirem Cami Köşk-Minaresi
Şekil 34: Karacaoğlu Cami Köşk-Minaresi
Şekil 35: Develi Dedeman (Çay) Cami Köşk-Minaresi
Şekil 36: Seyitgazi Cami Köşk-Minaresi
Şekil 37:Ağırnas Müftü Mesut Cami Köşk-Minaresi
Şekil 38:Gülük Cami Köşk-Minaresi
Şekil 39:Göllü Cami Köşk-Minaresi
Şekil 40: Ali Hoca Cami Köşk-Minaresi
Şekil 41: Gubaroğlu (Yumurtalı) Mecid Köşk-minaresi
Şekil 42: Karaimam Cami Köşk-Minaresi
Şekil 43: Tasmakıran Cami Köşk-Minaresi
Şekil 44: Karaimam Mescidi Köşk-Minaresi
Şekil 45: Helvacıdede Şıh Mescidi Köşk-minaresi
Şekil 46: Kadı Mescidi Köşk-Minaresi
Şekil 47: Bozatlıpaşa Narlı Mescidi Köşk-minaresi
Şekil 48:Cıncıklı (Çiğlizade) Cami Köşk-Minaresi
Şekil 49: Battal Gazi Cami Köşk-Minaresi
Şekil 50: Kalaycıoğlu Mescidi Köşk-minaresi
Şekil 51: Hacı Saki Mescidi Köşk-Minaresi
Şekil 52: Develi Ulu (Sivasi hatun) Cami Köşk-Minaresi
Şekil 53: Develi İniler Cami Kö
Şekil 54: Tavlusun Namazgâhı I
Şekil 55: Gesi Orta Cami Köşk-
Şekil 56: Gesi Hacı Haydar Cami Köşk-Minaresi
Şekil 57: Talas Akçakaya Köyü Yukarı Mahalle Cami Köşk-Minaresi

Şekil 58:Gürpınar Salguma Köyü Cami Köşk-Minaresi
Şekil 59 : Selaldı Deliklitaş Kesim Çıkmazı Mescidi Köşk-minaresi
Şekil 60: Erkilet Yukarı Cami Minaresi

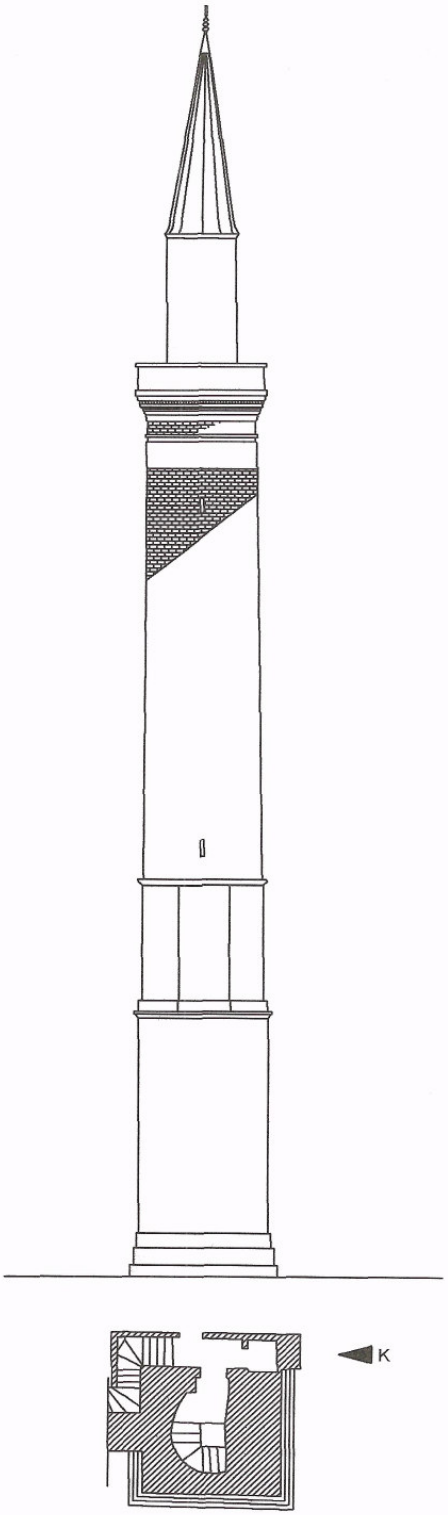

Şekil: 1
Ulu Camii (Camii Kebir) Minaresi

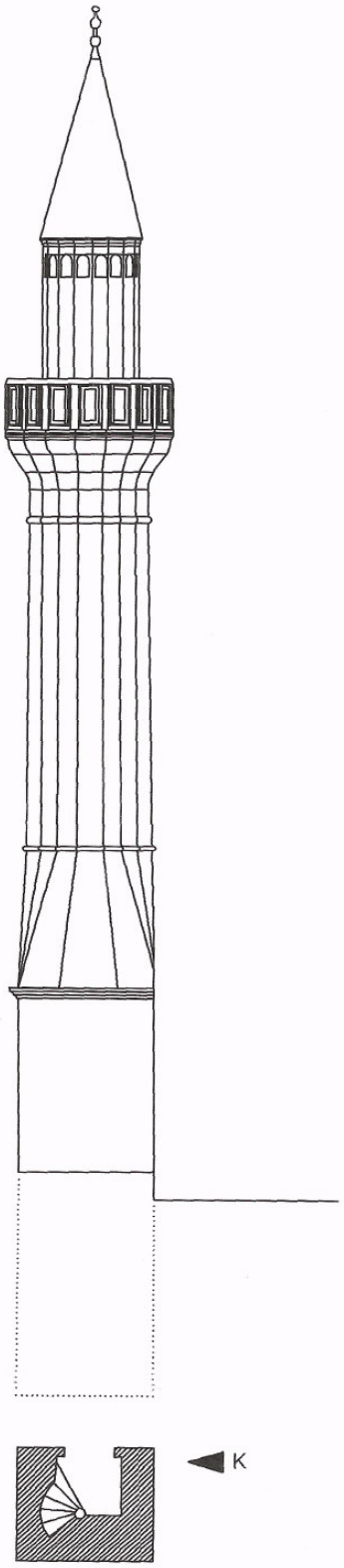

Şekil: 2
Yeşilyurt Melikarslan Camii Minaresi

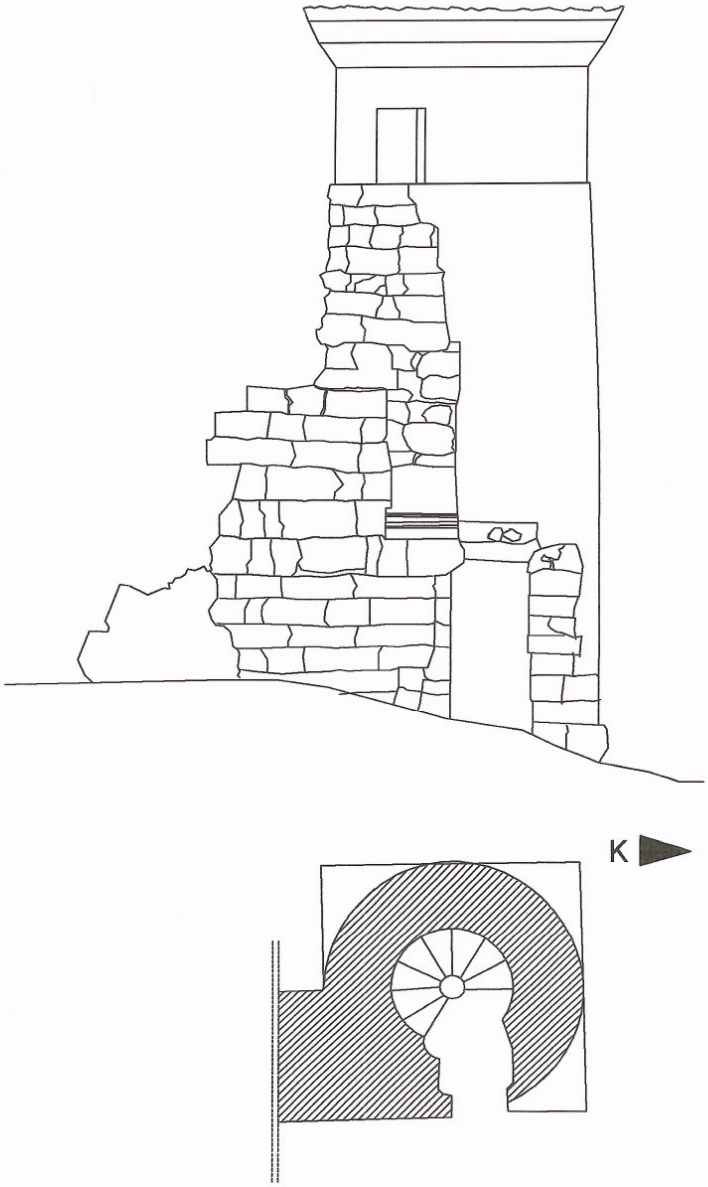

Şekil: 3

Barsama Ulu Camii Minaresi

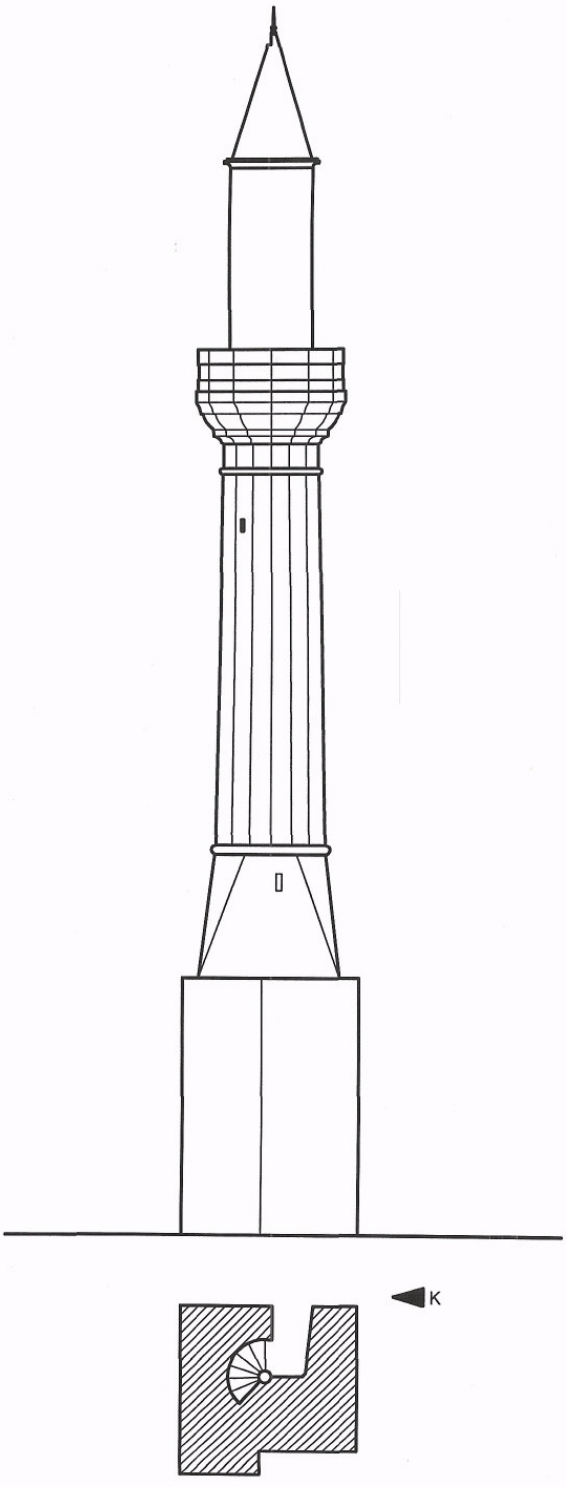

Şekil: 4
Han Camii Minaresi

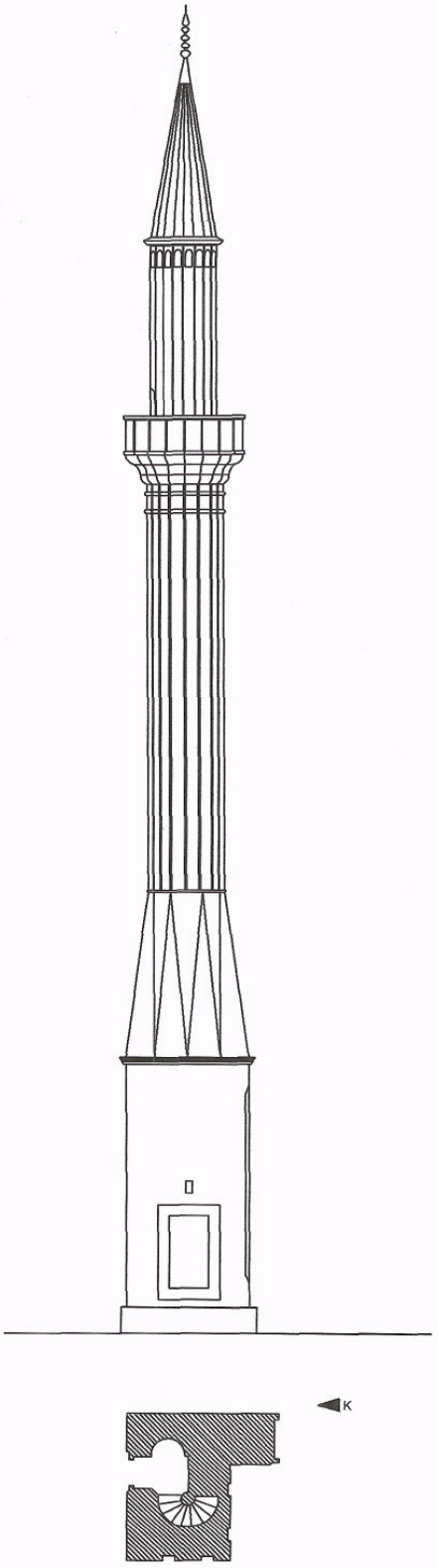

Şekil: 5
Kurşunlu Camii Minaresi

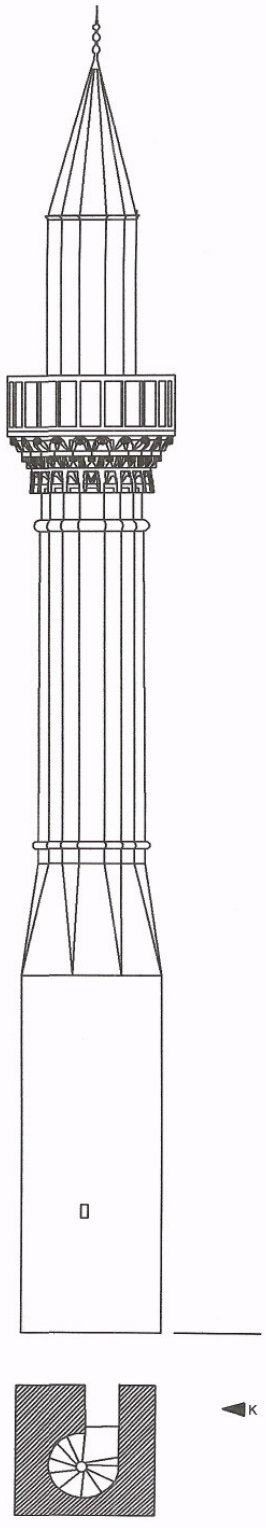

Şekil 6
Yanıkoğlu Camii Minaresi

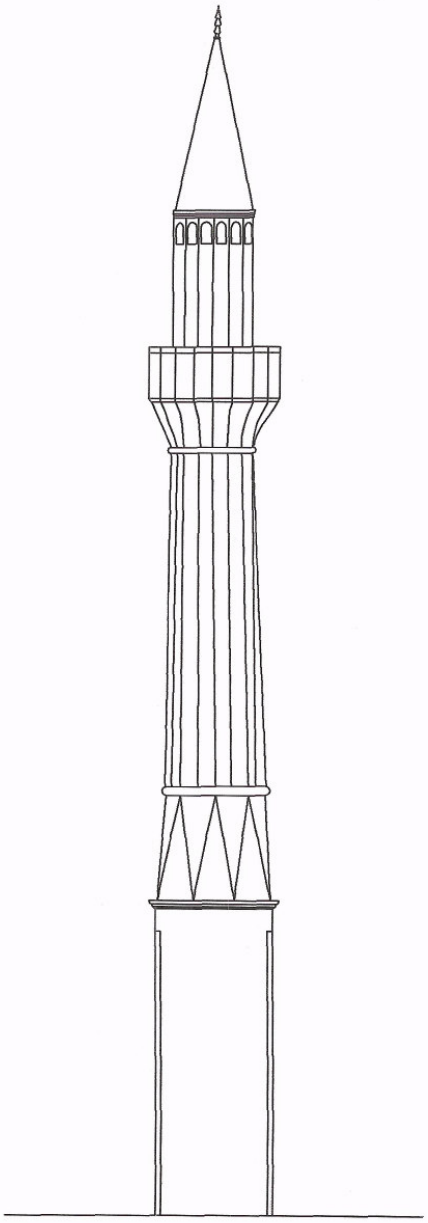

Şekil: 7

İncesu Merzifonlu Kara Mustafa Paşa
Camii Minaresi

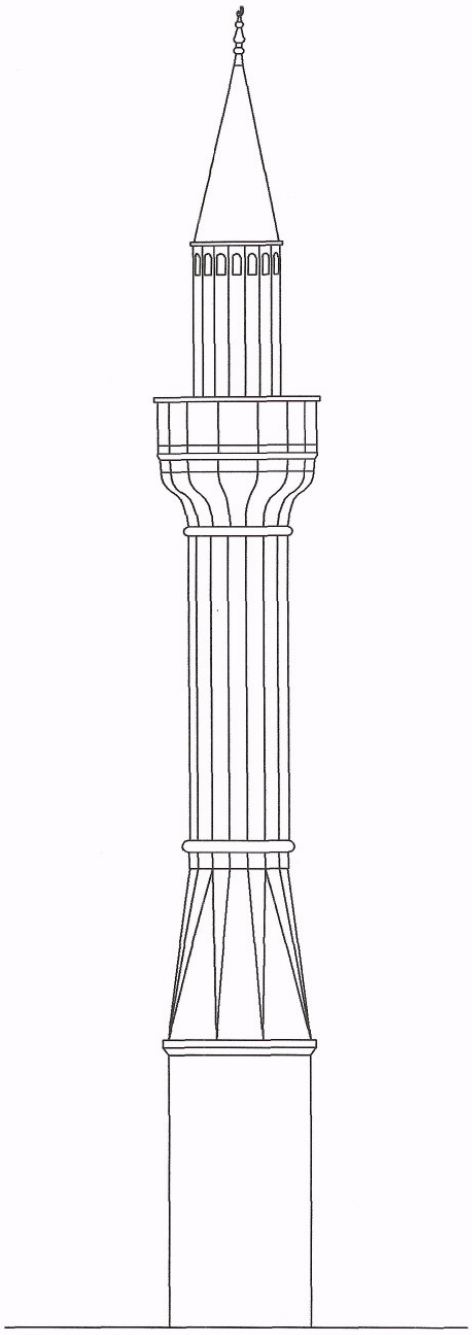

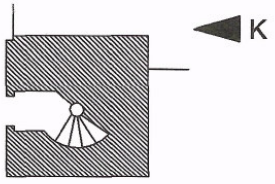

Şekil: 8
Molu Camii Minaresi

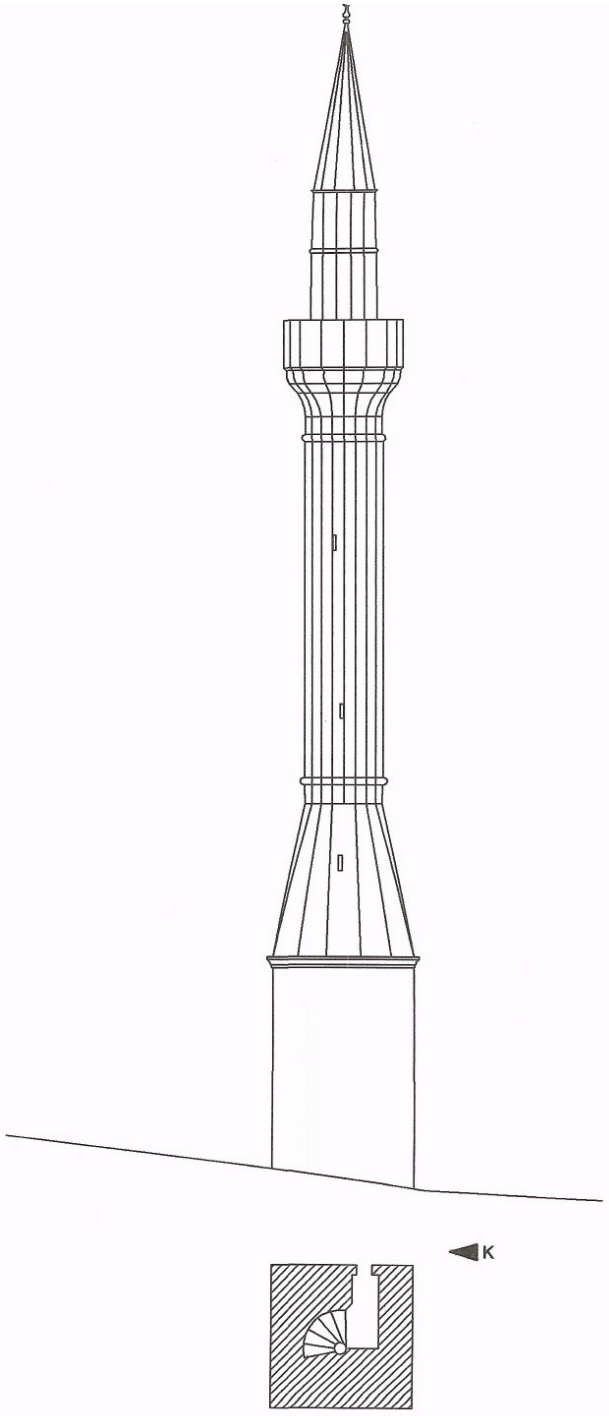

Şekil: 9
Erkilet Nişancı Mehmet Paşa
Camii Minaresi

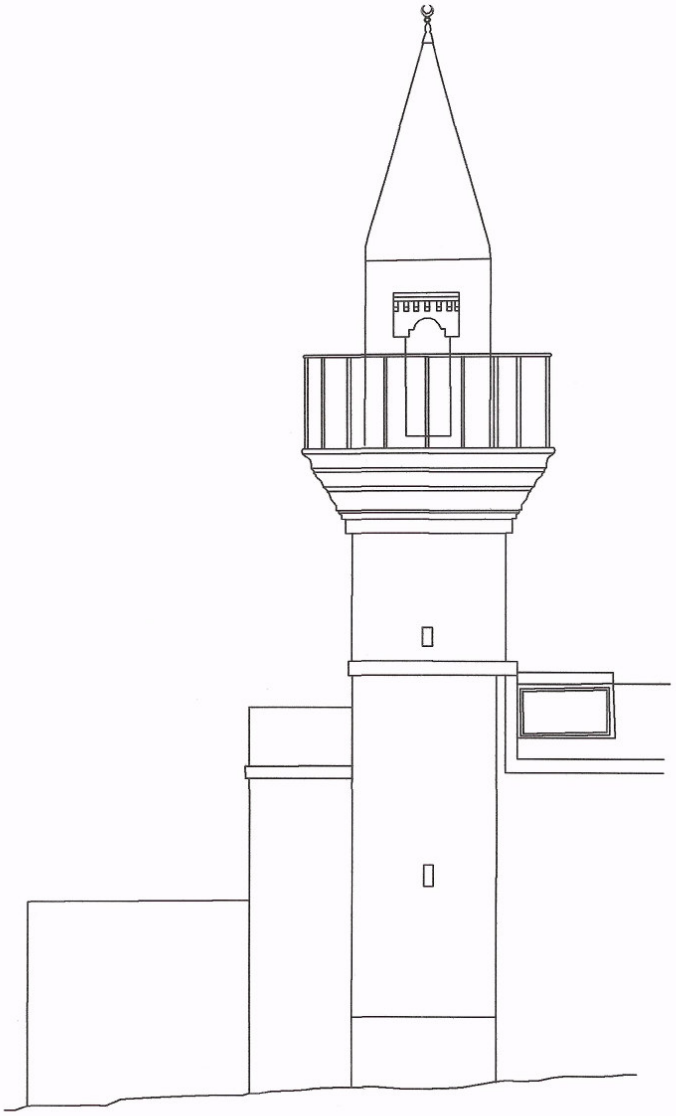

Şekil: 10

Talas Akçakaya Şeyh Hamit
Camii Minaresi

0 1m 2m 3m 4m 5m

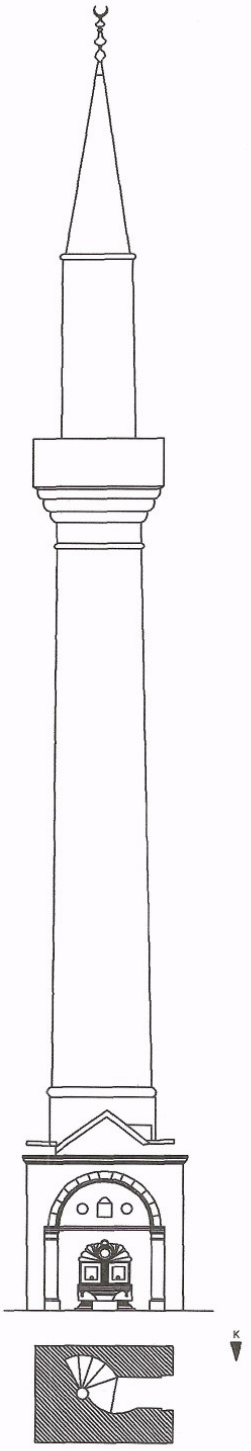

Şekil 11
Talas Harman Camii Minaresi

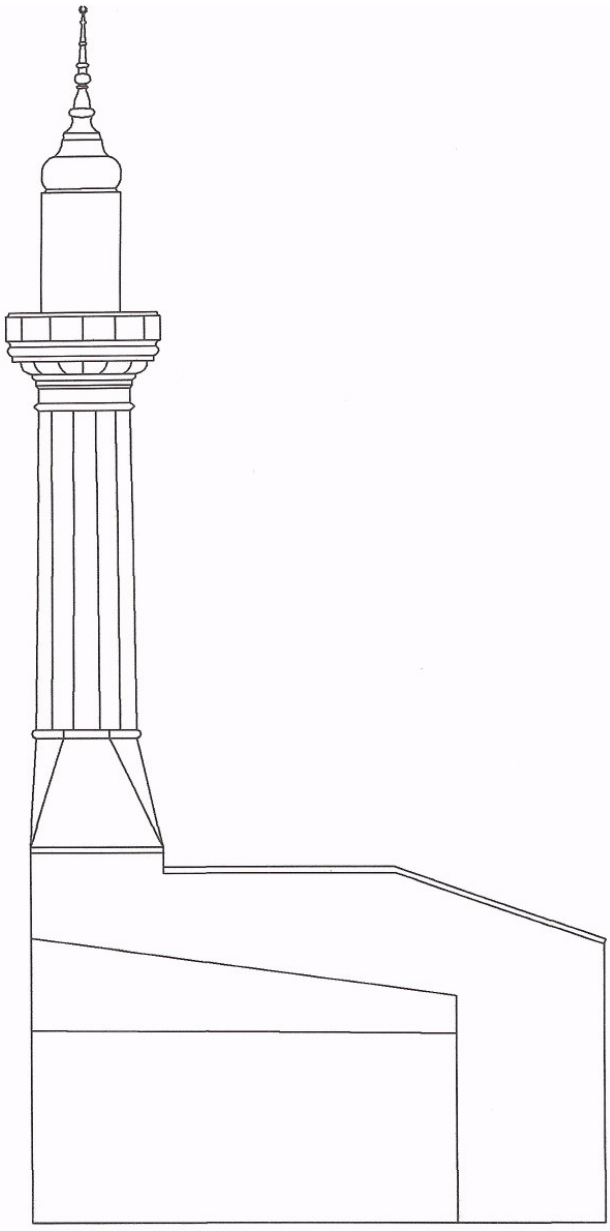

Şekil: 12

Hatıroğlu Camii Minaresi

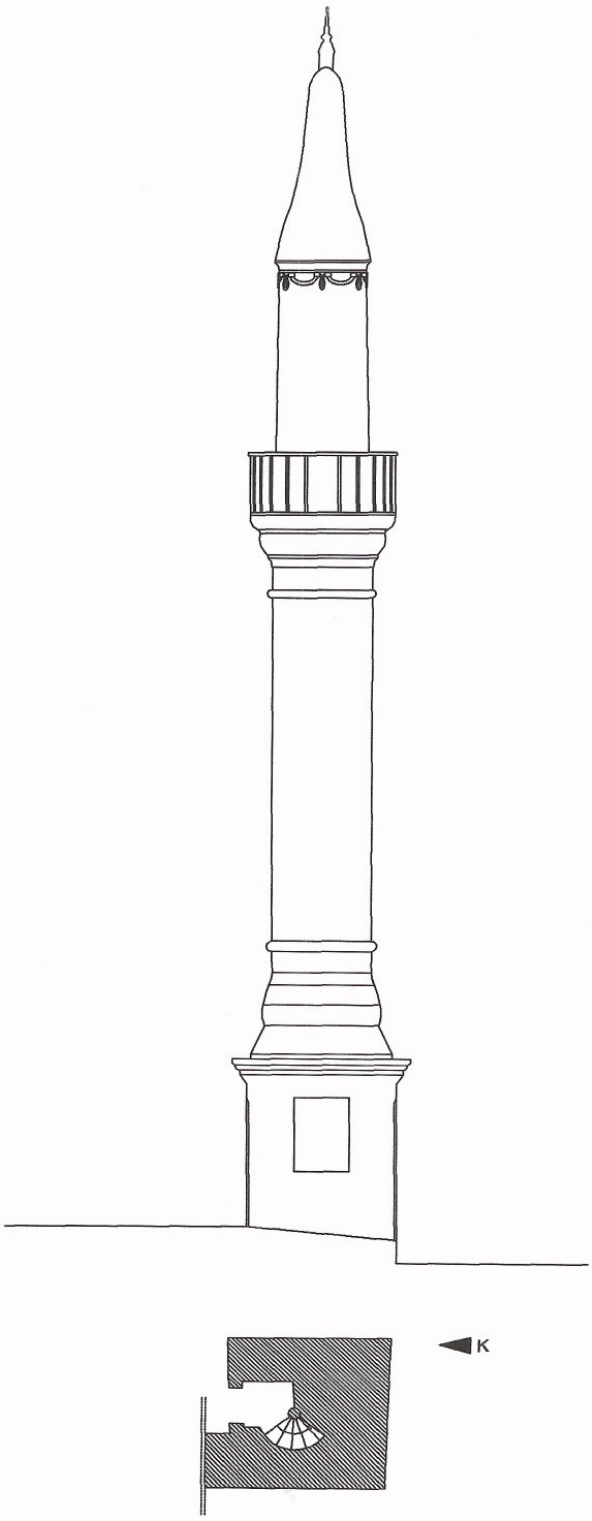

Şekil: 13

Develi Everek Ulu Camii Minaresi

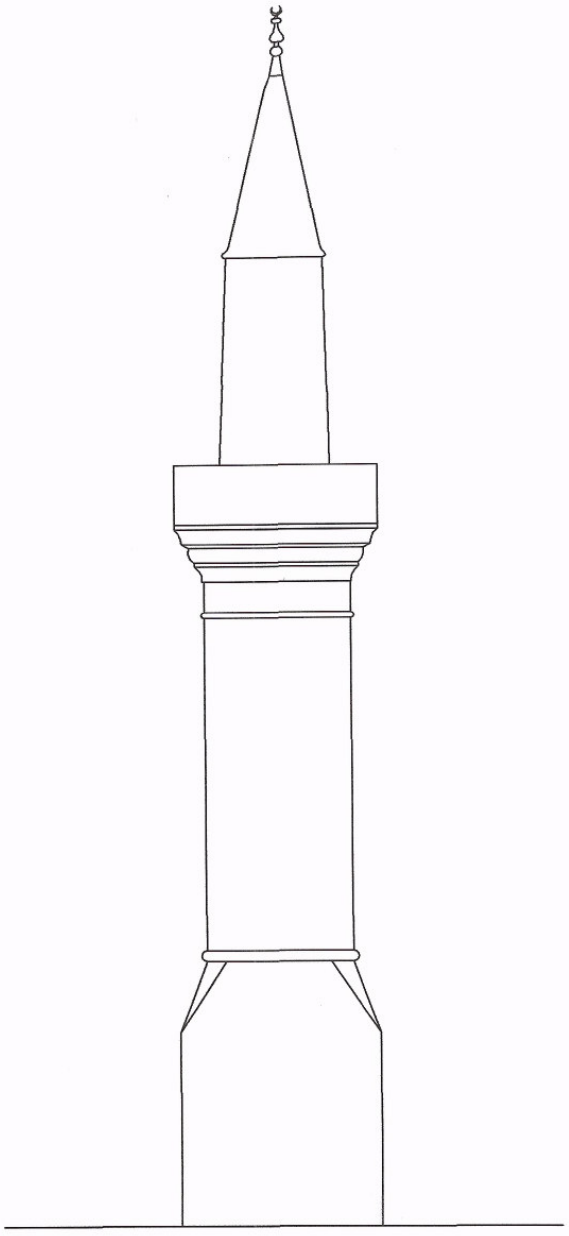

Şekil: 14

Talas Ali Sait Paşa Camii Minaresi

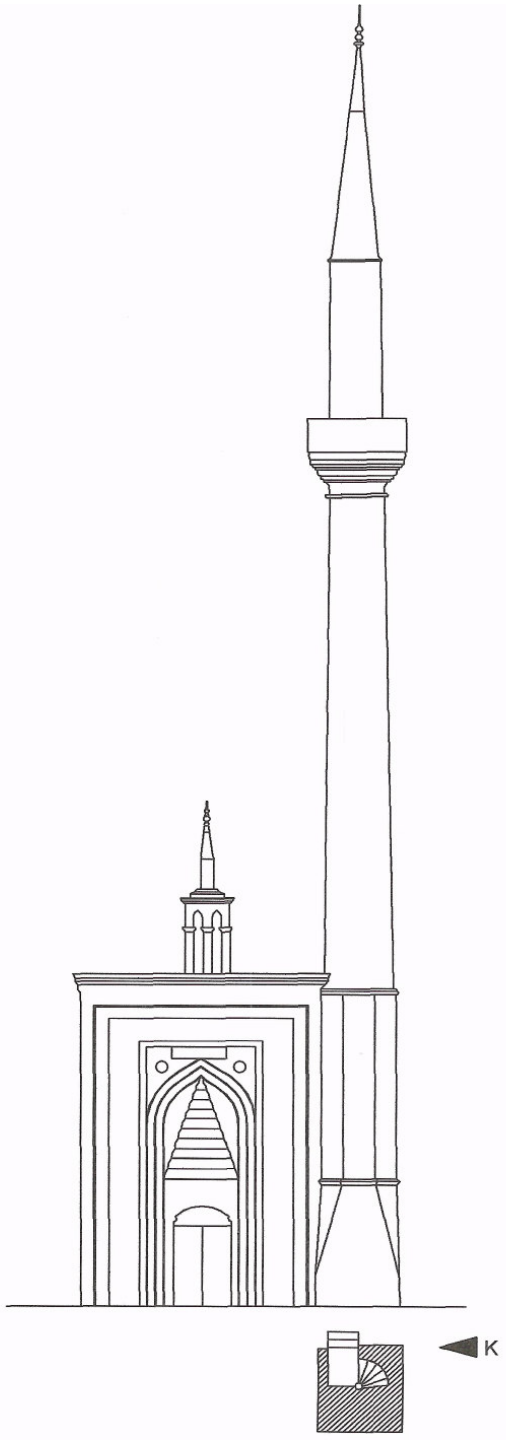

Şekil: 15
Hunat Hatun Camii Minaresi

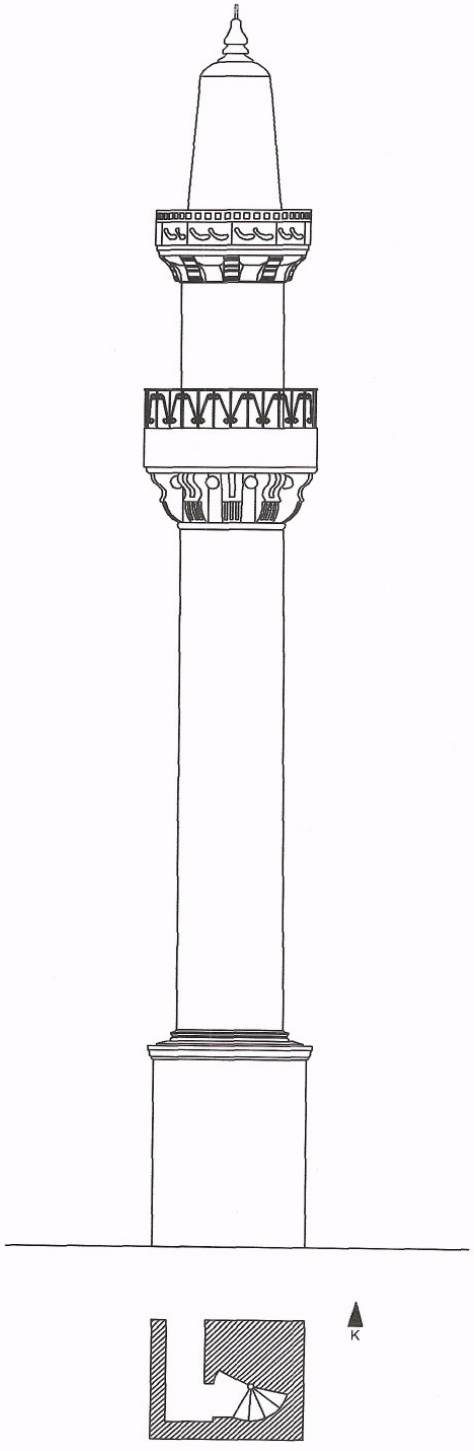

Şekil 16
Tavlusun Aşağı Camii Minaresi

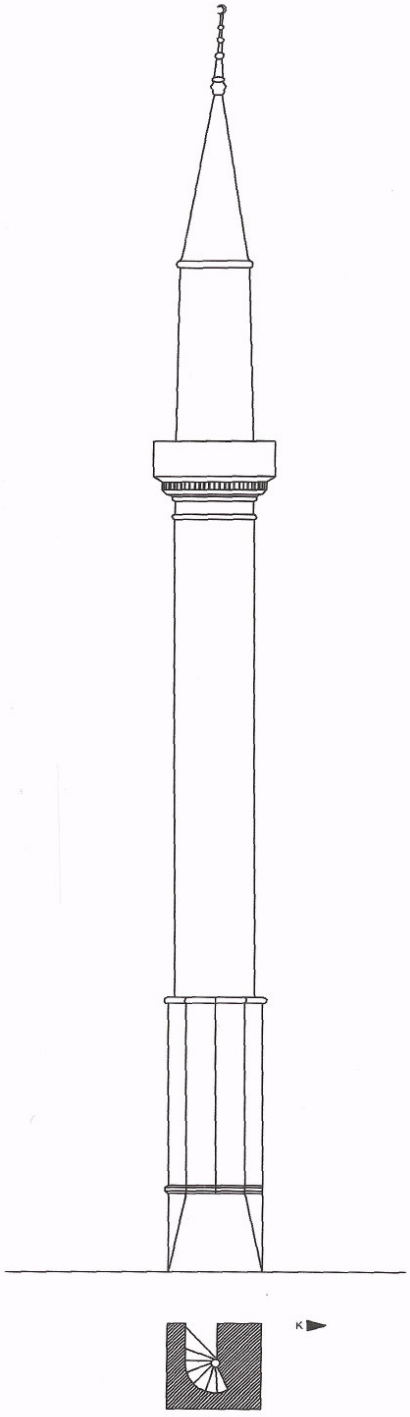

Şekil: 17
Talas Han Camii Minaresi

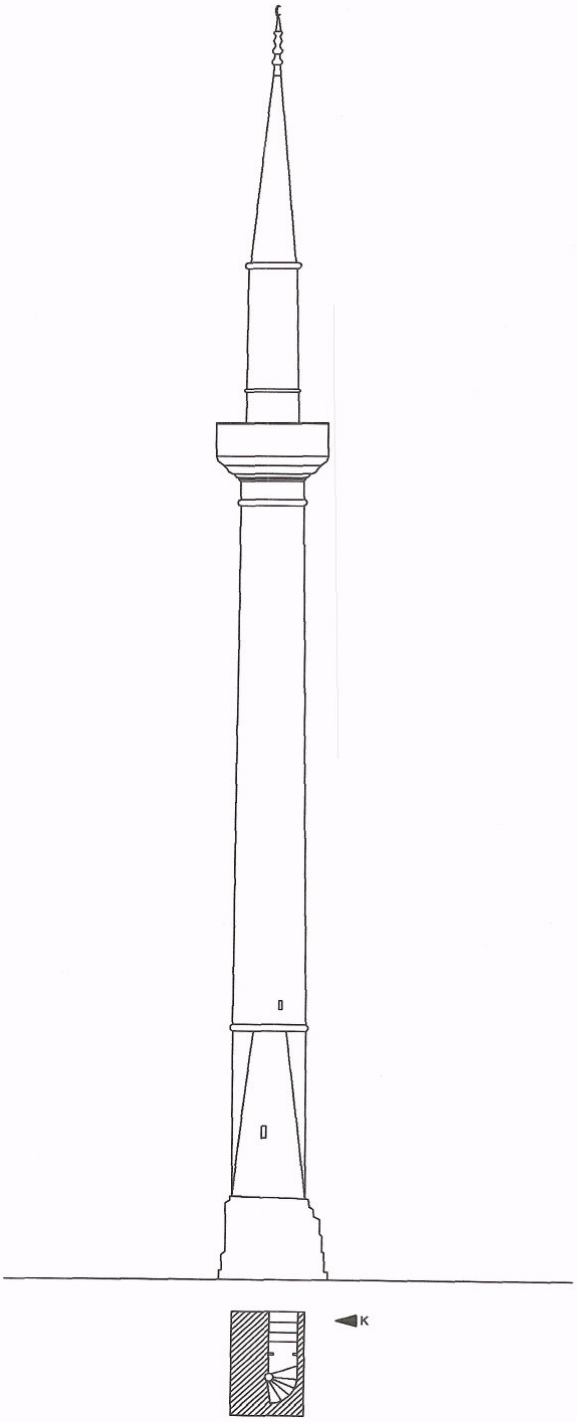

Şekil: 18
Hacı Kılıç Camii Minaresi

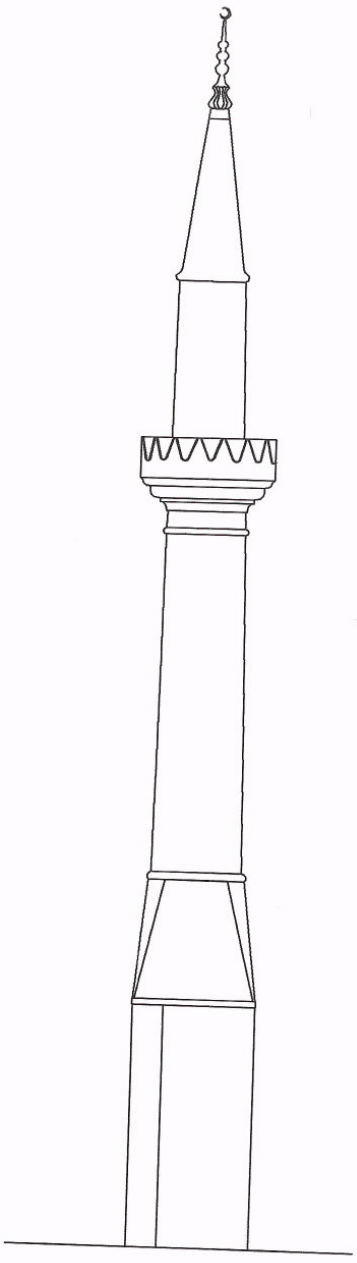

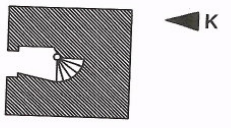

Şekil: 19
İncesu Yeni Camii Minaresi

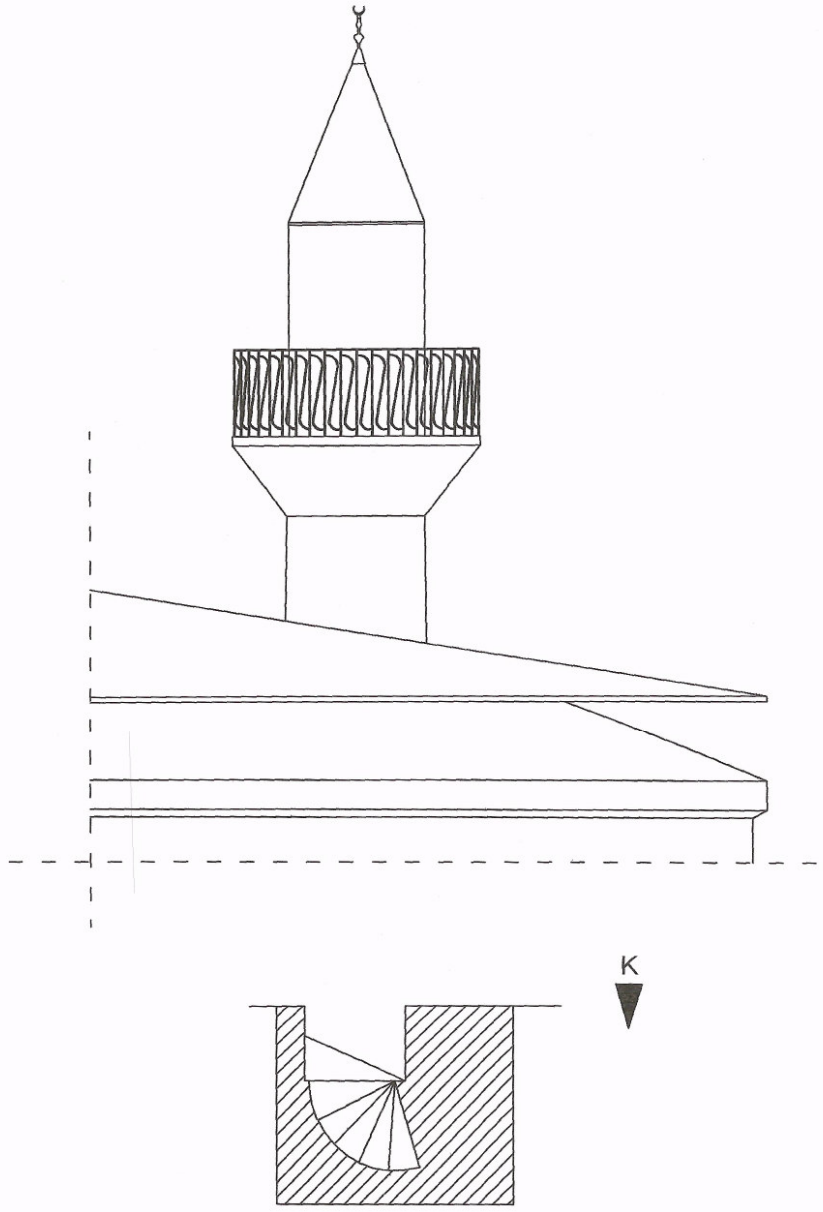

Şekil: 20

Pınarbaşı Hilmiye Köyü
Camii Minaresi

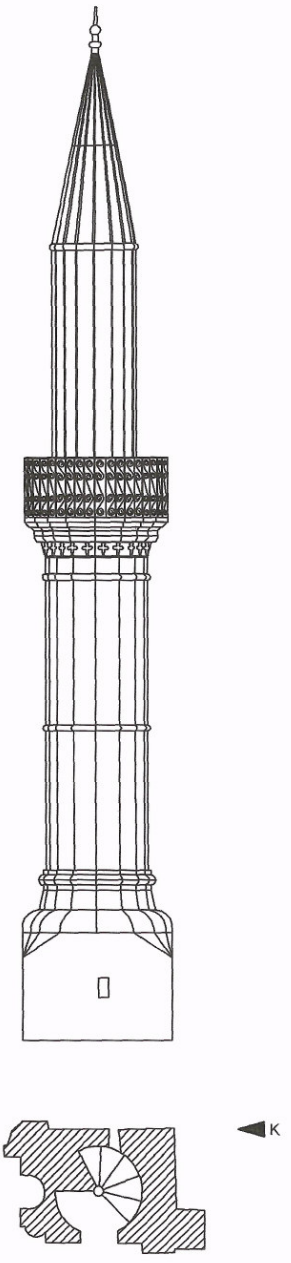

Şekil: 21
Pınarbaşı Aziziye Camii Minaresi
(Ömer Barut Arşivinden Alınmıştır.)

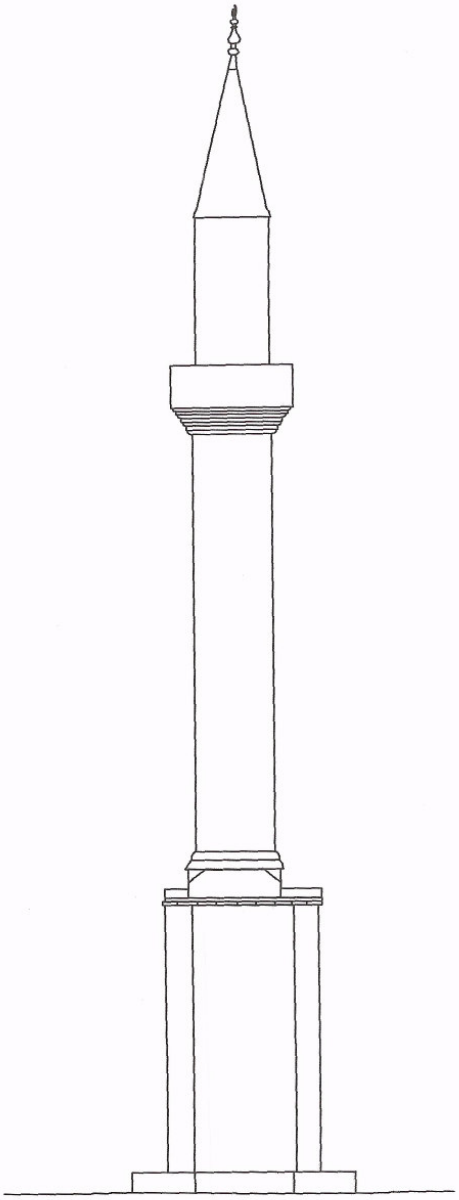

Şekil 22
Tomarza Merkez Camii Minaresi

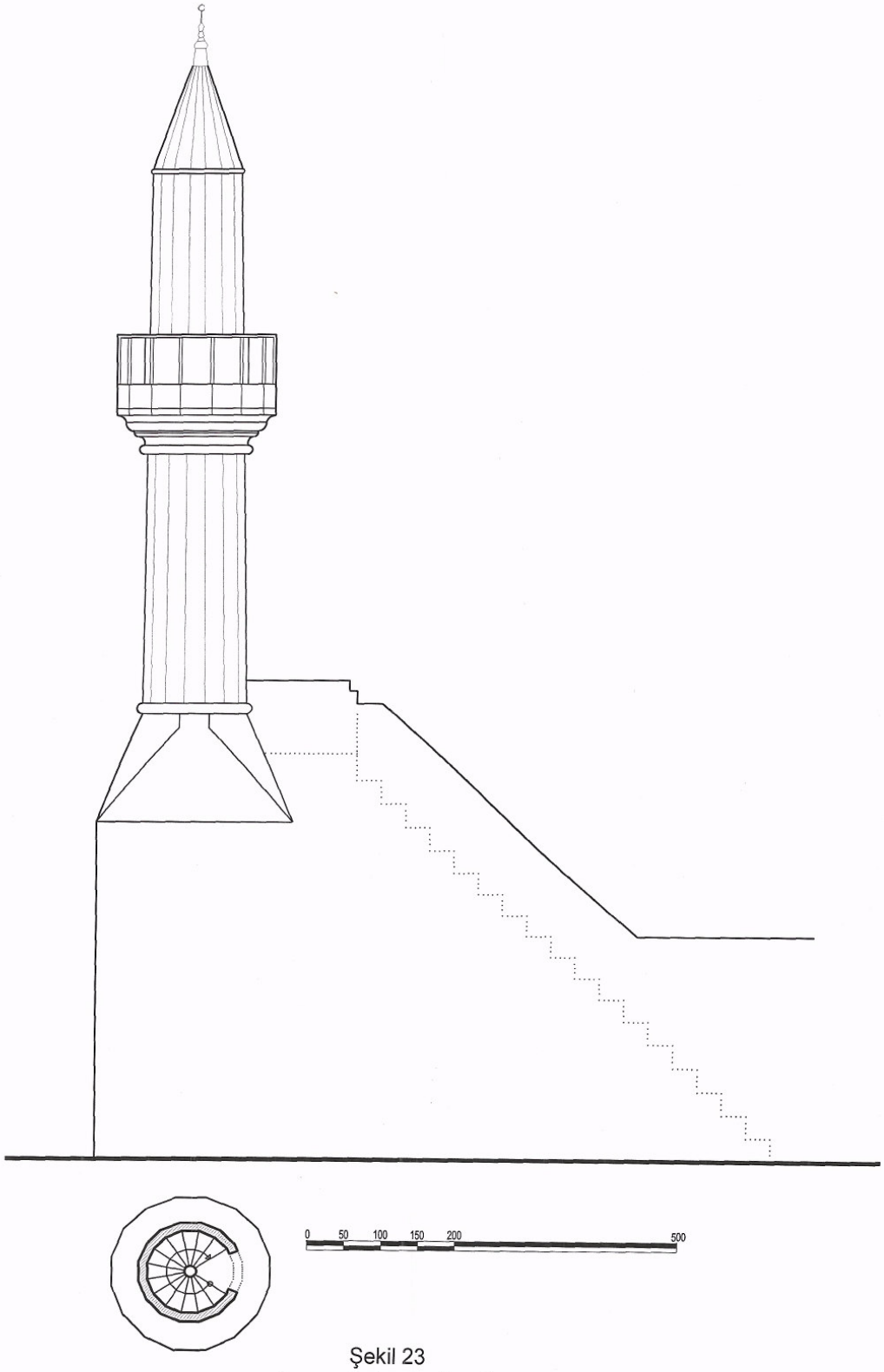

Şekil 23
İncesu Bulgurcu Camii
Köşk Minaresi Plan Ve Görünüşü

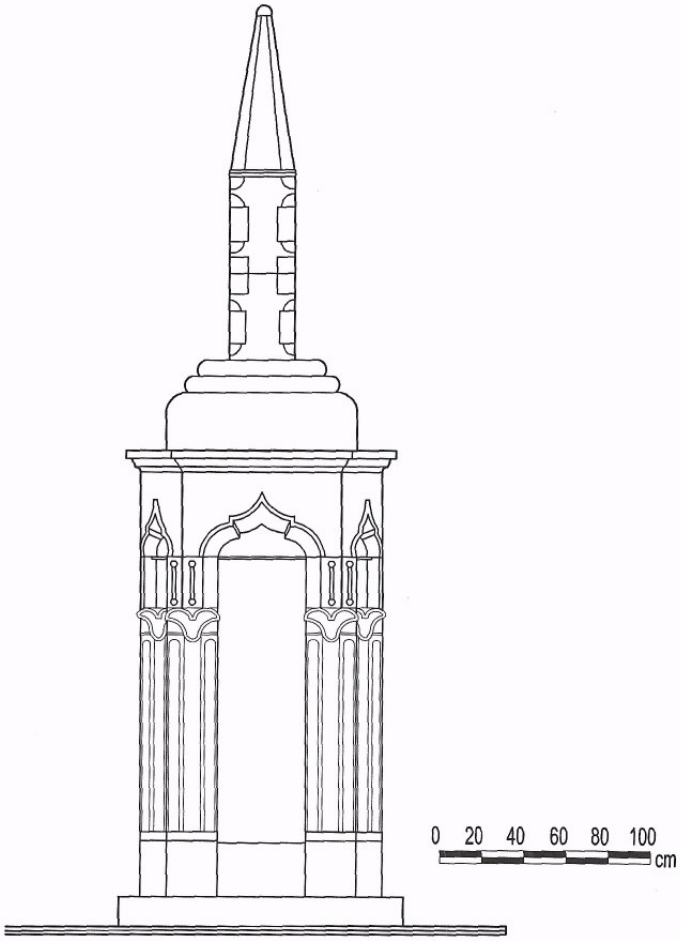

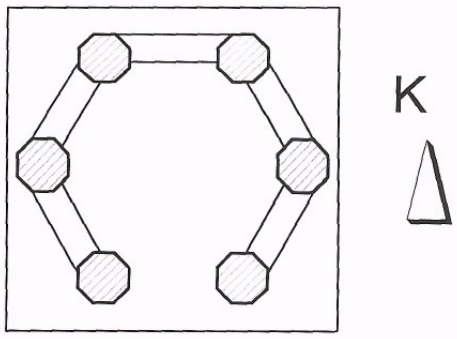

Şekil 24
Hunat Hatun Camii
Köşk Minaresi Plan Ve Görünüşü

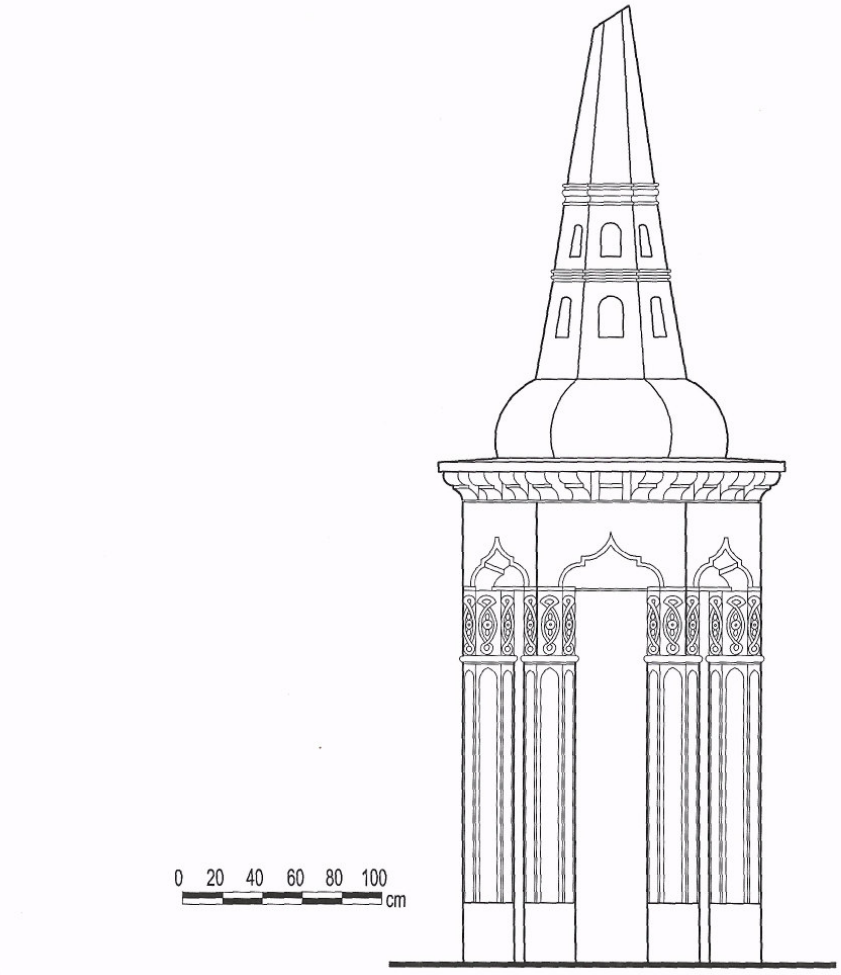

Şekil 25
Çakalız Camii
Köşk Minaresi Plan Ve Görünüşü

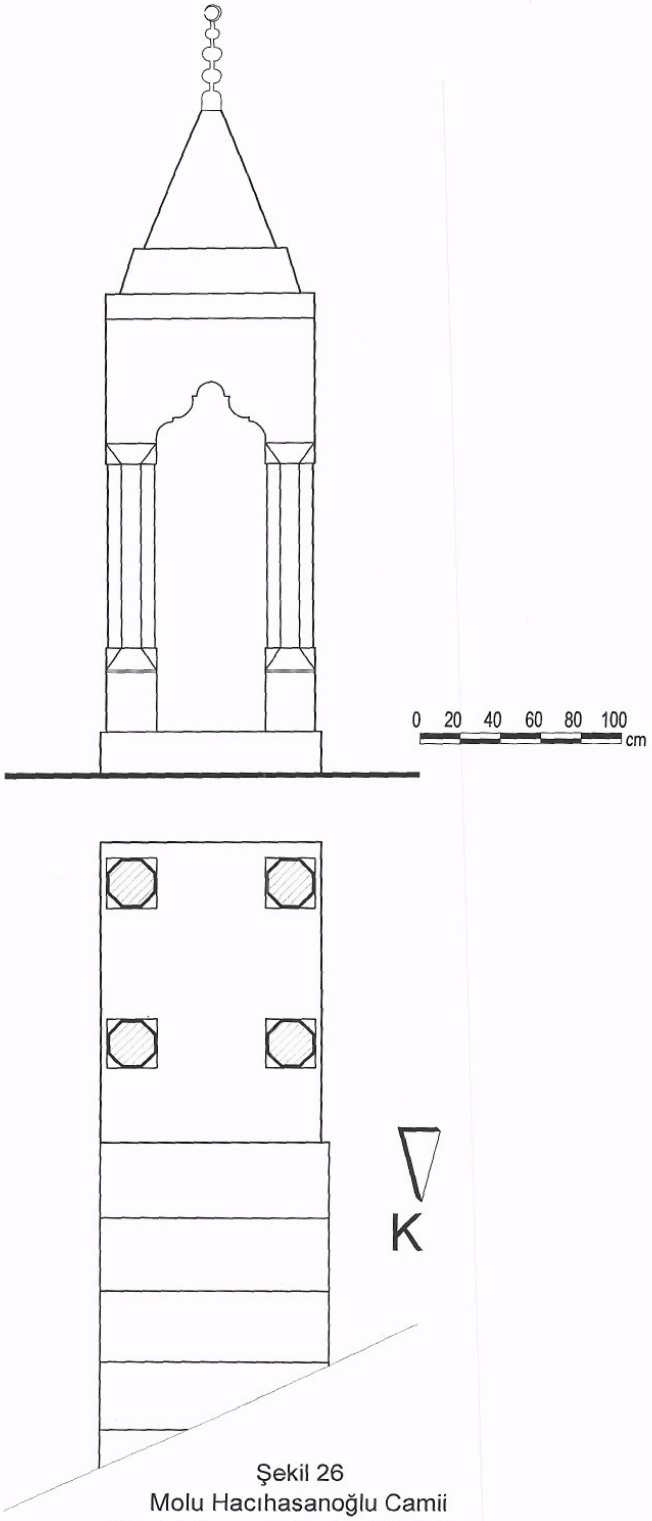

Şekil 26
Molu Hacıhasanoğlu Camii
Köşk Minaresi Plan Ve Görünüşü

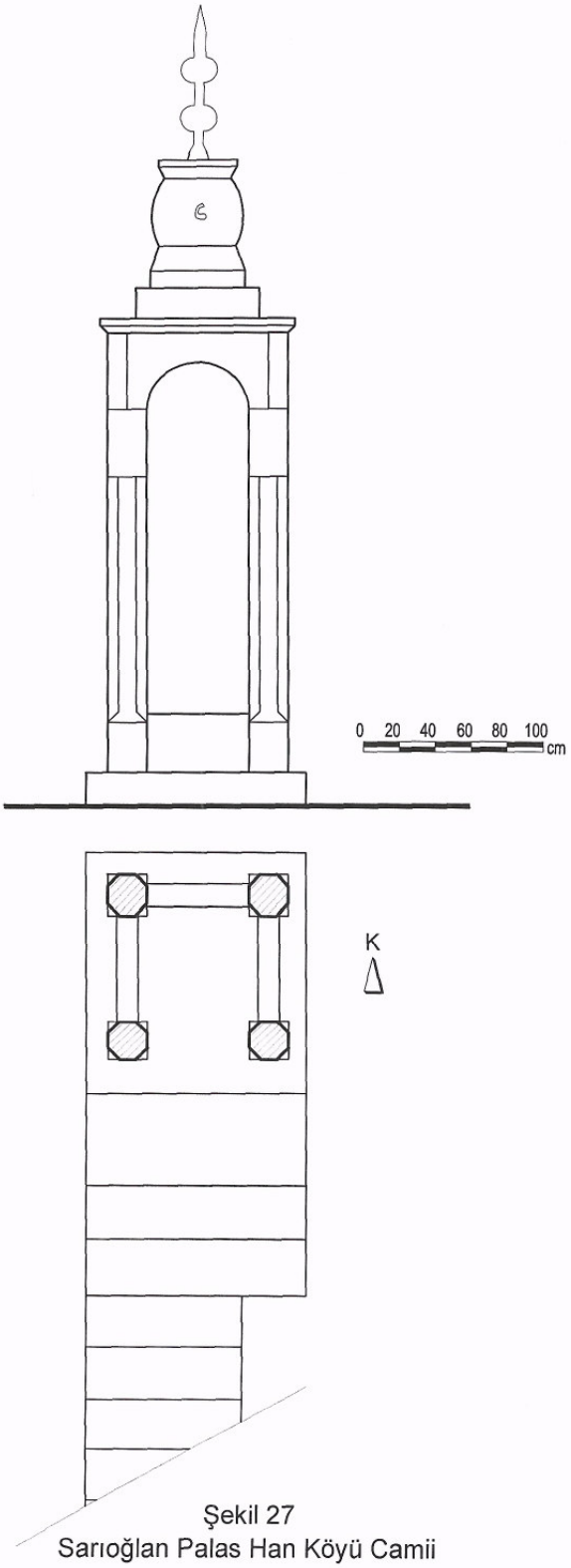

Şekil 27
Sarıoğlan Palas Han Köyü Camii
Köşk Minaresi Plan Ve Görünüşü

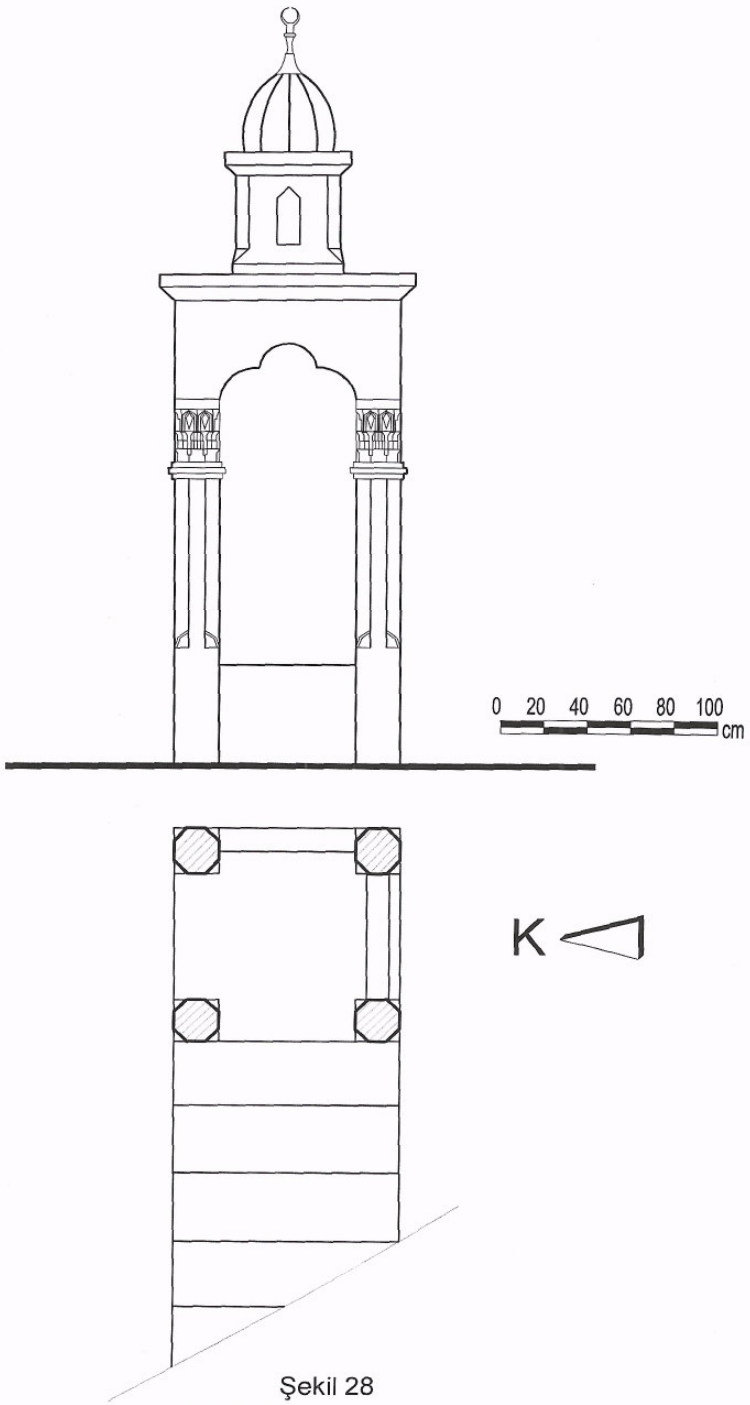

Şekil 28
Bünyan Büyük Bürüngüz Mütevelli Camii
Köşk Minaresi Plan Ve Görünüşü

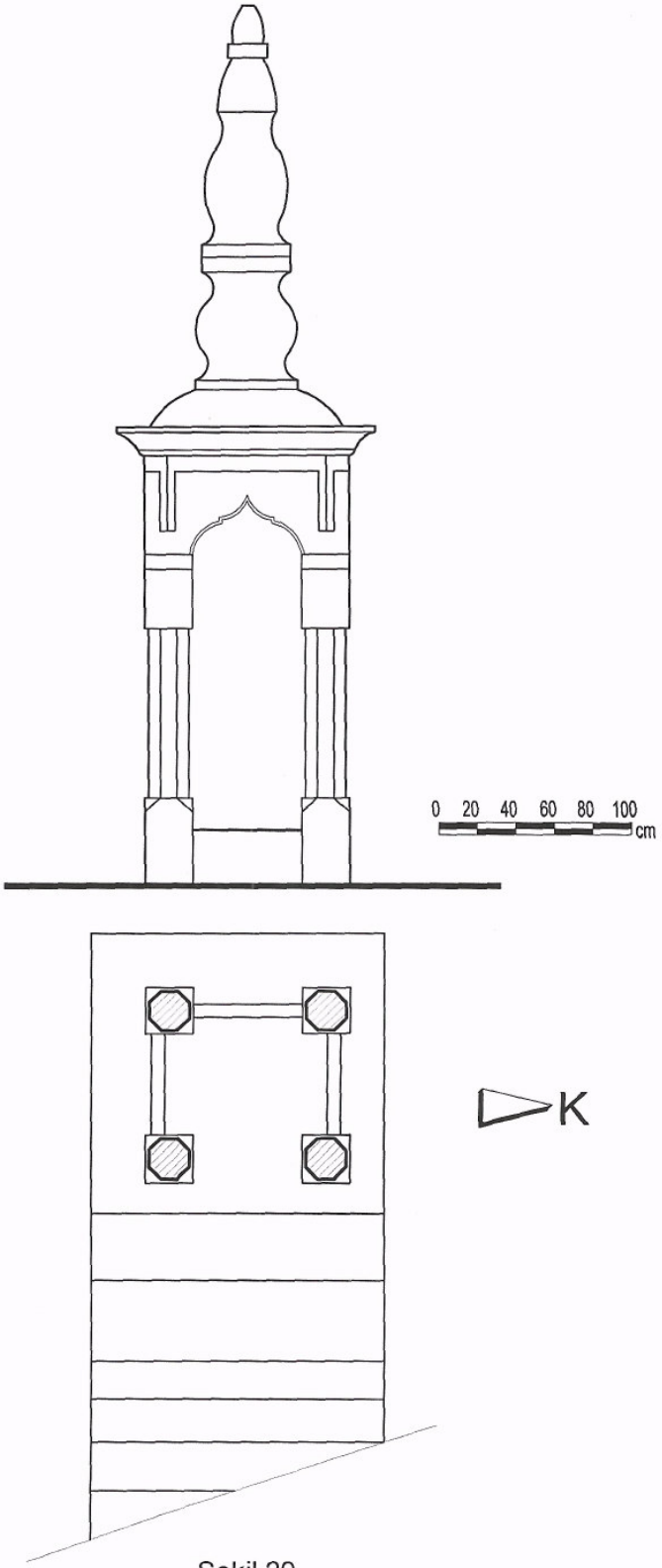

Şekil 29
Erkilet Arabıdın Mescidi
Köşk Minaresi Plan Ve Görünüşü

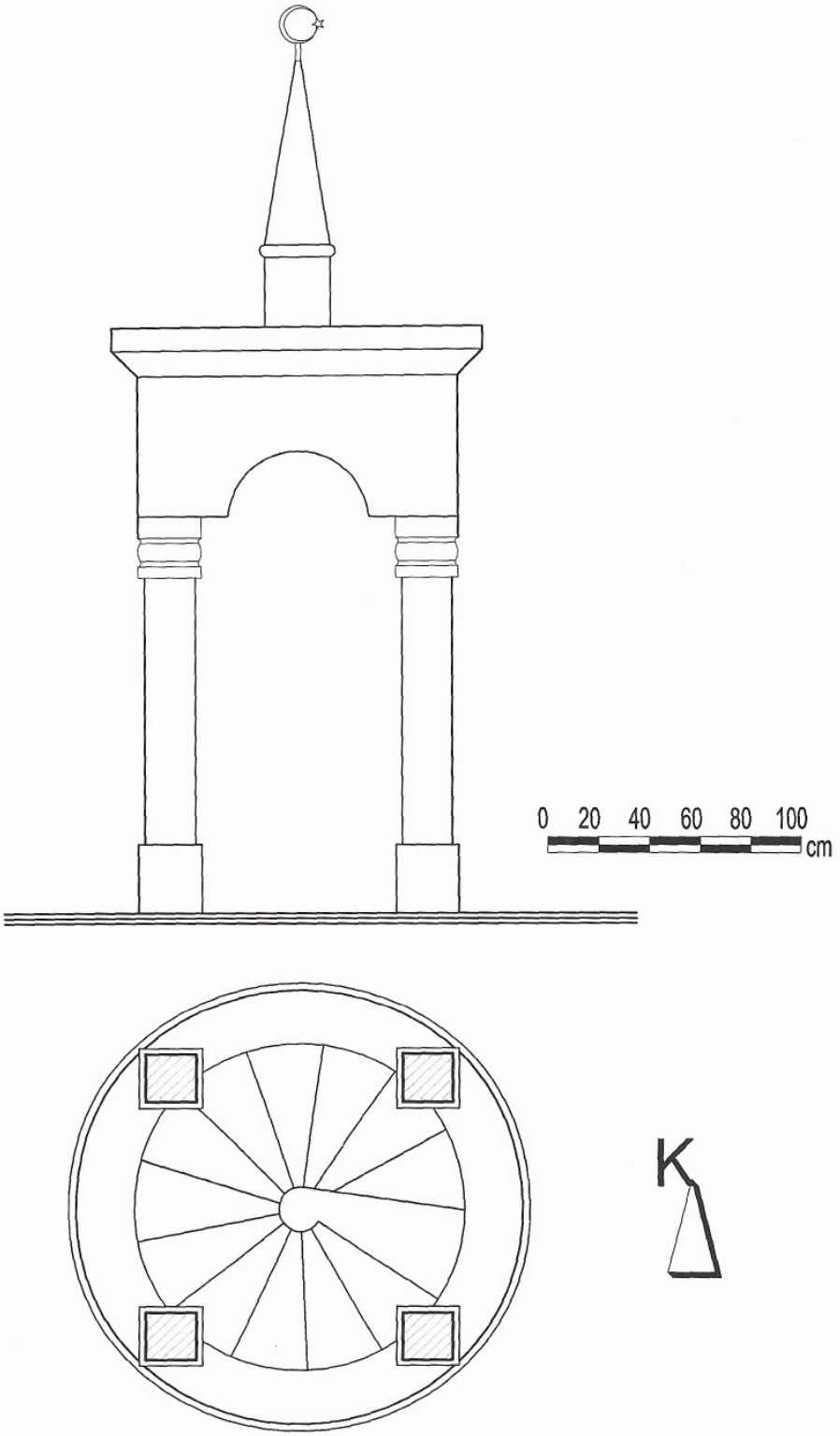

Şekil 30
Develi Meteris Camii
Köşk Minaresi Plan Ve Görünüşü

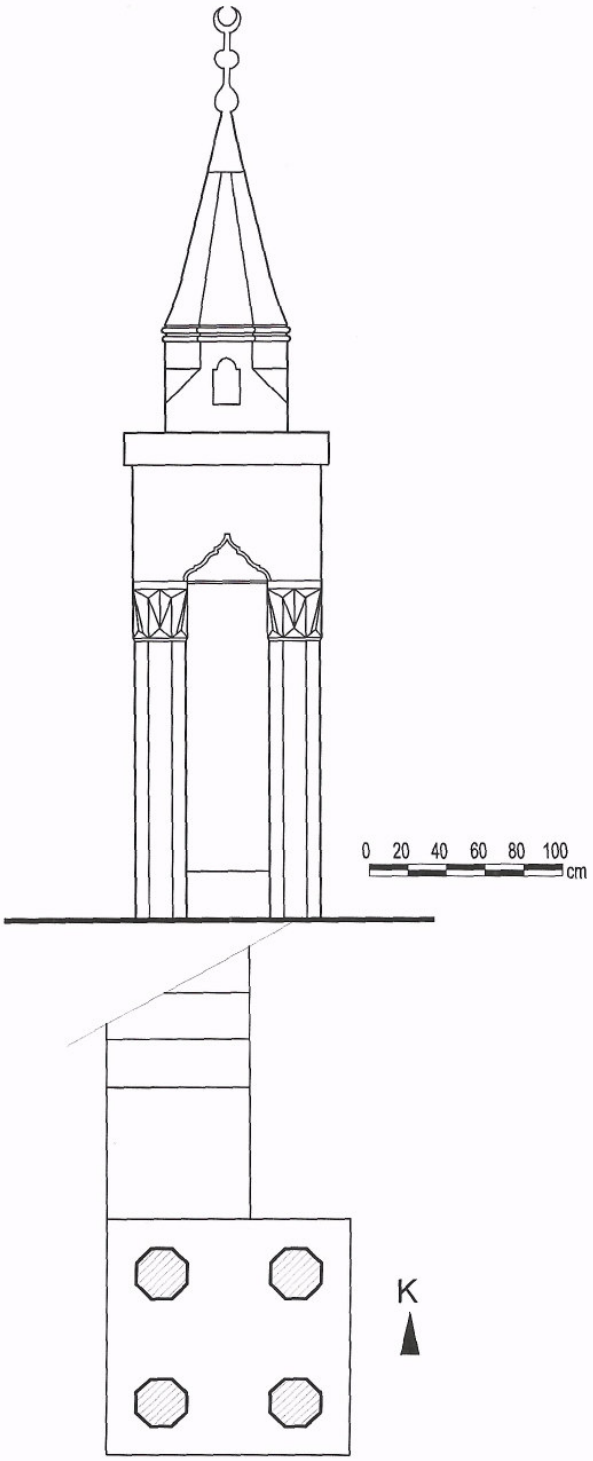

Şekil 31
Keklikoğlu Camii
Köşk Minaresi Plan Ve Görünüşü

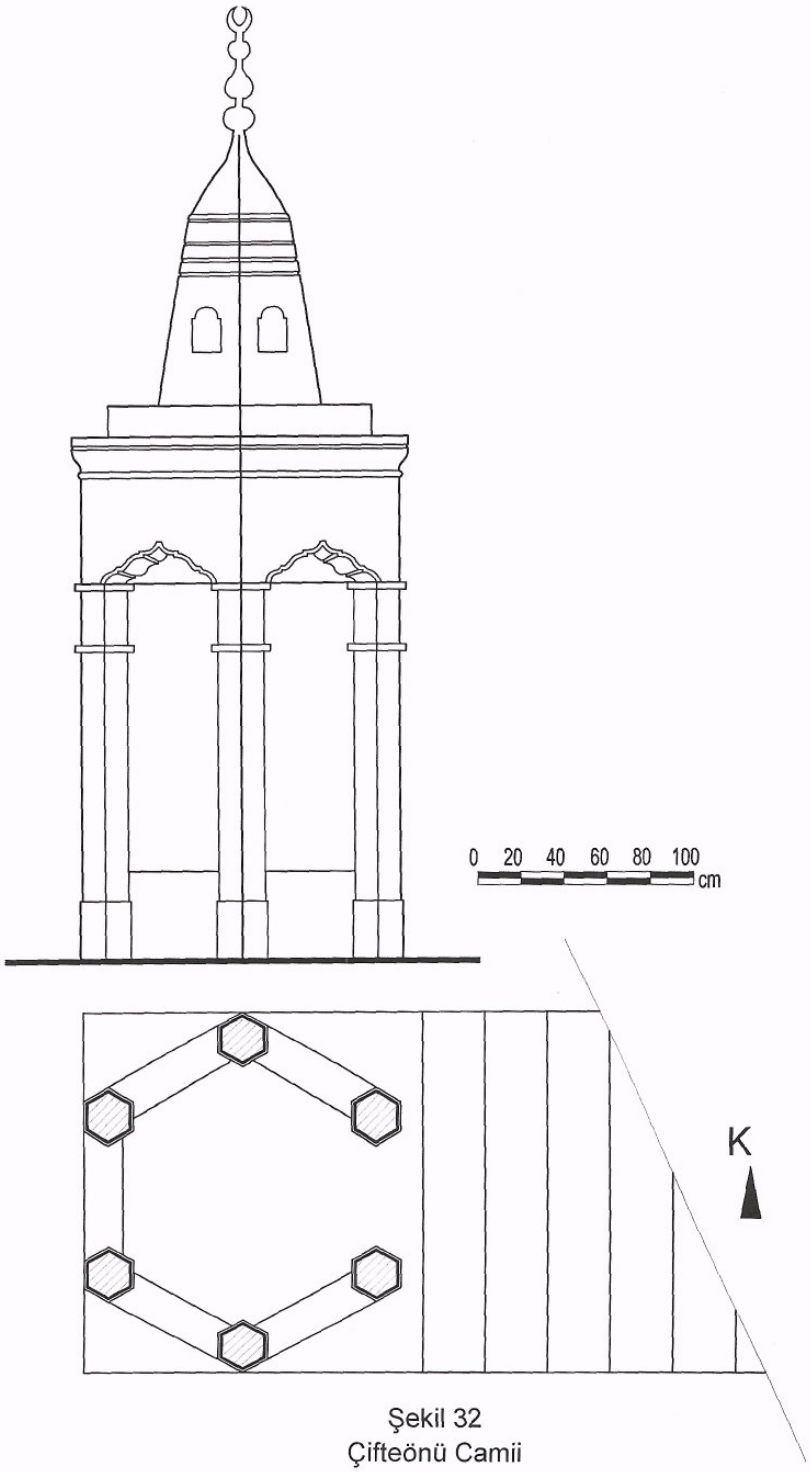

Şekil 32
Çifteönü Camii
Köşk Minaresi Plan Ve Görünüşü

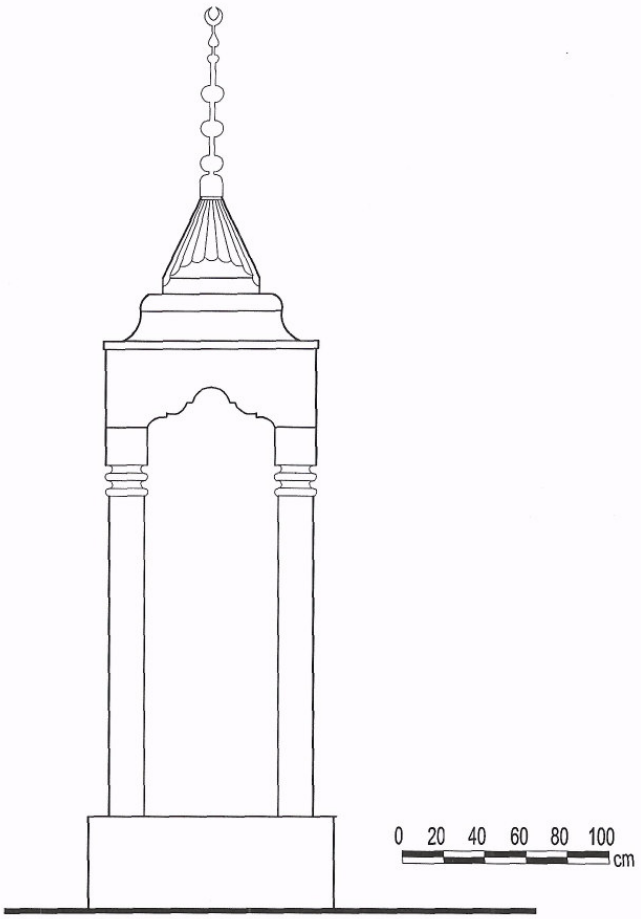

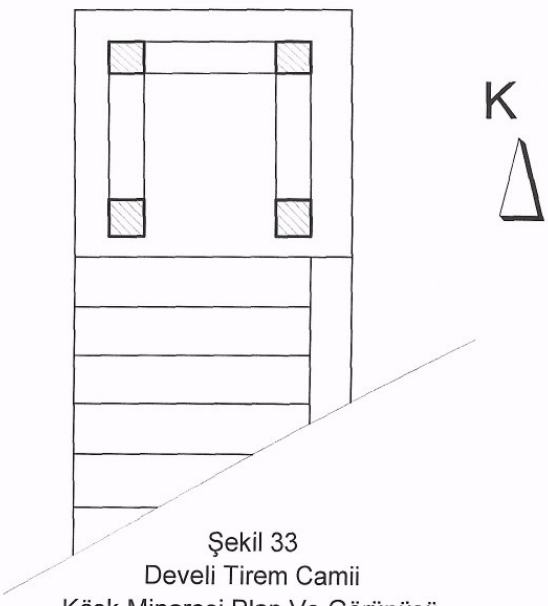

Şekil 33
Develi Tirem Camii
Köşk Minaresi Plan Ve Görünüşü

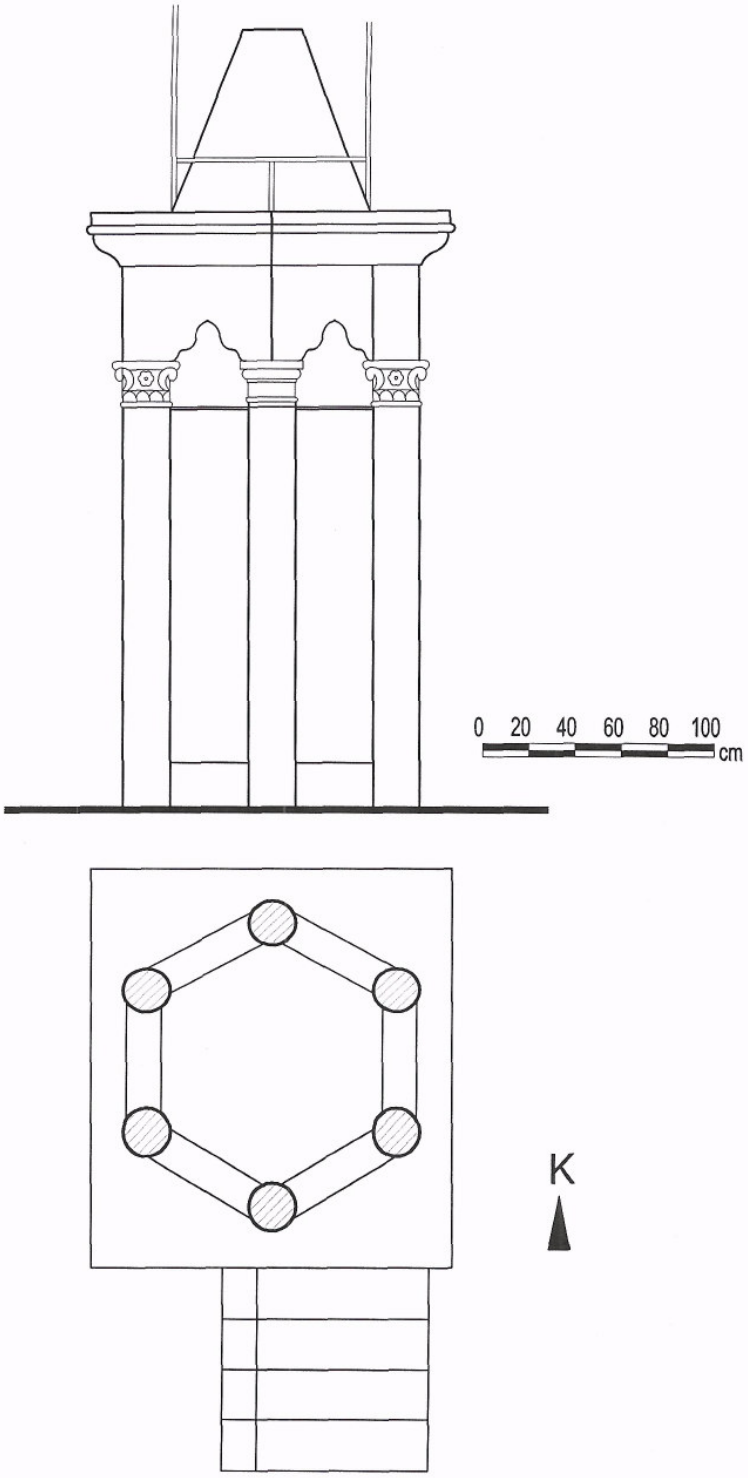

Şekil 34
Karacaoğlu Camii
Köşk Minaresi Plan Ve Görünüşü

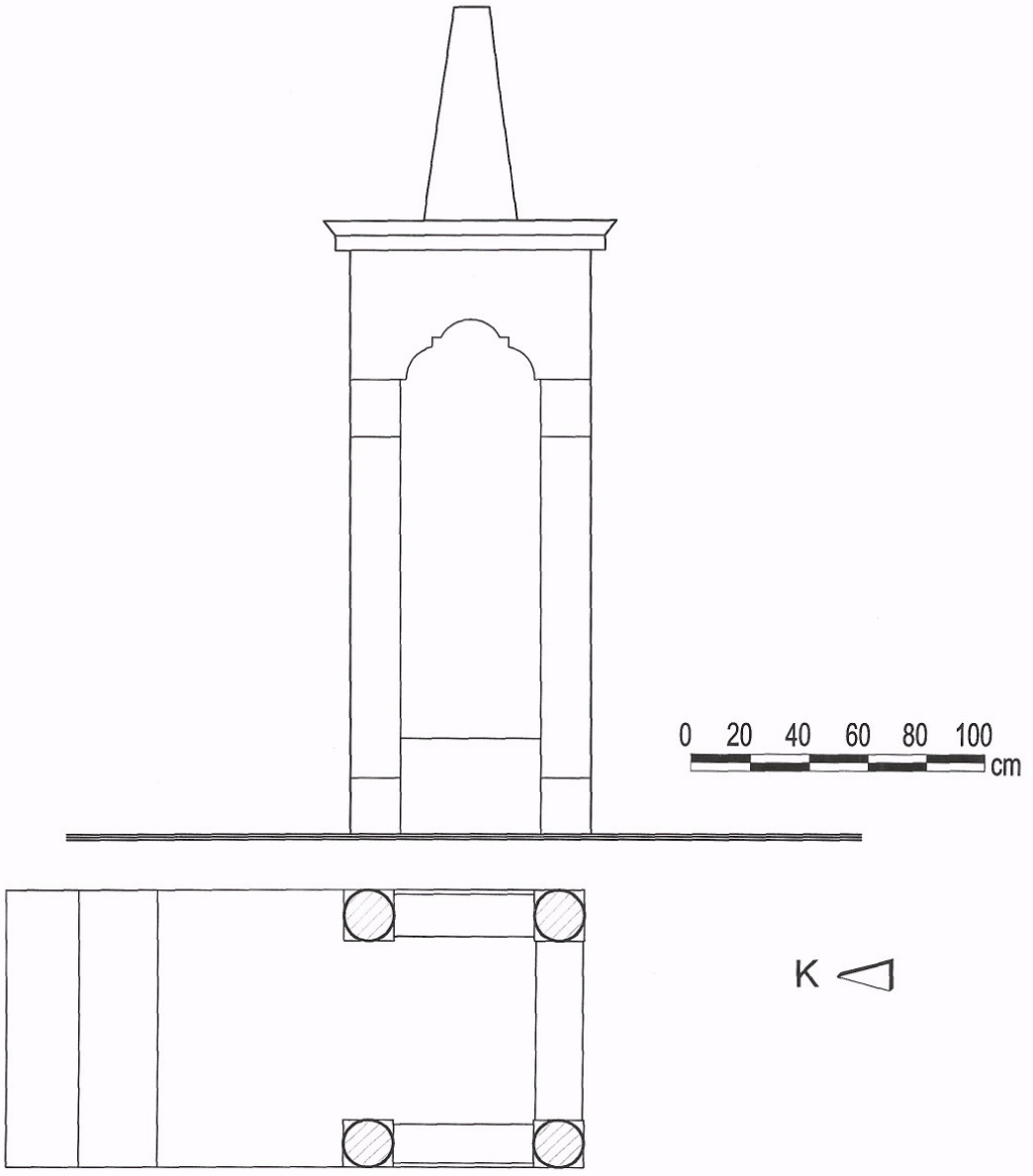

Şekil 35
Develi Dedeman Çay Camii
Köşk Minaresi Plan Ve Görünüşü

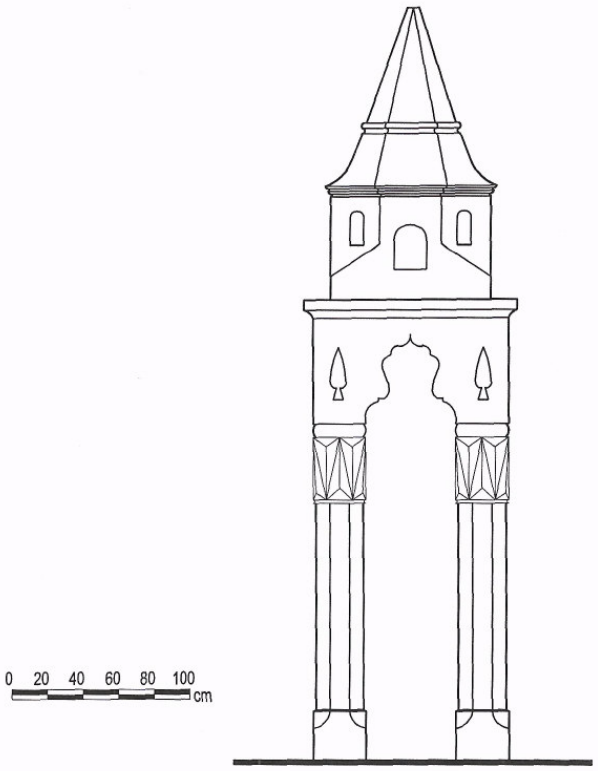

Şekil 36
Seyitgazi Camii
Köşk Minaresi Plan Ve Görünüşü

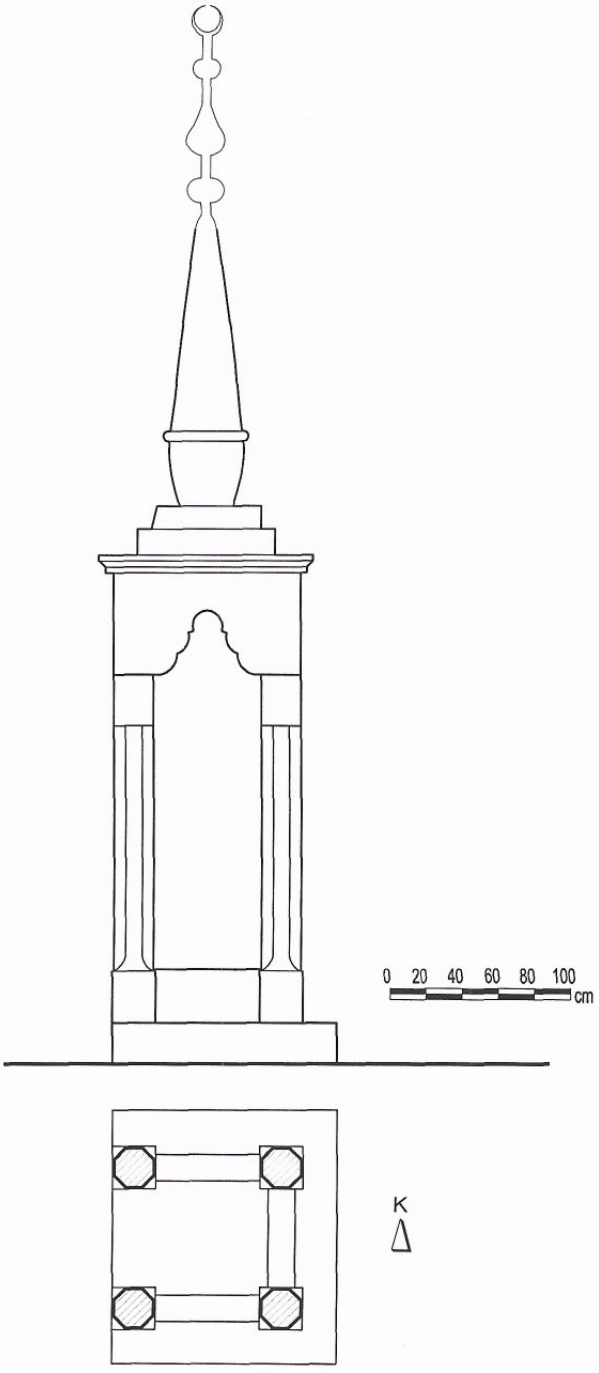

Şekil 37
Ağırnas Müftü Mesut Camii
Köşk Minaresi Plan Ve Görünüşü

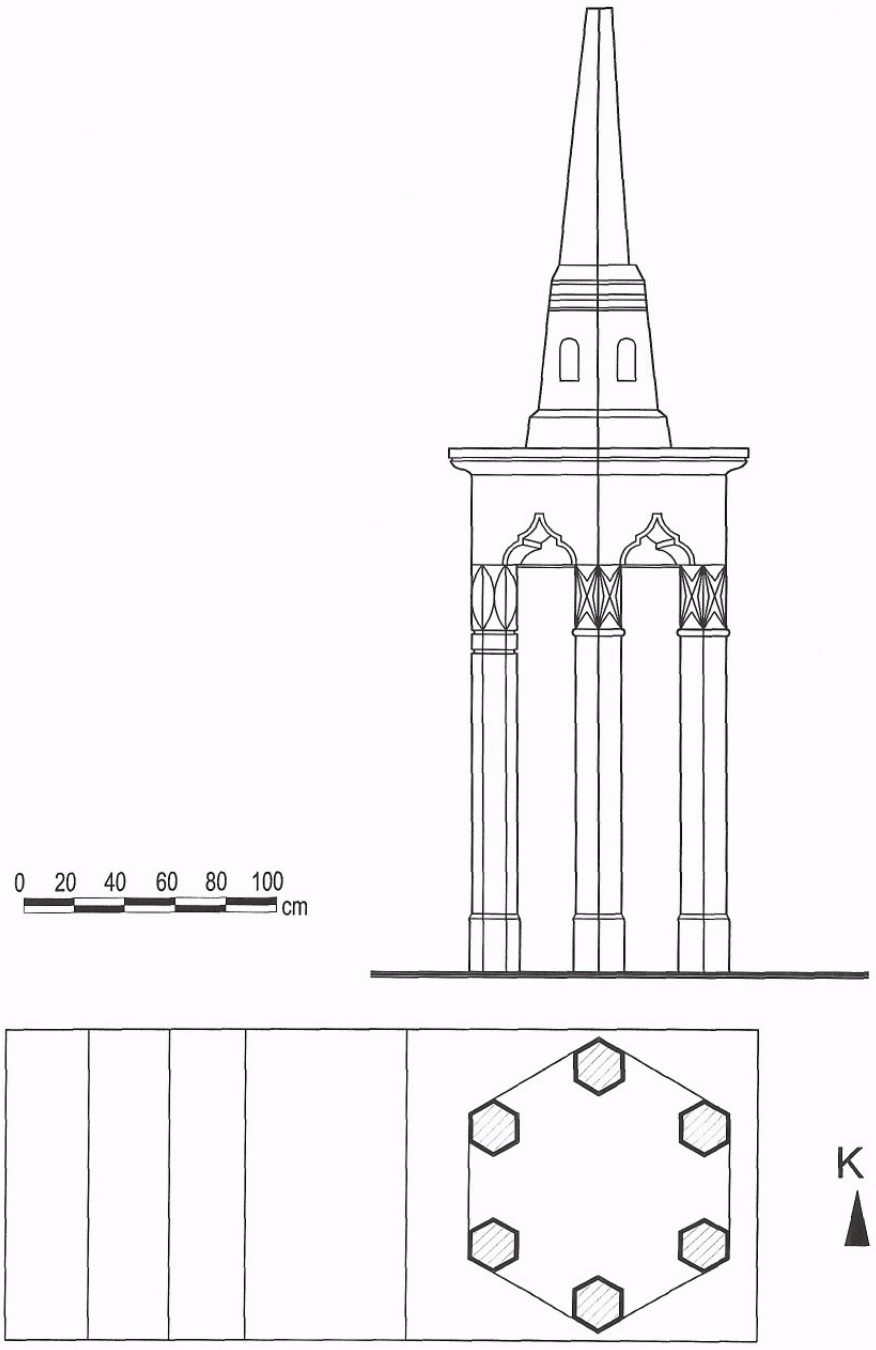

Şekil 38
Gülük Camii
Köşk Minaresi Plan Ve Görünüşü

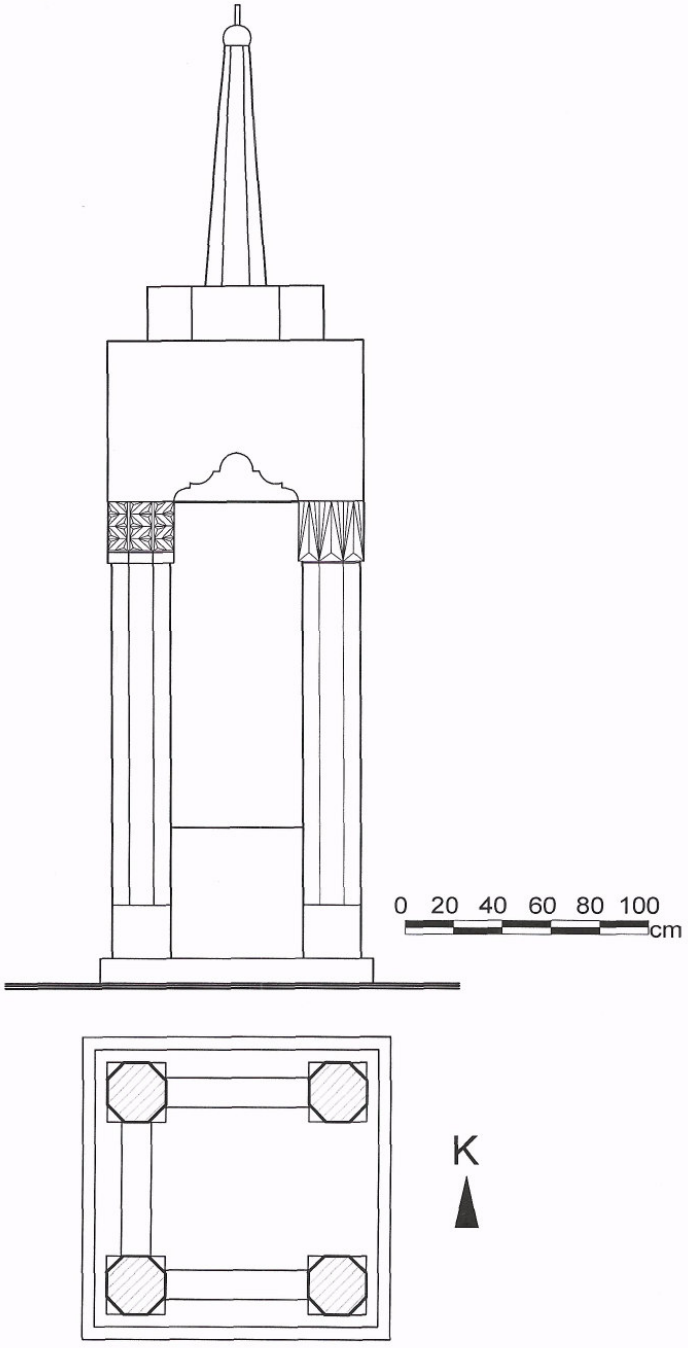

Şekil 39
Göllü Camii
Köşk Minaresi Plan Ve Görünüşü

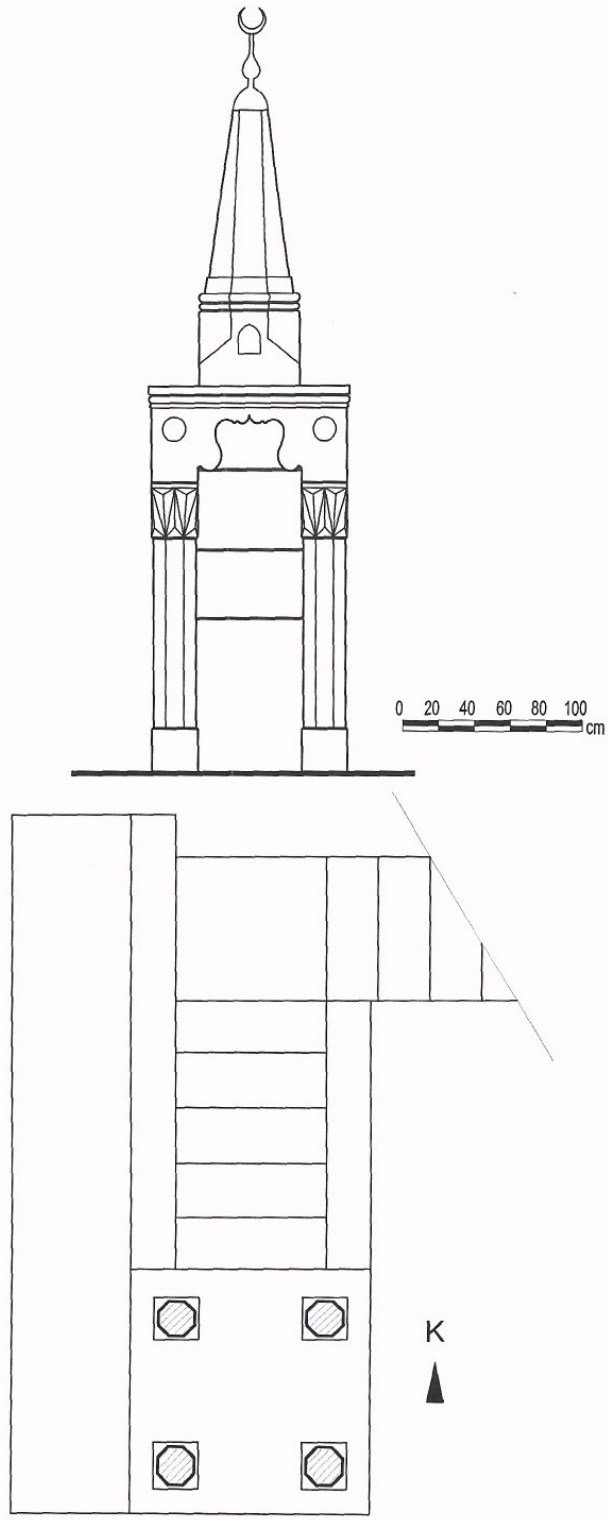

Şekil 40
Ali Hoca Camii
Köşk Minaresi Plan Ve Görünüşü

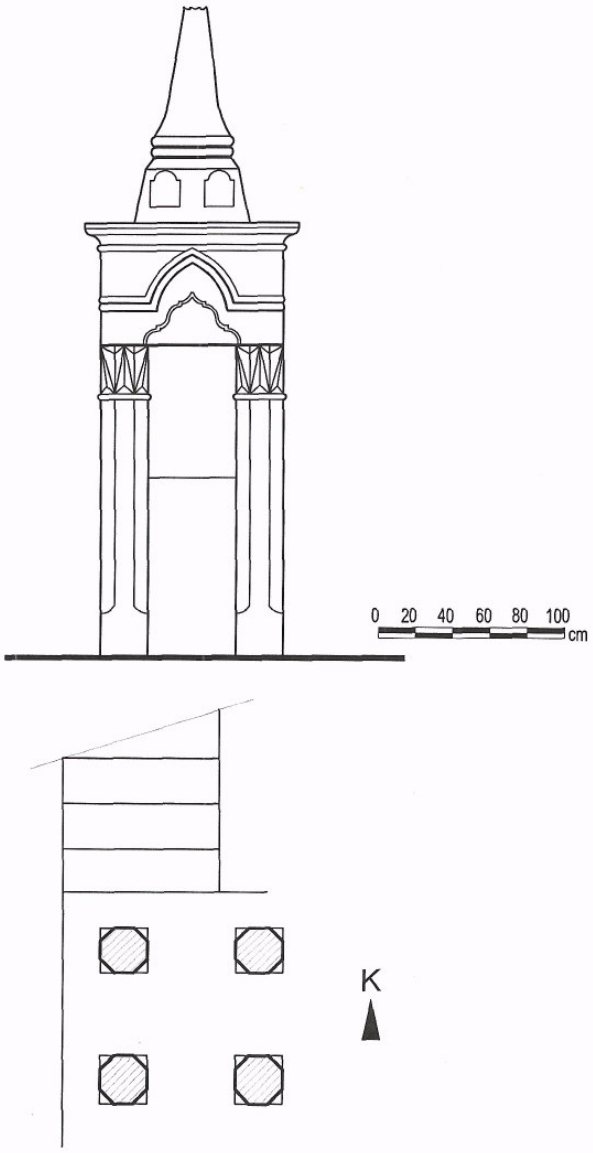

Şekil 41
Gubaroğlu Camii
Köşk Minaresi Plan Ve Görünüşü

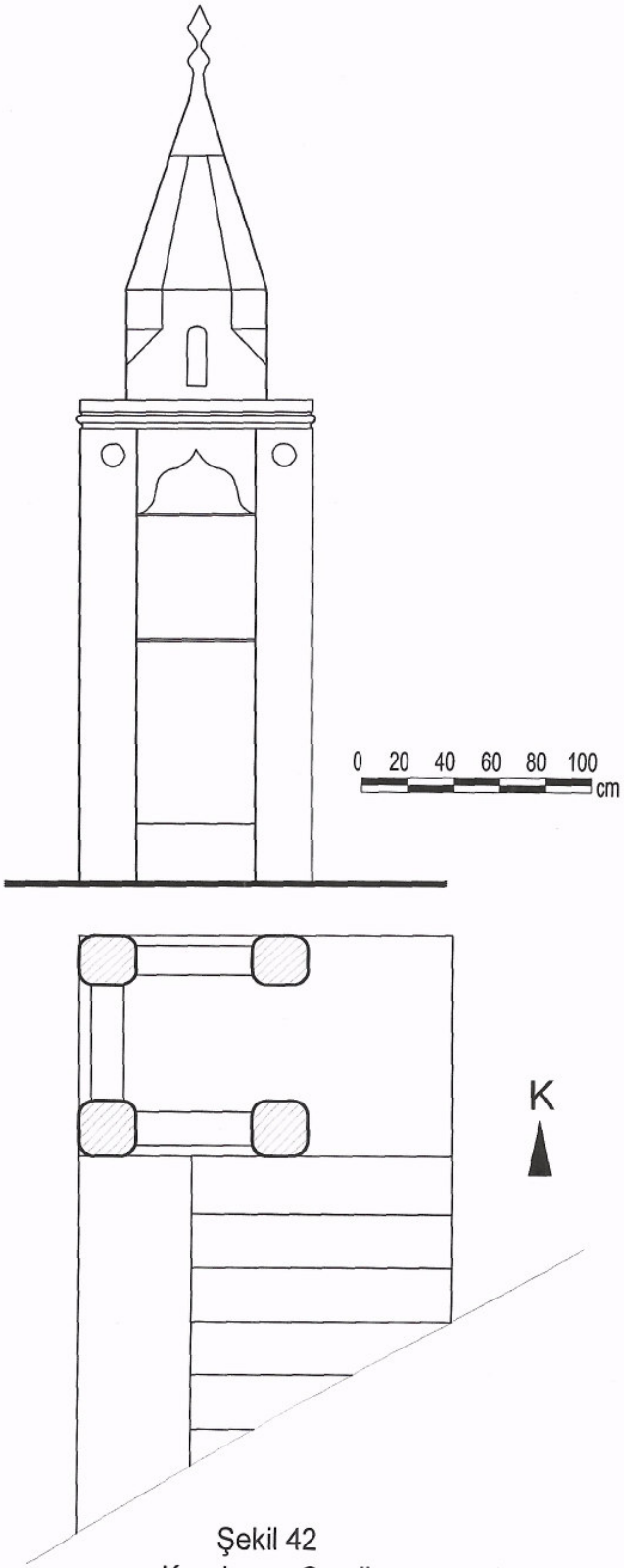

Şekil 42
Karaimam Camii
Köşk Minaresi Plan Ve Görünüşü

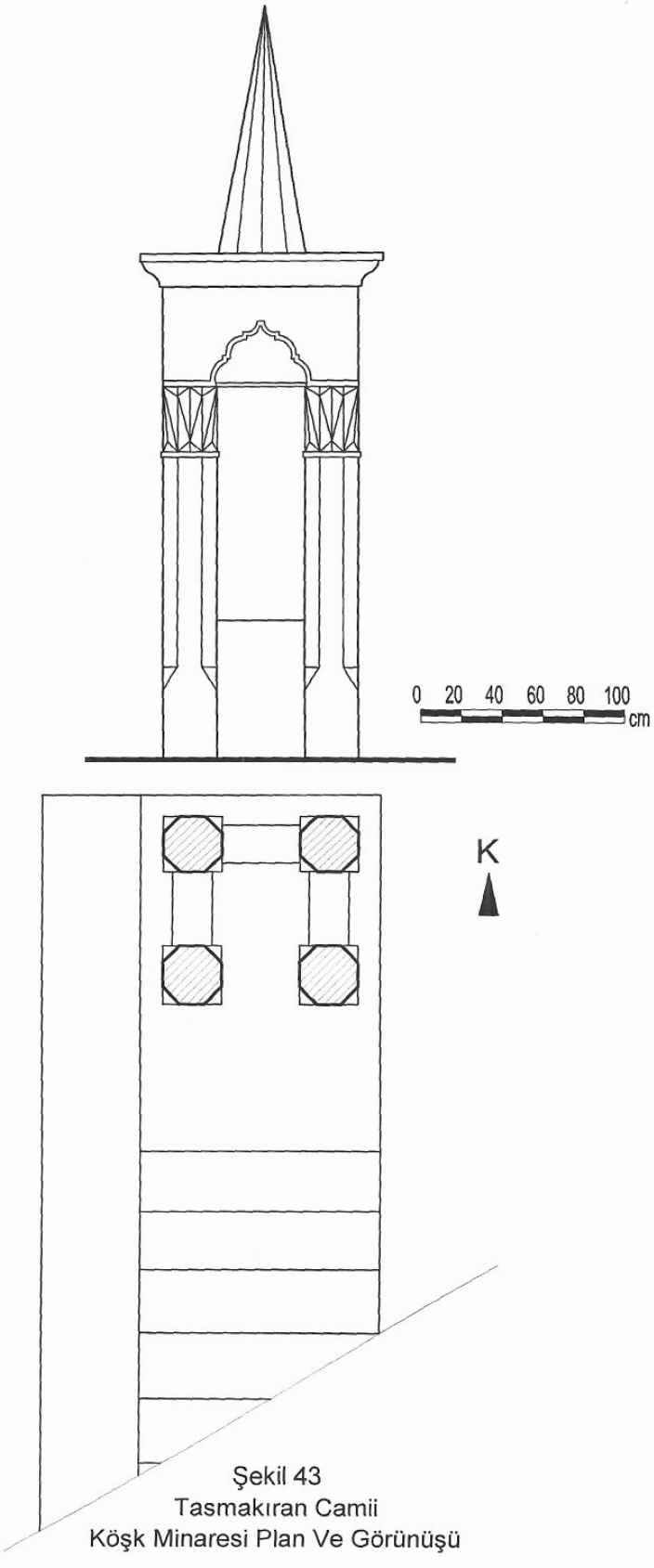

Şekil 43
Tasmakıran Camii
Köşk Minaresi Plan Ve Görünüşü

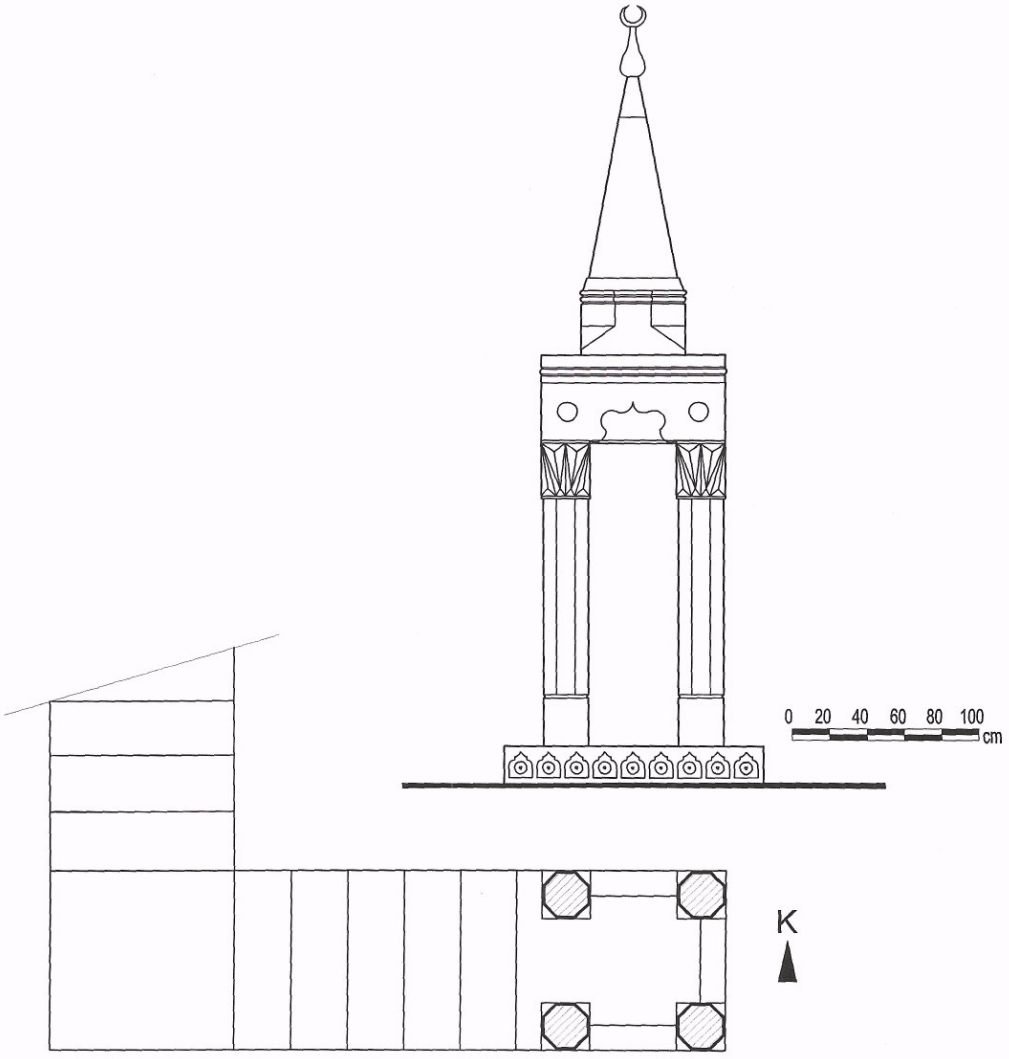

Şekil 44
Karaimam mescidi
Köşk Minaresi Plan Ve Görünüşü

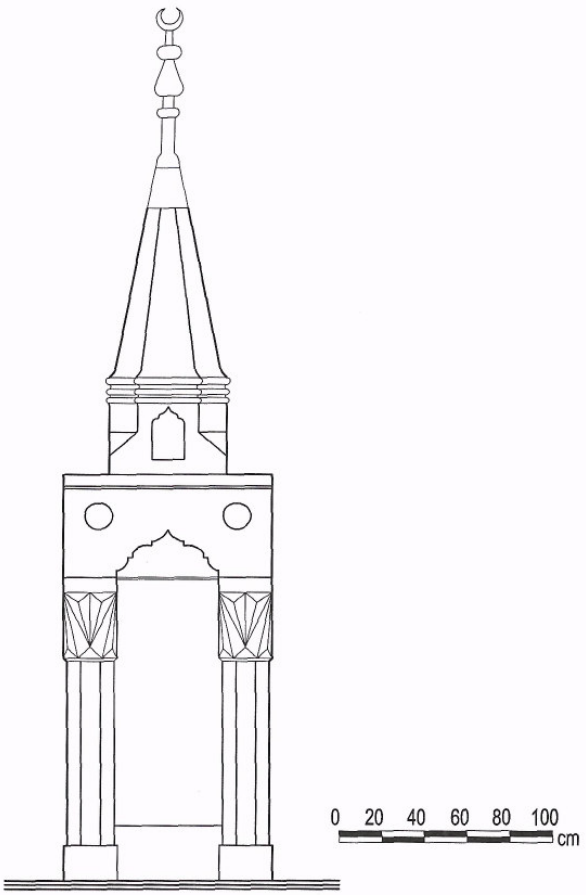

Şekil 45
Helvacıdede Şıh Mescidi
Köşk Minaresi Plan Ve Görünüşü

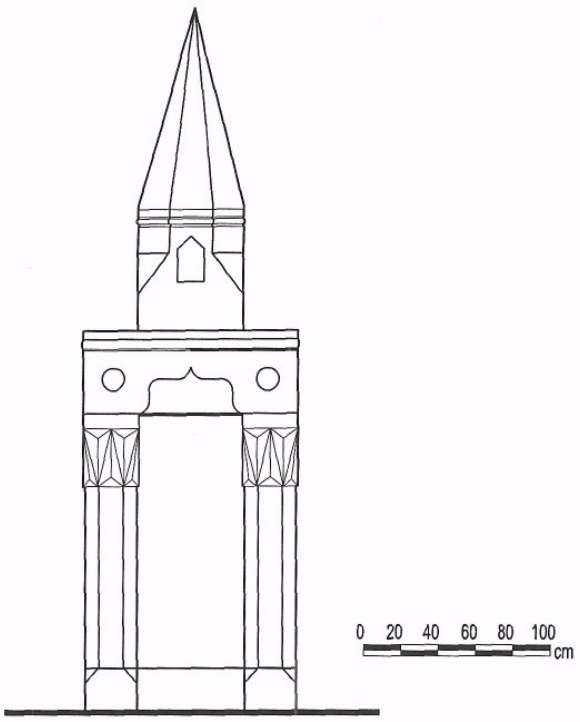

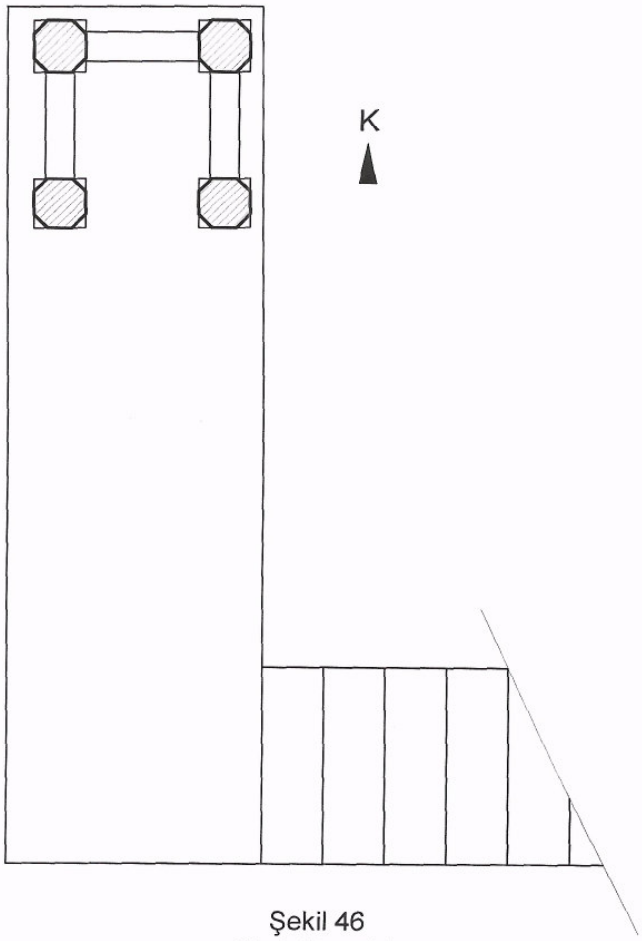

Şekil 46
Kadı Mescidi
Köşk Minaresi Plan Ve Görünüşü

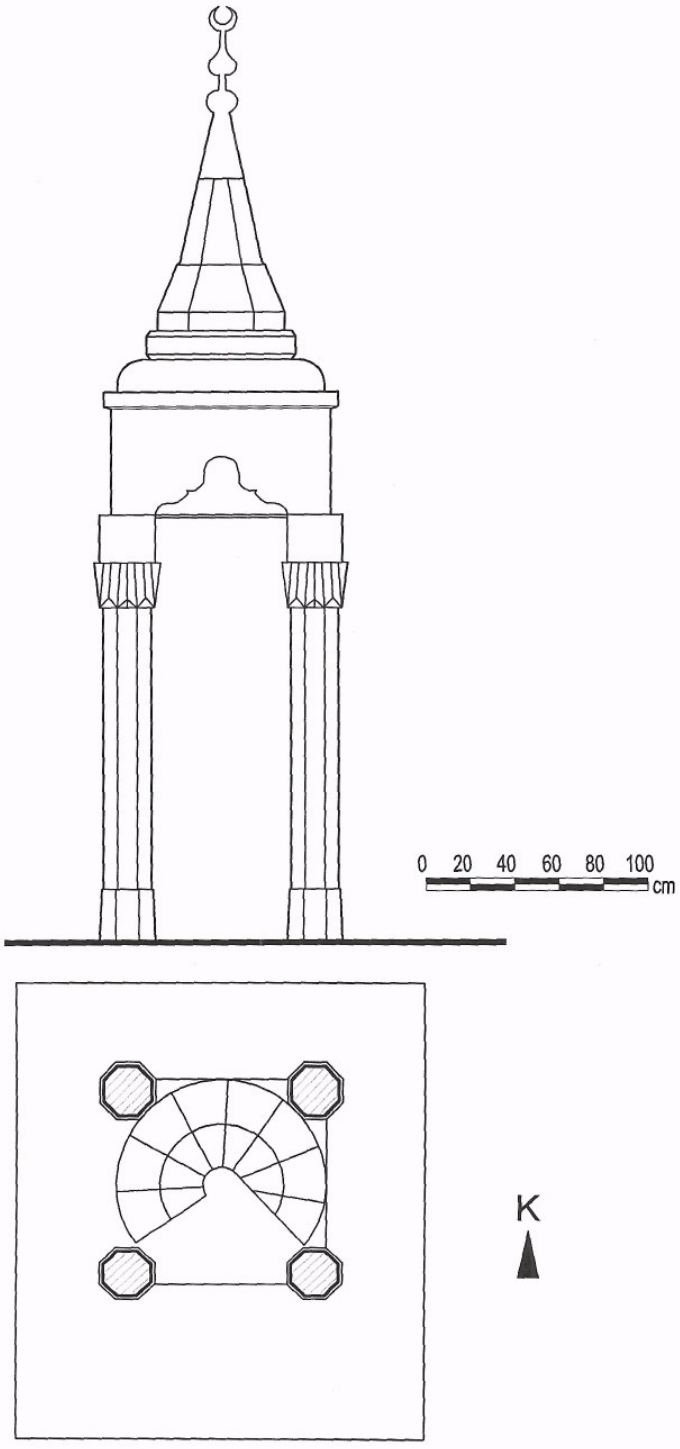

Şekil 48
Cıncıklı Camii
Köşk Minaresi Plan Ve Görünüşü

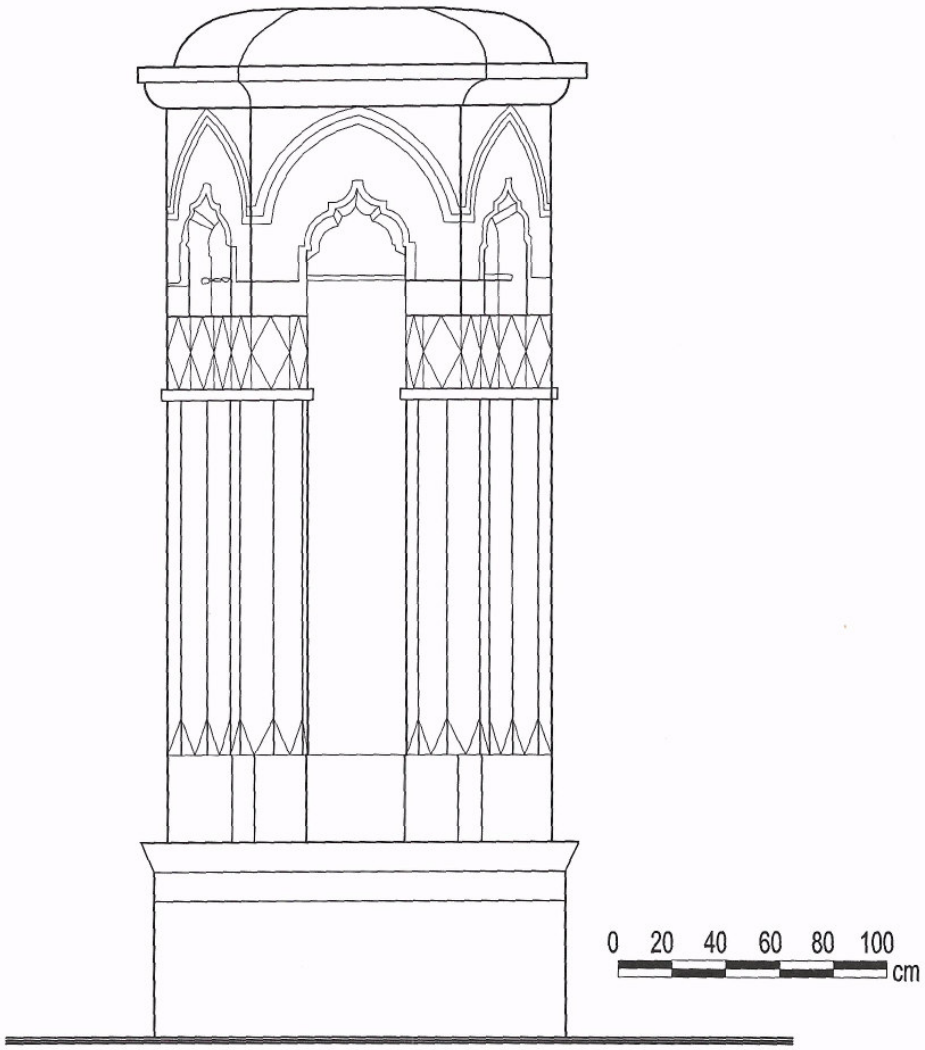

Şekil 49
Battalgazi Camii
Köşk Minaresi Plan Ve Görünüşü

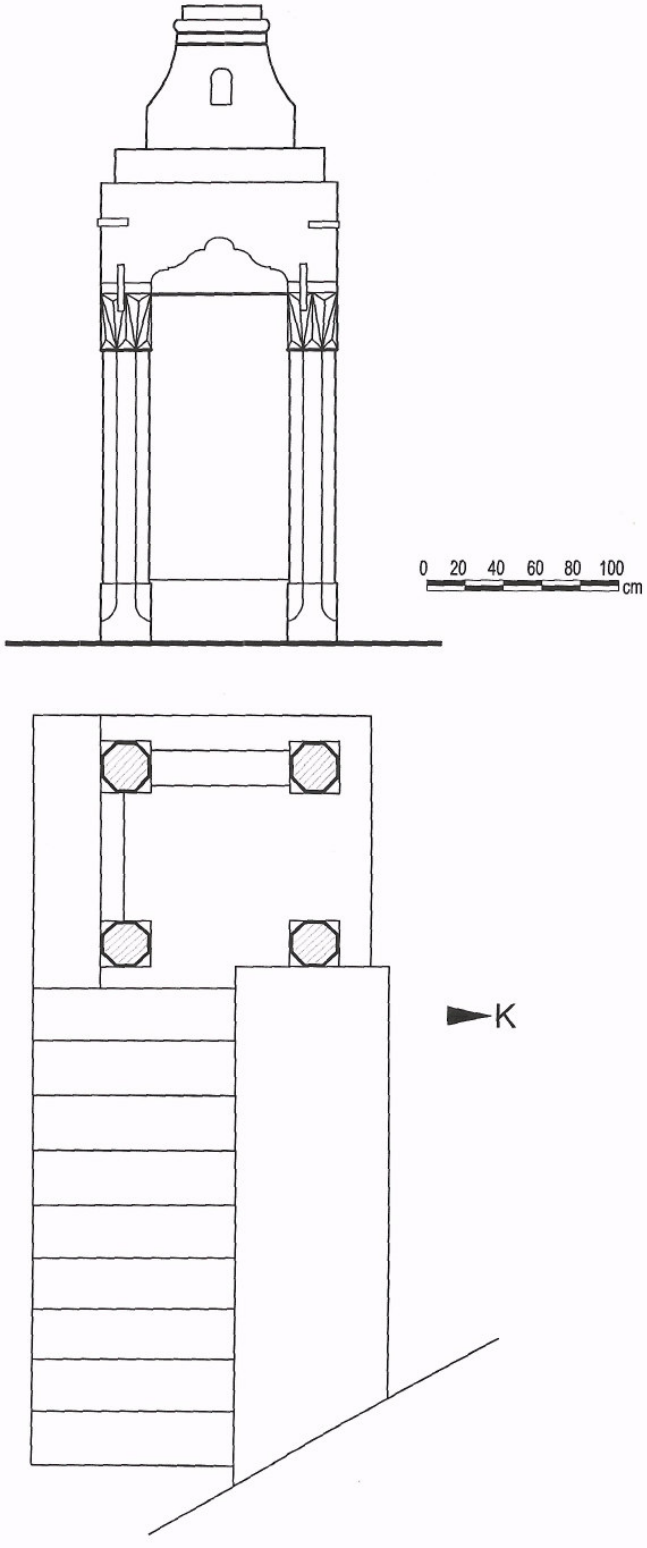

Şekil 50
Kalaycıoğlu Mescidi
Köşk Minaresi Plan Ve Görünüşü

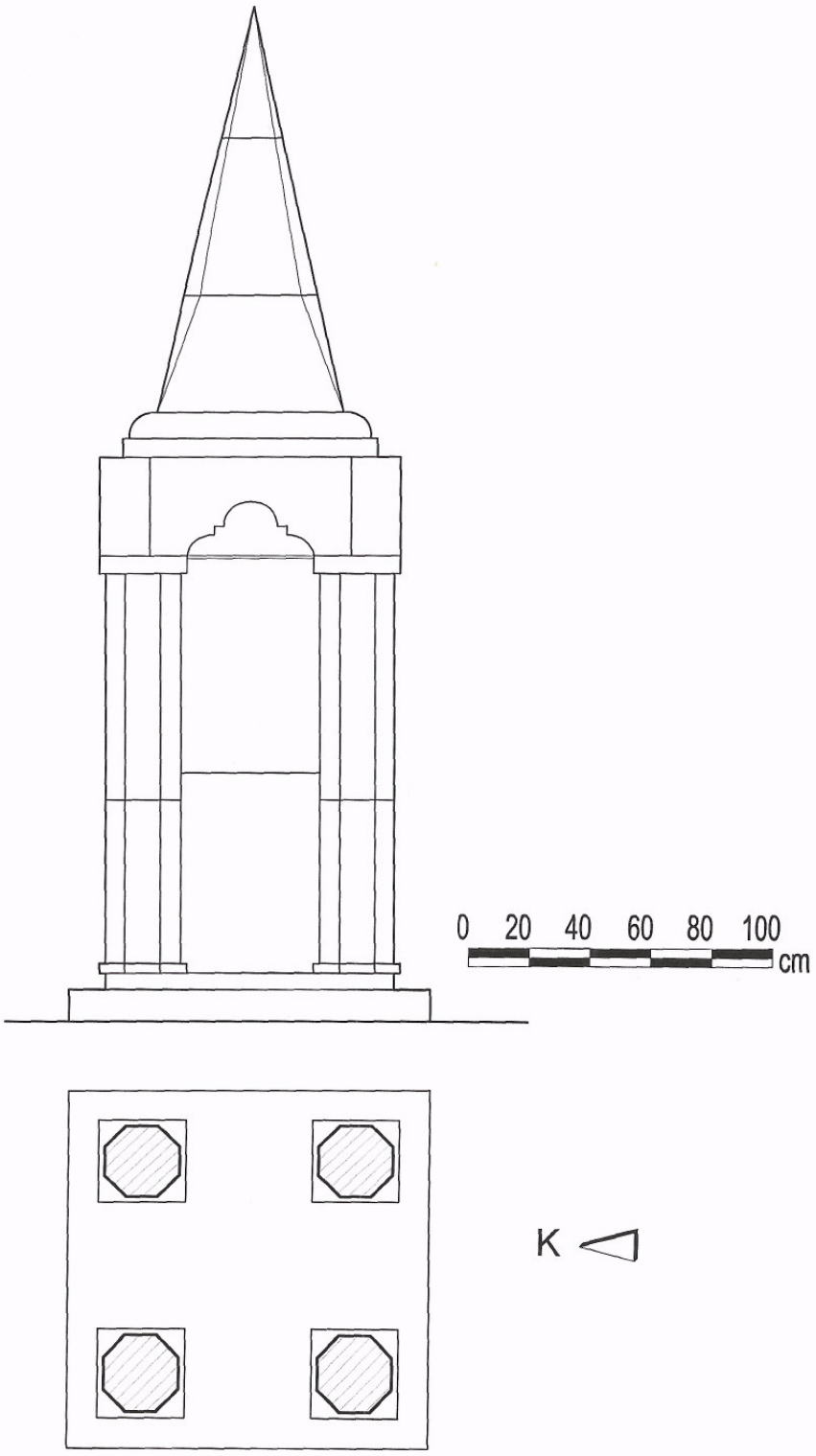

Şekil 51
Hacı Saki Camii
Köşk Minaresi Plan Ve Görünüşü

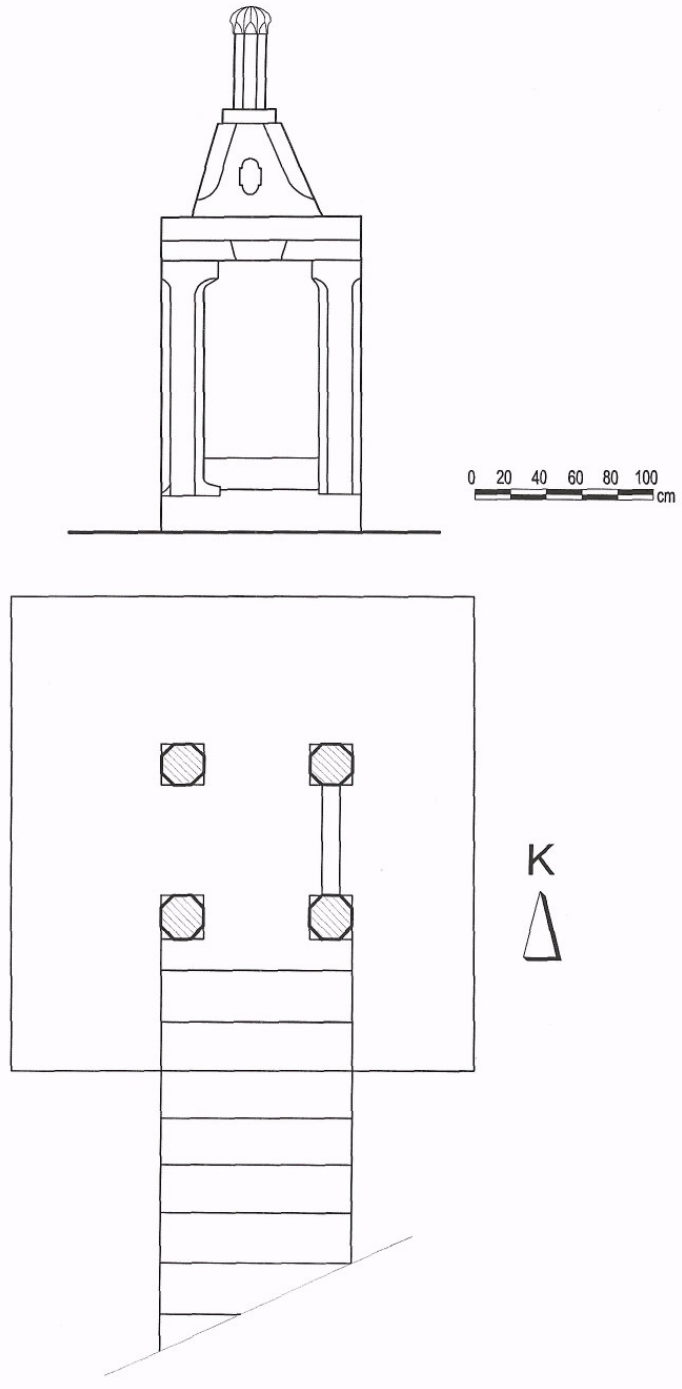

Şekil 52
Develi Ulu Camii(Sivasi Hatun)
Köşk Minaresi Plan Ve Görünüşü

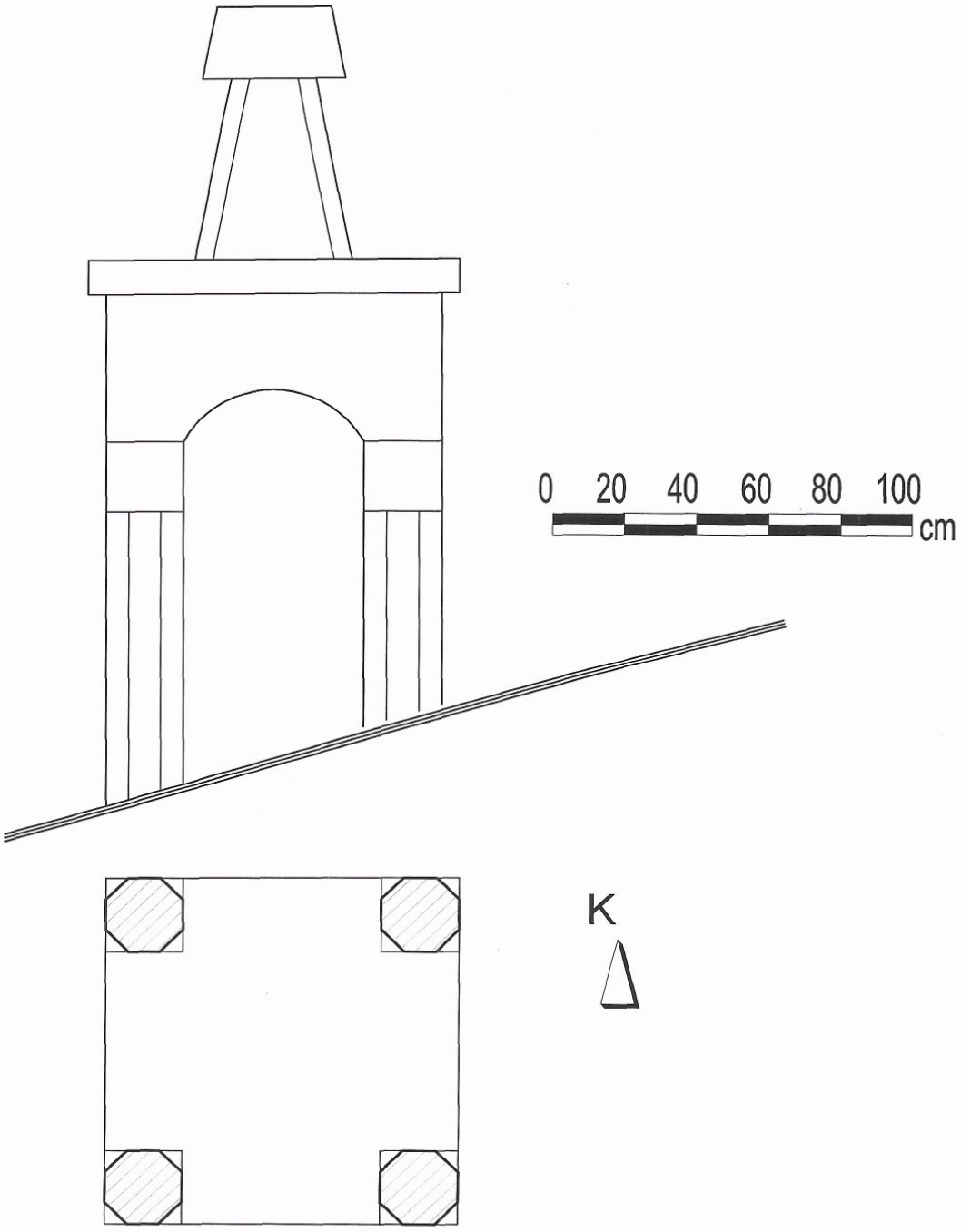

Şekil 53
Develi İniler Camii
Köşk Minaresi Plan Ve Görünüşü

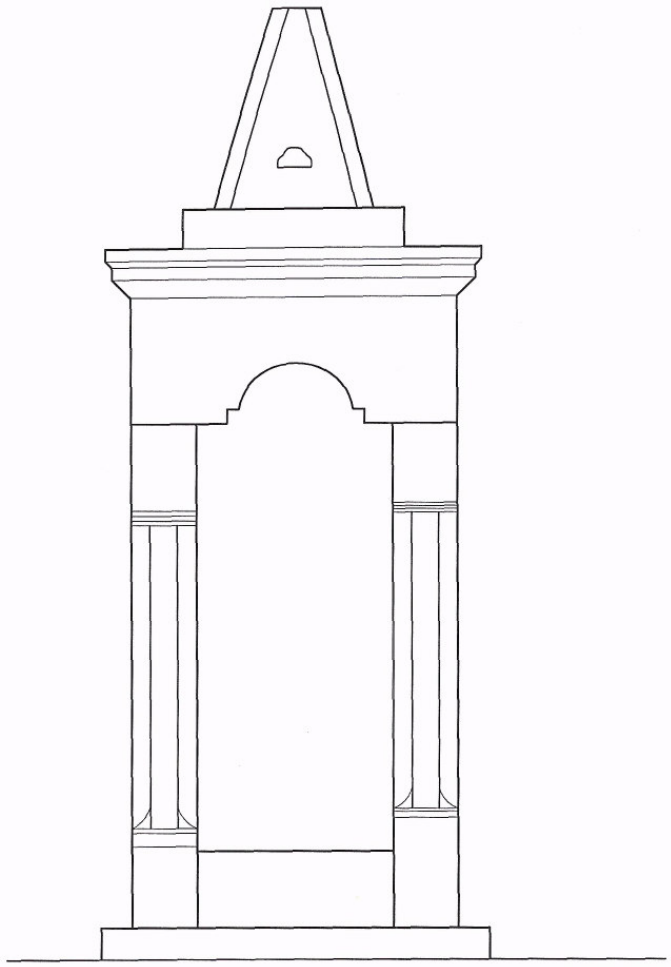

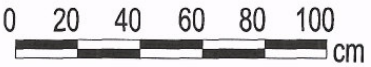

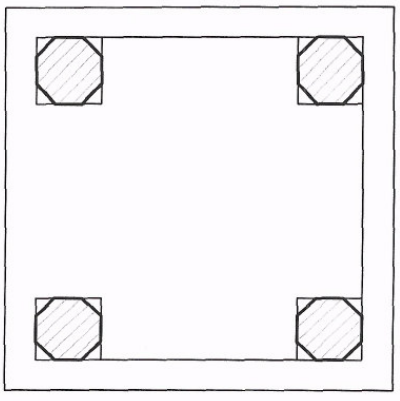

Şekil 54
Tavlusun Namazgahı
Köşk Minaresi Plan Ve Görünüşü

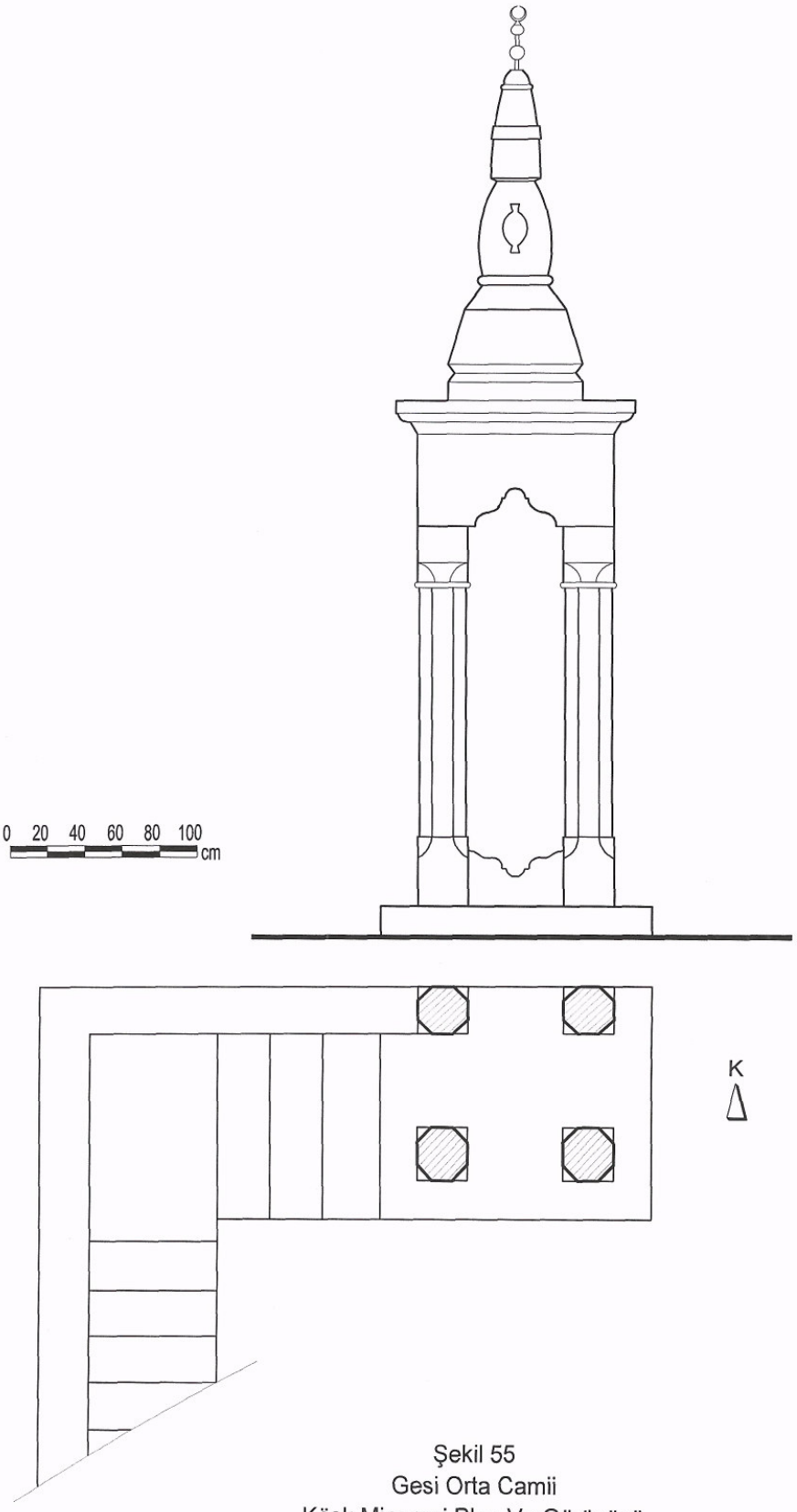

Şekil 55
Gesi Orta Camii
Köşk Minaresi Plan Ve Görünüşü

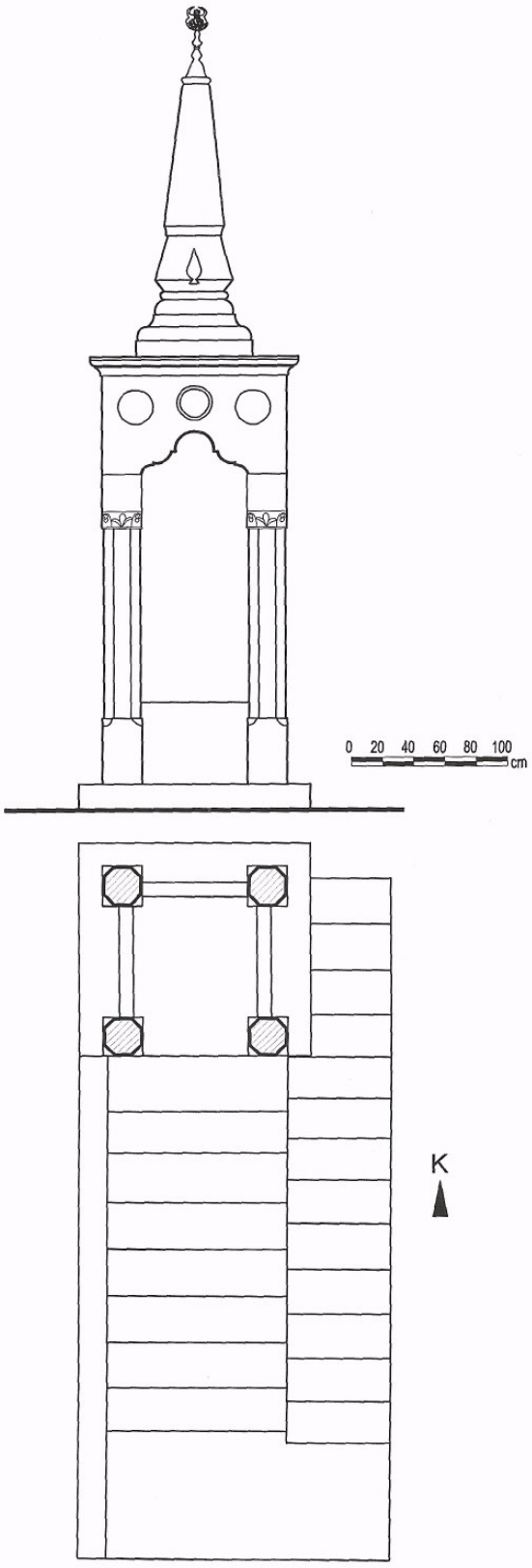

Şekil 56
Gesi Hacı Haydar Camii
Köşk Minaresi Plan Ve Görünüşü

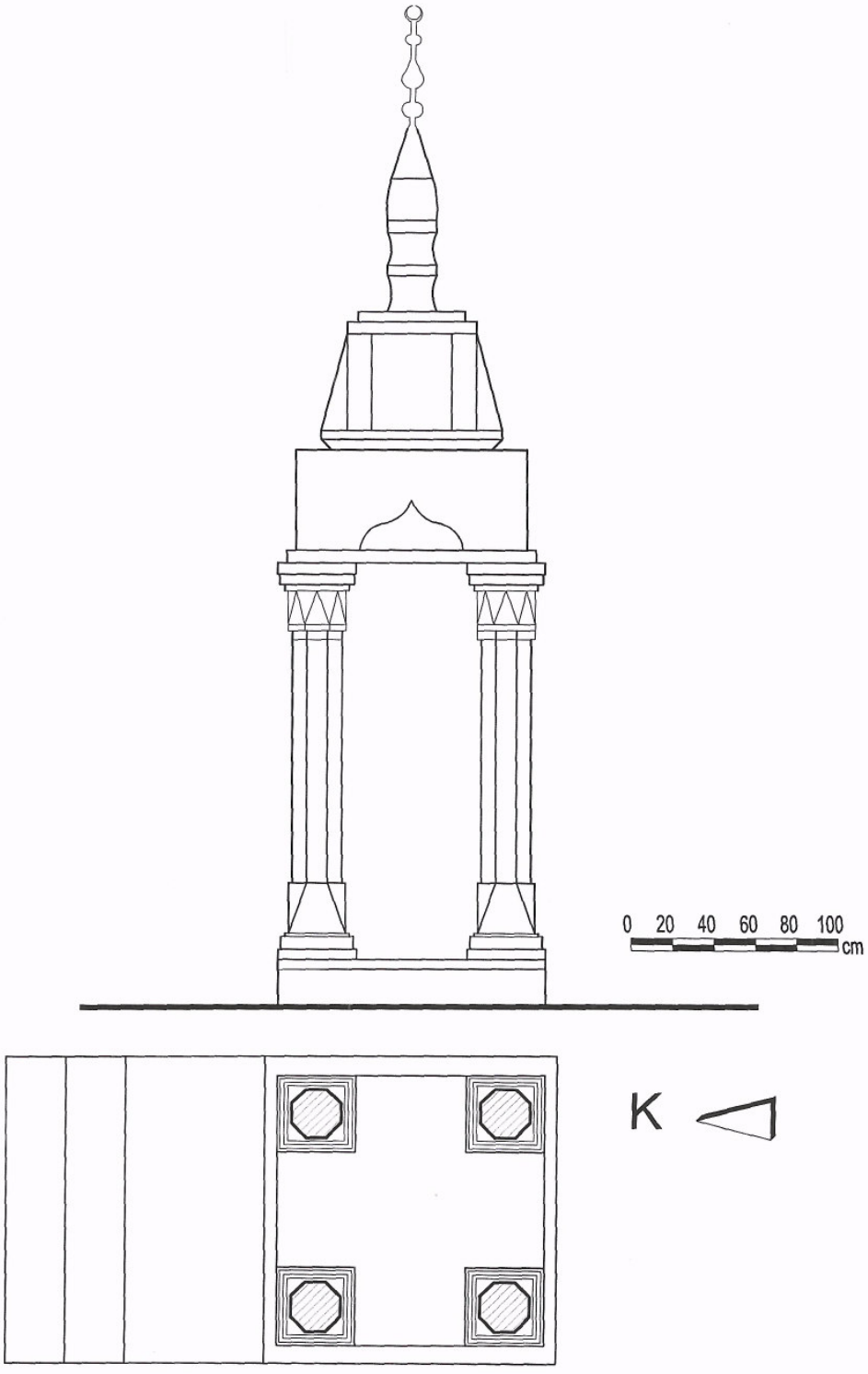

Şekil 57
Talas Akçakaya Köyü Yukarı Mah. Camii
Köşk Minaresi Plan Ve Görünüşü

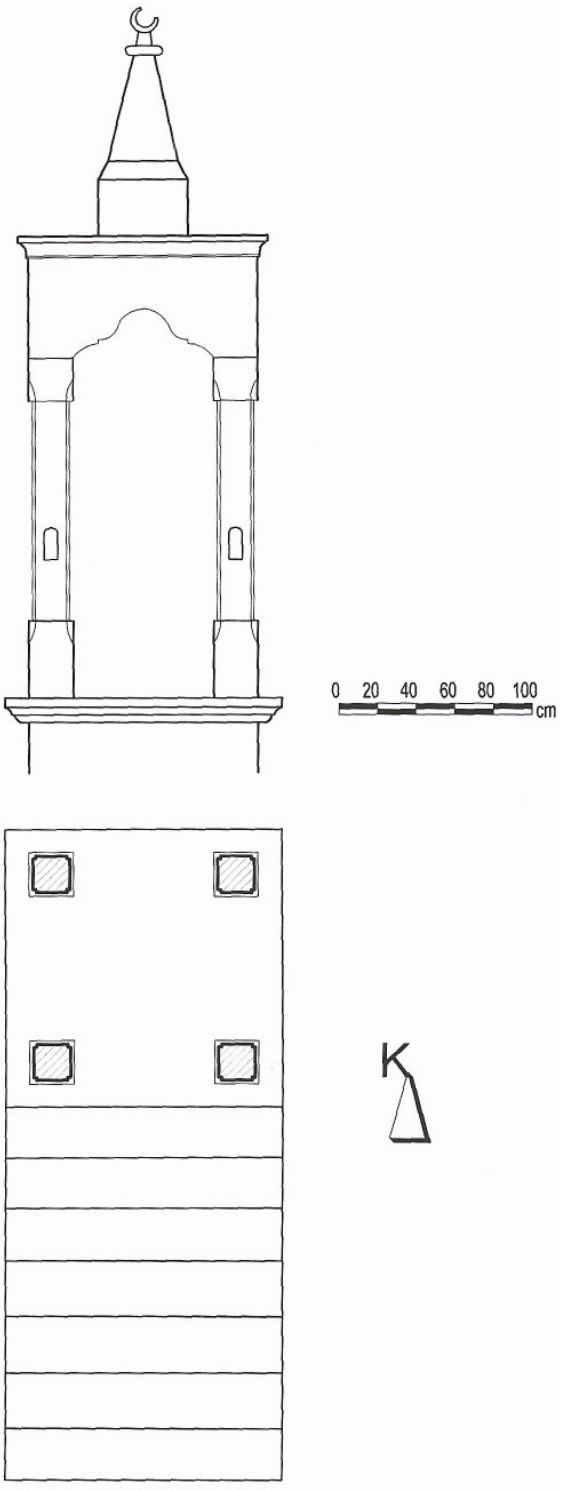

Şekil 58
Gürpınar Salguma Köyü Camii
Köşk Minaresi Plan Ve Görünüşü

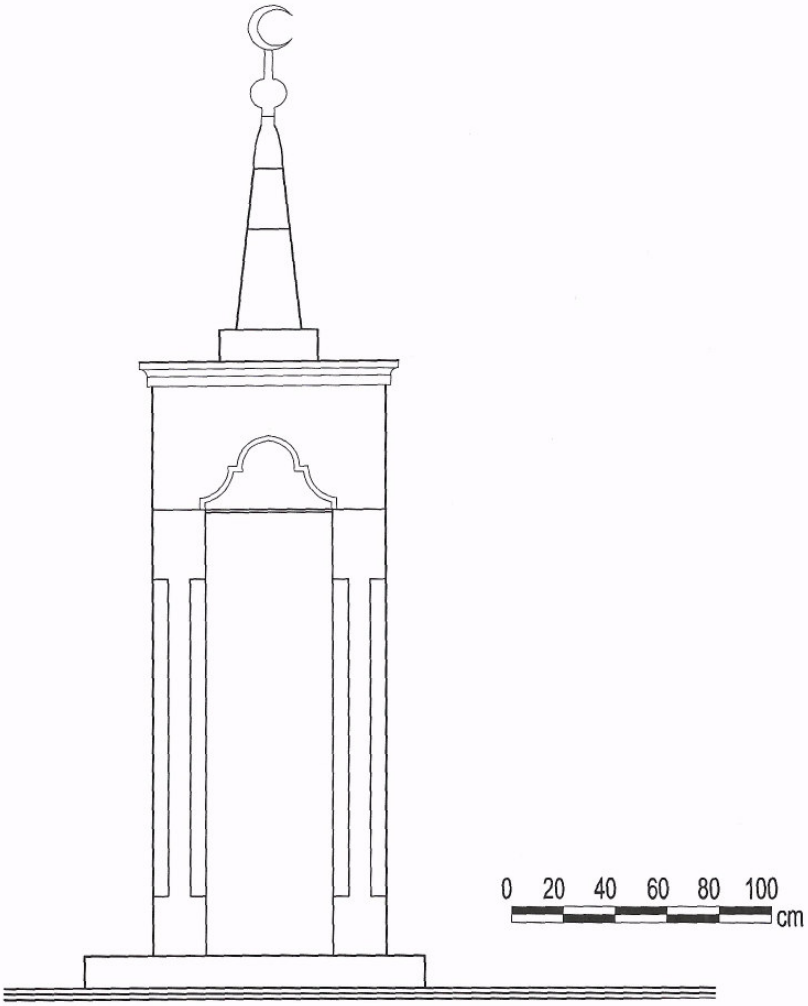

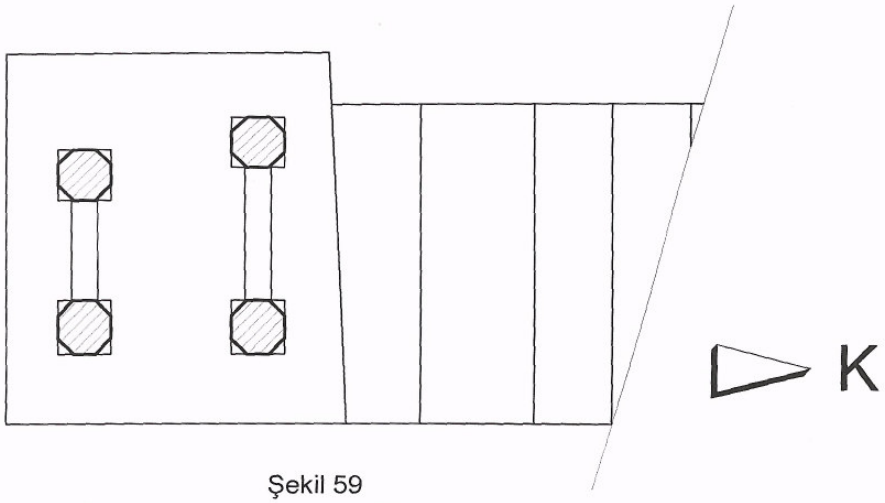

Şekil 59
Selaldı Deliklitaş Kesim Çıkmazı Camii
Köşk Minaresi Plan Ve Görünüşü

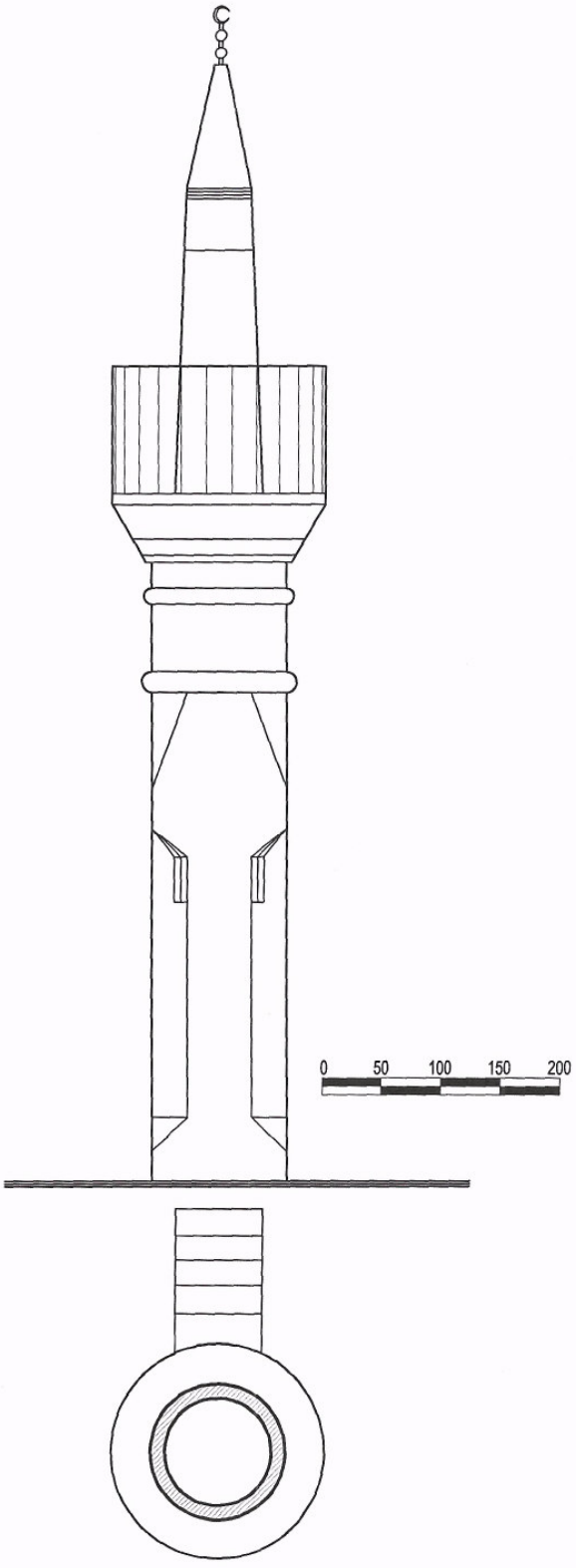

Şekil 60
Erkilet Yukarı Camii
Köşk Minaresi Plan Ve Görünüşü

ÇİZİM LİSTESİ

Çizim 1: Kayseri Ulu Cami Güney Cephesi (Alev Çakmakoğlukuru'dan Alınmıştır.)

Çizim 2: İncesu Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Cami Kuzey Cephe (Abdullah Kuran'dan Alınmıştır)

Çizim: 3 Pınarbaşı Aziziye Cami (Ömer Barut Arşivinden Alınmıştır

Çizim: 4 Kadı Çeşmesi ve Köşk-Minaresi

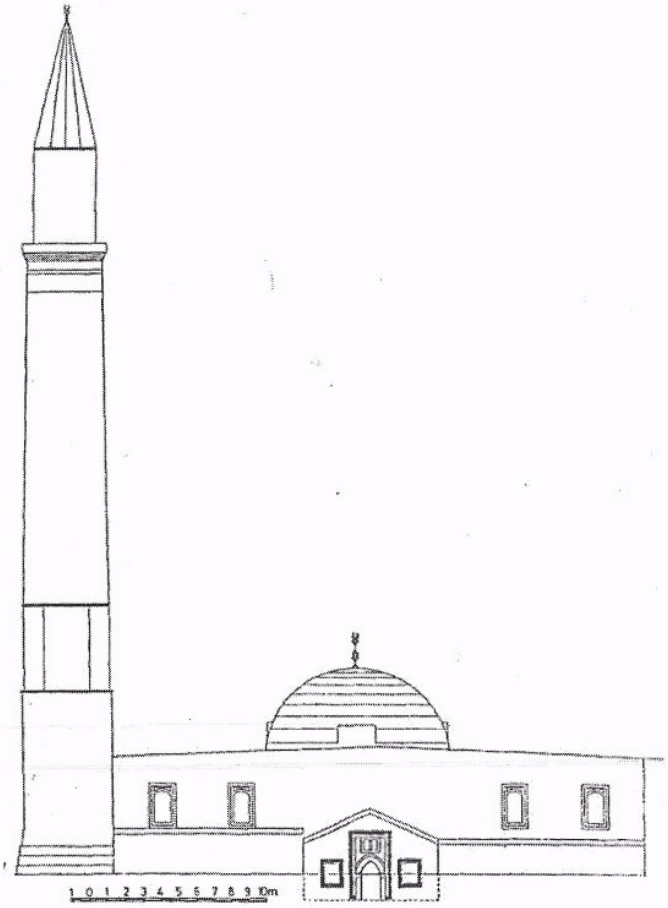

Çizim 1: Kayseri Ulu Cami Güney Cephesi
(Alev ÇAKMAKOĞLU KURU'dan Alınmıştır.)

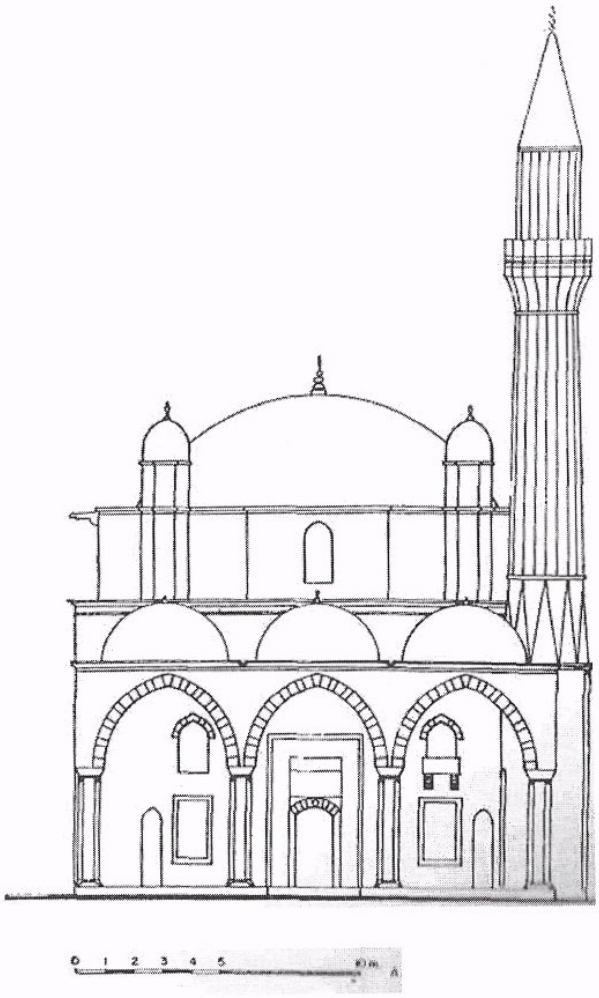

Çizim 2: İncesu Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Cami Kuzey Cephe
(Abdullah Kuran'dan Alınmıştır

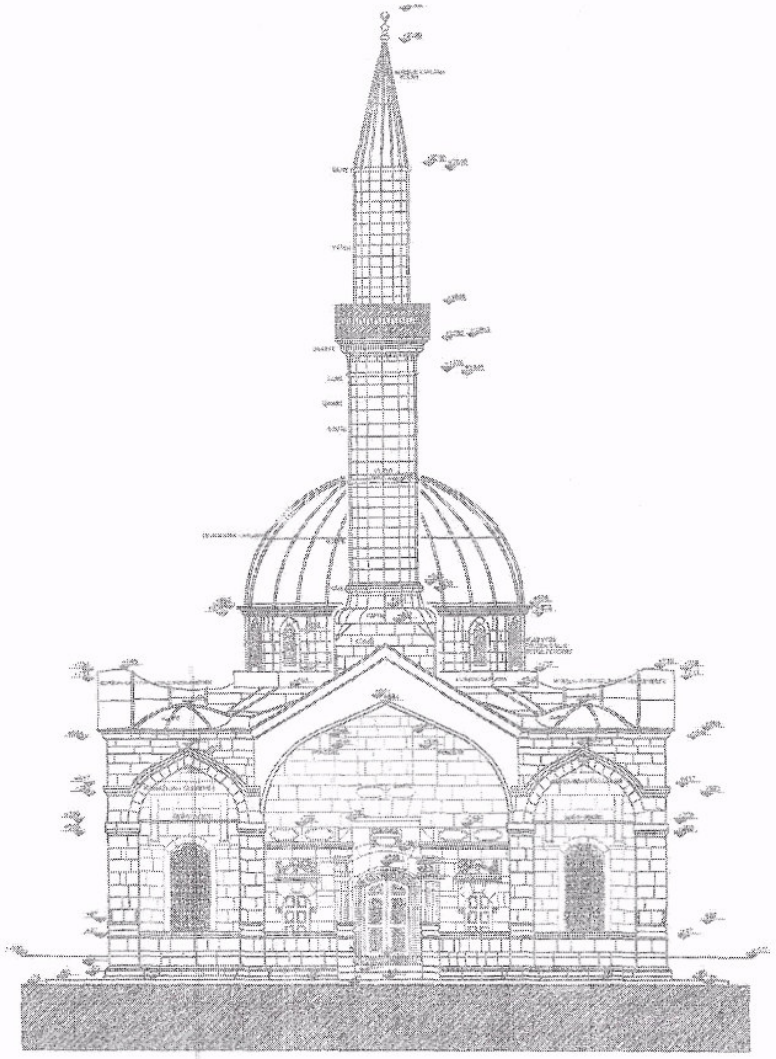

Çizim: 3 Pınarbaşı Aziziye Cami
(Ömer Barut Arşivinden Alınmıştır)

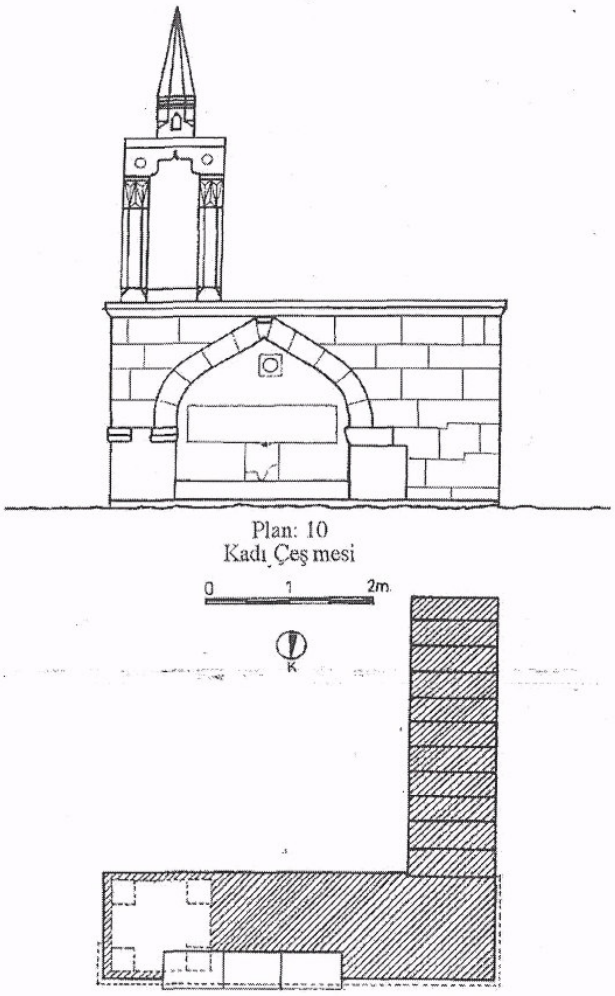

Çizim: 4 Kadı Çeşmesi ve Köşk-Minaresi

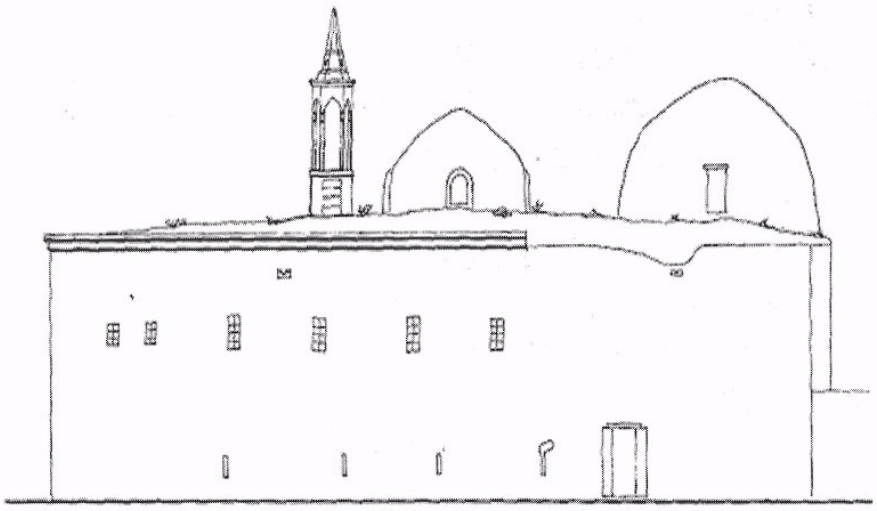

Çizim: 5 Gülük Cami Kuzey Cepheden Görünüm

PLAN LİSTESİ

Plan 1: Kayseri Ulu Cami

Plan 2: Barsama Ulu Cami

Plan 3: Han Cami

Plan 4: Kurşunlu Cami

Plan 5: Yanıkoğlu Cami

Plan 6:İncesu Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Cami

Plan 7: Molu Köyü Cami

Plan 8: Erkilet Musa Ağa (Nişancı Mehmet Paşa) Cami

Plan 9: Talas Akaçakaya Köyü Şıh Hamit Cami

Plan 10: Talas Harman Cami

Plan 11: Hatıroğlu Cami

Plan 12: Develi Everek Ulu Cami

Plan 13: Talas Ali Saib Paşa Cami

Plan 14: Hunat Hatun Cami

Plan 15: Tavlusun Aydınlar Aşağı Cami

Plan 16: Talas Han Cami

Plan 17: Hacı Kılıç Cami

Plan 18:Pınarbaşı Hilmiye Köyü Cami

Plan 19:Pınarbaşı Aziziye Cami

Plan 20: Tomarza Merkez Cami

Plan 21: Çakalız Cami

Plan 22: Sarıoğlan Palas Köyü Cami

Plan 23: Bünyan Büyük Bürüngüz Mütevelli Cami

Plan 24: Keklikoğlu Cami

Plan 25: Çifteönü Cami

Plan 26: Develi Tirem Cami

Plan 27 : Karacaoğlu Cami

Plan 28: Develi Dedeman (Çay) Cami

Plan 29: Seyitgazi Cami

Plan 30: Gülük Cami

Plan 31: Göllü Cami

Plan 32: Ali Hoca Cami

Plan 33: Gubaroğlu (Yumurtalı) Mecidi

Plan 34: Karaimam Cami

Plan 35: Tasmakıran Cami

Plan 36: Karaimam Mescidi

Plan 37: Helvacıdede Şıh Mescidi

Plan 38: Bozatlıpaşa Narlı Mescidi

Plan 39: Cıncıklı (Çiğlizade) Cami

Plan 40: Battal Gazi Cami

Plan 41: Kalaycıoğlu Mescidi

Plan 42: Hacı Saki Cami

Plan 43: Develi Ulu (Sivasi hatun) Cami

Plan 44: Develi İniler Cami

Plan 45: Selaldı Deliklitaş Kesim Çıkmazı Mescidi

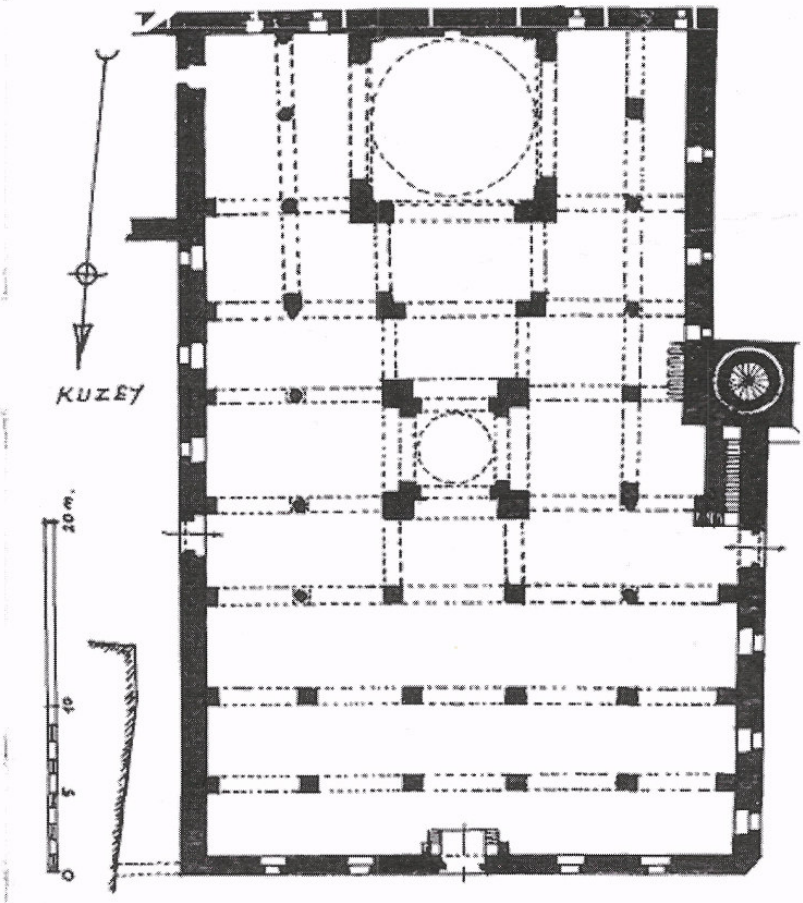

Plan 1: Ulu Cami

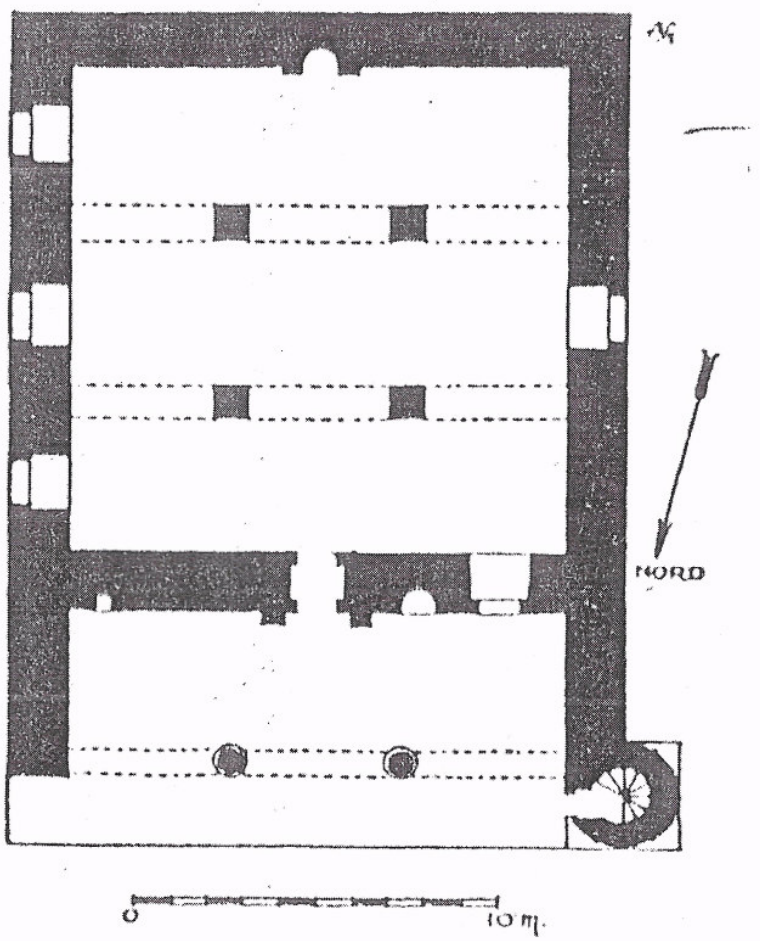

Plan 2: Barsama Cami
(Gabriel'den Alınmıştır)

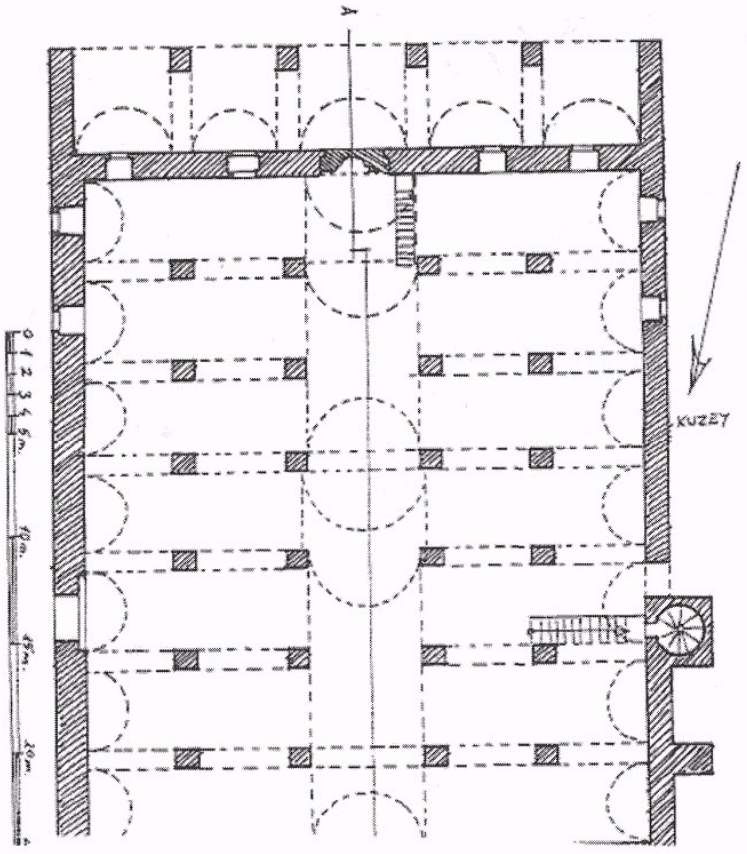

Plan 3: Han Cami

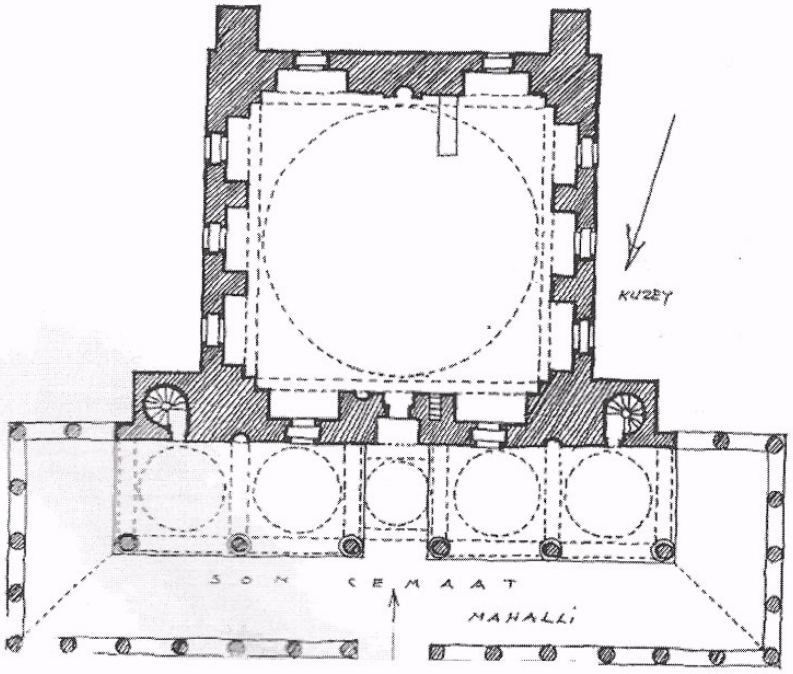

Plan 4: Kurşunlu Cami

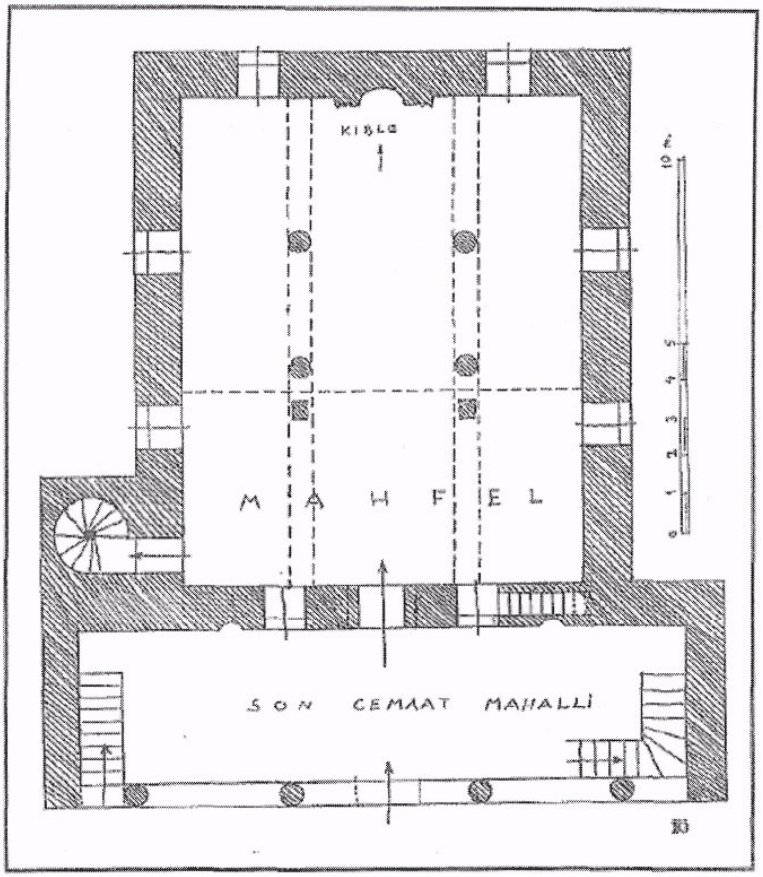

Plan 5: Yanıkoğlu Cami

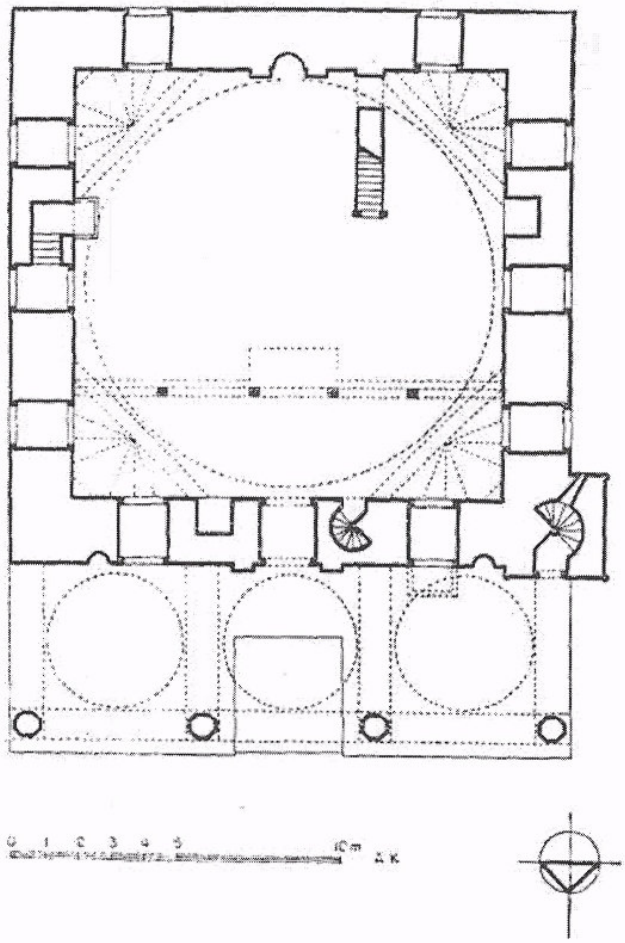

Plan 6: İncesu Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Cami
(Abdullah Kuran'dan Alınmıştır)

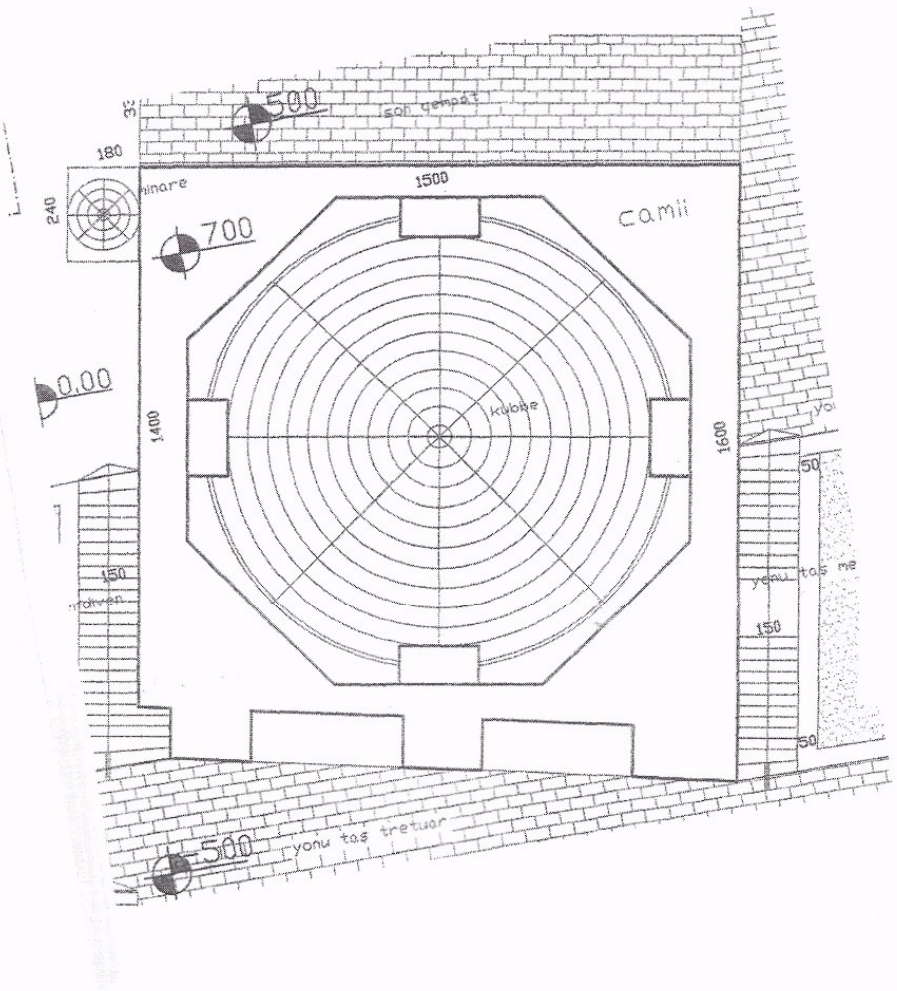

Plan:7 Molu Köyü Cami
(Koruma Kurulundan alınmıştır)

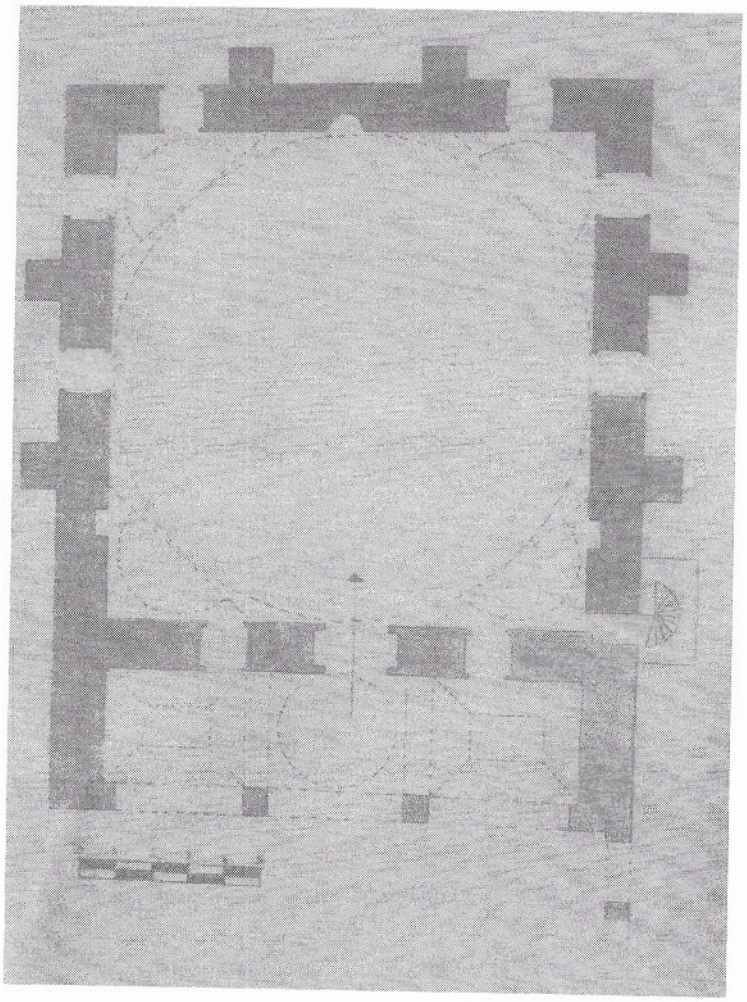

Plan : 8 Erkilet Nişancı Mehmet Paşa Camisi

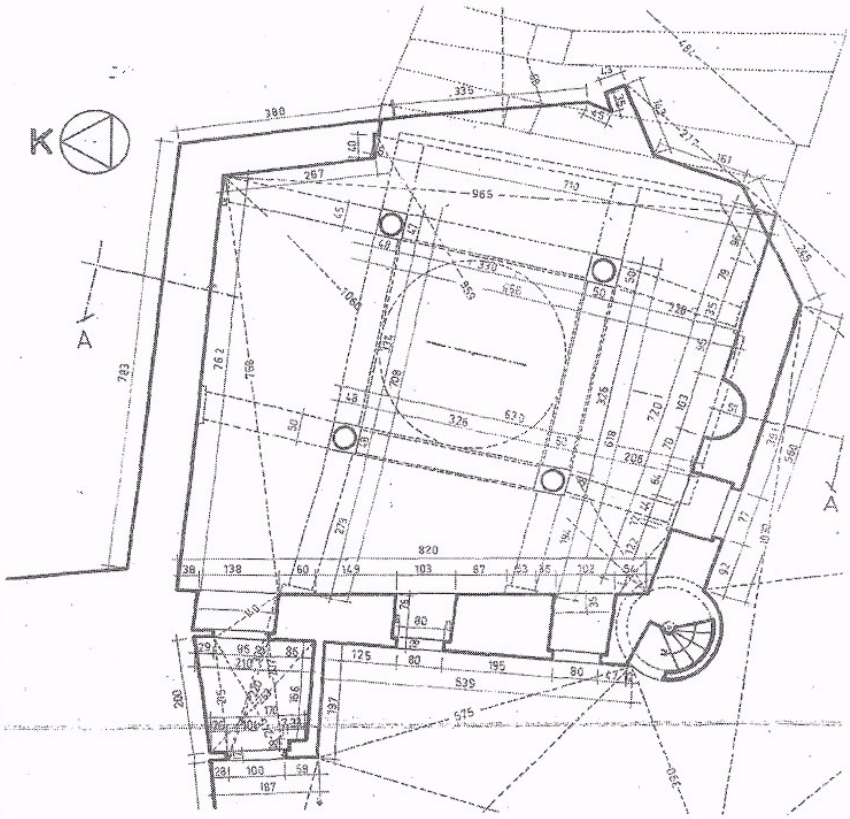

Plan 9: Talas Akçakaya Köyü Şıh Hamit Cami
(Koruma Kurulundan Alınmıştır.)

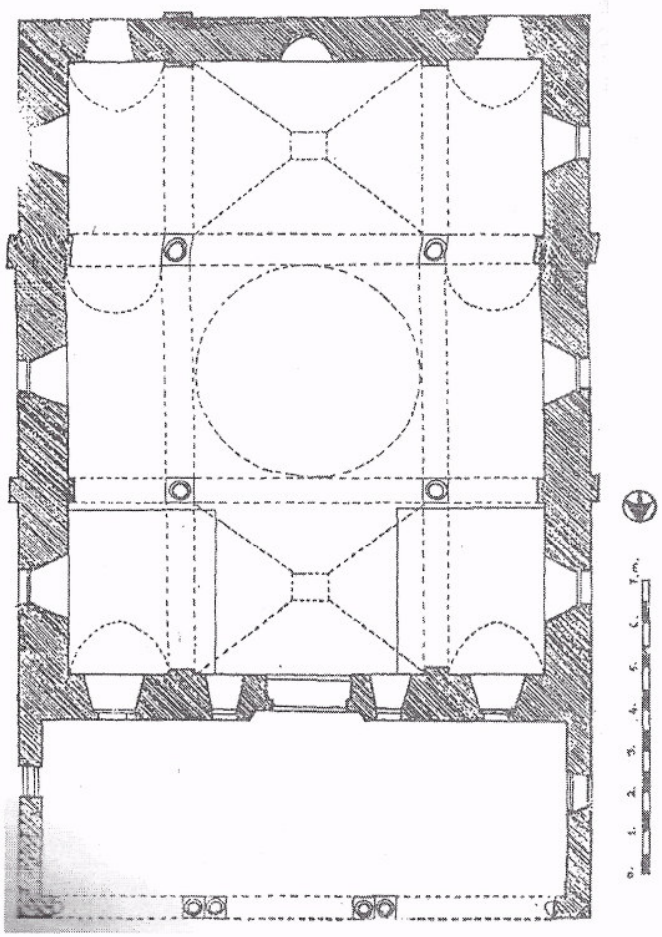

Plan: 10 Talas Harman Cami

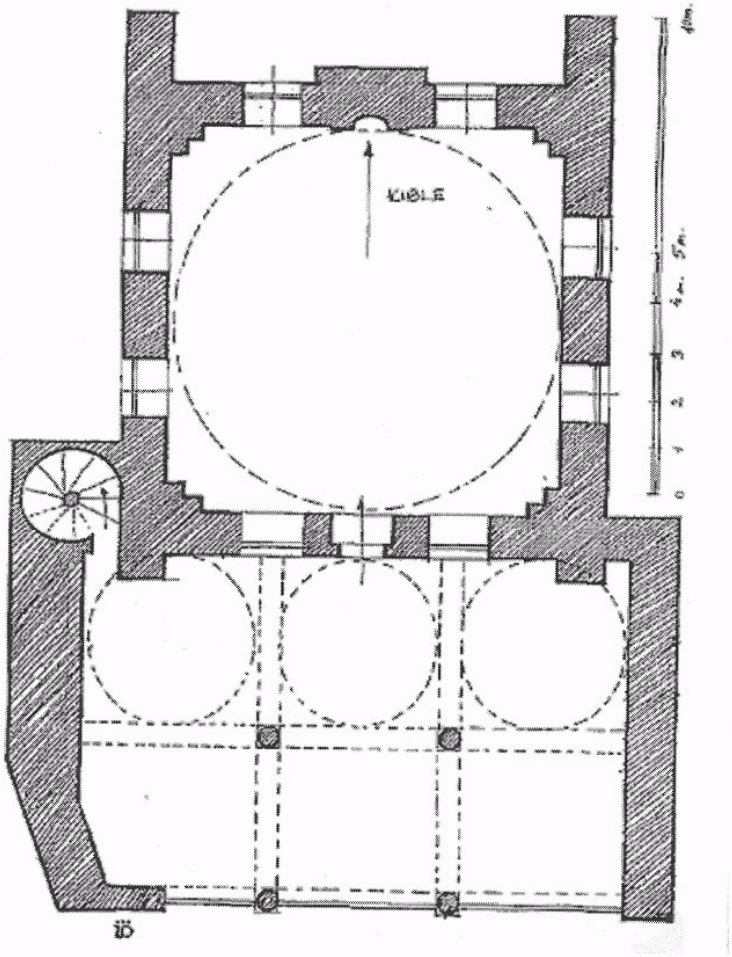

Plan 11: Hatıroğlu Cami
(V.B.M.Alınmıştır.)

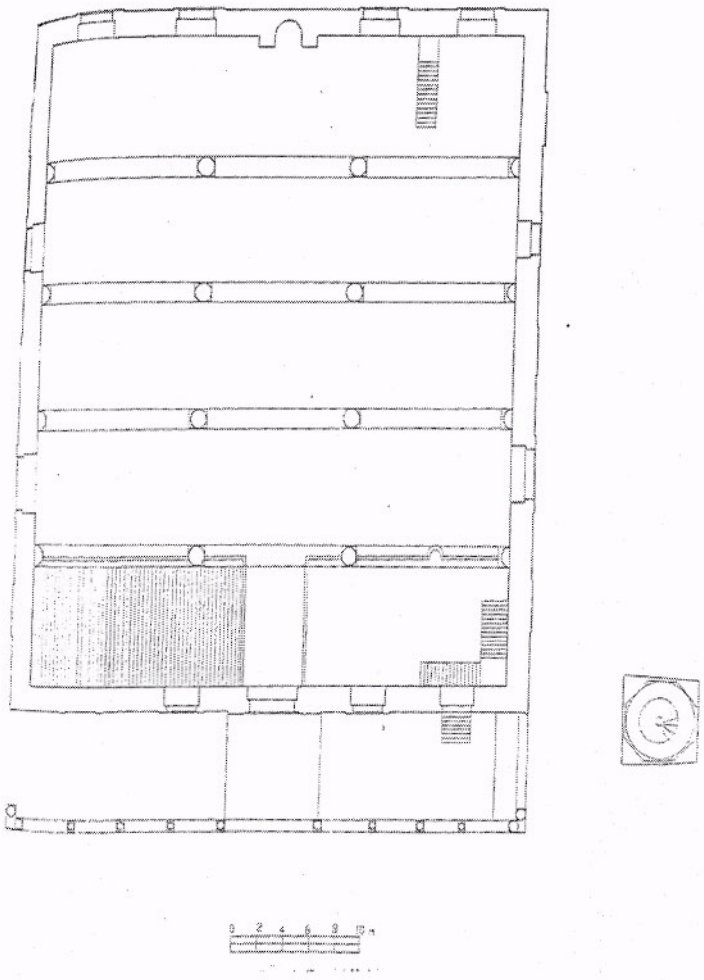

Plan 12: Develi Everek Ulu Cami
(S. Topçu'dan alınmıştır.)

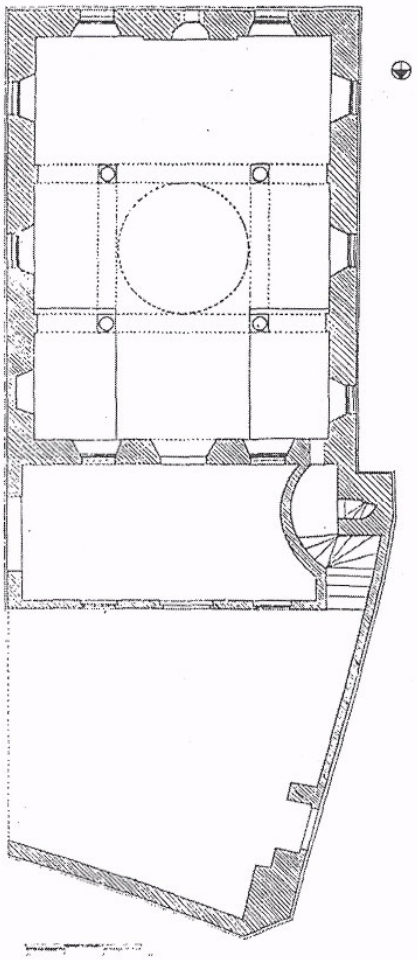

Plan 13: Talas Ali Said Paşa Cami
(K. Türkmen'den Alınmıştır)

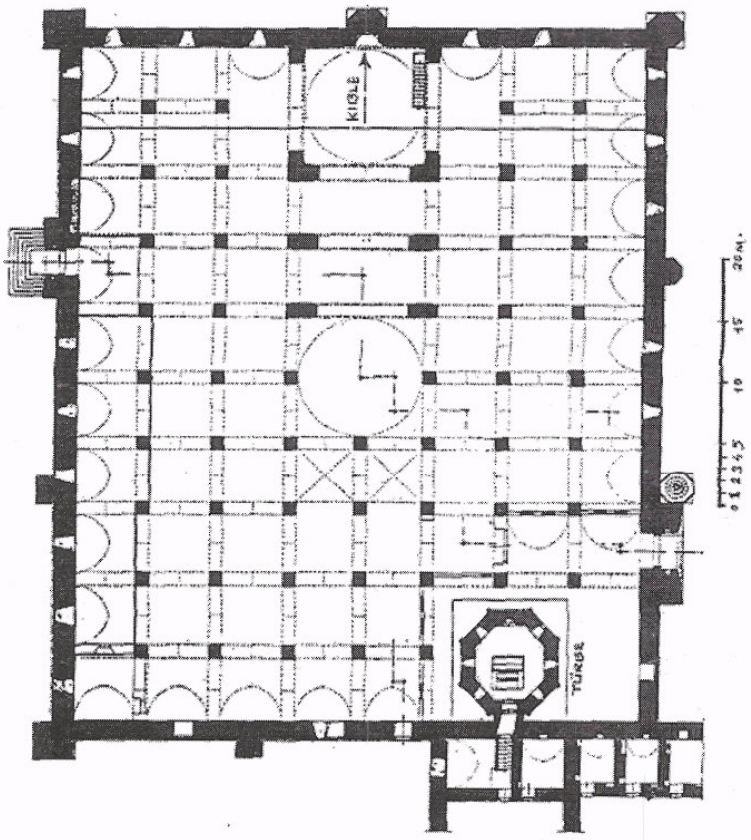

Plan 14: Hunat Cami

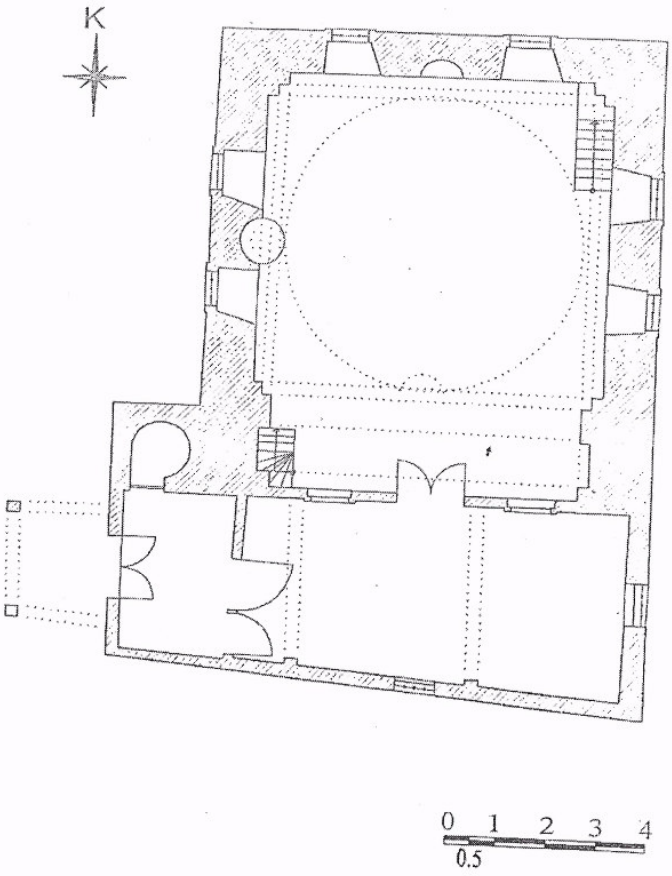

Plan 15: Tavlusun Aşağı Cami
(Koruma Kurulundan Alınmıştır.)

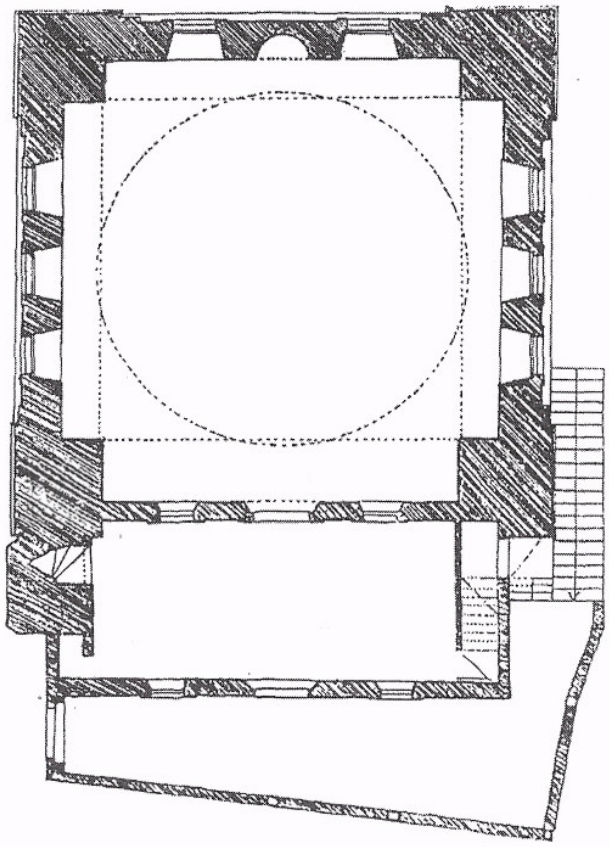

Plan 16: Talas Han Cami,
(K. Türkmen'den alınmıştır)

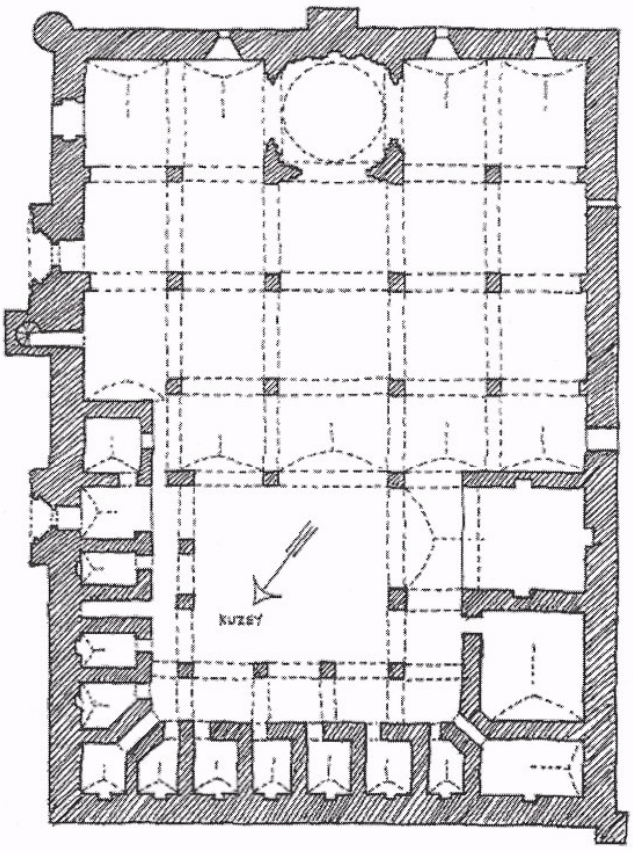

Plan 17: Hacı Kılıç Cami

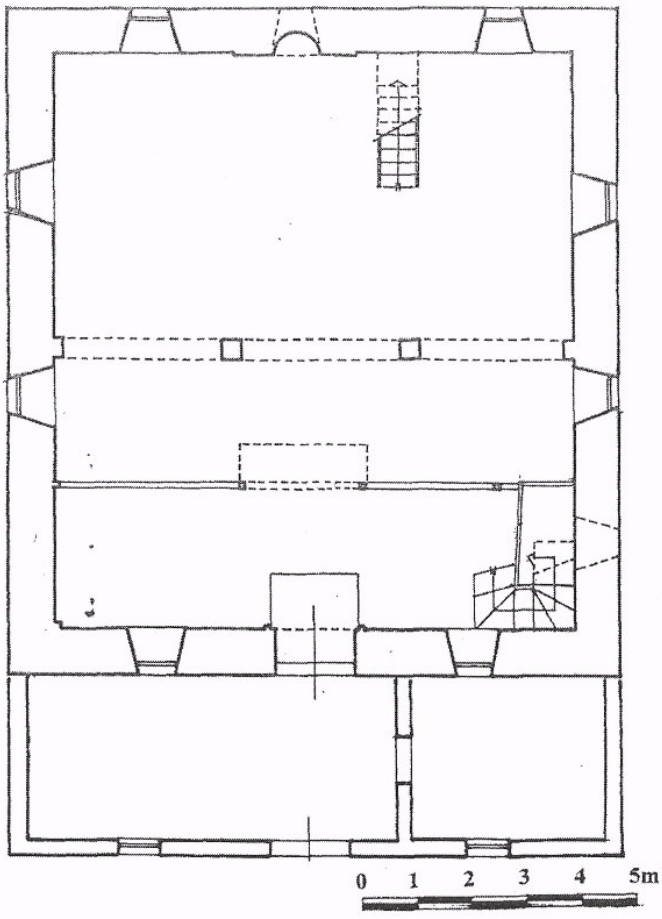

Plan 18: Pınarbaşı Hilmiye Köyü Cami
(M. Denktaş'tan Alınmıştır)

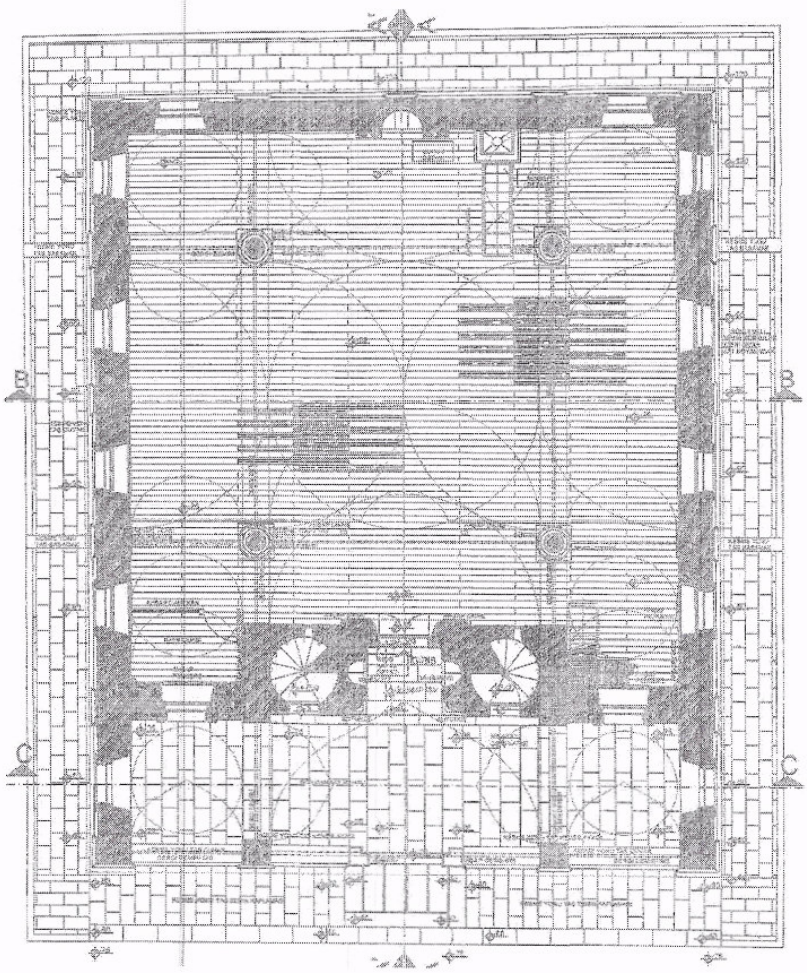

Plan 19: Pınarbaşı Aziziye Cami
(Ö. Barut Arşivinden Alınmıştır.)

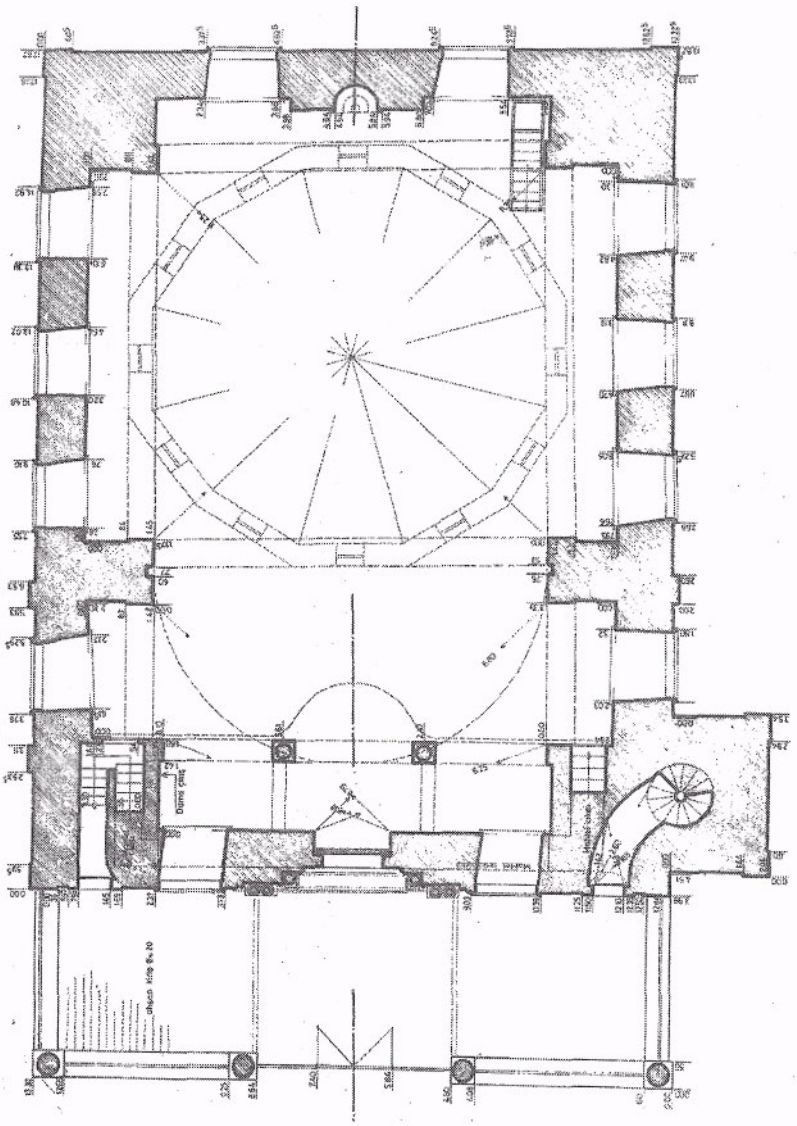

Plan 20: Tomarza Merkez Cami
(Koruma Kurulundan Alınmıştır.)

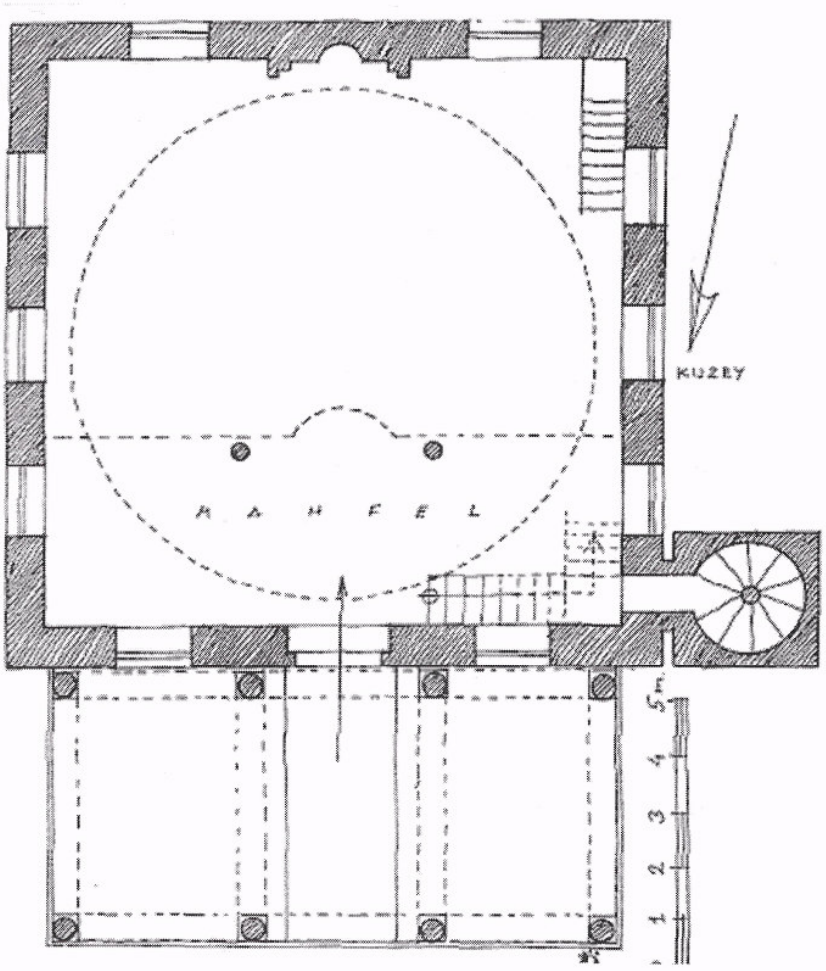

Plan 21: Çakalız Cami

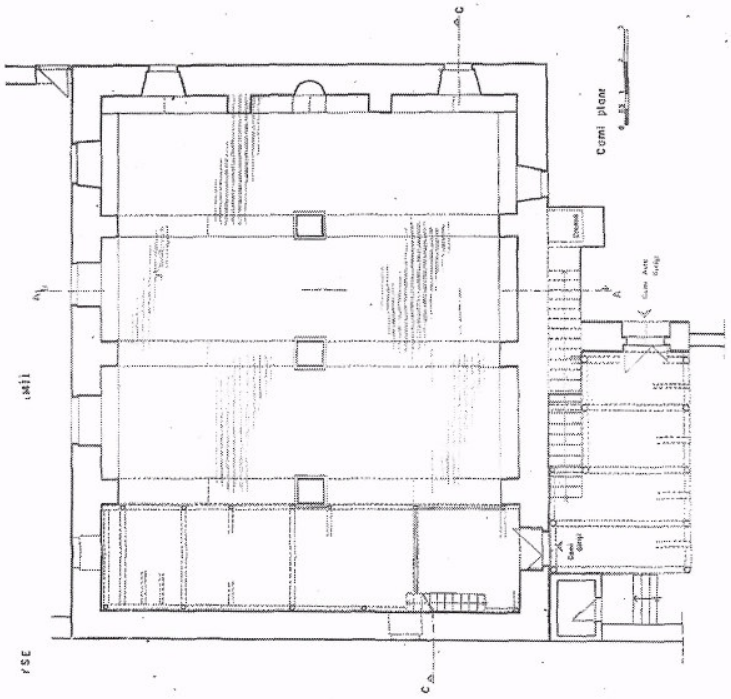

Plan 22: Sarıoğlan Palas Köyü Cami
(H. Akmaydalı'dan Alınmıştır)

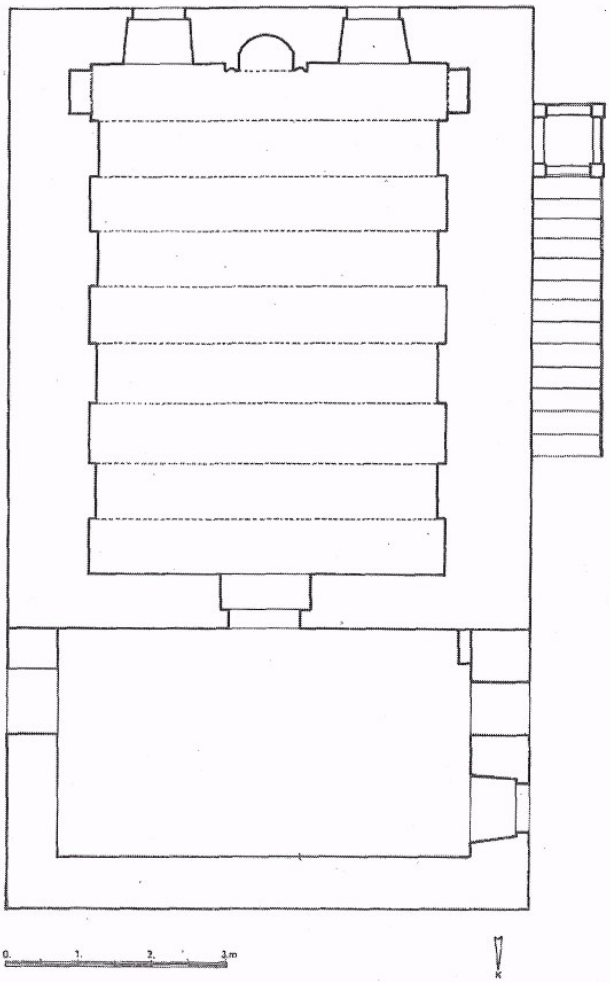

Plan 23: Bünyan Büyük Bürüngüz Mütevelli Cami
(M.Denktaş'tan Alınmıştır.)

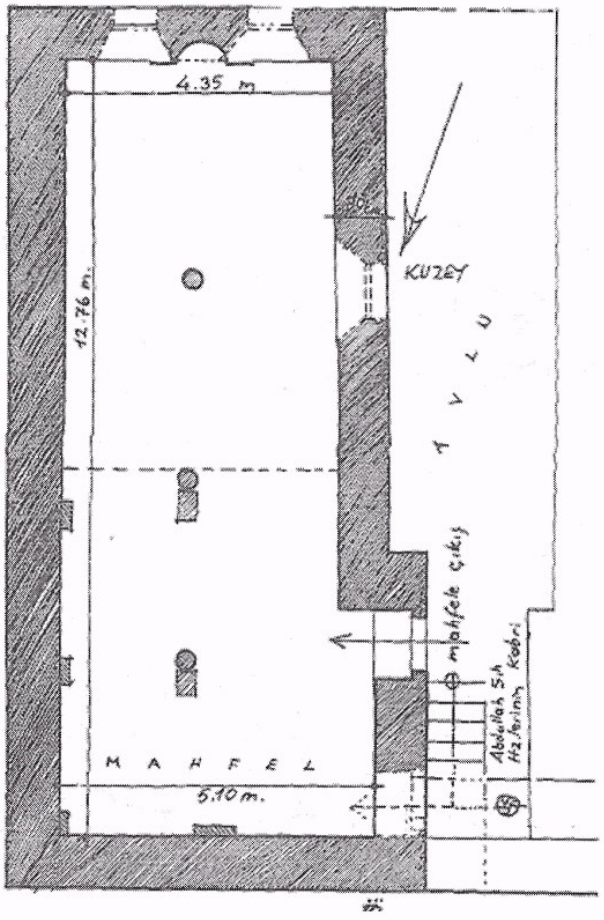

Plan 24: Keklikoğlu Cami

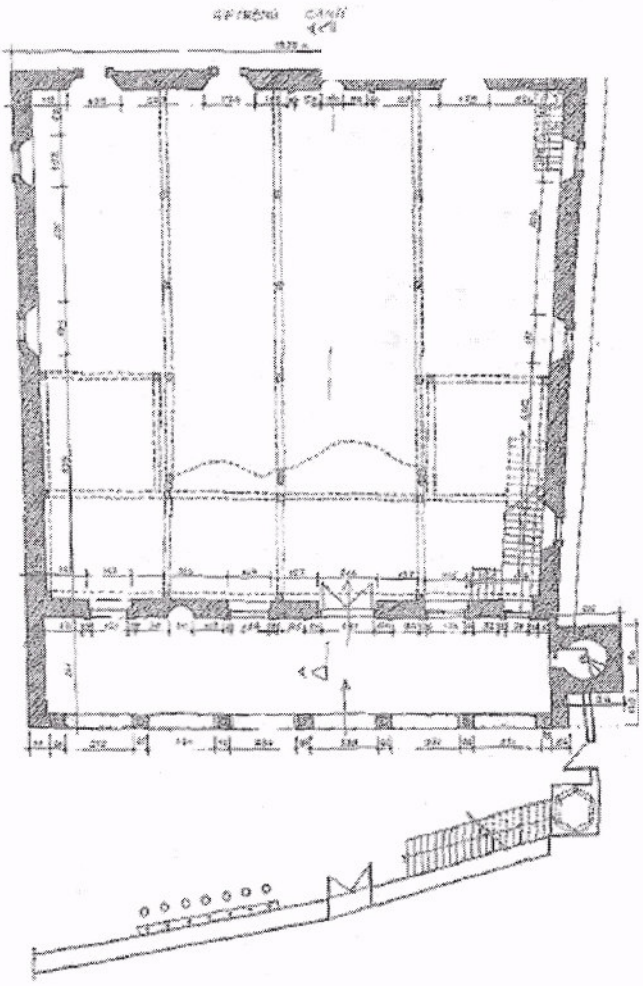

Plan 25: Çifteönü Cami

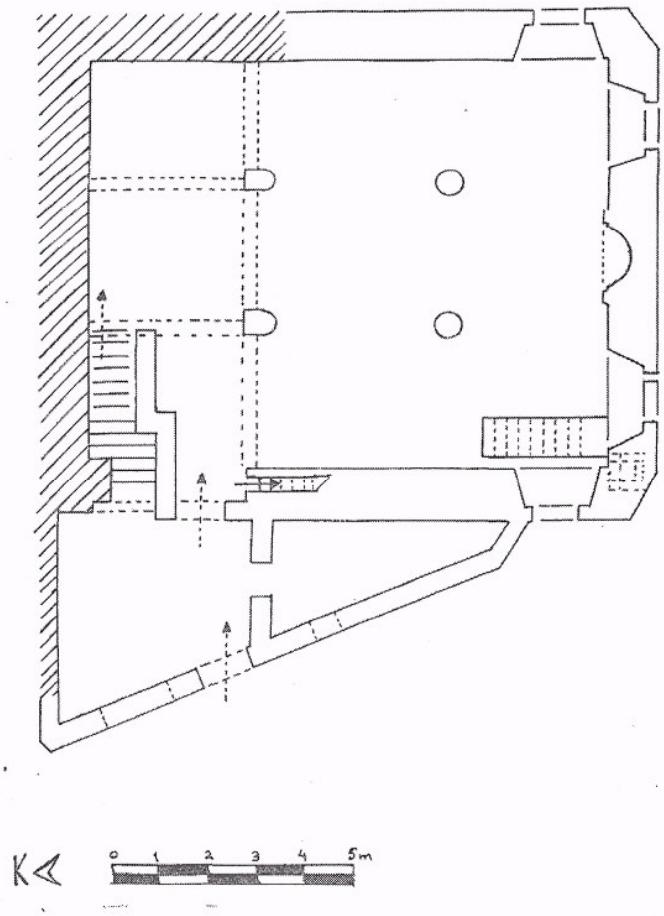

Plan 26: Develi Tirem Cami
(Sultan Topçu'dan Alınmıştır)

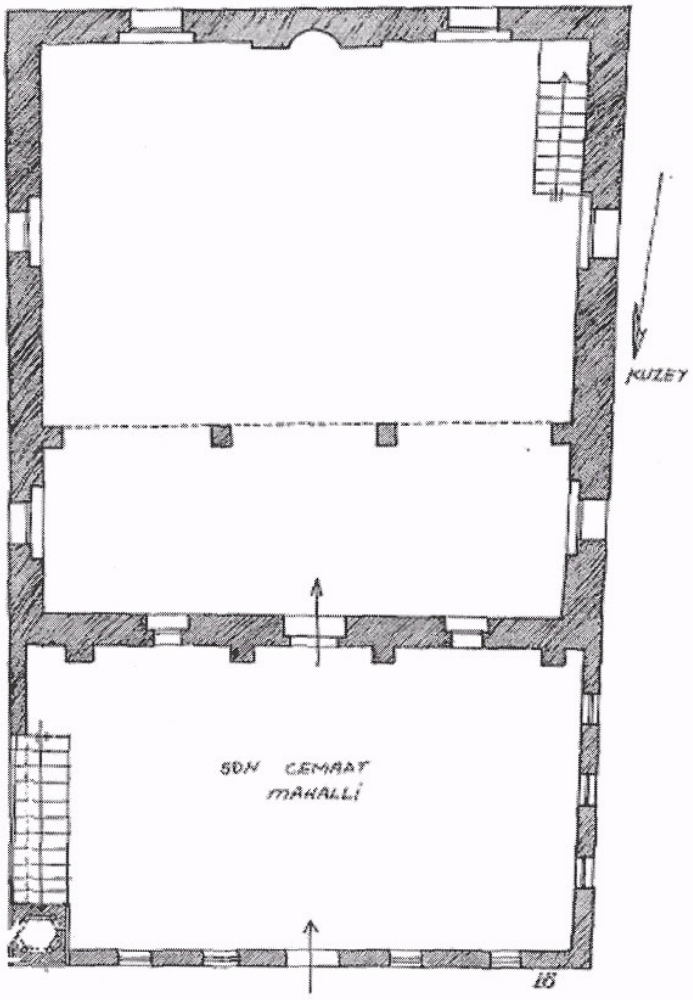

Plan 27: Karacaoğlu Cami

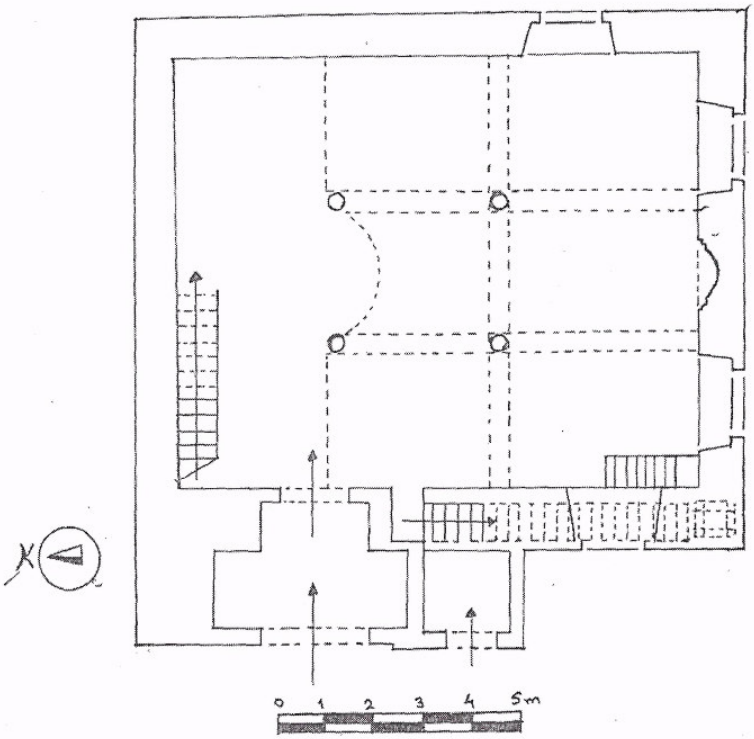

Plan 28: Develi Dedeman Çay Cami
(Sultan Topçu'dan Alınmıştır)

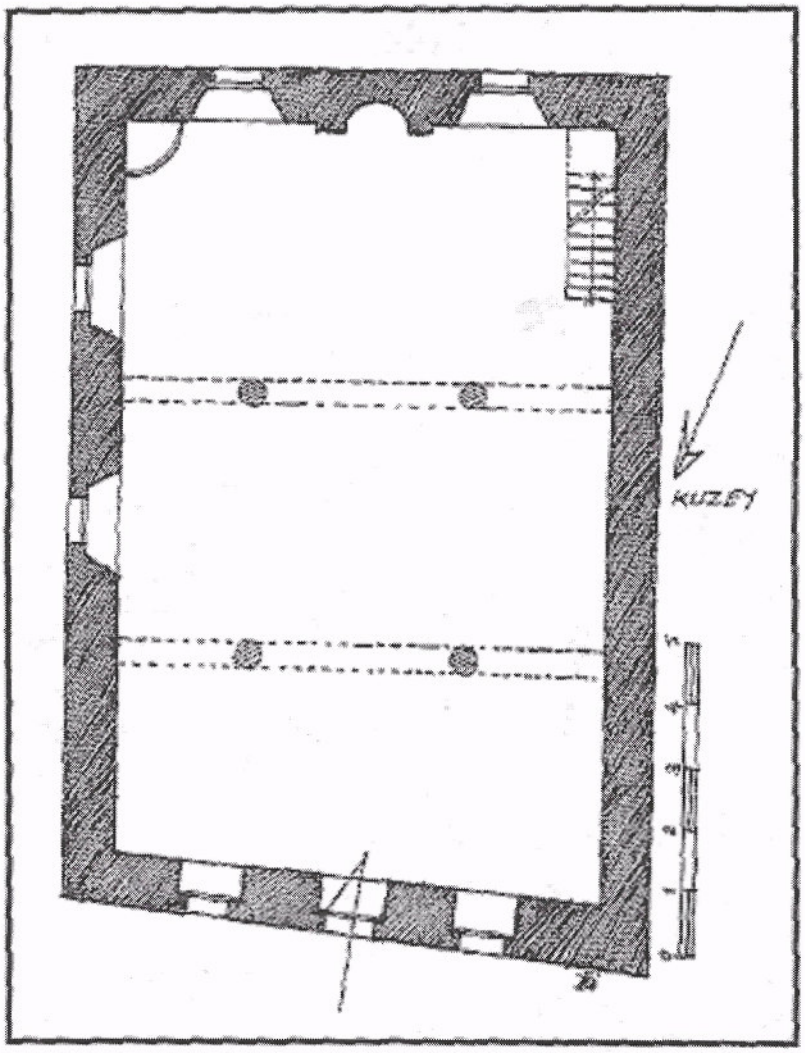

Plan 29: Seyitgazi Cami

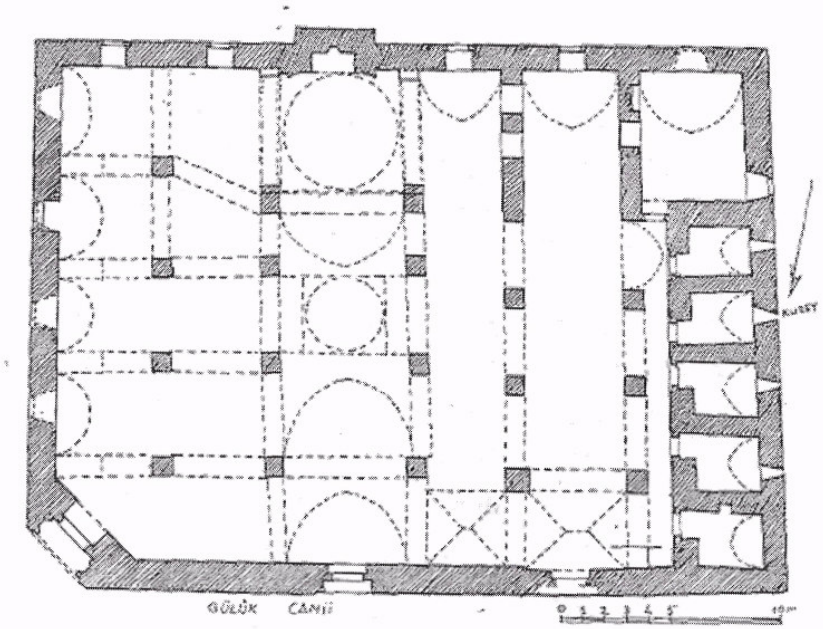

Plan 30: Gülük Cami

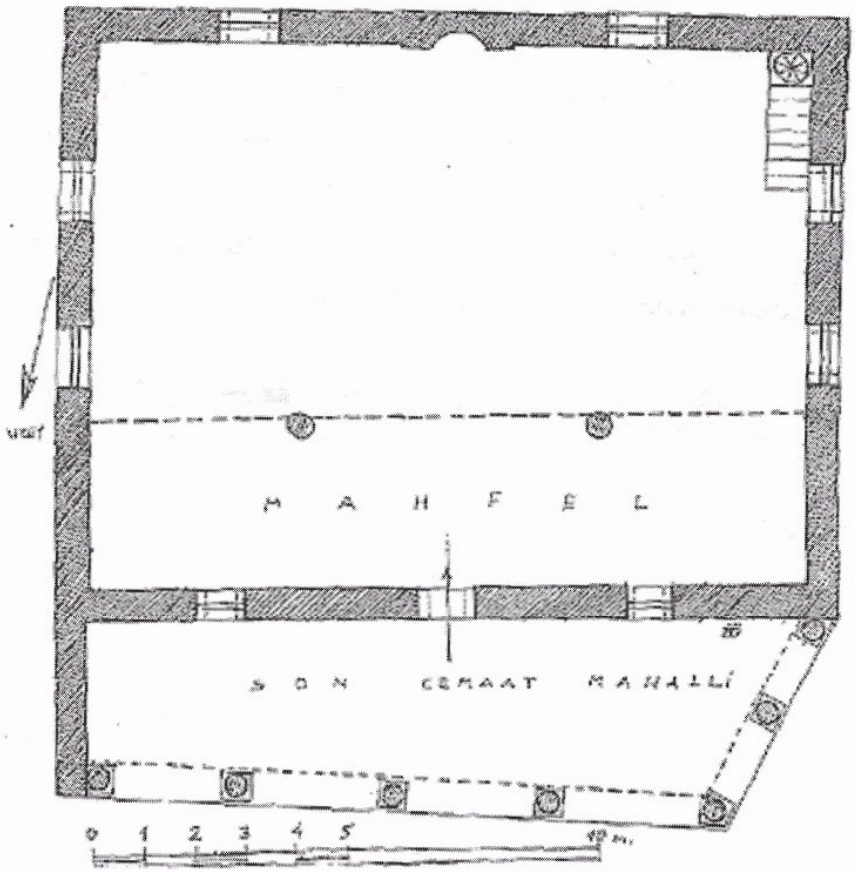

Plan 31: Göllü Cami

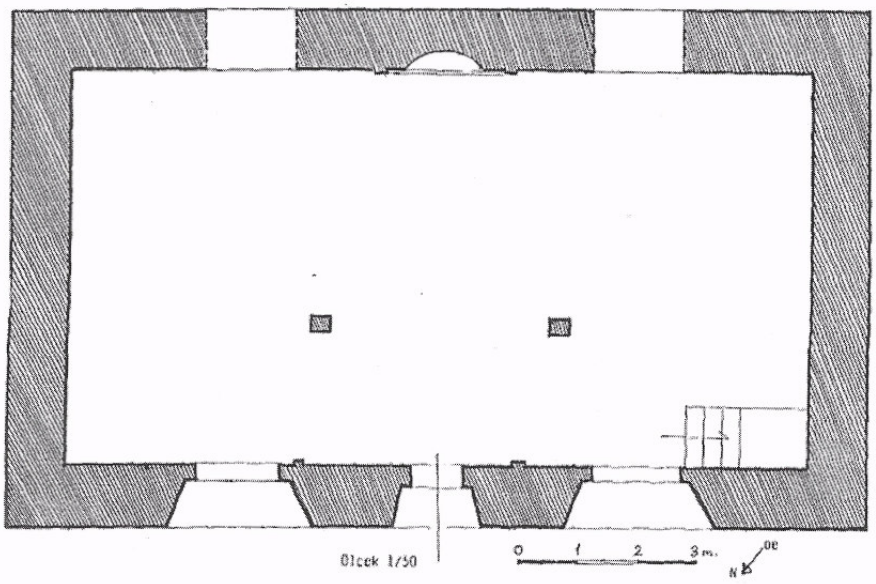

Plan 32: Ali Hoca Cami
(V.B.M. Alınmıştır)

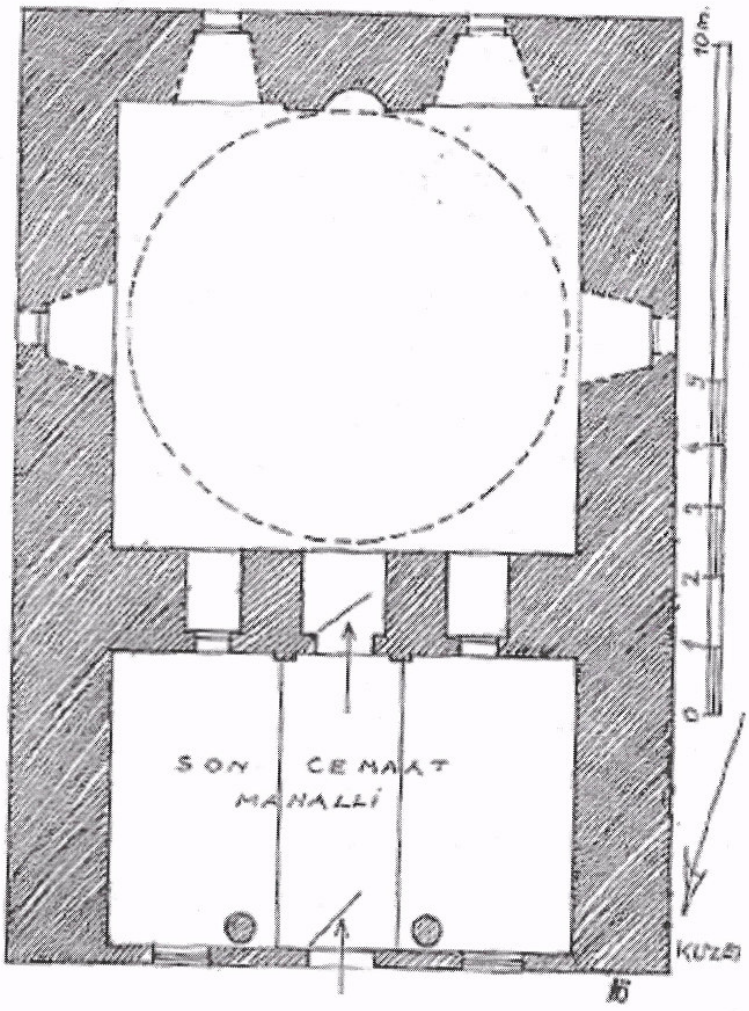

Plan 33: Gubaroğlu (Yumurtalı Mescidi)

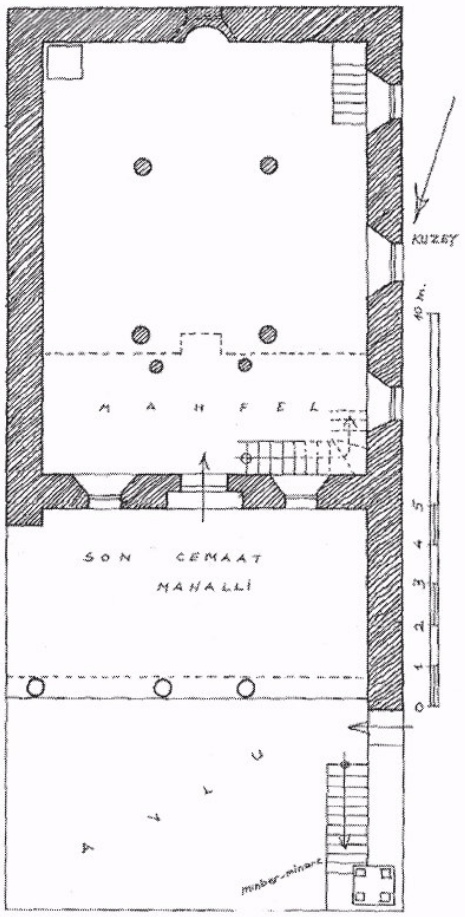

Plan 34: Karaimam Cami

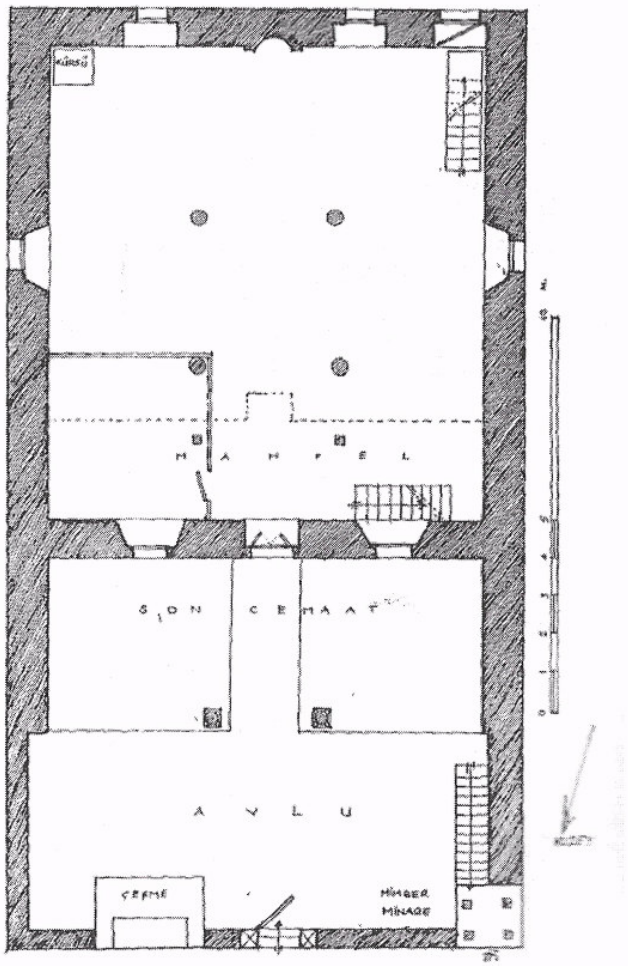

Plan 35: Tasmakıran Cami

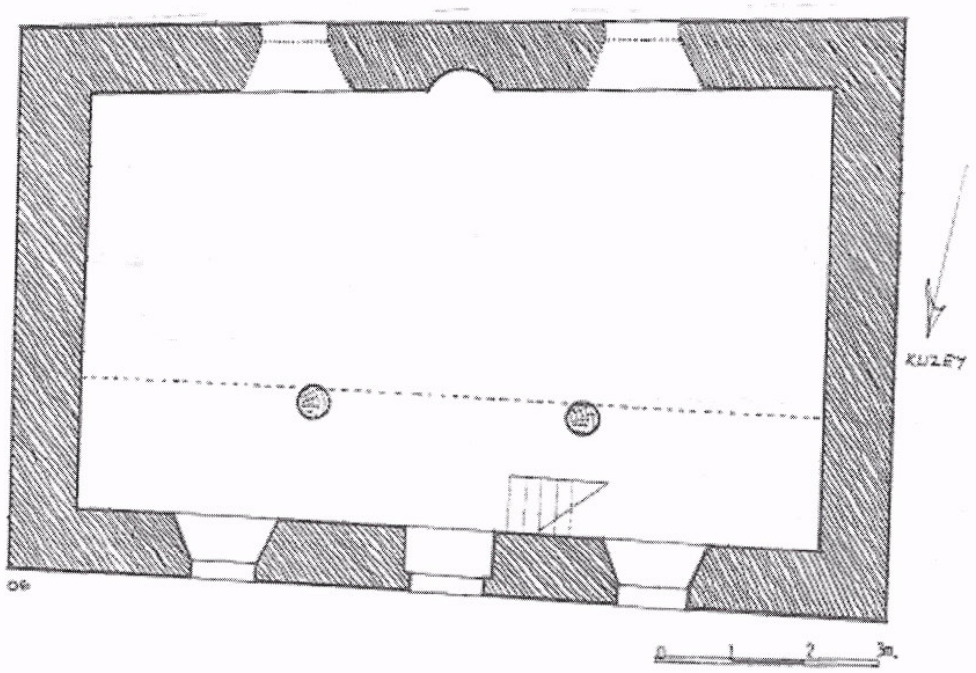

Plan 36: Karaimam Mescidi

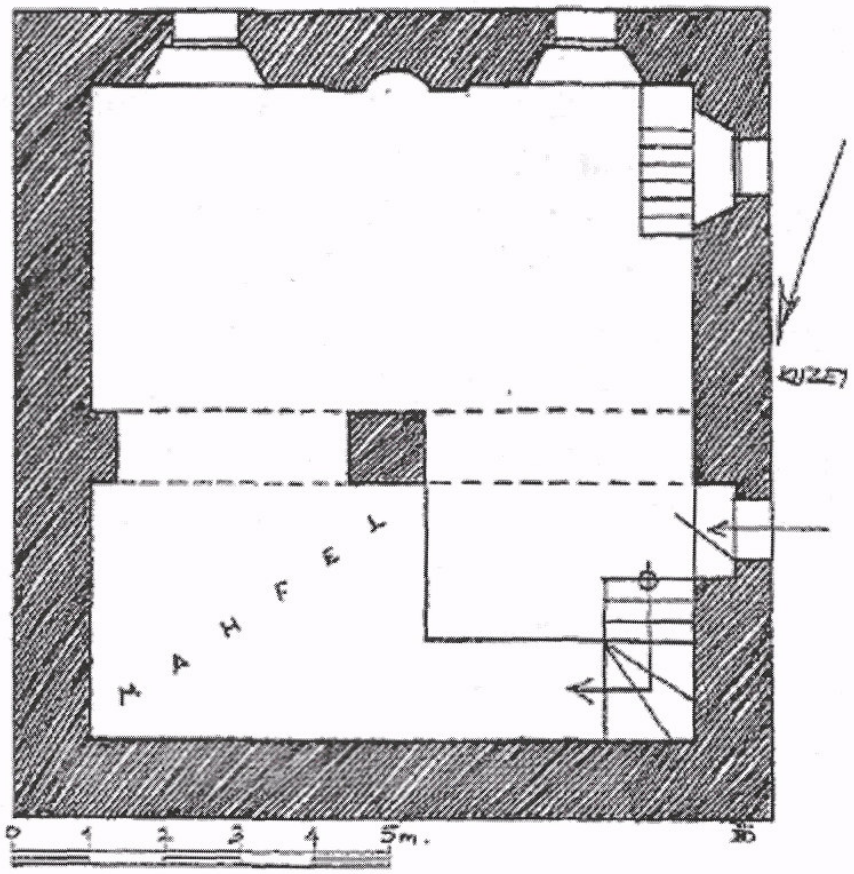

Plan 37: Helvacıdede Şıh Mescidi

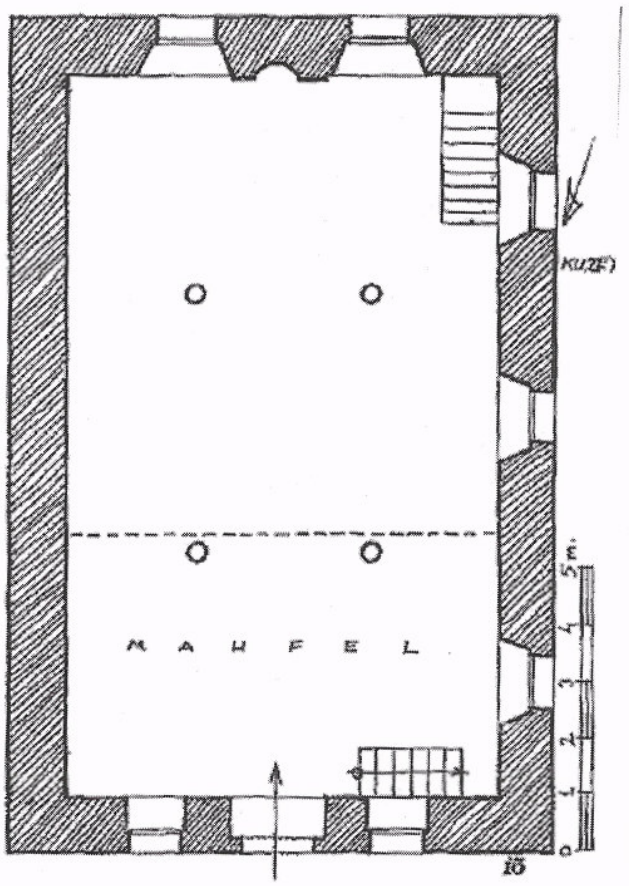

Plan 38: Bozatlıpaşa Narlı Cami
(V:G:M)

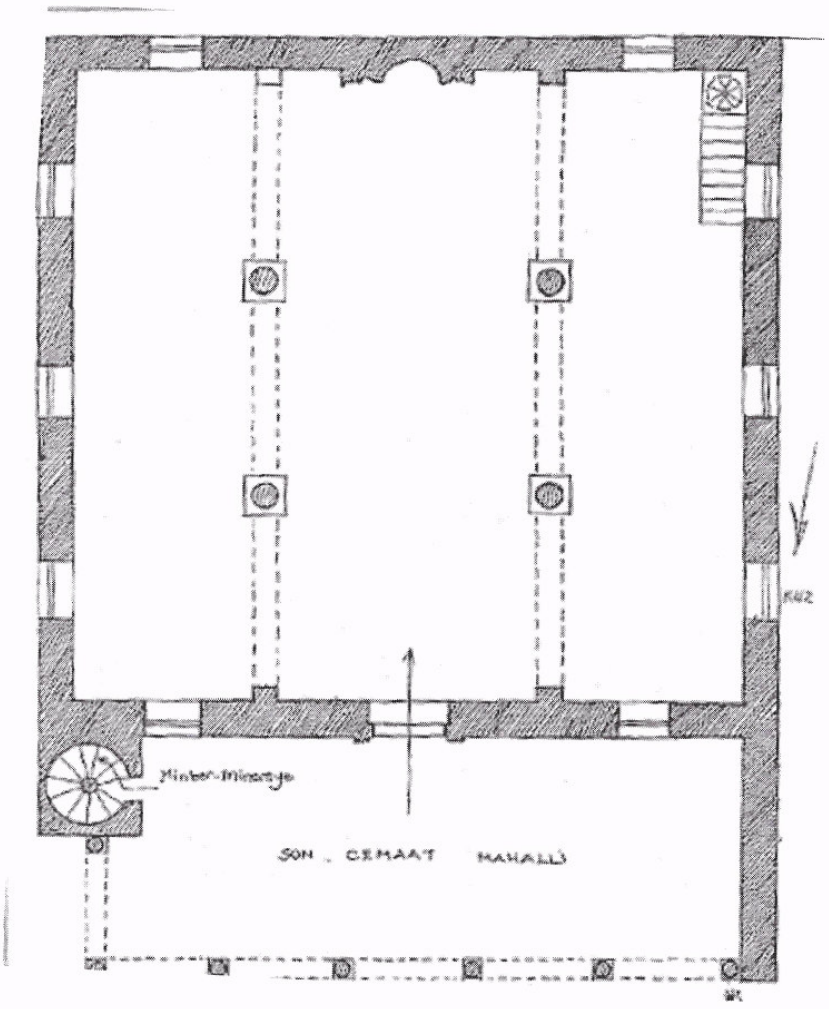

Plan 39: Cıncıklı Cami

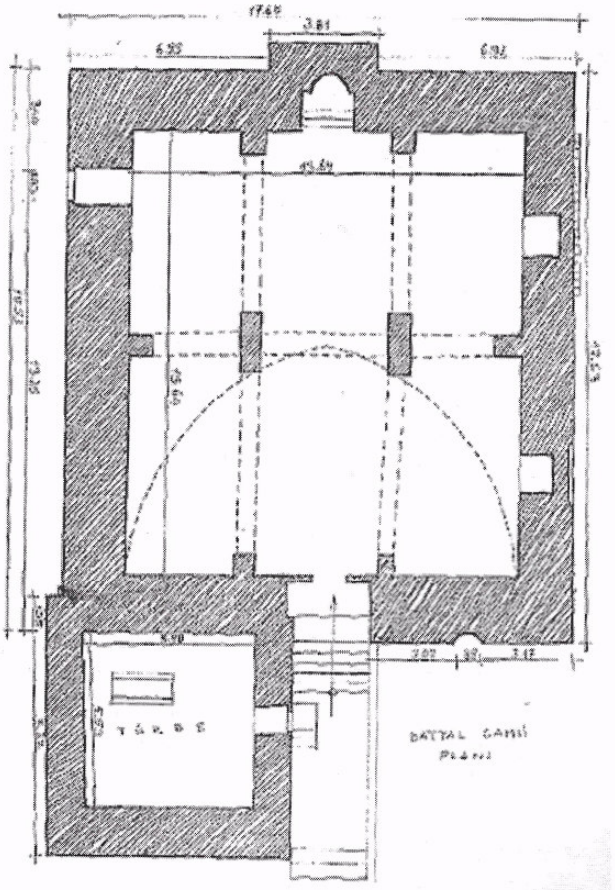

Plan 40: Battal Gazi Cami
(V.B.M)

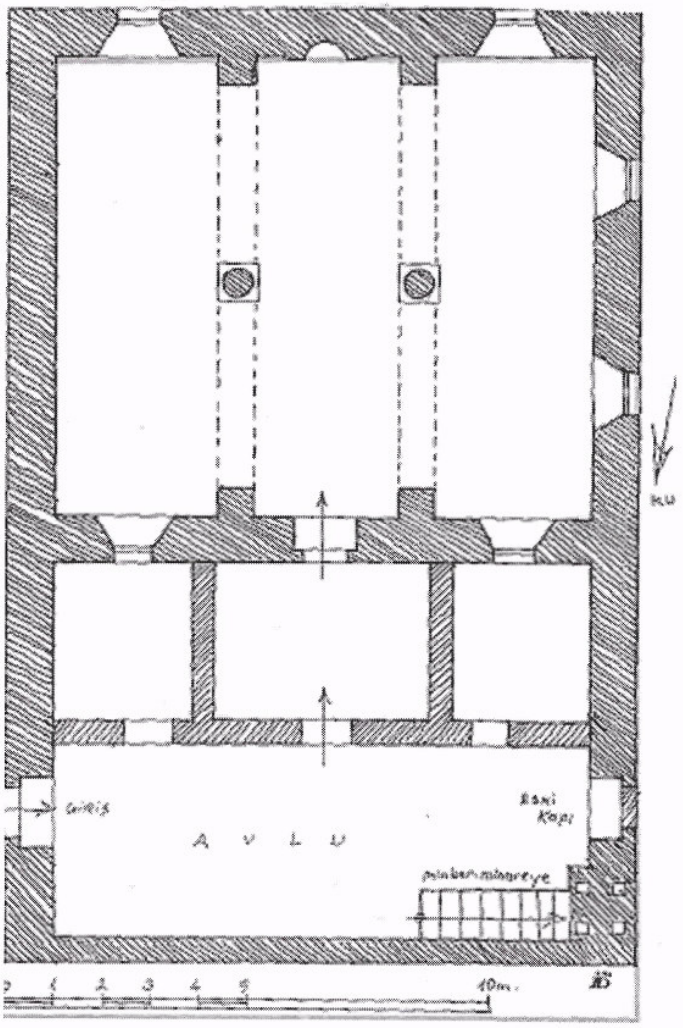

Plan 41: Kalaycıoğlu Cami

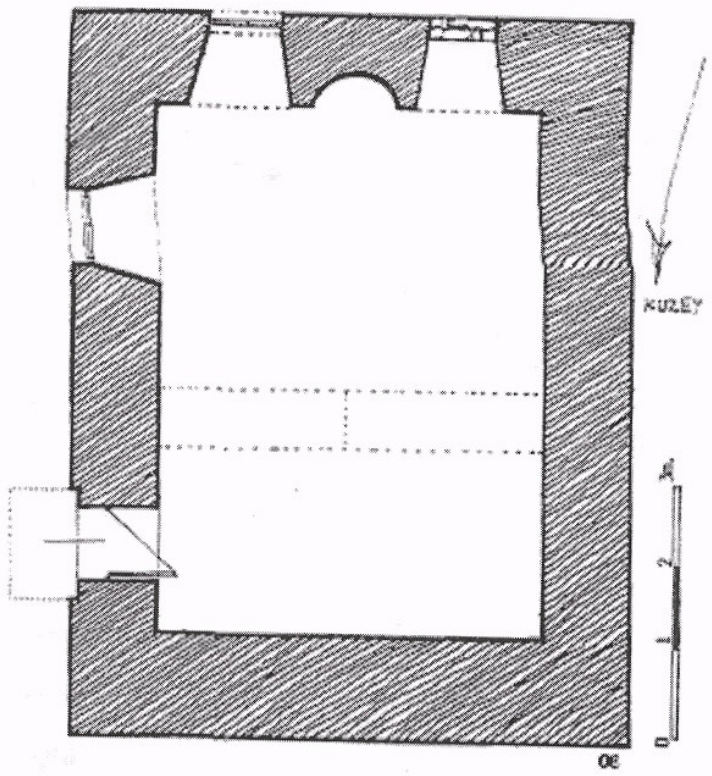

Plan 42: Hacı Sâki Cami

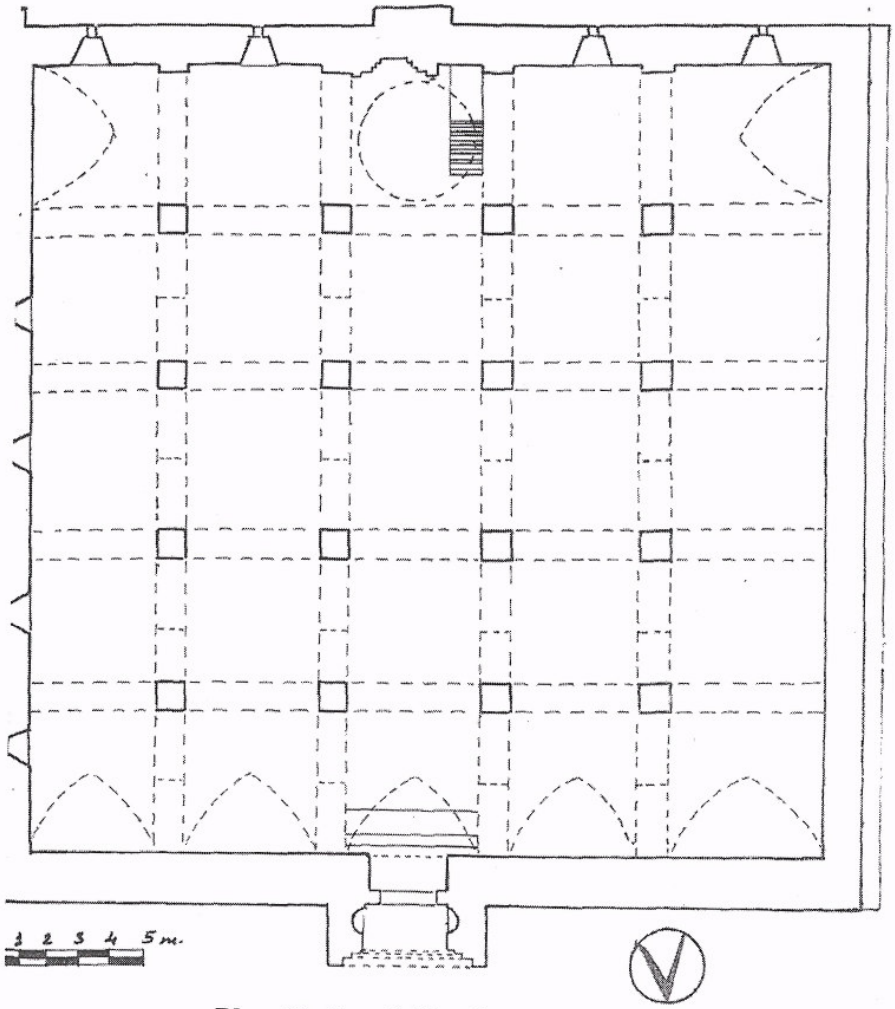

Plan 43: Develi Ulu Sivasi Hatun Cami
(Sultan Topçu'dan Alınmıştır)

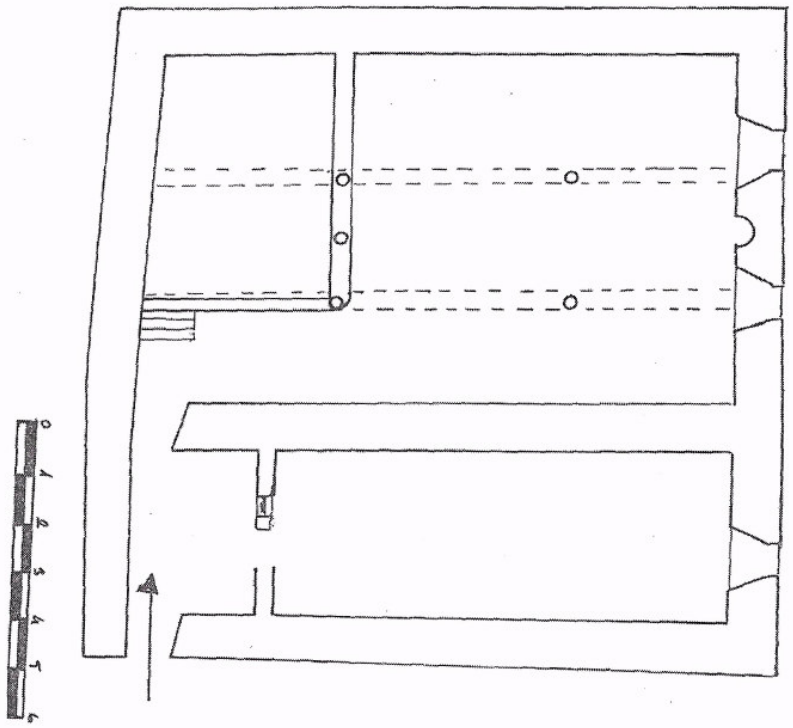

Plan 44: Develi İniler Cami
(Sultan Topçu'dan Alınmıştır)

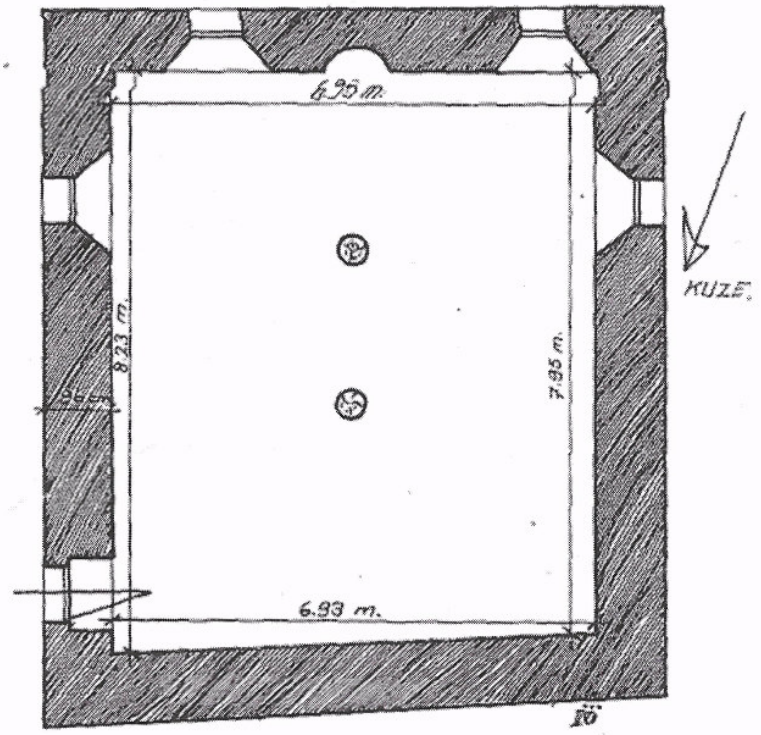

Plan 45: Selaldı Mescidi

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Foto :1 Ulu Cami Minaresi

Foto : 2 Ulu Cami Minaresi (Nihat Karakaya'dan alınmıştır.)

Foto : 3 Ulu Cami Minaresi (Nihat Karakaya'dan alınmıştır.)

Foto : 4 Ulu Cami Minaresi Batı Cephesi

Foto : 5 Ulu Cami Minaresi Kaidesi

Foto : 6 Ulu Cami Minaresi Doğu Cephesi

Foto : 7 Ulu Cami Minaresi Şerefe Altı Süslemesi

Foto : 8 Ulu Cami Minaresi Şerefe Altı Çini Yazı Şeridi

Foto :9 Ulu Cami Minaresi Şerefe, Petek ve Külahı

Foto : 10 Ulu Cami Minaresi Taş Merdiven Sistemi

Foto : 11 Ulu Cami Minaresi Tuğla Basamakları

Foto: 12 Ulu Camii Minaresi Tuğla Merdiven Sistemi

Foto : 13 Yeşilyurt Melikarslan Cami Giriş Cephesi

Foto : 14 Yeşilyurt Melikarslan Cami Minaresi

Foto : 15 Yeşilyurt Melikarslan Cami Minaresi Minare Giriş Kapısı

Foto : 16 Yeşilyurt Melikarslan Cami Minaresi Merdiven Sistemi

Foto : 17 Barsama Ulu Cami Minaresi Doğu Cephesi Genel Görünüm

Foto : 18 Barsama Ulu Cami Minaresi Doğu Cephesi

Foto : 19 Barsama Ulu Cami Minaresi Batı Cephesi

Foto: 20 Barsama Ulu Cami Minaresi Merdiven Sistemi

Foto: 21 Barsama Ulu Cami Minaresi Merdiven Sistemi

Foto : 22 Barsama Ulu Cami Minaresi Güney Batı Cephesi Dilimli Rozet Motifi

Foto : 23 Barsama Ulu Cami Minaresi Batı Cephesinde Yer Alan Geometrik Motif

Foto : 24 Han Cami

Foto : 25 Han Cami Minaresi

Foto : 26 Han Cami Minaresi Harimin Batı Duvarında Yer Alan Giriş Kapısı

Foto: 27 Han Cami Minaresi Harimin Batı Duvarında Yer Alan Giriş Kapısı

Foto : 28 Kurşunlu Cami Minaresi Güney Batı Cephesi

Foto: 29 Kurşunlu Cami Şerefe, Petek, Külah

Foto : 30 Kurşunlu Cami ve Minaresinin 1950 lerdeki Durumu

Foto : 31 Kurşunlu Cami Minaresi Giriş Kapısı

Foto : 32 Kurşunlu Cami Minaresi Kaidesi

Foto : 33 Kurşunlu Cami Minaresi Merdiven Sistemi

Foto : 34 Yanıkoğlu Cami Güney Cepheden Görünüm

Foto : 35 Yanıkoğlu Cami Minaresi

Foto: 36 Yanıkoğlu Cami Minaresi Şerefe Mukarnasları

Foto: 37 Yanıkoğlu Cami Minaresi Harimin Kuzeydoğu Köşesinde Yer Alan Giriş Kapısı

Fo to : 38 Yanıkoğlu Cami Minaresi Merdiven Sistemi

Foto: 39 Yanıkoğlu Cami Minaresi Peteğinin Ahşap Destek Sistemi

Foto : 40 İncesu Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Cami

Foto : 41 İncesu M. Kara Mustafa Paşa Cami Minaresi Kuzeybatıdan Görünüm

Foto : 42 İncesu M.Kara Mustafa Paşa Cami Minare Kaidesi

Foto :43 İncesu Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Cami Minareye Giriş Kapısı ve Merdiven Sistemi

Foto : 44 Molu Köyü Cami Kuzeybatıdan Görünüm

Foto : 45 Molu Köyü Cami Minaresi

Foto : 46 Molu Köyü Cami Minaresi Giriş Kapısı

Foto : 47 Molu Köyü Cami Minaresi Merdiven Sistemi

Foto: 48 Erkilet Nişancı Mehmet Paşa Cami Minaresi

Foto : 49 Erkilet Nişancı Mehmet Paşa Cami Minare Kaide ve Pabuç

Foto : 50 Erkilet Nişancı Mehmet Paşa Cami Minaresi Şerefe, Petek ve Külahı

Foto: 51 Erkilet Nişancı Mehmet Paşa Cami Minaresi Harimin Kuzeybatı Köşesinde Yer Alan Giriş Kapısı

Foto: 52 Erkilet Nişancı Mehmet Paşa Cami Minaresi Merdiven Sistemi

Foto: 53 Talas Akçakaya Köyü Şıh Hamit Cami

Foto : 54 Talas Akçakaya Köyü Şıh Hamit Cami Minaresi

Foto : 55 Talas Akçakaya Köyü Şıh Hamit Cami Minaresi Giriş Kapısı

Foto: 56 Talas Akçakaya Köyü Şıh Hamit Cami Minaresi Dama Çıkışı Sağlayan Kapı

Foto : 57 Talas Akçakaya Köyü Şıh Hamit Cami Minaresi Merdiven Sistemi

Foto : 58 Talas Harman Cami Minaresi

Foto: 59 Talas Harman Cami Minare Kaidesi

Foto : 60 Talas Harman Cami Minare Giriş Kapısı

Foto : 61 Talas Harman Cami Minare Merdiven Sistemi

Foto : 62 Hatıroğlu Cami

Foto: 63 Hatıroğlu Cami Minaresi

Foto: 64 Hatıroğlu Cami Minaresi Güneydoğu Cephesi Kaide ve Pabucu

Foto: 65 Hatıroğlu Cami Minaresi Şerefe Altı

Foto: 66 Hatıroğlu Cami Minaresi Külahı

Foto: 67 Hatıroğlu Cami Minare Giriş Kapısı Merdiven Sistemi

Foto: 68 Develi Everek Ulu Cami Minaresi

Foto: 69 Develi Everek Ulu Cami Minare Kaidesi ve Minare Kitabesi

Foto : 70 Develi Everek Ulu Cami Minare Kitabesi

Foto :71 Develi Everek Ulu Cami Minaresinin Kuzey Cephesinde Yer Alan Giriş Kapısı

Foto : 72 Develi Everek Ulu Cami Minare Merdiven Sistemi

Foto : 73 Talas Ali Sait Paşa Cami ve Minaresi

Foto : 74 Talas Ali Sait Paşa Cami Minare Kaidesi

Foto: 75 Talas Ali Sait Paşa Cami Minare Şerefe, Petek ve Külahı

Foto: 76 Talas Ali Sait Paşa Cami Minare Kapısına Çıkışı Sağlayan Merdiven Basamakları

Foto: 77 Talas Ali Sait Paşa Cami Minareye Çıkış Kapısı

Foto: 78 Talas Ali Sait Paşa Cami Minare Merdiven Sistemi

Foto: 79 Hunat Hatun Cami

Foto: 80 Hunat Hatun Cami Minaresi

Foto: 81 Hunat Hatun Cami Minare Kaidesi

Foto: 82 Hunat Hatun Cami Pabucta Yer Alan Minare Kitabesi

Foto: 83 Hunat Hatun Cami Minaresi Doğu Cepheden Görünüm

Foto: 84 Hunat Hatun Cami Minare Şerefe, Petek ve Külahı

Foto: 85 Hunat Hatun Cami Minareye Giriş Kapısı

Foto: 86 Tavlusun Aşağı Cami

Foto: 87 Tavlusun Aşağı Cami Minaresi

Foto: 88 Tavlusun Aşağı Cami Minaresi Şerefe Altı Süslemesi

Foto: 89 Tavlusun Aşağı Cami Minareye Giriş Kapısı

Foto: 90 Talas Han Cami Kuzey Doğudan Görünüm
(2005 Restorasyon Sırasındaki Durumu)

Foto: 91 Talas Han Cami Kuzey Doğudan Görünüm

Foto: 92 Talas Han Cami Minaresi
(2005 Restorasyon Sırasındaki Durumu)

Foto: 93 Talas Han Cami Minare Kaide ve Pabucu

Foto: 94 Talas Han Cami Minare Şerefe Altı Süslemesi

Foto: 95 Talas Han Cami Minareye Giriş Kapısı

Foto: 96 Hacıkılıç Cami Minaresi Eski Hali
(Nihat Karakaya'dan Alınmıştır.)

Foto: 97 Hacıkılıç Cami Minaresi

Foto: 98 Hacıkılıç Cami Minare Kaidesi

Foto: 99 Hacıkılıç Cami Minare Şerefe, Petek ve Külahı

Foto: 100 Hacıkılıç Cami Minaresine Giriş Kapısı

Foto: 101 Hacıkılıç Cami Minaresi Girişte Yer Alan İkinci Kapı

Foto: 102 İncesu Yeni Cami ve Minaresi

Foto: 103 İncesu Yeni Cami Minare Kaidesi
Foto: 104 İncesu Yeni Cami Minare Şerefe, Petek ve Külahı
Foto: 105 İncesu Yeni Cami Minareye Giriş Kapısı
Foto: 106 İncesu Yeni Cami Minare İnşa Kitabesi
Foto: 107 Pınarbaşı Hilmiye Köyü Cami ve Minaresi
Foto: 108 Pınarbaşı Hilmiye Köyü Cami Minareye Giriş Kapısı
Foto: 109 Pınarbaşı Hilmiye Köyü Cami Ahşap Gövdesi
Foto: 110 Esnaf ve Sanatkarlar Odası Ahi Evran Müzesinde Yer Alan Ahşap Külah
Foto: 111 Pınarbaşı Aziziye Cami ve Minaresi
Foto: 112 Pınarbaşı Aziziye Cami Minare Kaidesi
Foto: 113 Pınarbaşı Aziziye Cami Minare Şerefe, Petek ve Külahı
Foto: 114 Pınarbaşı Aziziye Cami Minare Merdiven Sistemi
Foto: 115 Tomarza Merkez Cami Minaresi
Foto: 116 Tomarza Merkez Cami Minare Kaidesi
Foto: 117 Tomarza Merkez Cami Minare Şerefe, Petek ve Külahı
Foto: 118 Tomarza Merkez Cami Minareye Giriş Kapısı
Foto: 119 Tomarza Merkez Cami Minare Merdiven Sistemi
Foto: 120 İncesu Bulgurcu Cami ve Minaresi
Foto: 121 İncesu Bulgurcu Cami Minare Şerefe, Petek ve Külahı
Foto: 122 İncesu Bulgurcu Cami Minareye Çıkışı Sağlayan Merdiven
Foto: 123 İncesu Bulgurcu Cami Minareye Giriş Kapısı
Foto: 124 İncesu Bulgurcu Cami Minare İnşa Kitabesi
Foto: 125 Hunat Hatun Cami ve Köşk-Minaresi
Foto: 126 Hunat Hatun Cami Köşk-Minaresi
Foto: 127 Hunat Hatun Cami Köşk-Minare Sütun Başlığı ve Kemer
Foto: 128 Çakalız Cami Köşk-Minaresi
Foto: 129 Çakalız Cami Köşk-Minare Sütun Başlığı ve Kemer
Foto: 130 Molu Hacı Hasanoğlu Cami ve Köşk-Minaresi
Foto: 131 Molu Hacı Hasanoğlu Cami Köşk-Minaresi
Foto: 132 Sarıoğlan Palas Köyü Cami ve Köşk-Minaresi
Foto: 133 Sarıoğlan Palas Köyü Cami Köşk-Minaresi
Foto: 134 Sarıoğlan Palas Köyü Cami Köşk-Minare Külahı

Foto: 135 Bünyan Büyük Bürüngüz Mütevelli Cami ve Köşk-Minaresi
Foto: 136 Bünyan Büyük Bürüngüz Mütevelli Cami Köşk-Minaresi
Foto: 137 Bünyan Büyük Bürüngüz Mütevelli Cami Köşk-Minare Külahı
Foto: 138 Erkilet Arabıdın Mescidi Köşk-Minaresi
Foto: 139 Erkilet Arabıdın Mescidi Köşk-Minaresi
Foto: 140 Develi Meteris Cami ve Köşk-Minaresi
Foto: 141 Develi Meteris Cami Köşk-Minaresi
Foto: 142 Develi Meteris Cami Köşk-Minareye Çıkış Kapısı
Foto: 143 Keklikoğlu Cami Köşk-Minaresi
Foto: 144 Keklikoğlu Cami Köşk-Minaresi
Foto: 145 Çifteönü Cami ve Köşk-Minaresi
Foto: 146 Çifteönü Cami Köşk-Minare İnşa Kitabesi
Foto: 147 Çifteönü Cami Köşk-Minaresi
Foto: 148 Develi Tirem Cami ve Köşk-Minaresi
Foto: 149 Develi Tirem Cami Köşk-Minaresi
Foto: 150 Karacaoğlu Cami Köşk-Minaresi
Foto: 151 Karacaoğlu Cami Köşk-Minaresi
Foto: 152 Karacaoğlu Cami Köşk-Minare Sütun Başlığı
Foto: 153 Develi Dedeman Çay Cami Köşk-Minaresi
Foto: 154 Develi Dedeman Çay Cami Köşk-Minaresi
Foto: 155 Seyitgazi Cami Köşk-Minaresi
Foto: 156 Seyitgazi Cami Köşk-Minare Sütun Başlığı ve Kemer
Foto: 157 Seyitgazi Cami Köşk-Minare Külahı
Foto: 158 Seyitgazi Cami Köşk-Minare Çeşme İnşa Kitabesi
Foto: 159 Ağırnas Müftü Mesut Cami ve Köşk-Minaresi
Foto: 160 Ağırnas Müftü Mesut Cami Köşk-Minare Sütun Kaidesi
Foto: 161 Ağırnas Müftü Mesut Cami Köşk-Minare Sütun Başlığı ve Kemer
Foto: 162 Ağırnas Müftü Mesut Cami Köşk-Minare Külahı
Foto: 163 Gülük Cami Kuzey Cepheden Görünüm
Foto: 164 Gülük Cami Köşk-Minaresi
Foto: 165 Gülük Cami Köşk-Minareye Çıkışı Sağlayan Merdiven
Foto: 166 Göllü Cami Köşk-Minaresi
Foto: 167 Göllü Cami Köşk-Minaresi Doğu Cephesi

Foto: 168 Göllü Cami Köşk-Minaresi Güneydoğu Cephesi
Foto: 169 Ali Hoca Cami ve Köşk-Minaresi
Foto: 170 Ali Hoca Cami Köşk-Minaresi
Foto: 171 Ali Hoca Cami Köşk-Minare Sütun Başlığı ve Kemer
Foto: 172 Gubaroğlu Mescidi ve Köşk-Minaresi
Foto: 173 Gubaroğlu Mescidi Köşk-Minaresi
Foto: 174 Karaimam Cami ve Köşk-Minaresi
Foto: 175 Karaimam Cami Köşk-Minaresi
Foto: 176 Tasmakıran Cami Köşk-Minaresi
Foto: 177 Tasmakıran Cami Köşk-Minare Sütun Başlığı
Foto: 178 Karaimam Mescidi Köşk-Minaresi
Foto: 179 Karaimam Mescidi Köşk-Minaresi
Foto: 180 Karaimam Mescidi Köşk-Minare Kaide Süslemeleri
Foto: 181 Karaimam Mescidi Köşk-Minare Sütun Başlığı ve Kemer
Foto: 182 Helvacıdede Şıh Mescidi Köşk-Minaresi
Foto: 183 Helvacıdede Şıh Mescidi Köşk-Minaresi
Foto: 184 Kadı Mescidi Köşk-Minaresi
Foto: 185 Kadı Mescidi Köşk-Minare Sütun Kaidesi ve Sütun Gövdesi
Foto: 186 Kadı Mescidi Köşk-Minare Kemer ve Külahı
Foto: 187 Bozatlıpaşa Narlı Mescidi ve Köşk-Minaresi
Foto: 188 Bozatlıpaşa Narlı Mescidi Köşk-Minaresi
Foto: 189 Cıncıklı Cami ve Köşk-Minaresi
Foto: 190 Cıncıklı Cami Köşk-Minaresi
Foto: 191 Cıncıklı Cami Köşk-Minareye Çıkışı Sağlayan Kapı
Foto: 192 Battal Gazi Cami Köşk-Minaresi Eski Hali
Foto: 193 Battal Gazi Cami Köşk-Minaresi
Foto: 194 Kalaycıoğlu Cami ve Köşk-Minaresi
Foto: 195 Kalaycıoğlu Cami Köşk-Minaresi
Foto: 196 Hacı Saki Mescidi ve Köşk-Minaresi
Foto: 197 Hacı Saki Mescidi Köşk-Minaresi
Foto:198 Hacı Saki Mescidi Köşk-Minaresinin Restorasyondan Sonraki Durumu
Foto: 199 Develi Ulu (Sivasi Hatun) Cami ve Köşk-Minaresi
Foto: 200 Develi Ulu (Sivasi Hatun) Cami Köşk-Minaresi

Foto: 201 Develi İniler Cami Köşk-Minaresi
Foto: 202 Develi İniler Cami Köşk-Minaresi
Foto: 203 Tavlusun Namazgahı ve Köşk-Minaresi
Foto: 204 Tavlusun Namazgahı Köşk-Minaresi
Foto: 205 Gesi Orta Cami Köşk-Minaresi
Foto: 206 Gesi Hacı Haydar Cami Köşk-Minaresi
Foto: 207 Gesi Hacı Haydar Cami Köşk-Minaresi
Foto: 208 Gesi Hacı Haydar Cami Köşk-Minare Sütun Başlığı
Foto: 209 Talas Akçakaya Köyü Yukarı Cami Köşk-Minaresi
Foto: 210 Talas Akçakaya Köyü Yukarı Cami Köşk-Minaresi
Foto: 211 Talas Gürpınar Salguma Köyü Cami ve Köşk-Minaresi
Foto: 212 Talas Gürpınar Salguma Köyü Cami Köşk-Minaresi
Foto: 213 Talas Gürpınar Salguma Köyü Cami Köşk-Minaresi
Foto: 214 Selaldı Deliklitaş Kesim Çıkmazı Cami ve Köşk-Minaresi
Foto: 215 Selaldı Deliklitaş Kesim Çıkmazı Cami Köşk-Minaresi
Foto: 216 Erkilet Yukarı Cami ve Minaresi
Foto: 217 Erkilet Yukarı Cami Minaresi
Foto: 218 Erkilet Yukarı Cami Minaresine Çıkışı Sağlayan Merdiven

Foto: 1 Ulu Camii Minaresi

Foto: 2 Ulu Camii Minaresi (Nihat Karakaya'dan Alınmıştır.)

Foto: 3 Ulu Camii Minaresi (Nihat Karakaya'dan Alınmıştır.)

Foto: 4 Ulu Camii Batı Cephesi

Foto : 5 Ulu Camii Minare Kaidesi

Foto: 6 Ulu Camii Doğu Cephesi

Foto : 7 Ulu Camii Minaresi Şerefe Altı Süslemesi

Foto: 8 Ulu Camii Minaresi Şerefe Altı Çini Yazı Şeridi

Foto: 9 Ulu Camii Minaresi Şerefe,Petek ve Külah

Foto: 10 Ulu Camii Minaresi Taş Merdiven Sistemi

Foto: 11 Ulu Camii Minaresi Tuğla Merdiven Sistemi

Foto: 12 Ulu Camii Minaresi Tuğla Merdiven Sistemi

Foto: 13 Yeşilyurt Melikarslan Cami

Foto: 14 Yeşilyurt Melikarslan Cami Minaresi

Foto: 15 Yeşilyurt Melikarslan Cami Minaresi Minareye Giriş Kapısı

Foto: 16 Yeşilyurt Melikarslan Cami Minaresi Merdiven Sistemi

Foto: 17 Barsama Ulu Cami Minaresi Doğu Cephesi Genel Görünüm

Foto: 18 Barsama Ulu Cami Minaresi Doğu Cephesi

Foto : 19 Barsama Ulu Camii Minaresi Batı Cephesi

Foto: 20 Barsama Ulu Cami Minaresi Merdiven Sistemi

Foto: 21 Barsama Ulu Cami Minaresi Merdiven Sistemi

Foto: 22 Barsama Ulu Cami Minaresi Batı Cephesi
Dilimli Rozet Motifi

Foto: 23 Barsama Ulu Cami Minaresi Batı Cephesinde
Yer Alan Geometrik Motif

Foto: 24 Han Cami

Foto: 25 Han Cami Minaresi

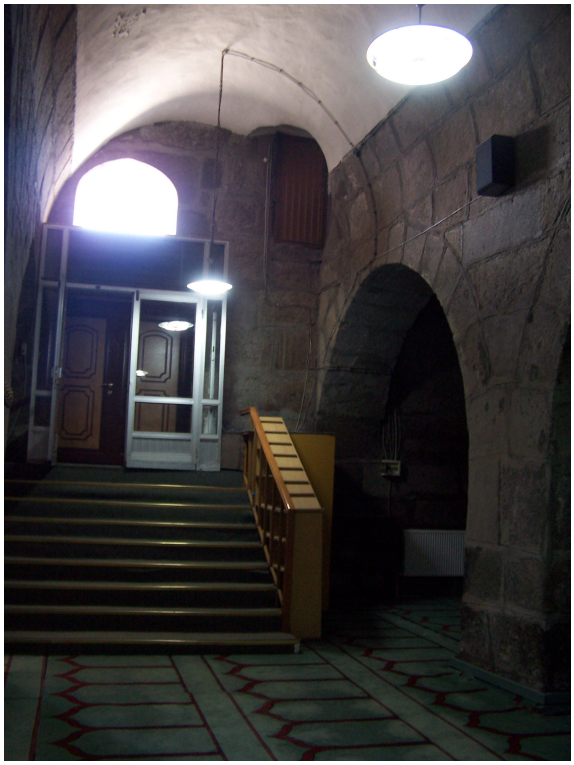

Foto: 26 Han Cami Minaresi Harimin Batı Duvarında Yer Alan Giriş Kapısı

Foto: 27 Han Cami Minaresi Harimin Batı Duvarında Yer Alan Giriş Kapısı

Foto: 28 Kurşunlu Cami Minaresi Güneybatı Cephesi

Foto: 29 Kurşunlu Cami Şerefe, Petek, Külah

Foto: 30 Kurşunlu Cami ve Minaresinin 1950 lerdeki Durumu

Foto: 31 Kurşunlu Cami Minare Giriş Kapısı

Foto: 32 Kurşunlu Cami Minare Kaidesi

Foto: 33 Kurşunlu Cami Minare Merdiven Sistemi

Foto: 34 Yanıkoğlu Cami

Foto: 35 Yanıkoğlu Cami Minaresi

Foto: 36 Yanıkoğlu Cami Minaresi Şerefe Mukarnasları

Foto: 37 Yanıkoğlu Cami Minaresi Harimin Kuzeydoğu Köşesinde Yer Alan Giriş Kapısı

Foto: 38 Yanıkoğlu Cami Minaresi Merdiven Sistemi

Foto: 39 Yanıkoğlu Cami Minaresi Peteğinin Ahşap Destek Sistemi

Foto: 40 İncesu Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Cami

Foto: 41 İncesu Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Cami Minaresi

Foto: 42 İncesu Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Cami Minare Kaidesi

Foto: 43 İncesu Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Cami
Minareye Giriş Kapısı ve Merdiven Sistemi

Foto: 44 Molu Köyü Cami Kuzeybatıdan Görünüm

Foto : 45 Molu Köyü Cami Minaresi

Foto: 46 Molu Köyü Cami Minareye Giriş Kapısı

Foto : 47 Molu Köyü Cami Minaresi Merdiven Sistemi

Foto: 48 Erkilet Nişancı Mehmet Paşa Cami Minaresi

Foto: 49 Erkilet Nişancı Mehmet Paşa Cami Minare Kaide ve Pabucu

Foto: 50 Erkilet Nişancı Mehmet Paşa Cami Minare
Gövde, Şerefe, Petek ve Külahı

Foto: 51 Erkilet Nişancı Mehmet Paşa Cami Minaresi
Harimin Kuzeybatı Köşesinde Yer Alan Giriş Kapısı

Foto: 52 Erkilet Nişancı Mehmet Paşa Cami Minaresi Merdiven Sistemi

Foto: 53 Talas Akçakaya Köyü Şıh Hamit Cami

Foto: 54 Talas Akçakaya Köyü Şıh Hamit Cami Minaresi

Foto: 55 Talas Akçakaya Köyü Şıh Hamit Cami Minare Giriş Kapısı

Foto: 56 Talas Akçakaya Köyü Şıh Hamit Cami Minaresi
Dama Çıkışı Sağlayan Kapı

Foto: 57 Talas Akçakaya Köyü Şıh Hamit Cami Minare Merdiven Sistemi

Foto: 58 Talas Harman Cami Minaresi

Foto: 59 Talas Harman Cami Minare Pabucu

Foto: 60 Talas Harman Cami Minare Giriş Kapısı

Foto: 61 Talas Harman Cami Minare Merdiven Sistemi

Foto: 62 Hatıroğlu Cami

Foto: 63 Hatıroğlu Cami Minaresi

Foto: 64 Hatıroğlu Cami Minaresi Güneydoğu Cephesi Kaide ve Pabucu

Foto: 65 Hatıroğlu Cami Minaresi Şerefe Altı

Foto: 66 Hatıroğlu Cami Minaresi Külahı

Foto: 67 Hatıroğlu Cami Minare Giriş Kapısı
Merdiven Sistemi

Foto: 68 Develi Everek Ulu Cami Minaresi

Foto: 69 Develi Everek Ulu Cami Minare Kaidesi ve Minare Kitabesi

Foto: 70 Develi Everek Ulu Cami Minare Kitabesi

Foto: 71 Develi Everek Ulu Cami Minaresi Giriş Kapısı

Foto: 72 Develi Everek Ulu Cami Minare Merdiven Sistemi

Foto: 73 Talas Ali Sait Paşa Cami ve Minaresi

Foto: 74 Talas Ali Sait Paşa Cami Minare Kaidesi

oto: 75 Talas Ali Sait Paşa Cami Minare
Şerefe, Petek ve Külahı

Foto: 76 Talas Ali Sait Paşa Cami Minare Kapısına Çıkışı Sağlayan Merdiven Basamakları

Foto: 77 Talas Ali Sait Paşa Cami Minareye Çıkış Kapısı

Foto: 78 Talas Ali Sait Paşa Cami Minare Merdiven Sistemi

Foto: 79 Hunat Hatun Cami

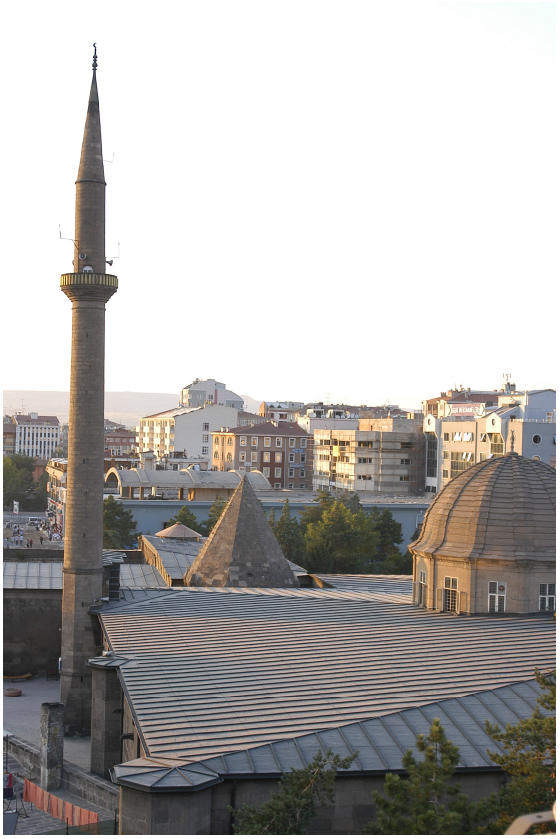

Foto: 80 Hunat Hatun Cami Minaresi

Foto: 81 Hunat Hatun Cami Minare Kaidesi

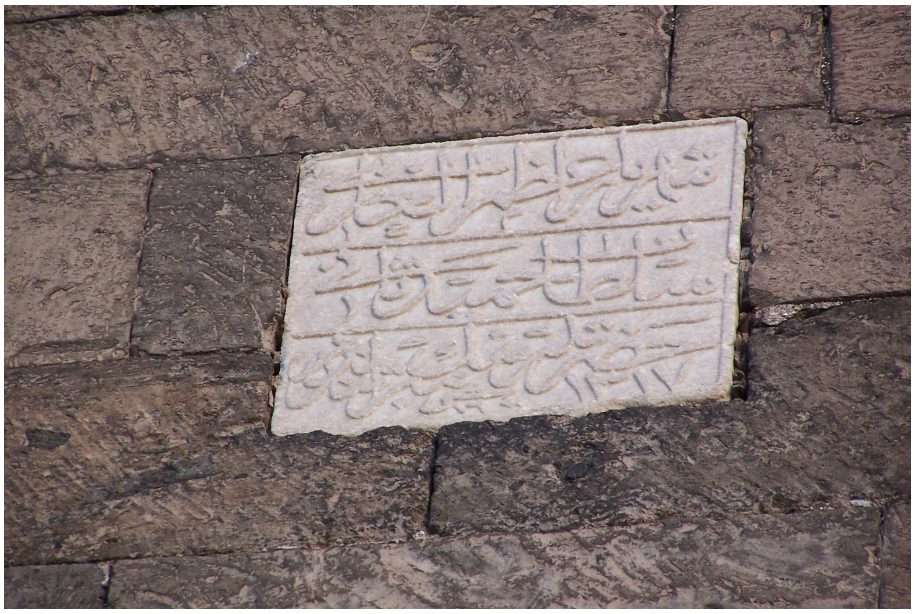

Foto: 82 Hunat Hatun Cami Pabucta Yer Alan Minare Kitabesi

Foto: 83 Hunat Hatun Cami Minaresi Doğu Cepheden Görünüm

Foto: 84 Hunat Hatun Cami Minare Şerefe, Petek ve Külahı

Foto : 85 Hunat Hatun Cami Minareye Giriş Kapısı

Foto: 86 Tavlusun Aşağı Cami

Foto: 87 Tavlusun Aşağı Cami Minaresi

Foto: 88 Tavlusun Aşağı Cami Minaresi Şerefe Altı Süslemesi

Foto: 89 Tavlusun Aşağı Cami Minareye Giriş Kapısı

Foto: 90 Talas Han Cami Kuzey Doğudan Görünüm
(2005 Restorasyon Sırasındaki Durumu)

Foto: 91 Talas Han Cami Kuzey Doğudan Görünüm
(2005 Restorasyon Sırasındaki Durumu)

Foto: 92 Talas Han Cami Minaresi

Foto: 93 Talas Han Cami Minare Kaide ve Pabucu

Foto: 94 Talas Han Cami Minare Şerefe Altı Süslemesi

Foto: 95 Talas Han Cami Minareye Giriş Kapısı

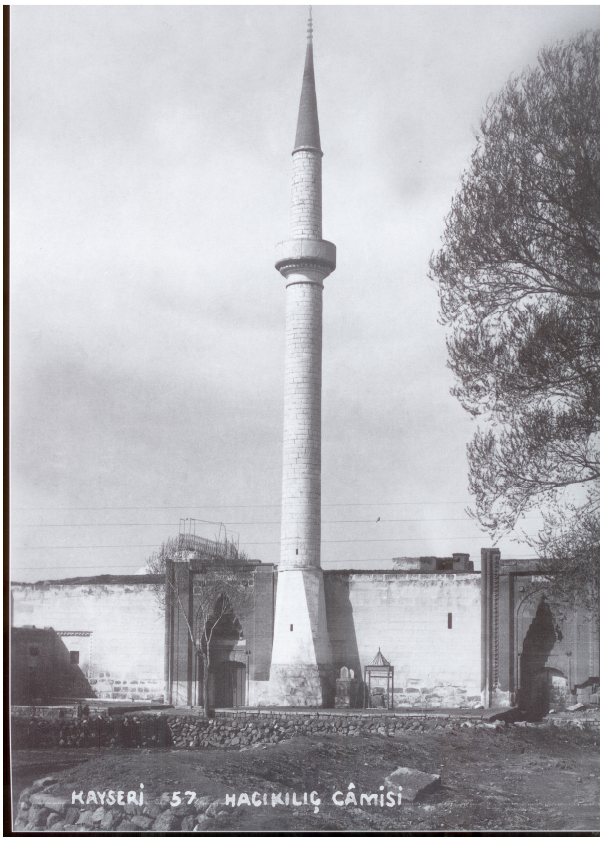

Foto: 96 Hacıkılıç Cami Minaresi Eski Hali
(Nihat Karakaya'dan Alınmıştır.)

Foto: 97 Hacıkılıç Cami Minaresi

Foto: 98 Hacıkılıç Cami Minare Kaidesi

Foto: 99 Hacıkılıç Cami Minare Şerefe, Petek ve Külahı

Foto: 100 Hacıkılıç Cami Minaresine Giriş Kapısı

Foto: 101 Hacıkılıç Cami Minaresi Girişte Yer Alan İkinci Kapı

Foto: 102 İncesu Yeni Cami ve Minaresi

Foto: 103 İncesu Yeni Cami Minare Kaidesi

Foto: 104 İncesu Yeni Cami Minare Şerefe, Petek ve Külahı

Foto: 105 İncesu Yeni Cami Minareye Giriş Kapısı

Foto: 106 İncesu Yeni Cami Minare İnşa Kitabesi

Foto: 107 Pınarbaşı Hilmiye Köyü Cami ve Minaresi

Foto: 108 Pınarbaşı Hilmiye Köyü Cami Minareye Giriş Kapısı

Foto: 109 Pınarbaşı Hilmiye Köyü Cami Ahşap Gövdesi

Foto: 110 Esnaf ve Sanatkarlar Odası Ahi Evran Müzesinde Yer Alan Ahşap Külah

Foto: 111 Pınarbaşı Aziziye Cami ve Minaresi

Foto: 112 Pınarbaşı Aziziye Cami Minare Kaidesi

Foto: 113 Pınarbaşı Aziziye Cami Minare
Şerefe, Petek ve Külahı

Foto: 114 Pınarbaşı Aziziye Cami Minare Merdiven Sistemi

Foto: 115 Tomarza Merkez Cami Minaresi

Foto: 116 Tomarza Merkez Cami Minare Kaidesi

Foto: 117 Tomarza Merkez Cami Minare
Şerefe, Petek ve Külahı

Foto: 118 Tomarza Merkez Cami Minareye Giriş Kapısı

Foto: 119 Tomarza Merkez Cami Minare Merdiven Sistemi

Foto: 120 İncesu Bulgurcu Cami ve Minaresi

Foto: 121 İncesu Bulgurcu Cami Minare Şerefe, Petek ve Külahı

Foto: 122 İncesu Bulgurcu Cami Minareye Çıkışı Sağlayan Merdiven

Foto: 123 İncesu Bulgurcu Cami Minareye Giriş Kapısı

Foto: 124 İncesu Bulgurcu Cami Minare İnşa Kitabesi

Foto: 125 Hunat Hatun Cami ve Köşk-Minaresi

Foto: 126 Hunat Hatun Cami Köşk-Minaresi

Foto: 127 Hunat Hatun Cami Köşk-Minare Sütun Başlığı ve Kemer

Foto: 128 Çakalız Cami Köşk-Minaresi

Foto: 129 Çakalız Cami Köşk-Minare Sütun Başlığı ve Kemer

Foto: 130 Molu Hacı Hasanoğlu Cami ve Köşk-Minaresi

Foto: 131 Molu Hacı Hasanoğlu Cami Köşk-Minaresi

Foto: 132 Sarıoğlan Palas Köyü Cami ve Köşk-Minaresi

Foto: 133 Sarıoğlan Palas Köyü Cami Köşk-Minaresi

Foto: 134 Sarıoğlan Palas Köyü Cami Köşk-Minare Külahı

Foto: 135 Bünyan Büyük Bürüngüz Mütevelli Cami ve Köşk-Minaresi

Foto: 136 Bünyan Büyük Bürüngüz Mütevelli Cami Köşk-Minaresi

Foto: 137 Bünyan Büyük Bürüngüz Mütevelli Cami Köşk-Minare Külahı

Foto: 138 Erkilet Arabıdın Mescidi Köşk-Minaresi

Foto: 139 Erkilet Arabıdın Mescidi Köşk-Minaresi

Foto: 140 Develi Meteris Cami ve Köşk-Minaresi

Foto: 141 Develi Meteris Cami Köşk-Minaresi

Foto: 142 Develi Meteris Cami Köşk-Minareye Çıkış Kapısı

Foto: 143 Keklikoğlu Cami Köşk-Minaresi

Foto: 144 Keklikoğlu Cami Köşk-Minaresi

Foto: 145 Çifteönü Cami ve Köşk-Minaresi

Foto: 146 Çifteönü Cami Köşk-Minare İnşa Kitabesi

Foto: 147 Çifteönü Cami Köşk-Minaresi

Foto: 148 Develi Tirem Cami ve Köşk-Minaresi

Foto: 149 Develi Tirem Cami Köşk-Minaresi

Foto : 150 Karacaoğlu Cami Köşk-Minaresi

Foto: 151 Karacaoğlu Cami Köşk-Minaresi

Foto: 152 Karacaoğlu Cami Köşk-Minare Sütun Başlığı

Foto: 153 Develi Dedeman Çay Cami Köşk-Minaresi

Foto: 154 Develi Dedeman Çay Cami Köşk-Minaresi

Foto: 155 Seyitgazi Cami Köşk-Minaresi

Foto: 156 Seyitgazi Cami Köşk-Minare Sütun Başlığı ve Kemer

Foto: 157 Seyitgazi Cami Köşk-Minare Külahı

Foto: 158 Seyitgazi Cami Köşk-Minare Çeşme İnşa Kitabesi

Foto: 159 Ağırnas Müftü Mesut Cami ve Köşk-Minaresi

Foto: 160 Ağırnas Müftü Mesut Cami Köşk-Minare Sütun Kaidesi

Foto: 161 Ağırnas Müftü Mesut Cami Köşk-Minare Sütun Başlığı ve Kemer

Foto: 162 Ağırnas Müftü Mesut Cami Köşk-Minare Külahı

Foto: 163 Gülük Cami Kuzey Cepheden Görünüm

Foto: 164 Gülük Cami Köşk-Minaresi

Foto: 165 Gülük Cami Köşk-Minareye Çıkışı Sağlayan Merdiven

Foto: 166 Göllü Cami Köşk-Minaresi

Foto: 167 Göllü Cami Köşk-Minaresi Doğu Cephesi

Foto: 168 Göllü Cami Köşk-Minaresi Güneydoğu Cephesi

Foto: 169 Ali Hoca Cami ve Köşk-Minaresi

Foto: 170 Ali Hoca Cami Köşk-Minaresi

Foto: 171 Ali Hoca Cami Köşk-Minare Sütun Başlığı ve Kemer

Foto: 172 Gubaroğlu Mescidi ve Köşk-Minaresi

Foto: 173 Gubaroğlu Mescidi Köşk-Minaresi

Foto: 174 Karaimam Cami ve Köşk-Minaresi

Foto: 175 Karaimam Cami Köşk-Minaresi

Foto : 176 Tasmakıran Cami Köşk Mimarisi

Foto: 177 Tasmakıran Cami Köşk-Minare Sütun Başlığı

Foto: 178 Karaimam Mescidi Köşk-Minaresi

Foto: 179 Karaimam Mescidi Köşk-Minaresi

Foto: 180 Karaimam Mescidi Köşk-Minare Kaide Süslemeleri

Foto: 181 Karaimam Mescidi Köşk-Minare Sütun Başlığı ve Kemer

Foto: 182 Helvacıdede Şıh Mescidi Köşk-Minaresi

Foto: 183 Helvacıdede Şıh Mescidi Köşk-Minaresi

Foto: 184 Kadı Mescidi Köşk-Minaresi

Foto: 185 Kadı Mescidi Köşk-Minare Sütun Kaidesi ve Sütun Gövdesi

Foto : 186 Kadı Mescidiu Köşk-Minare Kemer ve Külahı

Foto: 187 Bozatlıpaşa Narlı Mescidi ve Köşk-Minaresi

Foto: 188 Bozatlıpaşa Narlı Mescidi Köşk-Minaresi

Foto: 189 Cıncıklı Cami ve Köşk-Minaresi

Foto: 190 Cıncıklı Cami Köşk-Minaresi

Foto: 191 Cıncıklı Cami Köşk-Minareye Çıkışı Sağlayan Kapı

Foto: 192 Battal Gazi Cami Köşk-Minaresi Eski Hali

Foto: 193 Battal Gazi Cami Köşk-Minaresi

Foto: 194 Kalaycıoğlu Cami ve Köşk-Minaresi

Foto: 195 Kalaycıoğlu Cami Köşk-Minaresi

Foto: 196 Hacı Saki Mescidi ve Köşk-Minaresi

Foto: 197 Hacı Saki Mescidi Köşk-Minaresi

Foto 198: Hacı Saki Mescidi Köşk-Minaresinin Restorasyondan Sonraki Durumu

Foto: 199 Develi Ulu (Sivasi Hatun) Cami ve Köşk-Minaresi

Foto: 200 Develi Ulu (Sivasi Hatun) Cami Köşk-Minaresi

Foto: 201 Develi İniler Cami Köşk-Minaresi

Foto: 202 Develi İniler Cami Köşk-Minaresi

Foto: 203 Tavlusun Namazgahı ve Köşk-Minaresi

Foto: 204 Tavlusun Namazgahı Köşk-Minaresi

Foto: 205 Gesi Orta Cami Köşk-Minaresi

Foto: 206 Gesi Hacı Haydar Cami Köşk-Minaresi

Foto: 207 Gesi Hacı Haydar Cami Köşk-Minaresi

Foto: 208 Gesi Hacı Haydar Cami Köşk-Minare Sütun Başlığı

Foto: 209 Talas Akçakaya Köyü Yukarı Cami Köşk-Minaresi

Foto: 210 Talas Akçakaya Köyü Yukarı Cami Köşk-Minaresi

Foto: 211 Talas Gürpınar Salguma Köyü Cami ve Köşk-Minaresi

Foto: 212 Talas Gürpınar Salguma Köyü Cami Köşk-Minaresi

Foto: 213 Talas Gürpınar Salguma Köyü Cami Köşk-Minaresi

Foto: 214 Selaldı Deliklitaş Kesim Çıkmazı Cami ve Köşk-Minaresi

Foto: 215 Selaldı Deliklitaş Kesim Çıkmazı Cami Köşk-Minaresi

Foto: 216 Erkilet Yukarı Cami ve Minaresi

Foto: 217 Erkilet Yukarı Cami Minaresi

Foto: 218 Erkilet Yukarı Cami Minaresine Çıkışı Sağlayan Merdiven

ÖZGEÇMİŞ

Esma GÜLEÇ 02.03.1978 yılında Kayseri'de doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Kayseri'de tamamladı. 1996-1998 yılları arasında Erciyes Üniversitesi Meslek Yüksek Okulu İşletmecilik bölümünde eğitim gördü. 1999 yılında Erciyes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi bölümünde başladığı lisans öğrenimini 2003 yılında tamamlayıp aynı yıl Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim dalında yüksek lisans öğrenimine başladı. 2000 yılında Erciyes Üniversitesinde memur olarak göreve başlamış olup halen görevine devam etmektedir.

İletişim Adresi:

Yenişehir Mah. İhya Cad.

Demetevler No:56/3

Kocasinan/KAYSERİ

Tel: 0536-560 47 94

Email: esmagulec1979@hotmail.com.